iç kapak 1

2015-2017 Sokağa Çıkma Yasakları Sürecinde Kadınların Göç Hikayeleri

Ayla Kadiroğlu,
Dilan Salık, Zana Kibar, Gülay Kılıçaslan

Yayına Hazırlayan: Göç Platformu

Çeviri: Mehmet Dicle, Ali Arslan, Zana Kibar

Türkçe Düzelti: Halime Aktürk, Gülay Kılıçaslan, Ayla Kadiroğlu, Dilan Salık, Zana Kibar

Kürtçe Düzelti: Ali Arslan, Zana Kibar

Kapak ve Sayfa Tasarım: Ayşegül İyidoğdu

Kapak Resmi: Serdar Mutlu

1. Baskı: 2018
ISBN:
Yayınevi Sertifika No:

©Göç Platformu
Bu kitabın yayın hakları ....'ye aittir. Yayınevinden izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Baskı: Berdan Matbası / Sadık Daşdöğen
Güven Sanayi Sitesi C Blok No:239 Topkapı / İstanbul
Tel:0212 613 12 11

iç kapak 2

Bu kitap Sivil Düşün AB Programı kapsamında Avrupa Birliği desteğiyle hazırlanmıştır

Bu kitap çalışmasının içeriğinin sorumluluğu tamamıyla Göç Platformuna ait olup AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

TEŞEKKÜRLER

2015-2016 aralığında yaşanan kent ablukalarına kadınların gözünden bakmayı amaçladığımız bu çalışmamıza verdiği destek için Sivil Düşün AB Programına teşekkür ediyoruz. Kadınların Göç Hikâyelerini derleme fikrini en başından beri destekleyen ve bunu projelendirmemiz aşamasında bize verdiği desteği için İlyas Erdem'e teşekkürler ediyoruz.

Bu çalışmayı, hikâyelerini ve tanıklıklarını bizimle paylaşarak mümkün kılan tüm görüşmecilerimize sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz. Projenin özellikle saha ekibine; Dilan Salık, Gurbet İlbars ve Leyla Demir'e çalışmayı yürütürken gösterdikleri özveri için teşekkür ediyoruz.

Çalışmanın her aşamasında onca mesafeye rağmen iyleştirici müdahaleleriyle bize destek olan Gülay Kılıçaslan'a teşekkür ederiz. Yine Kanada'dan, saat farkına bakmaksızın çalışmayı yürütürken her tıkandığımızda bize destek olan Metin Gün'e ve Halime Aktürk'e teşekkür ederiz. Son anda Kürtçe kitaba hayati dokunuşları yapan Alî Aslan'a teşekkürlerimizi sunarız. E. Küçük, Dılovan Keği ve Burhan Arslan'a teşekkür ederiz

Ve Göç Platformu gönüllülerine; Taner Tan, Bilal Yıldız, Mirza Korkmaz, Türkan Akdağ, Kıyas Cüheylan, Ayten Oğuz,- Süleyman Yıldız'a çok teşekkür ediyoruz.

İçindekiler

Önsöz..... 11

Evîn: Kendi evine döndüğünde, çocukluğunu geçirdiğin mahalleyi tanıyamadığını düşün..... 19

Asê: Öyle şeyler gördüm, öyle şeylere tanıklık ettim ki hiç umudum yok...29

Pelşîn: İçerde de kalsak ölüyoruz, dışarıda da kalsak ölüyoruz 46

Xezal: Bugün mü? Yarın mı? Bu savaş ne zaman bitecek? 60

Solîn: Bize Mutluluk Veren Hiçbir Şey Yok Artık, Sadece Hüzün Var!...73

Adar: Cemilem… O bizim umudumuzdu!. 82

Zelal: Bu da Sur'un hatırasıdır 91

Arîn: Biz yaşadığımız sürece bu zulüm aklımızdan çıkmayacak, hayatta bunuunutmayacağız. 101

Zerê: Demek ki kadınlar her şeyi yapabilir 109

Zerya: Gittim baktım Gever küle dönmüş… Komşularımız, birçok insan artık yoklar.....123

Ronahî. 136

Asiye: Bu sokaklarda gezerken oğlum geliyor gözümün önüne..... 151

Feraşin: Benim İsteğim Bize Özgürlüğün, Kürtlere Haklarının Verilmesidir. Özgürlük, Haklarımızın Verilmesiyle Beraber Gelecek!. 167

Nujin: Artık Sokaklarda Gezmiyorum, Şehitlerin Üzerine Basmamak İçin. 186

Xanım: Ben Hayatım Boyunca Bu Savaşı Gördüm Ve Barışın Olabileceğine Asla İnanmıyorum. Ama Ben Her Şeye Rağmen, Her Şey Güzel Olsun İstiyorum. 192

Fatime: BizDiyoruzKi,SavaşDursun,AnnelerAğlamasın,KimseninYüreğiYanmasın! 199

Bermal: Onlar Çocuklarımıza Bunları Yaptı, İnsanlarımızı Öldürdüler, Şimdi De Evlerinde Rahatça Oturuyorlar!. 209

Remziye: Herkese Sesleniyoruz. Herkesin Devleti Var Diyoruz, Bizimki DeOlsun!. 230

ÖNSÖZ

Türkiye Devleti ile PKK arasında, 40 yıla yakın bir süredir devam eden "düşük yoğunluklu savaşı" sonlandırmak için 2013 yılında başlatılan barış müzakereleri, 2015 yılında sona erdirildi. Sürdürülen barış görüşmelerinin sonlandırılması üzerine Kürdistan'da bazı il ve ilçe merkezlerinde özyönetim ilanları yapıldı. Devletin özyönetim ilanlarına, elinde bulundurduğu tüm şiddet aygıtlarını seferber ederek cevap vermesi üzerine özyönetim ilan edilen kentlerde, hendekler kazıldı ve barikatlar oluşturuldu. Sonrasında, çeşitli il, ilçe ve köylerde ilan edilen sokağa çıkma yasakları ile çatışma atmosferi derinleştirilerek, ülke kısır bir şiddet sarmalı içerisine sürüklendi. Türk Silahlı Kuvvetleri 2015 Aralık ayında, ancak konvansiyonel savaşlarda kullanılan tanklar, toplar, helikopterler ve ağır silahları devam eden savaşa dahil etti. Bu süreç sonucunda birçok kent, mahalle ve sokak yerle bir edildi; birçok yaşam alanı tamiri mümkün olmayacak boyutlarda tahrip edildi. Bu süreçte bu kentlerde yaşayanlar eğitim, sağlık, barınma, ticaret, serbest dolaşım hakkı ve diğer kültürel ve temel insan haklarından mahrum bırakıldılar. Aynı zamanda bu kentlerde yaşayanların büyük bir kısmı göç etmek zorunda bırakıldı. 1 yıl gibi kısa bir süre içerisinde 500 bin insan zorla yerinden edilirken, bu olaylardan etkilenen kişi sayı-

sı 1 milyon 671 bin kişiye ulaştı. TİHV Dokümantasyon Merkezi verilerine göre, 16 Ağustos 2015 ile 16 Ağustos 2016 tarihleri arasında, sadece resmi sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş zaman dilimleri içerisinde, en az 321 sivilin yaşamını yitirdiği tespit edilmiştir. Bu kişilerden; 79'u çocuk, 71'i kadındır.

Müzakerelerle birlikte sağlanan ateşkes zamanla ağır silahlarla yerleşim yerlerinin kırımına dönüşmüş ve bu kırım insan bedenlerinin de teşhiri üzerinden kendini zihinlere kazımıştır. Özellikle sosyal medyada, kadınların işkence edilmiş bedenlerinin resimlerinin paylaşılması, kadınların özel eşyalarının teşhir edilmesi ve duvarlara yazılan cinsiyetçi küfürler, yürütülen psikolojik savaşın eril boyutunun somut yansımasıdır. Son süreçteki çatışmalı ortamın özellikle kadınlar üzerinde, zorla yerinden edilmeyle birlikte, son derece derin etkiler yaratması ve kadınların tüm yaşanan savaşa ve savaşın etkilerine karşı geliştirdikleri mücadele mekanizmaları ve dayanışma örnekleri, kadınların tüm bu hikayelerini kendi ifadeleriyle görünür kılmak amacı, bu çalışmanın gerekliliğini bizim açımızdan adeta zorunlu hale getirmiştir.

Kent kırım sürecinde, kadınların, temel yaşam haklarının ihlal edilmesi ve yaşam yerlerine zarar verilmesi ile beraber, yaşam, sağlık ve eğitim gibi temel hakları engellenmiş; temel gıda maddelerine erişmeleri kısıtlanmış, temiz suya erişimleri ortadan kaldırılmış, temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamaktan mahrum bırakılmışlardır. Çatışmaların şiddetlenmesi ve yaşadıkları evlerinin içine kadar yayılması sonucunda insanlar bodrum katlarına, evlerinin antrelerine sığınmak zorunda kalmıştır. Bu koşullar kadınların farklı sağlık problemlerinin ortaya çıkmasına neden

olmuştur. Savaş süreçlerinin bir gerçekliği olan travmatik vakalar görülmüş olup, kendini güvende hissedememe, uykusuzluk, depresyon gibi semptomlar belirgin bir şekilde görülmüştür. Kadınlarda aşırı korku ve strese bağlı düzensiz kanama, erken menopoz ve gebeliğin sona ermesi gibi rahatsızlıklar görülmüştür. Daha da önemlisi kadınların, henüz sonuçlarını kısa sürede göremeyeceğimiz savaşın uzun vadeli sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik derin etkilerini hayatlarında taşımak durumunda kalmalarıdır. Dolayısıyla, son süreçteki kent kırım politikası, sadece mekâna değil; bu çalışmada yer alacak tanıklıkların da temellendireceği gibi, çoğu zaman o mekanla daha çok bağı ve paylaşımı olan kadın iradesine dönük bir kıyıma da dönüşmüştür.

Bu çalışma da 2015 ile 2016 yılları arasında devlet ile yerel güçler arasında Kürdistan'da meydana gelen çatışmalarda ve çatışma sonrasında yaşanan zorunlu göçü farklı boyutlarıyla kadınların deneyimi üzerinden kadınların kendi anlatımlarıyla aktarmayı amaçlamaktadır. Söz konusu çalışma için, iki ayrı saha araştırması grubu oluşturularak çatışmaların ve göçün yaşandığı Nusaybin, Cizre, Şırnak, Yüksekova, Sur ve Van'da 47 kadınlar ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirildi. Saha çalışması sırasında bizim saha öncesi ulaşmayı amaçladığımız ideal çalışmanın ötesinde; mekânın, bedenlerin ve seslerin kendi içerisinde yadsınamaz bir hafızasının olduğuna tanıklık ettik. Ve bu hafızanın hakikati, bütün bir çalışma süresi içerisinde, kendini sürekli hissettirdi. Bu nedenle, öncesinde yarı yapılandırılmış bir röportaj metodolojisi kullanmak istememize rağmen görüşmeler esnasında ortaya çıkan tanıklıklar, saha araştırmacılarının müdahalelerini yapıbozuma uğrata-

rak, adeta kendi hatırlama biçimlerini, kendi zamansal ve mekânsal aidiyetleriyle, soluksuz bir anlatıya dönüştürdüler. Tanıklığın kendisi, tam anlamıyla sonlanan ya da ilk anda yaşandığı şekliyle kalabilen bir deneyim değildir. Bu deneyim bazen yaşam alanının kaybı, bazen sevilen bir yakının kaybı, bazen bir komşunun yitimi, bazen de bir mezarın yokluğuna tanıklık eden kişilerin hafızasında yeni bir temsil alanı yaratır. Kısacası, yaşanan zorla yerinden edilme deneyiminin tüm yakıcılığının ötesinde, kaybın kendisi yeni bir aidiyete dönüşüyor. Zorla yerinden edilmenin tanıklığı, kaybedilen insanların, mekânların, seslerin ve hatta eşyaların yeniden hafızalaştırıldığı bir alan yaratıyor. Bu sözlü tarih çalışmasında bahsedilen tanıklıklar, kadınların bireysel hatırlama biçimleri özelinde, yerinden edilmiş birçok sesi yansıtıyor.

Kendileriyle görüşme yapılan kadınların birçoğu, sığınmak zorunda kaldığı mekânlara karşı, bir aidiyet hissedemediğini belirtmiş olup birçoğu ilk fırsatta geri dönmüşlerdir. Geriye kalanlar ise, ellerine geçecek ilk fırsatta geri dönmek istediklerini dile getirmişlerdir. Her şeye rağmen hayatta kalabilenler, yaşadığı yeri terk edip gitmek zorunda kalmış insanlar, ardında bıraktıklarına karşı müthiş bir sorumluluk hissettiklerini belirtmişlerdir. Kısacası, yeniden ortaya çıkan çatışma süreciyle birlikte yerinden edilen aslında bu aidiyet duygusunun ta kendisidir. Bu nedenle, son süreçte kadınlar onarımı mümkün olamayacak manevi kayıplar yaşamıştır. Diğer bir taraftan yaşanan maddi hasarların da ne sağlıklı bir tespiti ne de tazmini yapılabilmiştir; böyle bir tespitin yapılabileceğine de bu süreci yaşayan kadınlar tarafından inanılmamaktadır. Zorunlu göç esnasında ve sonrasında, yakınını kaybetme, cenazesini bulamama,

cenazesini ait hissettiği ya da dilediği yere gömememe, polis tacizi, yaralanma gibi kadınların gördüğü şiddet hikayelerinin ötesinde, olağanüstü şartlar içerisinde yaşamı yine ve yeniden kurabilen özneler olma anlatılarının kendini hem saha araştırması hem de hikayelerin bir araya gelerek kitaplaşması sürecinde göstermesini, bu çalışmanın önemli bir katkısı olarak görmekteyiz.

Belirlediğimiz yerlerde, geçtiğimiz sene Aralık ayının başında sahaya çıktık. Sahada bulunan arkadaşlarımızın kolaylaştırıcılığı sayesinde, kısa bir sürede 47 kadına ulaşabildik. Yaptığımız görüşmelerin her birinin ayrı ayrı kıymetli tanıklıklar olduğu ve mutlaka görünür kılınması gerektiği konusunda hemfikir olsak da kitaba bir sınır koyma zorunluluğumuz olduğundan tüm görüşmelerimizi kitaba eklemedik. İncelediğimiz görüşmelerin 20 tanesinin kitaba koymak üzerine seçmiş olsak da düzenleme sürecinde bunların 2 tanesinin güvenlik kaygımız dolayısıyla görüşmecilerimizin kimliklerini gizleme çabamız görüşmede deformasyon yarattığını gördük. Bu nedenle o iki görüşmeyi de kitaba koymayıp 18 hikaye ile kadınların tanıklıklarını bu kitapta derledik.

Çalışmamıza katılarak hikayesini bizimle paylaşan görüşmecilerin profili, çeşitli yaş grupları, iş grupları ve mekânları kapsadığı için ortaya çıkan anlatıların, çok boyutlu ve de kapsamlı bir tanıklık perspektifi ortaya koyduğunu düşünmekteyiz. Bu çalışmanın bir sonucu olarak son üç sene içerisinde yaşanan savaş ve kent kırımı sürecinde zorunlu göçe maruz bırakılanların çoğunun 90›larda da zorunlu göçe maruz bırakılmış olduklarını gözlemledik. Özellikle Yüksekova, Sur, Cizre gibi şehirlerde yapılan saha çalışmaları bu bulguyu temellendirmektedir. Fakat

diğer bir taraftan son üç yıl içerisinde yaşanan savaş ve kent kırım sürecinde yaşanan zorunlu göç, 90'larda olduğu gibi metropollere doğru gerçekleşmemiş aksine çevre il ve ilçelere doğru bir göçle sonuçlanmıştır. Zorla yerinden edilen kadınlarla yapılan görüşmelerin birçoğunda, kadınların metropollere göç etmediği aksine her an geri dönebilme umuduyla, çatışmasız çevre mahallere, ilçe ve illere taşındıkları gözlemlenmiştir. Buna rağmen kadınların yeni sosyal çevreleriyle iletişim kurmakta güçlük çektikleri de ayrıca karşılaşılan sonuçlardan biridir. Zaman zaman yaşanılan yeri bırakıldığı gibi bulamamak, bazen geride bırakılan hiçbir şeyi bir daha asla bulamayacak olmak ve bazen de bir yakınının cenazesine ulaşmak için oradan oraya sürüklenmek zorunda kalmak, cenaze alınamadığı için ya da istediği şekilde defnedemediği için yas sürecini tamamlayamamak gibi deneyimler kadınları psikolojik açıdan derinden sarsan durumlar olarak ortaya çıkmıştır.

Röportajlar esnasında kadınların birçoğunda, gözle görülür bir titreme ve konuşma bozukluğu, zaman zaman da hatırlama güçlüğü gözlemlenmiştir. Bu durum görüşmeleri gerçekleştiren çalışma arkadaşlarımızı da derinden sarsmış ve zaman zaman yaşanan duygusal anlar görüşmelerin akışını ve niteliğini zaman zaman negatif yönde etkilemiştir.

Görüşmelerde, kadınların tercihleri doğrultusunda farklı not alma yöntemleri kullanılarak görüşmeler kaydedildi. İçerisinden geçilen süreçlerin hassasiyetlerinden kaynaklı, kitapta yer alan tanıklıklarda, kişilerin güvenliğini herhangi bir biçimde tehlikeye atabileceği gerekçesiyle, tüm kişi isimleri ve bazı mekân isimleri değiştirilip, yer yer de bazı özel isimler (yer ya da kişi) hikayelerden tamamen çıkarılmıştır.

Bu çalışmayı yürüten bizler için onlarca arama noktasında kontrole tabi tutulmak, etrafı hala tellerle çevrili abluka alanlarını 'teğet geçmek', oradaki yıkımın sonuçlarını gözlerimizle görmek, tanıklığın omuzlarımızdaki ağırlığını zaman zaman dayanılmaz kıldı. Diğer bir taraftan, kadınların defalarca tekrarlanan yerinden edilme şiddetine rağmen yine yeniden kendi kökleri üzerinde yaşama tutunma ısrarı, biz, çalışma içerisinde yer alan kadınlar açısından oldukça öğretici ve yol gösterici oldu. Kadınların, daha önce bahsettiğimiz şartlara rağmen tarihte utanç olarak anılacak bu yersiz yurtsuzlaştırmayı, kendi değerli tanıklıklarıyla hafızalaştırması, bu çalışmayı tüm eksiklikleri ve kendisine yöneltilebilecek eleştirileriyle birlikte çok değerli kılmaktadır. Kendi hafızalarını bizlere açan, değerli kadınların paylaşmaya ve dayanışmaya olan cesaretleri, bir şekilde konuşamamış tanıkların da aktarıcılığını haykırıyor. Bu sebeple hafızasını bizlere açan tüm kadınlara minnettarız.

EVÎN: KENDİ EVİNE DÖNDÜĞÜNDE, ÇOCUKLUĞUNU GEÇİRDİĞİN MAHALLEYİ TANIYAMADIĞINI DÜŞÜN

1991 yılında Şemzînan[*]'ın bir köyünde doğdum. Ama Gever[**]'de büyüdüm. Yasak sürecinde Mezarlık Mahallesi'nde oturuyordum. Evlerimiz yıkıldığı için Cumhuriyet Mahallesi'nde kalıyoruz. Her birimiz bir yere dağıldık, kiralık evlerde kalıyoruz. Olaylar başladığında üniversitede, Siyaset Bilimi öğrencisiydim.

Sokağa çıkma yasakları

Gever'e döndüğümde yasağın başladığını bilmiyordum. Mahalleye geldim giremiyordum. Babama telefon açtım «Baba gel yolu kapatmışlar, bana yardım et mahalleye geleyim» dedim. Mahalleye geldiğimde, babama neler olduğunu sordum, babam da ‹Kızım valla özyönetim[***] ilan

* Şemdinli, Hakkari.

** Yüksekova, Hakkari.

*** 2015 yılında "Yaşamlarımızı da Kentlerimizi de Biz Yönetiyoruz" talebiyle, birçok Kürt kentlerinde özyönetim ilanları yapıldı.

etmişler' dedi. Babama, özyönetim nedir, neden kurulmuş diye soruyordum. Babam da bilmiyordu 'Kızım valla bende bilmiyorum, yönetim kuracağız dediler, yönetim kurdular' dedi. Babamla beraber ertesi gün gittik, yeni insanlar gördüm. Konuşmaları bizimkine benzemiyordu. Babama kim olduklarını sorduğumda, babam "Gelenler onlar, onlar hevallerdir. Özyönetim ilan etmek için gelmişler" dedi. Gördüklerim karşısında çok korktum. Bana selam verdiklerinde bile korkuyordum, geri çekiliyordum. Babam "Kızım sen niye böyle yapıyorsun" diyordu ben de elimde olmadığını korktuğumu söylüyordum. Hayatımda gerilla görmemiştim aniden gördüğünde korkuyorsun. Daha sonra yasak başladı, mahallelere saldırılar oluyordu ve savaş artık başlıyordu. Savaşın ortasında kalmak çok zor bir durum. Psikolojin bozuluyor, öldürülenleri görüyorsun, ölenleri görüyorsun, yaralıları görüyorsun...

Biz ve amcamlar aile apartmanında kalıyoruz. Olaylar olduğunda bizim evde 6 kişi yaşıyordu. Apartmanda da toplamda 8 aileydik. Amcamın 5 ve10 yaşlarında çocukları vardı, bizler yaşça büyüktük. Olaylar olduğunda kadınlar önce çocuklarına yöneliyorlardı, önce çocuklarını teselli ediyorlardı. Çocuklar çok korkuyordu. Benim yaşlarımda, abimin bir kızı vardı, o çok korkuyordu. Silah sesleri geldiğinde ağlayıp "Anne valla bizi öldürecekler" diyordu. Dışarıda polisi gördüklerinde kaçıp geliyorlardı. Psikolojileri de bozuldu, bizim psikolojimiz bozulurken bir çocuğun ruh hali nasıl sağlam kalsın? Korkuyorduk dışarı çıkamıyorduk. Gever halkı da ses çıkarma eylemi yapıyordu, pencerelere bir şeyler vuruyorlardı, biz de bazen katılıyorduk.

Arabalar mahalle içine gelemiyordu. Yola kadar gidip getiriyorlardı, anne baba, kardeş hepimiz beraber gidip

erzağımızı getiriyorduk. Yemeği de ya annem ya abimin eşi ya ben ya da babam yapıyordu, zaman zaman babam da bize yardım ediyordu. Yani korktuğumuzu biliyordu babam, "Bugünkü yemeği ya da kahvaltıyı ben hazırlayacağım" diyordu. Bize yardım ediyordu o süreçte, korktuğumuzu biliyordu. Suyumuz da devletin suyu değildi, sondaj suyuydu, o yüzden elektrik gittiğinde zaten su da gidiyordu. Kimse gece banyo yapmaya cesaret edemiyordu. Elektrik olduğu zaman zaten suyumuz ısınıyordu. Olmadığında kimse banyo yapamıyordu. Mahalleye saldırı olduğu zaman elektriğimiz kesinlikle olmazdı. Elektrikler kesildiğinde ya da telefonların sinyali gittiğinde kesinlikle mahalleye saldırı olacak diyorduk. Zaten saldırı olacağını anons ile de duyuruyorlardı.

Biz kadınlar bu süreçte birbirimizle dayanışma içerisindeydik. Herhangi bir şeye ihtiyaç duyduğumuzda, mesela kadın pedi, bende varsa başkasına veriyordum, başkasında varsa o da bana veriyordu. Kendi içimizde bir komün kurmuştuk. Kimin neyi varsa bir diğeriyle paylaşırdı. Savaş başladığında, herkes bize geliyordu. Evimiz mahallenin içindeydi, bize "Eviniz daha sağlamdır" diyorlardı. O yüzden hepimiz bodruma iniyorduk, herkes orda kalıyordu, erzaklarımızı da yanımızda götürüyorduk. Hem korku vardı hem de dayanışmanın güzelliği! Komşuluğumuz tam anlamıyla pekişmişti. Birbirimizi iyi tanıyorduk. Gün oluyordu aynı yatakta beraber uyuyorduk. Sohbet ediyorduk, bu savaş ne zaman son bulacak diye konuşuyorduk. Anneler "Allah'ım hiç kimsenin çocuğuna bir şey olmasın" diye dua ediyordu. Yani artık hiç kimse ölmesin diyorduk, kimsenin ölümünü görmeyelim istiyorduk. Korku da hissediyorlardı. "Yıllardır baskı ve zulüm altındayız peki bu

böyle devam mı edecek!" diyorlardı. Anneler bizim artık bir şey yapmamız lazım diyorlardı. Bazen anneler sürekli kapı önlerindeydi. Çocuklarını yukarı gönderip kendileri sokaklara meydanlara çıkıyordu. Henüz gerillalar yoktu, halk sokağa çıkıyordu bu yüzden devlet geri çekiliyordu.

Ne zaman o alana gitsem o gün yaşananlar gözlerimin önüne geliyor...

Gever'de zor bir savaş süreci başlatıldı. O gün Gever'de yasak ilan edilmişti. Patlama sesi mahallemizde yankılandı, evimizde yankılandı. 5-6 kişi öldürüldü. Cenazelerini kaldırıp götürene kadar çok zorluk çektik. Ben onları gördüğümden beri o psikolojiden çıkamadım. O ailelere her gittiğimde o günü hatırlıyorum. O günler aklıma geliyor, baskı ve zulüm çok fazlaydı. Anneler, insanlar gidip o cenazeleri, yaralıları çıkardılar. Artık kaçı ölmüştü kaçı yaralıydı bilmiyorum. Oraya gidip bakmaya takatim de cesaretim de yoktu. O gün gidemedim, hala da gidemiyorum. Ne zaman o alana gitsem o gün yaşananlar gözlerimin önüne geliyor. Ambulans da mahalleye gelemiyordu. Ancak polise ulaştırabilirsek polis götürüyordu. Zaten polis de götürene kadar öldürüyordu, sağ bırakmıyordu.

Babam daha önce de köyünden göç ettirilmişti. O zulmü baskıyı görmüştü...

Biz en son gün evimizden çıktık. Gece saat 11'e kadar çıkmazsanız yasak başlayacak dediler. Bize devlet söyledi "Siviller çıksın öbürleri kalsın." Evlere gelmediler, anons

ediyorlardı herkes de dinliyordu. Biz de evden çıkmayacağımızı söyledik. Evimizi savunacağız dedik çünkü babam daha önce de köyünden göç ettirilmişti. O zulmü baskıyı görmüştü. Babam ben yeniden bir ev kurdum diyordu. 91'de köyünden çıkarılmıştı, ben de bu yüzden Gever'de doğdum büyüdüm. Savaş olduğu için köyler, o zaman devlet tarafından boşaltıldı. Babamlar da o nedenden dolayı göç etmek zorunda kalmışlar. Gever'e gelmişler. Babam "Biz çıkarken ayakkabımız bile ayağımızda değildi. Gözümüzün önünde evimizi ateşe verip yaktılar" dedi. Babam o günleri anlatıp "Biz çok büyük zorluklardan geçip bugüne geldik, bu nedenle evimi bir kez daha bırakıp gitmeyeceğim" diyordu.

Bomba patladı, mahallemizde hem de. Evimizin arka tarafına bomba attılar, halkın evine, içinde insanlar varken bomba attılar. O zaman biz artık "Biz çıkmayacağız" diyorduk. Ama YPS'li gençler gelip çıkmamızı istediler. Duvarımızda kapımızda birçok kurşun izi vardı.

Annem sürekli ağlıyordu. Sürekli ağlayıp babama "Biz evimizi bırakmakla haksızlık ettik'' diyordu...

Servis araçları ile Van'a gittik. Ama gidişimiz çok zorluydu. Van'da bir mahalleye gittik, o mahallede ev tutmuştuk. Abim oradaydı, biz onların yanına gittik, üç aile aynı eve girdik. Abim oğlunun hastalığından dolayı 5-6 ay önce gitmişti Van'a. Oğlu daha üç yaşında olmasına rağmen MS hastasıdır. Yürüyemiyor, konuşamıyor, o nedenle abim tedaviye götürüyordu. Gever'de tedavisini yaptıramadığı için oraya götürdü. Abim, eşi ve iki çocuğuyla birlikte dört kişiydiler. Ben kız kardeşim, erkek kardeşim ve babam,

biz de dört kişiydik. Diğer abim ve onun eşi de vardı, toplamda 10-11 kişiydik. Dört beş ay, yasak bitene kadar aynı evde kaldık hep birlikte. Van'da durumumuz hiç iyi değildi, annem sürekli ağlıyordu. Sürekli ağlayıp babama "Biz evimizi bırakmakla haksızlık ettik. O kötü koşullarda, o kadar kişi hasta, hepsi ölecek. Bizim burada ne işimiz var, keşke biz de öldürülseydik" diyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse evimizi öyle bırakıp gittik. Kendimizle beraber bir şey götürmedik. Abim daha önce gittiği için evini kurmuştu zaten. Dönüp eve geldiğimiz dönemde de zaten evin tamamını yakmışlardı, talan etmişlerdi. Sağlam kalanları da çalmışlardı, bize bırakmamışlardı. Buzdolabı, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, televizyon, yani böyle bütün eşyaları çalmışlardı, hiçbir şey bırakmamışlardı.

Kendi evine döndüğünde, çocukluğunu geçirdiğin mahalleyi tanıyamadığını düşün!

Yasağın kalktığını televizyondan öğrendik. Kendi evine döndüğünde, çocukluğunu geçirdiğin mahalleyi tanıyamadığını düşün! Suriye'de çok zor, yıkıcı bir savaş var diyorlar. Gever'de benzer bir savaş çıktı. Geldiğimde öldürülen birçok kişi vardı. Hiçbir yeri tanıyamadım, gelip evimizi tekrar gördüğümde oturup ağladım. "Bunu neden bize yaptılar" dedim. 'Başın dik olsun' dediler. Anneme ve babama ''Evimize nasıl bunu yaptılar, nasıl bu hale geldi" dedim. Babam "Kızım sen de anlayacaksın artık, onlar bizi sevmiyorlar, sevmeyecekler de!" dedi. Bizi buradan göç ettirip göndermek istiyorlar ama biz gitmeyeceğiz aksine yeniden kuracağız [evimizi, hayatımızı]!"

Binamız hala yerinde kalmıştı, devletin yıkmasına izin vermedik. Babam çok ısrar etti evimizi vermeleri için ama tadilatını yapmamıza da izin vermiyorlar. O evi yıktırmayacağız, orayı yeniden kuracağız. Yani düşün biz iki üç aileydik, iki abimin eviydi, bizimkiydi… Eve gittiklerinde hiçbir şey yerinde değildi. Abimin kızının oyuncakları vardı, onlarla oynuyordu. Büyük bir oyuncak ayısı vardı, benim boyumu bile geçiyordu. Oyuncak ayının yani orasından* yırtmışlardı [güvenlik güçleri], insan anlıyordu ki tecavüz etmişler. Şu an bile gözümün önüne geldiği zaman ne yapacağımı bilemiyorum. O ayıya tecavüz etmişlerdi. Abimin odasında, yatak odasında prezervatif vardı… Yani sadece o değildi ki, poşete koyup oraya atmışlardı. Annem kullanıldıklarını söyledi. Ondan başka, yengemin birkaç şeyi vardı, tahtadan eşyalar, yanıcı tahtalardandı. Onları kırıp sobaya atmışlardı. Evimiz kaloriferli olduğu için komşuların sobalarını getirip evimizde odamızda kurmuşlardı. Evimiz dört katlıydı bir okulu tam görüyordu. Okula onlar [güvenlik güçleri] yerleşmişti, orada onlar yaşıyordu. Yasak bittiğinde çıkmışlardı ya, el bombası atıp yıkmışlardı. Bir odamızda kan vardı. Şimdide amcamın eşinin odasını gördüğümde gözümün önüne geliyor. İnsan anlayabiliyordu, biri kurşunla vurulmuş kan duvara sıçramış. Amcamın eşinin iç çamaşırlarını gidip odadan çıkarmışlardı, benim iç çamaşırlarımı, kız kardeşiminkini hepsini oralara atıp

* Görüşmecinin ‘oyuncak ayının orasından’ kastı cinsel organının olduğu yer. Bu kitapta yer alan ve almayan görüşmelerin çoğunda «Evinize tekrar dönebilme fırsatı bulduğunuzda, karşılaştığınız ne gibi şeyler zihninizde kaldı» sorusuna cevaben görüşmeciler, çocukların oyuncaklarına kadın iç çamaşırları giydirildiğini ve bu oyuncakların üzerlerindeki sperm izlerinden tecavüze uğradıklarını gözlemlediklerini belirttiler.

sergilemişlerdi. Bu ahlaksızlıktır! Ahlaki değil! Sen neden gidip benim özelime ait olanı, özel olarak gördüğümü o şekilde deşifre ediyorsun.

Kadın Kürtlerin namusudur diyorlar ya ben namus değilim...

Bu kirli bir savaştır! Kadın üzerinden bir savaş yürütüyorlar. Kadınlar 'Biz kimsenin namusu değiliz' diyorlar. Kadını, namusu olarak görenler anlasınlar, benim namusum kendime, başkasının namusu kendinedir. Yani buraya gelen güvenlik güçleri 'Kadın eziktir, kadın Kürtlerin namusudur' diyorlar ya ben namus değilim, benim namusum toprağımdır. Başka bir şey değildir! Bunu iyi anlasınlar. Onlar kadınların özgüvenini yıkmak istiyorlar ama kadınların özgüveni yıkılmadı. Eğer kadın kendi gerçekliğini bilirse bunu kabul etmez. Zaten devletin güvenlik güçlerinin buralardaki yaklaşımları kadını bir ziynet eşyası gibi gördüklerini açıkça yansıttı. Savaşta eğer kadını ele geçirirsem, kadın benimdir diye düşünüyorlar. DAİŞ sistemi var ya, bize öyle bir zihniyetle yaklaşıyorlar. Ama tabi kadınlar da bir şeyi bilmelidir ki biz kimsenin namusu değiliz, namus bizim namusumuzdur! Kimsenin iç çamaşırlarımızı ortalığa saçarak namusumuzu ortadan kaldırdığı yok, öyle bir şey mümkün olamaz, ben kabul etmiyorum.

Savaşın yakıcılığı

Savaşın yakıcılığını, o psikolojiyi çabuk çabuk üzerinden atamıyorsun. Yani hiç savaş görmemiş bir insanın kendini bir anda savaşın içinde bulması çok zor bir dene-

yim. İnsan gidip oraları gördüğünde kinle doluyor, daha da hırslanıyor. Hani diyorlar ya 'Biz yasakladık, korkuttuk onları', bu zihniyet yanlıştır. Biz daha da hırslandık, bizi kendilerine karşı daha da kindar ettiler. Ama biriken bu kin iyi bir noktaya gitmiyor, bunu da bilmeliler.

Evlerimizi yıkıp sonrasında 'Eğer isterseniz TOKİ var, hasarınıza karşılık TOKİ verelim' diyorlar. Babam "Ölürüm de TOKİ'lere gitmem" diyor. Bize iki kat hasarı için tazminat geldi ama kabul etmedik. Ayrıca 50 milyarlık zarar veriyorlar, karşılığında 10 milyar iade ediyorlar, 40 milyar senin cebinden gidiyor. Tazminat için bize ait iki kata bakmaya geldiler, evin içine baktılar. Biz evin içini daha temizlememiştik. Babam 'Her zaman başınız dik olsun' diyordu. Yani bize zarar vermek için 100-200 milyar zarar verdiler sonra gelip 10 milyar verdiler. Bizim başımız diktir, biz hiçbir zaman "Biz gittik, evimiz gitti" demedik. Kürt halkı yıllardır savaşla yaşamak zorunda bırakılmış, neyle karşı karşıya olduğunu iyi biliyor.

Böyle şeyler her zaman başımıza gelecek, onlar yıkacak biz kuracağız

Ailem de ben de hiçbir zaman, evimiz neden yıkıldı demiyoruz. Biz artık kendi gerçekliğimizi biliyoruz. Böyle şeyler her zaman başımıza gelecek, onlar yıkacak bir kuracağız. Ben güzel günler yakındır diye düşünüyorum, içimde hep bir umut taşıyorum. Halkımızın bir gerçekliği var, bir duruşu var, referandumdaki gibi. Referandum zaten büyük bir cevaptı, değil mi! Gever'de, belediye seçimlerinde normalde oy vermeyenler bile oy kullandı ve yüzde doksan hayır oyu verdiler. Yüzde doksan büyük bir cevaptı. Hani

partimiz gelip dolaştı, özel seçim çalışması yürüttü desen, öyle de olmadı, dolaştırmadılar da! Ama halk kendi duruşunu iyi gösterdi. Bu da büyük bir şeydir. Arkadaşlarımız bazen gazete dağıtıyorlar, halk bizden Azadiya Welat gazetesi istiyor, 'Biz Türkçe gazete kabul etmiyoruz' diyorlar. Bu büyük bir şeydir! Demek ki nedir, bir kereden kurtuluş olmayacak. Biz demokratik bir yaşam diliyoruz, umarım bunu göreceğiz. Sadece Kürt halkı için istemiyoruz, bütün halklar için; Türk halkı için de istiyoruz, dünya için de istiyoruz. Bizim duruşumuza göre, eğer birinin kapısında hastalık varsa herkesin hastalığıdır. Devlet de süreci biraz böyle okumalı. Şimdi içimden geldiği gibi söylüyorum, kesinlikle biz bitmedik, bitmeyeceğiz de.

Tek isteğim halk umudunu yitirmesin. Umutsuz kalan bir insan her şeye razı olur. Umudumuz hiçbir zaman bitmesin, inanıyorum ki bizim halkımız da umutsuz değildir. Öyle inanıyorum ki Gever eskisinden güzel olacak, burada eskisinden daha iyi bir yaşam başlayacak, halkımız kültürünü unutmayacak, kültürüne göre devam edecek yaşamına.

ASÊ: ÖYLE ŞEYLER GÖRDÜM, ÖYLE ŞEYLERE TANIKLIK ETTİM Kİ HİÇ UMUDUM YOK

1992 yıllarında ailem Şırnak'taydı, savaş nedeniyle ailelerin çoğu Cizre'ye taşındılar. Ben de göç sonrası 1993 yılında, Cizre'de doğdum.

Annem, 1992 yılında üç çocuğunu annesine bırakıp Newroz'a katılmaya gidiyor, 92'de Şırnak'taki ilk Newroz yürüyüşünü yapıyorlar. Bu eyleme olan müdahaledeki ilk kurşun annemin kafasına isabet etmiş. Yapılan ilk müdahaleden sonra annem Diyarbakır'da yoğun bakıma kaldırılmış, bir ay yoğun bakımda kalmış, kurtulmuş ama o olaydan sonra annemin kulağı zarar görmüş. Annem iyileştikten sonra babam da Şırnak'ta kalmak istememiş ve Cizre'de ev alıp, oraya taşınmışlar.

Biz on üç kardeşiz, ben ailemin beşinci çocuğuyum. Cizre'de doğdum, büyüdüm, sekizinci sınıfa kadar orada okudum. Cizre'de çocukluğumuz çok güzel geçti. Ben ve

kardeşlerimin okulu çok başarılı geçiyordu. Çocukken hep ip atlardık, basketbol oynardık. Cizre'de özgürdük... Babam daha çok kız çocuklarını destekliyordu, oğullarını da çok seviyordu ama "Kız çocuklarımı çok seviyorum" diyordu. Annem, tanıdık olmayan kimsenin evine gitmemize izin vermezdi. Babam o zaman şoförddü, Irak tarafına gidiyordu.

2012'de Şırnak'a taşındık, beş ay sonra ben sözlendim. Kocamla severek evlenmedim. Halamın oğluydu, altı yıl boyunca benimle evlenmek istediğini söyledi. Ben kabul etmek istemiyordum ama beni 'Ya beni kabul edeceksin ya da dağa gideceğim' diye tehdit ediyordu. Babam durumu öğrenince, beni zorla evlendirdiler. Ben on sekiz yaşındaydım, o da yirmi yaşındaydı. O süreçte askere gitti, teskeresine beş ay kala izne geldi, sözlendik sonra tekrar askere gitti. Askerliğini bitirdikten sonra on gün geçmeden evlendik. Babasının bir arkadaşı trafik kazası geçirdiği için düğün yapamadık, ama ben gelinlik, o da damatlık giydi. Evin önünde halay çektiler. Evlendiğimizde mutluyduk, o da çok mutluydu. Zaten ben hamile kaldığımda hiç onun kadar mutlu bir insan görmedim, o kadar seviniyordu ki!

Evlendikten sonra kaynanamın evinde yaşamaya başladık. İki tane kız kardeşi, bir tane erkek kardeşi vardı ve bir tane abisi vardı. Abisi de bizden sonra evlendi. Eltim, eşimin annesi ve babasıyla birlikte yaşıyorduk. Eşimin annesi zaten halam oluyordu bu yüzden güzel geçiniyorduk. Halamın ailesi kalabalıktı, kızları da evliydi ama iyiydik. Ben on dokuz yaşında anne oldum. Evliliğimin üçüncü ayında hamile kaldım, çok güzel bir duygu, güzel bir an... Ne bileyim hamile olduğum haberini almak, o kadar güzel bir duyguydu ki… İlk başlarda, daha biz çocuğuz diye düşünüyordum, sonra eşim de o kadar mutlu oldu ki, bu

çocuğum doğduktan sonra bir tane daha istedi ama ben izin vermedim. "Bir önümüzü görelim" dedim. Şırnak hiç iyi olmadı, sürekli çatışma, sürekli patlama…Sürekli korkuyorduk.

Evlendikten sonra İŞKUR›a kayıt yaptırdım, ismim çıkmadı. Babam da kızdı bana, Seni asla çalıştırmam' dedi. Altınlarım vardı, eşime verdim bozdurdu ve bir dükkan açtı. Tamir yapıyordu, bir tane adamın dükkanında çalışıyordu, serbest meslek yapıyordu. Her işi yapıyordu, elinden her iş geliyordu. Benzinlikte bir ara çalıştı. Çok mutluyduk aslında ama sonra her şey berbat oldu. Çocuğumu Şırnak Devlet Hastanesi'nde, sezaryenle doğurdum. Anne olmak çok güzel bir duygu, her dakika uyanıp öpüyordum sonra uyuyordum. Kızımın adını Zele koyduk. Benim abim askerdeydi, aradı "Çocuğun adı ne olacak? Benim kızımın adı Elsa seninki de Zele olsun" dedi, eşim de kırmadı onu, Zele koyduk adını.

Sokağa çıkma yasakları

Sokağa çıkma yasaklarından önceki süreç, ilk olarak bizim mahallede başladı. İlk önce zaten Cizre'de oldu. Şırnak'ta bir şeyler yaşanıyordu. Biz insanlara Şırnak'taki durumu sorduğumuzda 'Cizre'de ne oluyorsa burada da öyle olacak' diyorlardı. İşte ben de bundan korkuyordum. Bir tane öz amcamın kızı Cizre'de bodrumda* kaldı ve onu diri

*14 Aralık-2 Mart 2016 tarihleri arasında, Cizre'deki sokağa çıkma yasağı esnasında, birçok kişi geriye sadece kemikleri kalacak şekilde can verdi. Tespit edilebilmiş üç ayrı bodrumdan, farklı yaş aralığında, yüze yakın cenaze çıkarıldı. (Daha fazla bilgi için bkz. TİHV Cizre Gözlem Raporu (31 Mart 2016); BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Türkiye'nin Güney Doğusundaki İnsan Hakları Durumuna İlişkin Rapor (Şubat 2017).

diri yaktılar. Kuzenimin yanarak canını verirken kimsenin kurtarmamasını vicdan azabı gibi çektik. Elimizi kolumuzu bağladılar ve onları diri diri yaktılar. Biz hala vicdan azabı çekiyoruz, hiçbir şey yapamadık… Buradan yürüyüş yaptık, Cizre'ye kadar. Ayaklarımız şişti. Köprüye kadar gittik, orada biber gazı attılar [güvenlik güçleri]. Bir iki gün gittik akrabamızda, Cizre'nin diğer tarafında kaldık. Ama yine de izin vermediler, ne yaptıysak hiçbir işe yaramadı. Çaresiz olmak gerçekten anlatılamayacak bir durum.

Gerillalar geldi halkla konuştu, herkes destek vereceğini söyledi yapılacak eylemlere. Ben katılmadım o zaman, çünkü Zele küçük bir çocuktu. ‹Kendinizi Ekin Van'ın* yerine koyun. Şimdi gelseler size böyle yapsalar ne yapacaksınız? Sizi zulümden korumak ve savunmak için buradayız' dediler. Kaç kere eşime de dedim "Yani yapma demiyorum, yap ama bu kadar da değil, çocuğun var akşam kalma." O da bana "Seni o kadının yerine koyuyorum, sen olsaydın ben ne yapardım? Senin çırılçıplak bedenini o sokağa atılmış olsaydı, ben ne yapardım?" Evet, hep o korkuyu yaşadık, o fotoğraftan eşim çok etkilendi, neredeyse o fotoğraftan sonra hayatı mahvoldu. Ve eşim sokağa çıkma yasakları esnasında şehit oldu. Birkaç kere bize mesaj attı ama... O zaman biz afet konutlarının oraya kendimiz için çadır kurduk ve çadırlarda kaldık. Yaklaşık 200 aileydik. Eşim şehirde kaldı, herkes 'Başka bir eve gidin' diyordu. Biz Şırnak'tan uzak kalmaya asla dayanamıyorduk, o bombalar... Her gün kızımızı götürüyordum yanına, ekmek, pasta falan götürüyordum. Sokağa çıkma yasağında neredeyse hiç eve gelmedi, ben tek başıma bir binada yaşıyordum.

*10 Ağustos 2015 tarihinde Varto'da öldürüldükten sonra cenazesi çıplak olarak teşhir edilen Kader Kevser Eltürk (Ekin Van).

Kocamın bir yedek ayakkabısını kapıya bırakıyordum. Kim gelir belli olmaz ki! Düşünsünler ki kocam evde, kapımı çalmasınlar...

Sokağa çıkma anonsu yapıldı. Yapacak hiçbir şey yoktu. Çok çaresizdik, ben ilk 5 ay kaynanamdan ayrı bir evde yaşadım. Onlardan ayrı bir eve çıktım çünkü eşim eve gelmiyordu. Kayınpederim de "Ayrı eve çık, belki kızının hatırına eve gelir" dedi. Ben de ayrı eve çıktım, ayrı evde bir ay kaldım. 6 katlı binada tek başıma kaldım, sürekli patlama, sürekli çatışma sesi... Kaç sivil insanı kapımın önünde öldürdüler... Bir taraftan çatışmalar devam ediyordu, çocuklar ölüyordu. Kızım sürekli bağırarak ağlıyordu. Akşam olduğunda sabaha kadar oturup ağlıyordum korkudan, patlama seslerinden. Polisler kapıya kadar geliyorlardı, hiç gitmiyorlardı. Ne yapacağımı bilmiyordum, çok çaresizdim o zaman. Eşimi arıyordum, "Ben nasıl geleyim?" diyordu. Babam arıyordu, abilerim arıyordu, kayınpederim arıyordu 'Korkma, gel buraya.' diyorlardı. Gelmeyeceğimi söyledim onlara. Kayınpederimin büyük oğlu 'Gelip seni alacağım' dedi. Ona "Gelme! Benim yüzümden sana bir şey olursa ben ne yapacağım, gelme!" dedim. Yani tek başıma evde kalıyordum, kocamın bir yedek ayakkabısını kapıya bırakıyordum. Kim gelir belli olmaz ki! Düşünsünler ki kocam evde, kapımı çalmasınlar. Yasağa bir iki ay kala, herkes kaçıyordu, o binada bir tek ben kaldım. O kadar korkuyorduk ki sabaha kadar uyuyamıyorduk. Korkuyorduk çünkü tecavüze uğramak, ölmek yani her şey olabilirdi. IŞİD gibiydiler yani, her şeyi yapabilirlerdi. IŞİD'in Kobanê'de yaptığı birçok şey gibi, her şeyin korkusunu yaşıyorduk. "Aniden polis gelse ben ne yapacağım?" diye düşünüyordum. O evde bizi öldürseler bile kimse bir şey yapamazdı.

Eşim yasak olmadan önce de yaralandı. Mahallede patlama oldu, ben onun başını tedavi ettim. Kimse hastaneye gidemedi. Tam iyileşmedi ve yasak ilan edildi. Yasağa bir hafta kala gidiyordum yanına, ağlıyordum "Gel! Bu çocuğu bırakma. Nasıl bizi bırakırsın?" diye sürekli ağlıyordum orada. Birkaç defa kızımızı da götürdüm, kızımız babasına çok bağlıydı. Sabaha kadar ağlıyordu 'Baba gel!' diye, o zaman küçücüktü, yaklaşık 3 yaşındaydı. Babası, çaresiz bir insan nasıl bakar, öyle bakıyordu kızımızın yüzüne, onu sarılıp öpüyordu. Arkadaşları da kızımızı çok seviyordu. Bir gün onu görmeye gittim ve oturdum, ağladım. Dedim "Bunu bana yaşatma, ben ne yapacağım bundan sonra? Ben bu çocukla tek başıma baş edemem. Yani görmüyor musun amcamın kızına ne yaptılar? Siz Cizre'yi görmediniz mi?" O da "Onların hepsi bir bodrumda. Biz öyle mi yapacağız? Biz öyle değiliz ki!" dedi. Ama o gün herkes kaçtı. Sadece gerillalar kaldı. Ben ilk önce korkmadım ama herkes kaçtığında çok korktum. Her şeyi yapabilirler, şikayet edebilirler. Sonra gittim eşimin yanına, ağladım. "Kusura bakma, benim arkadaşlarım kaldıysa ben de kalacağım. Onların canı can değil mi?" dedi. "Onların çocuğu yok, onların eşi yok. Yani seninle onlar aynı değil. Önce beni koru sonra git milletin koru." dedim. "Ben yapamam. Onlar kaldıysa asla yapamam. Arkadaşlarımın hepsi şehit düştü, ben onlara nasıl ihanet ederim? Ben onlara söz verdim." Kızımızı öptü, vedalaştı, kaynanamla, herkesle vedalaştı, sonra tümü çıktı. Benle o yalnız kaldık. Ben çok ağladım, en son vedalaştık. Sonra zaten yasak ilan edildi. Biz de Şırnak'a, birkaç kilometre uzağa, çadırlara taşındık. Benim annemle babam da çadırlara taşındılar. Ben, kaynanam, kayınpederim ve dört eltimle, toplam beş aile bir çadırda yaşadık.

Çadırda geçirdiğimiz günler gerçekten çok kötüydü. Her günü ağlayarak, her günü korkarak geçirdik. Şırnak'ta her top patladığında, sanki içimizde patlıyordu! İzliyorduk, geceleri battaniyeye sarılıp izliyorduk. Çok ağlıyorduk. Bir ayda tam 15 kilo verdim ağlamaktan. 4 ay boyunca ondan hiçbir haber alamadım. Beni en son aradığında dedi ki: "Söz seni her gün arayacağım, seni habersiz bırakmayacağım. Ama sen kızıma iyi bak, hiçbir şey olmayacak, sana söz veriyorum." Ağladım, bir süre sonra telefonu kapattı. Artık 4 ay ne telefon, hiçbir şey duymadım. 5 Mayıs'ta, tam 5 Mayıs'ta abisine Facebook'tan mesaj göndermiş, "Abi ben yaşıyorum, eşime haber ver, anneme haber ver." demiş. Sürekli diyordu "Kızımızın sesini kaydedin, bana gönderin, video çekin bana gönderin, ailemin fotoğrafını çekin bana gönderin." Sonra biz de kızımın fotoğrafını, sesini kaydedip gönderiyorduk. Bize 3 tane fotoğrafını çekip gönderdi oradayken. Her yer yıkıktı, artık bodrum mu, orası neresi bilmiyorum. O fotoğraflarda eşim zayıflamıştı, saçı, bıyığı birbirine karışmıştı. Fotoğraf yollayınca, inandık o olduğuna, konuşmaya devam ettik. Bize 5 Mayıs'ta fotoğraf gönderdi, 28 Mayıs'ta şehit düştü. 4 Haziran'da, arkadaşlar Twitter'da fotoğrafını görmüş. İlk 28 Mayıs'ta şehit düştüğünde yere bırakıyorlar. Elinde sadece bir sigara paketi ve de bir çakmak vardı, başka hiçbir şey yoktu. Ellerini kaldırmıştı. Yerde yatarken fotoğrafını gördük. Sonra 4 Haziran oldu. 4 Haziran'da hala o cenaze yerdeydi, işkence etmişler. Kafasını taşla ezmişlerdi, gözleri çıkmıştı. Yara bere içindeydi. Fotoğrafları o zaman bana göstermediler, sonradan gösterdiler. Kıyafetlerinden tanımışlar. Fotoğraf gönderdiği zamanki kıyafetleri vardı üzerinde.

Dedim "Bu o değil." Ama o olmadığına hiç sevinmedim. Çünkü o cenazeye o kadar kahroldum ki...

Biz 5 sefer taziye kurduk. Çok değişik bir duygu, çok şey yaşadık. Abileri gelip, kayınpederimle Şırnak'a gittiler. Cenazeler tanınmaz haldeymiş. Hiç kimse kimseyi tanımıyordu. Eşimi teşhis etmek için kayınpederim hastaneye gittiğinde cenazelerin hepsi çürümüştü. Dediler "Hiç kimse, kimseyi tanıyamıyor." Babası birini görüyor, ona benzetiyorlar ama o, Diyarbakırlı bir gençtir. Ben de baktım teni onunkine çok benziyordu gerçekten de. Kayınpederim getirdi, biz taziye kurduk çadırlarda, ama defnetmedik. Camiye getirdiler yıkamak için Batman'dan bir sürü insan gelmişti. Ağladık, defalarca baygınlık geçirdim. Dedim "İlla ki onu göreceğim yoksa ben kendimi öldüreceğim." Dediler "Yok göremezsin, önce yıkayacağız." Ben dedim "Ben görmezsem asla izin vermem." Sonra kolumdan adamlar tuttu, camiye gittik. Camiye gittik, baktım. Baktım ona çok benziyordu ama o değildi. Dedim "Bu o değil." Ama o olmadığına hiç sevinmedim. Çünkü o kadar o cenazeye kahroldum ki! Sanki bir melek uyuyordu. Yüzüne hiçbir şey olmamıştı ama belden aşağı hiçbir şey kalmamıştı. O kadar ağladım, bağırdım ki… Ama onun, o olmadığına gerçekten hiç sevinmedim. İçime o kadar kötü bir his düştü ki, kötü bir şey olduğunu biliyordum. Tam o gün, o ölmüştü. Onun cenazesi de hastanedeydi ama cenazesi tanınmıyordu. Biz o genci toprağa koymadık, tekrar cenaze arabasına koyup, morga götürdük. Dedik "Biz yanlış cenazeyi almışız." Bizden aldılar, hastaneye götürdüler. Diğerlerine baktılar ama tanımadılar, o da oradaydı ama kayınpederim tanımadı. Beni götürmediler diye çok ağladım. Kayınpederimle, büyük oğlu gittiler ama tanımadılar. O zaman kayınpederime

“Eşimin kafasının arkası yaralanmıştı, iyileşmemişti biraz kel kalmıştı orası.” dedim. “Ben unuttum oraya bakmayı. Hepsinin yüzleri tanınmayacak haldeydi.” dedi. Kayınpederim gelip, diyordu ki “Kızım bak üzülme, o değil.” Ben de “Yok, o ölmüş. O ölmediyse içimdeki bu sıkıntı ne?” dedim. 20 Mayıs’ta kızım ağladı, hiç gece uyumuyordu sürekli “baba, baba” diye ağlıyordu. Benim eşimin abisi dedi ki “Bunun babasına bir şey olmuş, kız bu kadar ağlıyor içine his düşmüş.” O gün o ölmüştü, ama ben bilmiyordum. Millet biliyordu, bana söylemiyordu. Biz o cenazeyi teslim ettikten birkaç ay sonra bizim bir akraba aradı dedi ki “Onlara söyleyin eşi ölmüş, gitsin cenazesini alsın.” Ben kayınpederimin neyi var neyi yok hepsini kırıp döktüm. Dedim ki, “o artık yoktur sizin de hiçbir şeyiniz olmasın.” Evin her şeyini yaktım, kırdım, bulaşık makinesini vs. Dedim “Bundan sonra sizin hiçbir şeyiniz olmasın!” Dediler “Kızım sakin ol! Bir telefon yüzünden niye böyle yapıyorsun, ne olmuş, kim aramış seni?” İşte sonra o arayan kişiyi aradılar, “Bir korucu gelip, haber vermiş.” demiş telefondaki. Sonra tekrar hastaneye gittiler teşhis için, ama yine teşhis edemediler. Aradan kaç ay geçti, yine o fotoğrafları gördüm. Yine o fotoğrafları birinin elinde gördüm. “Söz ver kimseye söylemeyeceksin?” dedi. Söz verdim, bana fotoğrafı gösterdi. O fotoğrafı görmek hiç anlatılamayacak bir his gerçekten. Zaten onun öldüğünü biliyordum. Çünkü öyle bir his! Sürekli rüya görüyordum, sürekli! Ne bileyim, hiç uyku girmiyordu gözüme, öyle bir sıkıntı vardı. Sanki biri kalbimi tutmuş, çalıştırmama izin vermiyor, o kadar sıkışmış ki nefes alamıyordum. Zaten o topları, bombaları her gün izliyorduk. Evin yıkılışı, her şeyi, her yeri görüyorduk. İlk önce ben kayınpederime “her şey gitsin ama o

gitmesin. Ev falan hiçbir şeye üzmeyin kendinizi.” dedim. Zaten 9 ay sonra Şırnak’a taşındık…

Çadırda yaşam savaşı

Çadırda kalmak zorunda olmam sağlığımı olumsuz yönde etkiledi. O zaman kanamam çok oluyordu, bir de çok sancım vardı. O kadar sancılanıyordum ki hiç anlatamam yani. Soğuktu, yazın bile geceleri soğuktan hiç uyuyamıyorduk. Gündüzleri de güneşin en az olduğu anda bile sıcaktan uyuyamıyordum. Hani naylondu ya çadır, ondan. Orada yaşıyorken soğuk suyu bidonlarla taşıyorduk. Çadırlarda insanlar paylaşımcı değillerdi. Yani herkes çadırlarda yaşıyor, ne varsa kendilerine alıyorlardı. Mesela benim annemle onun üç gelini bir çadırda yaşıyordu. Ben de kayınpederim ve 4 geliniyle yaşıyordum. Yani 5 aile, bizimki daha zordu. Çadırlara baskın da yapıyorlardı, gözaltılar da oluyordu. Nasıl oldu diyeyim size... Orada konutların girişinde bir tane korucu öldürdüler, sonra orada, o konutlardaki komşularımız gidip bizi şikayet etmişler. “Bunlar PKK’lidir, bunlar gelmiş bizim korucumuzu* öldürmüş.” demişler. İşte bir kere sabah saat 5, güneş daha doğmamış, biri bizim çadırlardan, fotoğrafımızı çekiyor, geziyor. Biz onun sesiyle kalktık ha! Kaynanam dedi “Kalkın kalkın bir şey var.” Kapıya kadar iniyordu, fotoğraf çekiyordu, kalkıyordu. Fark ettik ki beyaz bir Heron**, her çadırı geziyor, onun sesiyle uyandık. Biz kalktık, çadırlardan çıktık, bir de

* Korucu, 1985’te 442 sayılı kanun, 74. maddesine dayanılarak oluşturulmuş olan, devletçe silahlandırılmış ve aylık maaş bağlanmış sivil köylülere denmektedir. Koruculara 690 sayılı KHK ile sosyal güvenceler de tanınmıştır.

** Heron, insansız hava aracıdır.

ne görelim! Onlarca polis gelmiş, hepsi bağırıyor "Kalkın, kalkın!" diye. Orada boş bir arazi vardı. 92'lerdeki* gibi herkesi; kadın, erkek, çocuk, yaşlı kimse demeden topladılar, boş araziye götürdüler. Herkes eşofmanlarla, kadınlar açık saçık, hiçbir şey giymelerine izin vermediler, hepsini kolundan tutup sürüklediler. O kadar kalabalık polisin içinde, bir tane kadın polis görebildim. Yaklaşık iki yüz, üç yüz çadır vardı. Büyük bir tane arazi vardı, herkesi bağırarak çağırarak, silahları doğrultarak oraya sürüklediler. Bize "Kalkın, çocukları da uyandırın!" dediler. Adamların hepsi önden gittiler, kadınlar da birer etek giydiler, yazmalarını alıp, onlar da gittiler. Ben tek kaldım, bir tane polis geldi dedi "Niye sen gelmiyorsun, herkes gitti. Niye sen gelmiyorsun?" Dedim "Gelmeyeceğim, gelmek zorunda mıyım? Biz ne yapmışız size?" O zaman daha eşimi kaybetmemiştim ama içimde o kadar öfke vardı ki... Dedim "Gelmeyeceğim. Ne yapsanız gelmeyeceğim." Baktım amirine diyor "Amirim bu kadın zorluk çıkarıyor." Diğeri geldi bana bağırdı, dedi "Niye böyle bir şey yapıyorsun?" Dedim "Gelmeyeceğim, çocuğu görmüyor musun? Siz bu kadar polis gelmişsiniz, biz size ne yapmışız ki? Sonra diyorsunuz ki çocuklarınız bizi sevmiyor. Bakın siz bizi ne duruma getirmişsiniz? Bizler ne yaşıyoruz, siz hala baskı yapıyorsunuz. İnsanca gelip sorsanız ya! Niye milleti böyle korkutuyorsunuz? Eski zamanları mı özlediniz?" Sonra bana "Bir çocuğuna bakayım." dedi. Çadıra gitti, çocuğa baktı sonra "O zaman sen gelme, orada kal." Benim bir tane ablam var dört tane ikizi var. İkisi 5 yaşında, diğer

* İlki 84'te başlayan, güvenlik güçlerinin köy yakma pratiklerinin en yoğun olduğu dönem 92-94 seneleridir. Genelde köy ahalisinin, köy meydanında toplatılıp, darp edilmesi ve gözleri önünde evlerinin yakılarak zorla göç ettirilmeleriyle sonuçlanmıştır.

ikisi de yeni doğmuştu. O zaman onlar daha 20 günlüklerdi. Şırnak öyle yıkıldı ki onlar da mecburen durumları olmayınca çadırlarda kaldılar. Çadır yaptı eşi ama çocuklar sürekli hasta... Geldiler orada çocukların iki beşiği vardı çıkardılar dışarı, ablam bağırdı "Siz ne yapıyorsunuz, 20 günlük bebek var burada." Yani çok zorluk çektik. Hepsini o araziye toplayıp birkaç genci dövüp, gözaltına aldılar. Millet bağırıyordu. Sonra hepsinin kimliklerini aldılar, teker teker kontrol ettiler. Sonra büyük bir otobüs geldi anons etti: "Size üç gün mühlet veriyorum ya buradan göçüp gideceksiniz ya da sizin çadırlarınızı yakacağız." Biz de bu kadarına yapacaklarına ihtimal vermediğimiz için ciddiye almadık. Birkaç günün ardından, bir öğleden sonra panzerler ve başka zırhlı araçlar geldi. Polisler ve jandarmalar geldiler. Anons ettiler: "Çabuk olun, çabuk olun. Toplayın her şeyi!" 5 tane ev bir çadırda, biz nasıl toplayacağız her şeyi. Tabak çanak, o kadar şey... Hiçbir şey yapamadık. Diğer çadırlardan bağrışmalar geldi ve fark ettik ki insanların çadırlarını ateşe vermişler. Biz durumu görünce hepimiz sokağa attık kendimizi. Eşyalarla birlikte her şeyi ateşe verdiler, hepimiz çığlık çığlığa kaldık. Bir zırhlı araç getirmişlerdi. Çadırımızı aldılar yere attılar, içerisinde dolaplar, kıyafetler... Şırnak yasağının 9. ayıydı, çadırlarımızın hepsini yıktılar. Sonra bize dediler "Nereye giderseniz gidin ama bu çadırlarda kalamazsınız." Bir kadın ve ben, biz amirlerle falan kavga ettik. Dedik ki "Görmüyor musunuz neler yaşadığımızı?"" Dedi ki "Size hiç acımıyoruz, sadece bu çocuklara biraz acıyoruz" dediler. Dedik "Biz nereye gideceğiz? Şırnak'tan ayrılamıyoruz, maddi durumumuz yok. Biz nereye gideceğiz, nereye gitmemizi bekliyorsunuz?" Dediler "Cizre'ye, gidin Silopi'ye, gidin başka bir

yere ev tutun.” Buna rağmen, “Biz gitmeyeceğiz” dedik. Kayınpederimin bir fotoğrafı vardı, ona bakarak dedi ki “Sizin ailede korucu var mı?” Dedim “Allah korusun! Ne korucusu ne diyorsun sen?” Bir de bir tane kitabım vardı, *Cudi'nin* Günlüğü. O kitaba baktı ve dedi ki “Bu kitabı kim okuyor?” Dedim “Ben okuyorum, ne oldu kötü bir şey mi var?” Dedi “Hiç öylesine sordum, merak ettim.” Kitaba bakıp sonra fırlattı bir köşeye. Amcamın eşi de oradaydı, kelle paça yapmıştı. Kepçe gitti o yemeği de ezdi, hepsini döktü. Yine aynı kepçeyle bizim çadırlarımızı hepsini kaldırıp, yıktılar. Ancak birkaç parça kıyafetimizi alabildik, sonra amire dedik “Biz nereye gideceğiz? Zaten hepimizin evi yıkılmış; anneminki yıkılmış, benimki yıkılmış hiçbir şey kalmamış.” Sonra benim eltimin babasının evi 5 katlıydı, o mahalleye bir şey olmamıştır, oraya gidilebilir diye düşünüyorduk. Sonra oraya gitmemize izin verdiler ama o ev de korkunç bir haldeydi; her şey yıkık dökük, camların hepsi kırılmış, kapı kırılmış... O soğukta, o günlerde, yiyecek yok, kapının önüne bile çıkmak yasak. Orada birkaç gün o kırık pencerelere battaniyeleri sardık, su yoktu taşıdık. Biraz evi topladık yıkadık. İnsanlar halı gibi bazı eşyaları verdiler de, biraz düzelttik evi. Sonra çocuklara marketten bir şeyler aldık. Market için hastanenin oraya gidiyorduk ama yasak olduğu için gizlice gitmek zorunda kalıyorduk. Devlet görse orada, o an alırdı bizi.

O sıralar eşim için bazıları diyordu, ölmemiş, yaşıyor; bazıları gördüğünü söylüyordu. İnsanların her biri bir şey söylüyordu. Sonra bize bir haber geldi, kaynanamdan kan vermesini istediler. Kaynanam Cizre'ye gidip kan verdi. 4 ay geçti, hiç kimse bir şey söylemedi. Sonra bir tane polis aradı, kayınpederimi de kan vermeye çağırdılar. O zaman

belli olmuştu ama tam emin olmamışlardı, kayınpederim bizi üzmemek için belli olmadığını söylüyordu. Kan verdikten 15 gün sonra belli oldu. Bize dediler, gelin cenazeniz belli oldu. Gittik, bir köy var, orada defnetmişler. İlk önce kaynanamla kayınpederim gitti, ben de çok gitmek istedim ama kızım küçük, üzülmesin diye gelmemi istemediler. Bana "Ortada hiçbir şey yok, sadece gideceğiz kan vereceğiz" dediler. 15 gün sonra kayınpederimi çağırmışlar, kayınpederim kimseye haber vermeden Silopi'ye gitmiş. Yaklaşık 50-60 cenazeyi gömdükleri bir yere götürmüşler. Hepsini oraya defnetmişler. O mezarlardan birini kayınpederime gösteriyorlar, bu senin oğlunun mezarıdır diye. Kayınpederim de ismini yazıyor, işaret koyuyor, annemi arıyor "Sen git, kızınla konuş" diyor. İşte ilk duyduğumuzda... Allah gerçekten kimsenin başına vermesin.

O zaman yasak kalkmasına rağmen bize cenazesini vermediler, dediler ki "Götürseniz bile bizim istediğimiz köylere defnetmeniz gerekiyor. Asla götüremezsiniz!" İzin verselerdi kayınpederim getirecekti ama "Asla izin vermeyeceğiz" dediler. Söyledikleri köylerin hepsi korucu köyleriydi bu yüzden kayınpederim dedi "Bu köylerin hepsi korucu, ben hayatta bu köylere getirmem. Orada kalsın, bir gün nasılsa Şırnak'a getireceğim." Eşimin mezarına gittim, o kadar ağladım ki... Mezarlığa kızımla birlikte gittim, çok sabırsızdım. Yani sanki ona gidiyormuş gibi, sanki onu canlı görecekmiş gibiydim. Nefes nefese gittim yanına, özlemle, her şeyle... Ölmüş olsa da son kez onun cenazesini görmek istiyordum, son kez ona sarılmak istiyordum. Onun öldüğüne inanmak çok zordu benim için. Hala da inanamıyorum, bir yerden çıkıp gelecek, o Zele'yi bırakmaz diye düşünüyorum. Ama insan ister istemez alışmaya

başlıyor. O kadar bağırdım ki hatırlamıyorum ama çok bağırdım. Kayınpederimle bir tane adam vardı orada, onlar da bana sarıldı, onlar da çok ağladı. Dediler "Biz artık ona üzülmüyoruz, sana üzülüyoruz."

Bu şehirde her şeye tanık oldum!

Bir ay önce annemin evine yerleştim, artık orada yaşıyorum. Yaklaşık iki yıl kayınpederlerimle kaldım, sonrasında mecburen annemin yanına geldim. İnsanlar defalarca eşimin küçük kardeşiyle evlenebileceğimi iddia ettiler. Bir keresinde, bir hoca "Dul bir kadının, bir sürü erkekle aynı evde kalması günahtır" demiş. İnsanların her biri başka bir şey söylüyordu. O kadar zordu ki oradan ayrılmak; benim, kayınpederim ve herkes için ağır bir deneyim oldu. Bir süre sonra abim geldi ve çevredeki insanların konuşmalarının kötü bir boyuta ulaştığını ve bundan kaynaklı beni götürmek istediğini söyledi. Onun yanında olduğum sürece beni koruyup kollayacağını, daha güvende olacağımı, kimsenin kötü söz söyleyemeyeceğini söyledi. Kayınpederim de "Siz nasıl isterseniz öyle yapın" dedi. Karşılıklı helalleştik, dedi ki "Hiçbir gün ne bir kötü sözünü işittim ne de kötü bir hareketini gördüm. Hakkını helal et." O kadar ağladım ki o an, o da bir taziye oldu... Taziye gibiydi oradan ayrılmak. Kızımı da aldım o gün, sonuçta kimseye bırakamazdım, o bana emanetti. Kaynanam kızımı götürmemi istemedi ama eşimin abisi "O bıraksa da ben o kızı size teslim etmem. Ben bakacağım, o emanettir, siz kalabalıksınız bakamazsınız. Kızı annesine verin çünkü o çok çekti, ben her şeye şahit oldum. O her şeyi yaşayıp, görmüş. Yani siz onun kadar ilgilenemezsiniz çocukla. Hakkınız yok kızın üstünde.

Ne zaman görmek isterseniz görün ama ondan almayın" dedi. Sonra ben kızımı aldım ve oradan ayrıldıktan sonra aniden fenalaştım. Bir hafta hastanede kaldım. Neden hastalandım, ne oldu bilmiyorum. O gece o kadar ağladım ki aniden hastalandım. Doktor kaç yaşında olduğumu, neden bu kadar üzüldüğümü sordu. Ben de durumu anlattım, eşimi kaybettiği söyledim. Doktor "Senin yaşın başın ne ki bu kadar şey yaşamışsın." dedi. Psikoloğa gittim ama ilaç kullanmadım. Yasaktan önce benle eşim gittik bir kere. Eşim birkaç kere ilaç kullandı, sonra o da bıraktı. Ondan sonra da defalarca bir doktora danışmamı istediler ama ilaçlar bağımlılık yapıyor dedikleri için gitmedim. Şimdi ailemle kalıyorum.

Şimdi bu hayattan kendim için hiç beklentim kalmadı, şimdi sadece kızımın hayatını, onun geleceğini düşünüyorum, kendime dair bir hayalim yok. Kendimi kızım için geliştirmek istiyorum. Ortak bir geleceğe dair umudum hiç yok. Bu kadar ölümden sonra bu insanlarla birlikte yaşayabileceğimizi düşünmüyorum. Öyle şeyler gördüm, öyle şeylere tanıklık ettim ki hiç umudum yok! Daha bir ay önce ben, annem, abim birlikte eşimin kabrine gittik. O zaman kayınpederim gelmedi ama ben ölsem de asla onu unutmayacağım... Bir kadın olarak umuyorum ki hiç kimse benim kadar zorluk çekmesin, hiç kimse benim gördüğümü görmesin. Anneler artık ağlamasın istiyorum.

Ben bu süreçte çok acı çektim ve tüm yaşadıklarım beni daha azimli, daha güçlü bir kadın yaptı. Önceden erkeklerden çok utanıyordum. Mesela babamla hiç yemek yemiyordum, hiç onunla karşılıklı oturmuyordum. Şimdi öyle değilim, daha güçlü bir kadın olduğumu hissediyorum. Evet, bu şehirde her şeye tanık oldum. Düşündükçe

içim paramparça oluyor. Geçenlerde bir dayımın oğluyla Şırnak'a gittik, ona dedim ki "Burayı her gördüğümde içim paramparça oluyor." O da "Ben alışmışım artık bana hiçbir şey olmuyor" dedi. Hala her gördüğümde içim paramparça oluyor. O kan ve cenazelerin üzerine ev yapıyorlar. Kim bu evlere girecek, kim yaşayacak? Ben gelsem de Şırnak'a bu evlerde yaşayamam çünkü insanların kanının üstüne inşa ettiler. İnsanların şehit olduğu yerlerde ev yapmışlar. Dayımın oğlu "Biz alıştık" diyor ama ben asla alışamıyorum. Yani o mahalleyi gördüğümde her şey gözümün önüne geliyor. Her şey yeni olmuş gibi oluyor...

PELŞÎN: İÇERDE DE KALSAK ÖLÜYORUZ, DIŞARIDA DA KALSAK ÖLÜYORUZ

1967 yılında, Sur, Saray Kapı'da Diyarbakır'da doğdum. Babaannem ve ailesi 1915'te göç ettirilmişler. Babaannenin babası ve dayısı bir şekilde Amerika'ya göç etmiş. Annesi, bir kardeşi, bir halası ve eşimin de büyükanneleri Elazığ Kehli'de kalmışlar.

Savaşta, anneleri ve çocukları birbirinden ayırmışlar. Özellikle erkekleri ve erkek çocuklarını öldürmüşler. Ailenin, iki kız çocuğunu, Ani yoluna kadar getirmişler. Birini bir köyün ağası almış, diğerini başka bir köyün ağası evlatlık almış ve beslemişler. Yıllar sonra ise... Eskiden köylerde çerçi olurdu. O köye gitmiş "Zamanında böyle bir şey olmuş," diğer köye gitmiş "Eskiden şöyle bir olay olmuş" diye anlatmış. Nenem ve kız kardeşi bir şekilde birbirlerini buluyorlar. Bulduktan sonra Diyarbakır'a göç etmişler. Ka-

yınpederim de Zilan aşiretinden. Zilan Katliamı'nda* onlar da göç etmiş ve Ani'nin bir köyüne yerleşmişler. Babam da Diyarbakır'a yerleşmiş. Annemle babam bir şekilde birbirlerini bulmuşlar ve evlenmişler. Hayatımız hep göçle geçmiş. Ben de 1967'de Sur, Saray Kapı'da doğdum ve Sur'da evlendim. 5 tane çocuğum var, 2 oğlum evli, kızım da evliydi fakat 5-6 yıl önce eşinden ayrıldı.

Sur, Hatip Paşa Mahallesi'nde oturuyorduk, yakın zamana kadar. Fakat yasak ilanıyla birlikte hayatımız altüst oldu. Hepimizin psikolojisi bozuldu. Olanlardan çocuklarımızın, herkesin hayatı olumsuz etkilendi. Oğlum sağlıklı bir çocuktu aslında, ama Sur olaylarından sonra uyuşturucu bağımlısı oldu. Savaş sürecinde, ailecek hepimiz evdeydik. Yasak başladığında herkes yavaş yavaş kaçmaya başladı. Ben ve eşim evde kaldık, dışarıya çıkmadık. Çocuklar da yaklaşık 20 gün bizimle kalmaya devam etti fakat sonra dayılarına geçmek zorunda kaldılar. Her birimiz bir yere dağıldık. Çocuklar, Yenişehir'de bir ev tuttular, orada kaldılar. Ama ben yasak boyunca, çatışmalar durana kadar hiç Sur'dan çıkmadım.

Bizim evin etrafında çatışmalar çok yoğundu. Roket atıyorlardı, Sur'a değiyordu. Hiç evden çıkamıyordum çünkü tanklar toplanıyordu kapımızın önünde. Çatışma başladığı zaman ne asker ne polis yoktu yakınlarımızda. Sonra askerler Sur'a girdiği zaman, gelip bizim kapının önünde karargâh kurdular. Kapının önüne kum torbaları koydular. Dışarıya çıkmak bile yasaktı. Benim ayaklarım çok ağrıyordu o yüzden, damdan dama atlayıp dışarı çıka-

* Zilan Katliamı, 29 Aralık 1929 tarihli KHK ile yasal zemini düzenlenmiş olan bir operasyondur. Van'ın Erciş ilçesinde başlatılan operasyon ile daha önceden başlayan Ağrı Dağı İsyanı'nı bastırmak hedeflenmiş olup bu amaçla resmi açıklamalara göre 15.000 kimi kaynaklara göre ise 47.000 insanın ölümüne neden olunmuştur.

mıyordum ama çocuklar, bazen de babaları bize damdan dama atlayarak ekmek getiriyordu. Bazen 15-20 gün hiç gidemiyorlardı. Çok çatışma vardı, evde olan şeylerle bir süre idare ettik. Sonra baktık bir şey kalmamış evde. Kızım, çatışma durulmuşsa gidip birkaç günlük ekmek alıp komşunun damından eve gelip, bırakıyordu. Bazen öyle oluyordu ki kapının önünden odun alamıyorduk. Bir süre sonra da askerler gelip damımızın üzerini karargâh yaptılar. Makinelerini de avluya bıraktılar. Tepemizde ve de karşı taraftaki damda iki keskin nişancı vardı. Polis üstümüzdeydi, ben içerdeydim. Bir gün gelip dediler ki "Çıkın! Polis geldi, çıkın." Ben de "Dışarıda nasıl yaşayayım? Nereye gideyim?" dedim. "Çık git! Otel var, konut var" dediler. Sonrasında askerler de geldi, aynısını yaptı. Ben ne yaptılarsa çıkmadım. Kapıyı kapatmakla tehdit ettiler, "Ne yersiniz, ne içersiniz, ölürsünüz burada" dediler. "Bir şekilde ne yer ne içer hayatta kalırım ben. Neden ölelim ki kendi evimizdeyiz. Ancak sizden bize zarar gelir. Bizden size zarar gelmez" dedim. Ondan sonra kapıyı, kum torbalarıyla kapattılar, peşin sıra beton blok kurdular. Kendileri de dama konumlandılar. Akşam olunca çıkamıyorduk çünkü bizi de gözetliyorlardı. Bir gün büyük kızım gelmişti, onun odası yukardaydı. Odasına gitmek için kapıdan çıktığı gibi avluyu taradılar. Kendini yere atmasaydı, öldürürlerdi. Kapıya da saplanmıştı mermiler.

Bazen tüpümüz bittiği zaman, yemeği sobanın üstünde yapıyordum. Bu yüzden odun almak için dışarı çıktığımız da oluyordu. Tüpte yemek kaynar kaynamaz, sobanın üstüne koyuyordum. Bir gün torunum da yanımdaydı. Tüpümüz bittiği için ızgara yapmak zorunda kaldım. Bodrumda tavuğu mangalın üzerine koydum. Muhtemelen dumanı

fark ettiği için helikopter üstümden ayrılmıyordu. Helikopter beni tarayabilir diye ne yaptıysam çıkamadım bodrumdan dışarıya. Eşim dedi "Sen ne yaptın? Diyecekler, bir şey mi var orada. Çık dışarıya gel." Üstümden ayrılmıyorlar ki! Çıktım, bir şey sıktılar bana. Kebap yaptığımı göstermek için mangalı gösterdim. Helikopter üzerimde üç tur daha attı sonra gitti. Askerler de gördü. Onlar, biz orada başka bir şey yapıyoruz diye düşündü.

Yasak süresince çok zorluk çektik. Yine de bir şey olmadı. Orada her gün radyo dinliyordum. Sur'da ne oluyordu, oradan dinliyordum. Hangi radyo olduğunu tam hatırlamıyorum ama Sur'da neler oluyor, çatışmalarda kaç kişi ölüyor, Kürtçe, Türkçe ve Zazaca yayın yapıyordu. Bizim ev sesi dışarıya vermiyordu o yüzden onlar duymuyorlardı, radyoyu açıp dinleyebiliyordum. Bir gün, gençleri bir yerde sıkıştırdılar. Radyoda bir Hizbullahçı konuşma yaptı. Sur'da, yerin altında, nerelerde tüneller var, tünellerin ucu nerelerdedir, nasıl girilir, nasıl çıkılır, hepsini anlattı. Ben de biliyordum, Sur'un altında tünellerinin olduğunu. Çünkü babam bize anlattı; gerillalar Sur'un altında tünellerde saklanıyorlarmış. O konuşma sonrası, kamyonlar kum taşımaya başladı. Bizim evden görünüyordu, fakülteden kumlar taşınıyordu. Eşime dedim "Hayırdır, neden bu kadar kum taşıyorlar?" O da "Ben ne bileyim, sen çok meraklısın. Bir şey bir gün sana da denk gelecek, ölüp gideceksin." dedi. Ben de "Merak etme bir şey olmaz bana. Biliyor musun, bu kumları alıyorlar, tünelleri kapatıyorlar. Onları sıkıştırıyorlar" dedim. Eşim de daha haberdar olmadıklarını düşünüyordu. Ama bence radyoda duydular, sonra yavaş yavaş tünelleri kapattılar. Bir hafta geçti, radyoda tünellerin doldurulup kapatıldığını söylediler. Gençleri sı-

kıştırıyorlardı. 100 kişi bir yerde sıkışmış, 50 kişi bir yerde sıkışmış diye haber yapıyorlardı. Palavra da olabilir, tam olarak bilemiyorum.

Askerler, polisler damda konuşuyordu; "Biz o kadar sıkıyoruz, onlardan çok gitmiyor. Bizden çok gidiyor" dedi. Kimliksiz polisler vardı Sur'un içinde. Yurtlarda büyümüşler, paralı olarak gönüllü gelmişler. Bazen benimle de konuşuyorlardı; bir sürü polisin öldüğünü ya da panzerin içinde patlama olunca öldüklerini söylüyorlardı. Basında bunları böyle söylemiyorlardı. Haberlerde "Bugün 10 terörist ölmüş, şu gün 3 terörist ölmüş. 6-7 terörist şöyle ölmüş." diye anlatıyorlardı. Niye o kadar bomba atıyorlardı, hiç asker ölmüyordu? Hiç polis ölmüyordu? Medyaya göre sadece gerilla ölüyordu. Bir gün radyoya iki tane polis geldi, konuştu. Dedi "Ben polisim, vicdan azabından istifa ettim." Hem Kürtçe hem de Türkçe konuştu. Dedi "Sur'da bir sürü arkadaş ölüyor, söylemiyorlar. Hep cesetler Sur'un içindedir, günahtır, bir şeyler yapsınlar. Dursun bu çatışmalar artık" dedi. Bence de bu Sur olaylarını hem bir şeyleri çıkarmak için yaptılar, hem de devam eden bir TOKİ davası vardı, onun için yaptılar. Yasak sürecinde, Sur'dan çok şey çıkardılar; para, altın vs. Sur resmen bir hazineydi. Birçok medeniyetten insan yaşamış, Ermeniler yaşamışlar. Hep gömmüşler, öyle şeyler de çıkarttılar içinden. Böyle söylentiler de vardı.

Bazen çamaşır seriyordum "Sen çıkıyorsun dışarı, korkmuyor musun? Bir şeyler sana değebilir" diyorlardı. Bir kere roket attılar. Roket Sur'a değdi. Parçaları hep evimize isabet etti, şarapnel parçaları... Ben de oradaydım, tesadüf, düştü önüme. Önceden korkuyordum, seslerden ilk 2-3 gün uyuyamıyordum. Sonra zamanla alıştım. Sanki

ben de onlarla beraber çatışıyordum. Gece gündüz çatışmalar durmuyordu. Toplar bizim kapının önündeydi. Sabah uyanıyorduk, sobayı yakıyordum, sonra kahvaltı yapıyorduk. Uzaktan köy korucuları da görünüyordu. Bir gün, bir köy korucusu çöp tenekesini üstüne kapamış oradan oraya kaçıyordu. Onu tarıyorlardı. Ayıp değil mi? İnsanlar utanmıyor mu köy korucusu olmaya? Çatışmalara girip, kendilerini rezil ediyorlar. O gün de çöp tenekesinin altındaki korucuya aslında çöp muamelesi yapıyorlardı. Keşke sesim onlara gitseydi; "Bak çöp tenekesine layık görmüşler sizi. Kendi halkına karşı savaşmışsın. Almışsın çöp tenekesini bir oraya bir buraya kaçıyorsun" diyebilseydim.

Her şey bitmişti, sadece savaş vardı…

Bu süreçte çocuklarımı da görmüyordum, hele erkek çocuklarımı hiç görmüyordum. Tam çatışma bitti, Hz. Süleyman'a taraf Saray Kapı açıldı. Açılana kadar birbirimizi hiç göremedik, sonrasında kapı açıldı. Ben bir kere çıktım dışarı. Fakat sonrasında kapı tekrar kapandı. 4 ay sonra askerler Sur'dan çıktı. O zamana kadar ben hiç çıkmadım. Belki 4 aydan daha fazla çocuklarımı göremedim. Aylarca susuz, elektriksiz kaldık. Asker ve polisler kendileri için bir su deposu almışlardı. Baş aşağı durduğu için ince ince sızıntı oluyordu. Bidonları sızıntının önüne koyup doldurуyordum. Ama elektrik yoktu. Sobanın üstünde su ısıtıp yıkanıyordum. Birkaç komşumuz da bu şekilde ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. 2 ay hiç elektriğimiz yoktu, sadece bir kabloyla Hz. Süleyman›dan tarafa elektriği çektik. Işıldağın şarjı var, bir kablosunu kesmiş ve telefon şarj etmeye uygun bir hale getirmiştim. Ama batarya az şarj alıyordu.

Kızlarım bana ekmek getirdiklerinde, batarya da getiriyordu, haftada bir kere değiştiriyorduk. Çok mecbur olduğumda, ışıldağı söndürüp, mum yakıyordum. Işıldağın şarjıyla telefonu şarj ediyordum.

Yasakta komşularımızla olan bağımız da koptu. Yasaktan önce komşularımla ilişkilerim çok güzeldi. Şimdi hiçbir komşumu göremiyorum. Mesela hepimiz parkta oturuyorduk, ben çay yapıyordum. Bütün komşularımız toplanırdı. Hayatımız güzeldi, çocuklarımız ve komşularımızla mutluyduk. Her şey üzerine konuşuyorduk, çocuklarımızdan, hayattan her şeyden... Güzel bir hayatımız vardı. Geliyorlardı benim kapımın önüne, çay yapıyorduk, yemek yapıyorduk, piknik yapıyorduk. Yasakla, bir anda hayatlarımız değişti. Her şey birbirine girdi. Çatışmalar başladı, çocukların her biri bir yere dağıldı, paramparça olduk. Her şey bitmişti, sadece savaş vardı. Bazıları bilmez, korkup kaçtılar İstanbul'a, ben resmen çatışmanın içindeydim. Hiç çıkmadım. O top atışları, top atışlarının sesi... Bir yere vurduğu zaman insan iliklerine kadar hissediyordu. Akşama kadar o top atışları... Bordo bereli duraklasa, asker devralıyordu. Onlar hiç nefes almadan top atışı yapıyorlardı. Evimiz Sur olmasaydı, o atışlarla yıkılırdı. Biz resmen savaşın içindeydik.

Bir gün suyu patlatmışlardı. Bütün mahalleyi su basmıştı. Kimseye su gitmesin, susuz kalsın diye suları patlatmış, elektrikleri kesmişlerdi. Trafoları da patlattıkları için yangın çıkmıştı. Millet korkup çıksın diye her şeyi yerle bir ettiler, hiçbir şey bırakmadılar. Millet döşeklerini omuzlayıp kaçıyordu. 9. yasakta, artık hiç kimse kalmadı Sur'un içinde. Hepsi kaçtı, gitti. Ben kaldım. Onlar oradan taşınıyordu, ben oturuyordum. Gittim bakkaldan şeker, yağ aldım, eve geri geldim. Bakkal, "Abla biz hepimiz kaçıyo-

ruz, dükkanı boşaltıyoruz. Sen niye gitmiyorsun" dedi. Dedim "Ben eve gidiyorum, nereye gideyim. Benim hayatım burada geçmiş."

Bir gün, 24 ya da 23 gün geçmişti, öyle şiddetli bir çatışma vardı ki torunumu aldım. Kayınbabam yeni öldüğü için evlerine gitmek istedim. Çıkıp Saray Kapı'ya kadar geldim. Çatışma oluyordu o sırada. Su boruları patlatılmıştı, ayaklarım su içinde kaldı. Çatışma çok şiddetliydi, mermiler yağıyordu. İnce bir duvarın dibinden eğile eğile Saray Kapı'ya kadar gittik. Polisler bırakmıyorlardı. Çevik kuvvet, megafonla "Gelme diyorum sana, öleceksin" diyordu. Ben de "İçerde de kalsak ölüyoruz, dışarıda da kalsak ölüyoruz. Bırakın gidelim" dedim. Ne yaptıysam, bırakmadılar. Torunumla beni, o çatışmada geri gönderdiler. İkimiz de sular içinde, çamur içinde kaldık. Bizi gönderdiler, bazen çamura, bazen suya düşüyorduk. Bir şekilde eve ulaştık, titriyorduk. Geldiğimde ağlamaya başladım, beddualar ettim. Torunum da 5 yaşındaydı, korkudan öldü resmen. Polisin biri çikolata verdi, alıp tekrar polise fırlattı. "Almıyorum" diye bağırdı. Bizi korkudan öldürdüler, bir de üzerine çikolata veriyorlar. Ben yine de "Al oğlum al, evde canın ister" dedim ama almadı. Geldik eve, geldik eve kapıyı çaldık, girdik içeriye. O soğukta bizi o yağmurda geri gönderdiler. Annemin hasta olduğunu, benim de hasta olduğumu söyledim ama bırakmadılar. "Gir içeri yasak olmuş, bugünden sonra kimse dışarı çıkamaz" diyorlardı.

Bir gün de kapıya geldiler, "Çıkın, öldürürler sizi, kafa üstü düşersiniz, canınızdan olursunuz. Helikopter sizi görür, sıkar, kafa üstü düşer ölürsünüz, biz nasılsa sağ kalırız burada" diyorlardı. Duvarlarda da "Kürtler biz gelmişiz, Kürtlere böyle böyle yapmışız. Onları çıkarmışız" yazı-

yordu. Duvarlara ağza alınmayacak küfürler yazmışlardı Kürtlerle ilgili.

Bir gün oğlum içeride kalmıştı, onu çıkarmaya gittim. Annem beyaz bayrak sallayarak çıkmamızı istedi. Dedim "Anne ben ölsem o bayrağı sallamam. Gerekirse gidip oğlumu getirmem." Annem dedi "Ben sallayayım, yazıktır. Evde aç kalmış 4-5 gündür; giderler çocuğu öldürürler içerde. Gidelim getirelim çocuğu." Annem beyaz bayrak salladı. Gittik, polis neden orada olduğumuzu sordu. Oğlumun 4-5 gündür içeride kaldığını söyledim. "Gel gel. Bak senin gibi bayanlar mevzidedirler. Ne bileyim sen de onlardan mısın değil misin?" Tabletini çıkarıp teyit etti. Ben de dedim "Bak bak belki görürsün beni mevzide." Biraz duraksadı, beni orada göremeyince, "Git oğlunu getir. Annen bizimle kalsın" dedi. Yüzünü de açmamıştı, sadece burnu gözüküyordu, yaşlı biriydi, belliydi. Gittim oğlumu getirdim. Çatışıp, çatışmadığını anlamak için omuzlarına, kollarına, parmaklarına baktılar. Çocuk 4- 5 gündür evde, aç, susuz ne yemek var ne de bir şey. Sadece süt varmış ve onunla idare etmiş. Sur'da çatışmaların içerisinde kalmış. Ben gidip çıkardım. Sonrasında, çatışmaya girmiş mi girmemiş mi öğrenmek için GBT yapmaya götürdüler. Biri dedi "Bu yaşlı kadın gitsin ama sen bekle burada, oğlun gelene kadar." Soğuktu, annem titriyordu. Yağmur yağıyordu, yerler ıslaktı. Öyle bir çatışma vardı ki... Annem yaşlı ve tekti, götürmeyi bile teklif etmedi. Bana [polis], "Oğlunun eğer bir sabıkası çıkarsa beynine sıkarız. Burada öldürürüz." dedi. Ben de "Tamam, çıkarsa eğer öldür. Git önce bak ama ondan sonra" dedim. Sonra ben her şeyin cevabını verince, "Sen git eve. Oğlun gelince gönderirim." dedi. Ben eve girdim, sonrasında oğlum da arkamdan geldi. Çatışmanın içinde birkaç kere

onu bırakmışlar, belki mermi değer diye orada tek başına dolandırmışlar, sonrasında bırakmışlar. Bir süre sonra tekrar yakaladılar çocuğu, 4-5 gün kaldı, sonra yine bıraktılar. Gizli dosyayla, dava açıldı hakkında.

Sonrasında bütün evleri yıktılar. Hiçbir şeyi, hiçbir yeri tanıyamıyorduk, öylece kaldık...

Sur'da evimizin iki kapısı vardı. Sadece komşularımız tarafından kapımız açıktı. Oradan gidip, geliyorduk. O zaman, çatışma durmuştu. Ama polisler sürgüyle kapatmışlardı, giriş çıkışlara izin vermiyorlardı hala. Resmen hapishane gibi yapmışlardı. Tek bir yol vardı, o da komşuların bahçesindeydi, oradan gidip geliyorduk. Orayı da kapattılar bir ara. Sonrasında yine elektriğimizi, suyumuzu kestiler. Bir gün, bizi evden çıkartmak için ek yaptığımız elektrik kablosunu da kestiler. Bir ay o şekilde geçti. Sonrasında bütün evleri yıktılar. Hiçbir şeyi, hiçbir yeri tanımıyorduk, öylece kaldık. Bir gün baktık, kepçe geldi altımızdaki evi de yıkıyor. Ben daha hiç içeriden çıkamayacağımızı düşündüm. Komşuların evlerini de yıkacaklardı. Mahallede kimse kalmamıştı. Bir tek ben kalmıştım. Bahçe vardı, o çatışma olmayan bölgede, Sur'un dış tarafında kalıyordu. En son sadece ben kalmıştım. İki kişi daha vardı. Ama onlar da çatışma şiddetlenince evlerinde beklemişler ama dayanamayıp onlar da çıkıp gitmişti. Ben, eşim ve bir de torunum kaldık. Sonra da buraya geldik.

Kepçe geldi, çevredeki evleri yıktı. Daha gidilecek yol yok, su yok, elektriği kesmişlerdi. Mecbur kalıp, buraya geldik. Yağmur yağıyordu, şimdiki evi bulduk. Geldik, hemen yerleştik. Yanımıza alabildiğimiz eşyaları içeriye

attık. Artık çoğu eşyamız yoktu, Sur'da kalmışlardı. Oysa polisler, eşyalarımızın kalabileceğini ve kimsenin bir şey yapamayacağını söylemişti. Yolu açtıklarında tekrar eşyalarımızı alabileceğimizi söylediler. Bir gün babaları gidiyor, bakıyor ki ne eşya kalmış ne de bir şey. Her şeylerimizi götürmüşlerdi, geriye hiçbir şey kalmamıştı. O zaman ev duruyordu, ama eşyalar yoktu. Şimdi, eşyalar da gitti, ev de gitti… Ben evimi o haliyle göremedim, eşim gitmişti. En son, kepçe yıkmıştı evi. Ev yıkılmadan önce de yazılar vardı duvarlarda. Kürtlere hakaret ediyorlardı "Kürtleri böyle yaptık; onları böyle yapa yapa öldürdük." diye. Öldürdükleri insanların cesetlerini hep caminin içinde bırakmışlar. Benim de artık psikolojim bozulmuştu, her gün ağlıyordum. Dediler filankesin cesedi pazarda kalmış. Bazı cenazelere köpek saldırmıştı. Bazıları anlatıyordu "Fareler şöyle yemiş, böyle kemirmiş." diye Onlar anlattıkça, ben ağlıyordum. Bir insan nasıl bu hale gelir? İnsanın, ölüye saygısı olur. Bırakın ailesi götürsün. 1-2 tane tanıdığım çocuk vardı, onlar da ölmüşlerdi orada. Bir komşumuzun çocuğunun göğsüne 6-7 tane kurşun arka arkaya sıkmışlardı. Bir de duvarı yıkmışlar, duvar da üstüne düşmüş. Bir tanesinin de panzerle üstünden geçmişlerdi.

Yasakta kadınlara "siz Ermenisiniz, geberin!" diyorlardı. Bir gün ben onlardan izin alıp, dışarı çıktım. Polis, beni taramaya başladı. O beni taradı ama ben korkmadım. Annem ve komşularımız bağırdı. Ben de ona bağırdım "Ne yapıyorsun? Ne yaptım ben sana? Ben senden izin aldım. Karşıya geçecektim. Sen ne yaptın?" diye. Gülmeye başladı. Onlarda silah var, bizde yok. Ne bileyim işte kendilerini rezil bir konuma getirmişler, herkesi de kendileriyle birlikte rezil etmişler.

Bize ait hiçbir şeyimiz yok artık. Sur'da bize ait bir hayatımız vardı...

Surlar UNESCO Avrupa mirasları listesine girdi. Ondan bilhassa Sur'a zarar verdiler. Gördüler, Avrupa Kürtlere değer veriyor. Kürtler daha da güçlü olacaklar diye, yıktılar. Benim kendi görüşüm bu yöndedir. Evlerinden çıkan insanlara da açıklamaya çalıştım "Gitmeyin, bilerek öyle yapıyorlar. Bir daha evinize giremezsiniz." Onlar da bana "Yok yok, sen Kürtleri seviyorsun ondan böyle yapıyorsun" diyorlardı. Onlar da korkuyorlardı, güvenlik güçleri bir tane sıkıyorlard, o dakika taksi tutup kaçıyorlardı. Biz de en sonunda taşınmak zorunda kaldık. Yaklaşık 8 aydır bu mahallesindeyiz Sur'un. Yaşamımızda çok şey değişti, alt üst oldu. Ben hiç yaşamıyorum gibi hissediyorum. Gidip yemek pişirmekle uğraşıyorum, sırf hayatımı unutayım diye. Psikolojim bozulmuş, vücudumu kaşıntılar almış. Oğlum madde bağımlısı olduğu için akşamları ofise gidiyordum. Onu bulmak için saat 3'e 4'e kadar orada oturuyordum. Komşunun oğlu geliyordu, benimle oturuyordu. Hepimizin psikolojisi bozulmuş. Sur hayatı eskiden nasıldı şimdi nasıl? Sur hayatı cıvıl cıvıl, neşeliydi, hepimiz mutluyduk. Annem de artık yaşayan bir ölü... Burada ne komşuluk var ne başka bir şey var. Bir odamız, şimdiki ev kadardı. Fareli, böcekli bir evdeyiz şimdi, bize ait hiçbir şeyimiz yok. Sur'da bize ait bir hayatımız vardı. Kızım artık ara ara üzüntüden bayılıyor, o kadar üzülüyor. Geçen gün yine dışarıda bayılmış, komşular hastaneye götürmüş. Hepimiz perişan olduk. Çocuklarımın her biri bir yerde...

Evimi, mahalleyi, arkadaşlığı, komşuluğu her şeyi özlüyorum. En azından sokakta pazara gidene kadar hep ta-

nıdığım insanlardı, arkadaşlarımdı. Herkes bir aileydi. Sur bir aileydi. Saray Kapı'dan Dört Yol'a çıkana kadar hepimiz bir aileydik. Bizi tanıyorlardı. Gidiyorduk, geliyorduk. Burada ne kimse bizi tanıyor ne de biz kimseyi tanıyoruz. Öyle gelmişiz buraya işte. Allah hakkımızı bırakmasın! Bırakmaz da! Mutlaka onların burnundan getirir. Bizleri hep sefil ettiler, ezdiler. Biz Kürtler birleşseydik, böyle olmazdı. Sur'dan hiç kimse çıkmasaydı, hepimiz birleşseydik, 50 hane kalsaydı, hiçbir şey yapamazlardı. Evlerini boşaltmasaydılar. Devlet gelip rahat rahat Sur'a girdi. Aldılar topu, evleri yıkmaya başladılar. İnsanlar direnebildiği kadar direndiler, sonra onlar da bırakıp gittiler. Sabah bir baktım benden daha fanatik olan Kürtler almışlar bayrağı eline karısıyla, çoluk çocuğuyla... Tanıdığım biri mesela, almış eline bayrağı kaçıyor. Arkasından seslendim, "Sen kaçacak bir insan mıydın? Direnmeliydin sen!" Ses çıkarmadı, kaçıp gittiler. Yani direnen olsaydı, Sur öyle hemen teslim olmazdı. Düşmana nasıl teslim olunursa, Sur da öyle teslim oldu. Hepimizin evini aldılar. Şimdi sokaktayız, perişanız. Herkesin hayatı değişti. İnsanların, çocukları uyuşturucu bağımlısı oldu, kızları fuhuşa sürüklendi. Çevre değişti, hiç kimse kimseyi tanımıyor. Herkes paramparça oldu. Geldiğimiz ev, bizim evimiz gibi değil. Ne bulaşığı koyacak yer var ne doğru dürüst bir şey yerleştirebiliyoruz. Yatarsak bir yerde yatıyoruz. Bir sürü aile bir arada, sıkışık... Fare deliği gibi... Bu hayat mıdır? Kendileri lüks yerlerde yaşıyorken biz perişan haldeyiz.

Ben ile kızım daha 1-2 aydır çalışıyoruz. O da kişi başı 50 TL elimize geçiyor, ev ihtiyaçlarına harcıyoruz. Kızım da çocuğunu okuttuğu için onun masrafını ancak çıkartıyor. Eskiden, ayrıydı evimiz. Bağımlı oğlum da çalışmıyor,

diğer oğlum da çalışmıyor. Onlara da bakıyorum, onların kiralarını da veriyorum. Annem bir alt katımda kalıyor. 300 TL annemin kaldığı kat için, 300 TL de bu kat için kira veriyorum. Yaşlıdır, Sur'daki evde birlikte yaşıyorduk. Şimdi yerimiz dar, eşyalar diğer odada, bu yüzden anneme de alt katı tuttuk. Küçük kızım da onla beraber kalıyor. Oğullarımın hepsi 300-350 metre mesafede oturuyorlar. Anneme, oğullarıma ben bakıyorum. Çalışan yok, bağımlı oğlum çalışmıyor, diğeri cezaevindeydi, dayısıyla kavga etmişti. Siyasi bir davaya dönüştürdüler. Tokat'ta F tipinde kalıyordu. Tokat'tan sonra Rize'ye gönderdiler. Yakın zamanda çıktı, 2 ay oldu. Hepimiz paramparça olduk.

En çok ölen insanlara üzülüyorum, hepimiz öylece dağıldık diye de üzülüyorum. Arkadaşlarımı, hepsini kaybettim. Hiçbir şeyim yok. Çocuklarım hep perişan oldu. Çoğu insan perişan oldu da bizimki daha beter oldu. Onlar en azından başta çıktılar, beraber kaldılar. Bizim ailemizin hepsi dağıldı. Bağımlı olan yeni yeni toparlıyor, diğer oğlum da İstanbul'a gitti, bir daha da geri gelmedi. Hep çocuklarım paramparça oldu. O da yaklaşık 22 yaşlarında, çatışmalarda onları da gelişigüzel yakalıyorlardı, baskı yapıyorlardı. Gitti ve bir daha geri gelmedi. Herkesi keyfi yakalıyorlardı, götürüyorlardı.

Gelecek günler güzel olsun artık. Savaş olmasın! Hepimiz güzel, barış içinde yaşayalım istiyorum. En azından çocuklarımız güzel yaşasın, biz hep savaş görmüşüz. Nenem görmüş, öbür nenem görmüş, biz üç nesil, hepimiz savaş görmüşüz. Yeter artık! Umarım bu yaşananları onarmak için bir adım atarlar. Sur'daki evimi özledim, hayatımı özledim...

XEZAL: BUGÜN MÜ? YARIN MI? BU SAVAŞ NE ZAMAN BİTECEK?

Diyarbakır'ın Hazro ilçesine bağlı Helhel Köyü'nde 1984 yılında doğdum. 13 yıldır evliyim ve bir kızım var.

Daha önce köyde kalırken, 1992 yılında köyümüzü yaktılar. Devlet bize zulmetti, biz de Diyarbakır'a gelmek zorunda kaldık. PKK olaylarından dolayı köyün üzerinde çok baskı oluştu. Bizi köyden tehditle çıkardılar. Yaşadıklarımızı hiç unutmuyorum. Ben daha 6 yaşındaydım evimize baskın yaptılar. Askerler polisler ve korucular çamurlu ayaklarla evin içine kadar giriyorlardı. Yataklarımızı, döşeklerimizi, perdelerimizi, bütün eşyalarımızı çamur içinde bırakıyorlardı. Bunlar bir türlü gözümün önünden gitmiyor. Göç ettirildiğimiz zaman amcam, büyük annem ve de bir halamla beraberdik. Biz göç yolundayken arabamızı taradılar. Amcamı öldürdüler, amcam öldüğü zaman Diyarbakır'a yaklaşmıştık, önümüzü kestiler, bir genci ka-

çırdılar, ona işkence ettiler. Annem o zaman üstüne benzin döktü ve dedi ki; "Ya o gençleri bırakacaksınız ya da kendimi de çocuğumu da yakacağım". O zaman korucu vardı ismi Heko'ydu. Annem ona "Çocukları bırakın!" dedi. O da baktı annem gerçekten kendini ve çocukları yakacak, onları bırakıp "Yardımcı olun" dedi. O zaman bütün gençleri bıraktılar. Arabaya bindik Diyarbakır'a geçtik. Sonra babam ve amcam İnsan Hakları Derneği'ne gidip dilekçe verdiler. Babam oradan dönüyorken, babamın başına torba geçirip onu kaçırdılar, onu kaçırdıklarında biz 4-5 gün boyunca babamdan haber alamadık. "Size bir ders verdik!" diyorlardı. Sonra haber gönderdiler, "Onu öldürdük" dediler. Ama o sonra ellerinden kurtuldu. Sonra biz Diyarbakır'dan da çıktık başka bir köye gittik. Adresimizi bilmesinler diye, babamın peşindeydiler. 4-5 yıl köyde kaldık, sonra tekrar Diyarbakır'a geldik. Burada birkaç yıl kaldıktan sonra Manisa'nın Salihli ilçesine gittik. Orada birkaç yıl kaldıktan sonra tekrar Diyarbakır'a döndük. Sonrasında da ben Sur'da evlendim ve oraya yerleştim. Diyarbakır'a geldiğimizden beri, 23 yıldır Sur'da yaşıyoruz.

Bunların dışında politik sebeplerle 2011 yılından beridir, eşim cezaevinde, 28 yıl 7 aya mahkûm edilmiş. Bu nedenle son yasak sürecinde evde ben, kızım, kaynanam, bir de 2 tane görümcemle beraber kalıyorduk. Yani 5 kişi orada kalıyorduk, tek çalışan bendim. Çatışmalar başladığında, biz 3 aile bir odaya girmek zorunda kaldık. Komşumuz en üste katta kalıyordu, evimizin karşısındaydı. Çok büyük bir çatışma başlamıştı. Polisler bağırıyordu, aşağı indiğinde, kapıyı açtığında bağırıyordu. O zaman evde misafirler vardı, her yerden kurşunlar geliyordu. O zaman kızımın psikolojisi bozulmuştu. Kızım 6 yaşındaydı. Yukardan

helikopterler ateş ederken o bağırıyordu “Anne üzerimize kurşunlar geliyor!” diyordu. Çok korkuyordu “Biz de çıkalım buradan gidelim” diyordu. Çok korkuyordu... Çıkacak bir yerimiz yoktu, hiçbir yere gidemiyorduk. Kızım hala kendine gelebilmiş değil. Hala da psikolojisi düzelmedi. Savaş bittikten sonra kızım hep “Ben savaşı özledim. Neden tekrar çatışmalar olmuyor?’ diyordu.

Üzerimizde beş kuruş para yoktu. Çıkıp nereye gidecektik!

Çatışmalar altı ay boyunca sürdü. Biz de bu süreçte orada kaldık. Bazen suyumuzu ve elektriğimizi kestiler yine de çıkmadık. Çünkü gidecek yerimiz yoktu. Kendimizi bildik bileli oradaydık. Evde erkek yoktu, ben 2 görümcem ve kaynanam vardık. Üzerimizde beş kuruş para yoktu. Çıkıp nereye gidecektik! Biz evde kaldık, ölürsek de evimizde ölelim, başka bir yere neden gidelim dedik. Hem nereye gidecektik... Oradayken ölüm psikolojisi çok ağır oluyor. Gece bombalar patladığında, sanki o gece üzerine bir bomba düşecek ve o gece her şey bitecek sanıyordu insan. Burada çok büyük zorluklar yaşadım. Hala televizyonda savaşla ilgili bir haber gördüğümde her şey gözümde canlanır. O zamanlarda gece, yatakta başımızı yorganların altına, yastıkların altına koyardık. Bombaların sesinden hiç uyuyamıyordum. Sonra yavaş yavaş alışıyorduk. Gece olduğunda camlarımız kurşun sesleri ile titrer ve bazen camlarımız kırıldı. Yaşananlar büyük bir zulümdü. Kızım daha 6 yaşındaydı, böyle bir şey hiç görmemişti daha önce, bu yüzden büyük bir zorluk yaşıyorduk.

Gündelik yaşam içerisinde, daha önceki yaşantılarımızda olduğu gibi, doğru düzgün temizlik yapamıyorduk. Elimiz iş tutmuyordu. Çünkü o ortamda kurtulacağını dü-

şünmüyorsun... Belki o anda ölebilirsin... Çok fazla şey düşünemiyordum. Çünkü insan o şartlar altında pek düşünemiyor. Bazen yemek hazırlıyorsun, sofraya oturuyorsun ve bomba sesleriyle o lokma boğazında kalıyor. Çünkü gözlerinin önünde her zaman bir top patlıyor, duman kalkıyor, ateş yükseliyor... Bazı aileler göç ettiler. Bazı tanıdıklarımız Batman'a gitti. Benim kaynanam, aynı zamanda halam olur ve bütün ailemiz Sur'da yaşıyoruz. Nereye gidecektik! Elektrik bazen 2-3 gün kesiliyordu ben mum yakıyordum. Bazen de lüküs lambası yakıyorduk. Yemeğimizi küçük tüpte pişiriyorduk. Soba kurmuştuk, suyumuzu onun üstüne koyup ısıtıyorduk, öylece banyo yapıyorduk. Sobada çoğu zaman yemeğimizi de yapıyorduk. Hem ısınıyorduk hem de yemek yapıyorduk. Adet dönemlerimizde de yine sobanın üzerinde su ısıtıp kendimizi o şekilde temizliyorduk. Yani çok büyük zorluklar çektik. En sonunda da suyumuzu kestiler, o zaman da çocuklar camii avlusundan su taşımaya başladılar. 6. kata kadar. Bir gün suyu kesiyorlardı bir gün de elektriği. Ama artık Sur'da hayat kalmamıştı. Şimdi de artık Sur'da eskisi gibi neşe kalmamış durumda. Bizim için Sur'un yeri bambaşkadır. Birçok yer gezdim, Türkiye'de birçok yere gittim ama Diyarbakır, Sur kadar güzel bir yer bulamadım. Yani bizim için Sur'un yeri bambaşkadır.

Yasak sürecinde bizim evde ölen ya da yaralanan olmadı ama çok şey gördük. Bir kere damdan dışarıya bakarken panzerin bir gence ateş ettiğini gördüm, başından vurdular... Lavaboya koştum her tarafım titriyordu, kustum orada. Her şeyi söyleyemiyordum, kızım duymasın, onunda psikolojisi bozulmasın diye banyoya gidiyordum. Orada ağlıyordum, orada bağıra bağra ağlıyordum. Çok genç biriydi onu öylece vurdular. Sonra Ali Paşa'da bir anne fırına

hamur götürürken yolunu kesiyorlar, “3 tane çocuğum var” diyor. Polisler izin vermiyorlar ona. Sonra kadın kalkıp sokaktan yukarıya doğru yürüyor. Çok silah sesi geliyordu... Sonra kadın bana anlattı, 2 tane erkek ve bir kızı yukardan aşağıya getiriyorlarmış. Aynı zamanda kadına da hakaret ediyorlardı. Birkaç kişi pencereden bağırdı “Ne yapıyorsunuz!” diye. Onlara da kadına da küfür ettiler; “Orospu biz oraya gelirsek sana ne yapacağımızı biliyoruz!” dediler. Onlar öyle hakaret edince gençler onlara taş attı, gençlere de hakaret etmeye başladılar. Gençlere çok hakaret ediyorlardı, “Gidin bize annenizi, kız kardeşinizi gönderin” diyorlardı. Bunları gözlerimizle gördük. 6 ay boyunca, tank ve top seslerini dinledik.

Bir gün hastaneye gitmiştim, hastaneden dönerken Başbakan Diyarbakır’a gelmiş diye küçük kızımı bile arayıp öyle bıraktılar. Onlara “Kızımı niye arıyorsunuz? Sanki biz de silah mı var? Kızım Sur’un içinde 6 ay kaldı ve psikolojisi bozulmuş” dedim. Dedim ki “Kızım artık bütün silahların isimlerini bile söyleyebiliyor.” Kadınlar günüydü 8 Mart’a meydana gittik. Kızım, kadın bir polis görünce ona “Ben ağlamıyorum” dedi. Kadın, “Anlamadım sen neden ağlamıyorsun?” diye sordu. Kızım “Çünkü korkuyorum” dedi. Ona dedim ki “Benim kızım Sur’da 6 ay kaldı, o savaşı gördü, helikopterleri gördü.” Helikopterler geçerken o bize “Koşun! Şimdi yukardan kurşunlar yağacak” diyordu. Yukarıdan kurşunların yağdığını, kendi gözleriyle gördü.

Kızım çok etkilenmişti, helikopterler geçerken “Anne yine savaş mı çıkacak?” diyordu...

Biz Hançepek'te olduğumuz için Sur'dan çıkmadık. Çatışmalar, yüz metre uzakta kalıyordu. Bu nedenle biz çıkmadık evimizden. Evde çalışan bir erkek de yoktu ve hiçbir gelirimiz de yoktu. Nereye gidecektik. O evden de bundan 3 ay önce çıkmak zorunda kaldım. Çünkü, kızım çok etkilenmişti, helikopterler geçerken "Anne yine savaş mı çıkacak?" diyordu. Kızımın psikolojisi bozulduğu için çıktık ve bu mahalleye geldik.

Savaş içerisinde hayatımız hiç iyi değildi. Bir gece çok çatışma vardı, üç aile aynı odada kalıyorduk. Bebekler vardı odada, erkekler vardı, kadınlar vardı... Hepimiz odada uyuduk. Komşumuz geldi dedi ki "Benim pencereme kurşun değmiş, o yüzden ben o evde kalamam." Onu da evimize aldık. O anda düşündüğünüz tek şey, biz artık kurtulamayacağız, oldu. Çünkü o zaman sürekli anons yapıyorlardı, diyorlardı ki "Siz Ali Paşa'dakiler, çıkınız. Eğer çıkmazsanız hepiniz öldürüleceksiniz." İnsanları zorla çıkardılar. Oradan biz nereye gideceğiz diyorduk. Biz de çıkıp, birinci kata indik. Amcamın evi oradaydı. Orada sobamızı kurduk. Biz 5 kişiydik, amcamın ailesi de 6 kişiydi. Surda yaşadıklarım bir türlü aklımdan çıkmıyor, hala başımı yastığa koyduğumda gözlerimin önüne geliyor her şey. Silah sesleri hala kulağımda. Kaynanam her silah sesi duyduğunda çok korkuyordu, onun da psikolojisi bozulmuştu. Bizim için 6 ay çok zor geçti. O zamanlarda ne kimsenin konuşmasını ne de kimseyle konuşmak istiyorsunuz. Ben de sürekli duruyordum, psikolojik olarak çökmüştüm. Kötü rüyalar görüyordum. İlaçlar kullanıyordum. Psikolojik ilaç tedavisine başlamıştım. Bu savaş ortamında kızım da hastalanmıştı. Onu doktorlara götürüyordum, onlar da anlamıyorlardı hangi hastalığa yakalandığını. Ben onlara

diyorum ki “Biz Sur’da 6 ay kaldık, o yüzden kız böyle hastalanmış.”

Elimi kaldırdım, erkek bir polis üstümü aradı. Ona dedim “Sen beni arama. Kadın polis arasın.” Sırtıma bir tekme vurdu, beni duvara yapıştırdı...

Savaş başladığında ben kızımı yeni kaydettirmiştim okula. Okulun karşısında bir ailenin evine roket düştükten sonra, korktum, çocuğu okula göndermedim. Bu nedenle, okula bir yıl geç başlamış oldu. Çünkü kızım okula gidip gelemiyordu. Ben çalışmak zorunda kaldım, belediyede çalışıyordum. İşe yürüyerek gidiyordum. Kar yağıyordu, yağmur yağıyordu. Çok soğuktu, yerler hep buz tutmuştu. Şalımla yüzümü kapatıp koşuyordum, kapıya geldim. Tam kapıya yaklaştığımda polisler bağırdı, “Dur, yoksa ateş edeceğiz” dediler. Elimi kaldırdım, erkek bir polis üstümü aradı. Ona dedim “Sen beni arama. Kadın polis arasın.” Sırtıma bir tekme vurdu, beni duvara yapıştırdı. O zaman bana küfür etti, beni taciz etti. Ona “Dur!” dedim. “Yapma beni niye tutuyorsunuz?” dedim. Servisim geçiyordu. O zaman arkadaşlarımı gördüm. Bir polis geldi. Ona “Kadın polis beni arasın! Sen arama! Çantama da bakma!” dedim. Kadın olan polis gelip çantama baktı, o anda polisin sesini duydum “Kadının fiziği ne kadar güzeldi” diyordu. O anda dönüp ona “Seni kime şikayet edeyim? Köpeği köpeğe şikayet edemem, çünkü hepiniz aynı köpeksiniz” dedim. “Devam et, sen bana bir şey mi söyledin? Gel buraya sen, bana bir şey mi söyledin?” diye sordu. “Duyduğun şeyi duydun ne diyeyim. Sen beni taciz ettin!” dedim. Bana küfür etti; “Orospu, kahpe! Git yoksa seni tuttuklarım” dedi.

Sonra başka arkadaşlar geldi, beni götürdü. O anda beni öldürsün istedim.

Kızıma masallar anlatıyorum. Anlatacağım masallar bitmişti artık savaşları ve masalları karıştırarak anlatıyordum...

O gece kızım hastalandı. Ateşi bir türlü düşmüyordu. Taksi de yoktu. Taksi çağıramıyorduk Ambulansı aradım. Kızım bir türlü kendine gelmiyordu. Kızım kendine geldiğinde ambulanstakiler beni aradı, "sokağa giremiyoruz, komşulardan biri getirsin [kızı]" dediler. Komşular geldi, götürdük caddeye çıkardık. Ambulans caddede duruyordu. Ben, görümcem ve bir de komşumuz götürdük. Kızımı sırtımda taşıdım. Bel fıtığım olduğu için kızımı taşıyamıyordum artık. Panzer geldi, bir yandan da silah sesleri geliyordu. O anda sebepsiz yere öldürüleceğimizi düşündük. Sonra hastaneye kadar yürüdük kızımla. 3 saat boyunca serum taktılar biz hastaneden çıkıncaya kadar panzer orada durmuştu. Sonra tekrar bizi takip etti. Bize öyle bir psikoloji yaşattılar ki! Çocuk ishal oluyordu, ateşi çıkıyordu, serum taktılar. Doktora söyledim ki "Hocam biz Sur'dan geliyoruz." Bana dedi ki; "Çocuğunu oradan çıkar." Ona, "Nereye gidebiliriz ki! İmkânımız yok ki oradan çıkalım." dedim. Çıkarken polisler orada oturuyordu. Bize bakıp gülüyorlardı. Sonra komşumuzun oğlunu aldılar "Terörist yakaladık" dediler. Onlara "Çocuğu bırakın, çocuk acelеden evde kimliğini unuttu" dedim. Kimlik numarasını biliyordu. Çocuk onlara kimlik numarasını söyledi ama onlar çocuğu bırakmadı. "Onu karakola götüreceğiz" dediler. Onlara, "Beni, görümcemi ve çocuğumu da alıp karakola

götürün" dedim. Çünkü ben çocuğun annesine söz vermiştim. Ona demiştim ki çocuğu beraberimde götürüp tekrar geri getireceğim. O anda beni daha önce taciz eden polisi orada gördüm, baktım bana diyor ki "Zor bayan." Beni orada taciz etmeye devam etti. O anda çocuğun yanında bir şey söylemiyordum, benim yüzümden çocuğun başına bir şey gelmesin diye. Çocuk bana sordu "Abla sana ne dedi?" diye. Ona bir şey demedi dedim; yeter ki, benim yüzümden çocuğa bir şey olsun istemedim. Çünkü onun ellerini plastik kelepçeyle, tersten bağlamışlardı. Çocuğa moral vermeye çalışıyordum; "Bir şey olmaz. Seni kurtaracağım. Seni kurtarmadan gitmem" diyordum. O anda bir polis çıktı, "Ben bunları gördüm" dedi. Ben ona "Çocuğu içeriye alıyorsanız, beni de alın. Ben onun annesine söz verdim" dedim. Sonra çocuğu verdiler, bizi sokağa attılar, kızım ağlamaya başladı. Kurşunlar ortalığa saçılıyordu, silahlar patlıyordu. Başımdaki şalı açtım kızımın sırtına bağladım ve koşmaya başladım, sokağa girdim. Sur'un içinden geçerken, sürekli silahlar patlıyordu, koştum. Sokağa girdik ve en sonunda evi bulduk. İçeri girdik. Her yerden kurşun geliyordu. Ne olduğunu, kim olduklarını görmüyordum. Her yerden ateş açıyorlardı. Bir gün pencereden bir ses geldiğini duydum, klimaya kurşun değmiş, alev almıştı. Ben o anda kızım korkmasın diye, onu diğer odaya gönderdim. "Bizim klimaya bir şey olmamış. Sadece dışarıdaki trafo yanıyor" dedim. Şalterleri kapattım ve içeri girdim. Biraz sonra içerdeki duman bitmişti. O gün sabah 6'ya kadar uyuyamadım. Kızıma masallar anlatıyorum. Anlatacağım masallar bitmişti artık savaşları ve masalları karıştırarak anlatıyordum. "Anne sen ne biçim masalar anlatıyorsun?" diyordu. Bu nasıl bir hayat... Kızım hala söylüyor "Annem

bana masal anlatırken savaşı ve masalları birbirine karıştırdı.” Çünkü dışarıdan sürekli silah sesleri geliyordu. Ben kızımı nasıl uyutacağım diye düşünüyordum. Masal anlatırken ona “Top mermisi şöyle düşüyor” diyordum. O da bana: “Anne, bu ne biçim masal?” diyordu. Duruyordum sonra düşünüp bir şey daha anlatıyordum, sonra aklım istemsizce, tekrar savaşa gidiyordu. Bu şekilde kızımı uyutmaya çalışıyordum. Çok ciddi zorluklar yaşadım.

Bir gün çıkıp hastaneye gitmiştim. Hastaneden çıkıp geldiğimde, 4. kata kadar olan bütün evlerin kapılarını kırmışlardı. Bizim kapımızla da oynamışlardı ama açamamışlardı. İçeri girmişler desem yalan olur. O anda dışarıda 3-4 tane top mermisi patladı. 3 saat hastaneye gittim geldim. Her yer savaş alanına dönmüştü. Pencerelerimi naylonlarla kapattım. Çünkü üzerimde beş kuruş para yoktu. Ne yapabilirdim, eşim cezaevindeydi. O da bizim durumumuzu sorduğunda, üzülmesin diye, biz iyiyiz diyorduk. Aklı bizde kalmasın diye, nasıl geçiniyorsunuz dediğinde, geçimimiz iyi diyordum. O arada kayınpederim beyin kanaması geçirdi ve öldü. O günkü şartlarda onun yasını bile doğru düzgün tutamadık. Aceleyle iki Yasin [Suresi] okuduk, başka da bir şey yapamadık. Korkudan kimse bizim eve yasa gelmiyordu. Kimse kimsenin evine gidemiyordu. Komşularımızdan bazıları korkularından düşük bile yaptılar. Onlar düşük yaparken çok sancı çekmelerine rağmen onları hastaneye götüremedik.

Devletin çok zulmüne şahit olduk. 2009 yılında eşimi aldıklarında gördüm, evlerimizi basmışlardı. Polisler evin içine girdi. Devamlı baskın yapıyorlardı. Bir gün “Yeter artık! Ne istiyorsunuz bizden. Çocuklarımız artık sizi sürekli kabuslarında görüyor” dedim. Bana dedi ki “Ben

eve gidip duş alacağım çünkü ben cenabet cenabet geziyorum.” İnsan Hakları Derneği’ne gittim. Dedim ki o polis benim evimde böyle konuştu. Bana, ayrıca “Bir erkek senin gibi güzel bir kadını nasıl bırakır? Sana numaramızı verelim, canın sıkıldığında bizi ara” dedi. Ben de bağırdım onlara. Bağırdığım zaman elindeki tüfekle sırtıma vurdu. Karakola gittim. Şikayet ettim. Bana numarasını veren polis oradaydı. Bana dedi ki “Sen nereye gidip de beni şikayet ettin? Gittiğin o karakolu da yakarım seni de yakarım.” Bana “Elini aç!” dedi. Elimi açtım, avucuma bir tane mermi koydu. Bana dedi ki “Senin artık ölümün gelmiş.” Korkmadım, tekrar İnsan Hakları Derneği’ne gittim. Yine de savcılığa gittim. Dilekçe verdim. Sonra komiser telefon açıyor “Arkadaşımın üzerine bu kadar gidiyorsunuz, suçu ne sanki!” diyordu. O zaman psikolojim tam bozulmuştu. Sürekli tansiyonum çıkıyordu, bayılıyordum, kendimden geçiyordum, bir türlü kendime gelemiyordum. Hastaneye gittim. Bana yine serum verdiler.

Bir gün de yolda giderken saçımdan tutup beni duvara yapıştırdılar [polisler]. Ne olduğunu anlayamadım, hırsız olduğunu sandım, çantamı alıp kaçacaklarını sandım. Arkamdan bağırıyordu biri “Orospu! Senin ölüm emrin çıkmış. Seni öldüreceğiz, ama seni öldürmeden önce bir yere götüreceğiz. Keyfimizi almadan seni bırakmayacağız.” Tekrar mahkemeye gittim. Karakola gittim. Dilekçe verdim. En sonunda tekrar evimize gelip başıma silah dayadılar. Ben ve görümcem beraberdik. Benim ve görümcemin kafasını birbirine çarptılar. Yani biz işkence gördük. Ben taciz gördüm, kötü laflar işittim. Bize etmedikleri hakaret kalmadı. En sonunda kapımıza gelip bana dedi ki; “Bu senin dışarıya son çıkışın olacak. Her yerde senin ölünü

gezdireceğiz" dedi. 24 saat boyunca polis kapımızda duruyordu. Kapıdan çıkamıyordum. Kaçtım İstanbul'a gittim. Doktor bana "Sen ne yaşadın? Bir şeyler yaşamışsın, konuşurken, kendinden geçiyorsun. Dilin ağırlaşıyor. Sen doğru düzgün cevap veremiyorsun" dedi. "Sen bana anlatmadan seni tedavi edemem" dedi. Ben oturdum, doktora 1 saat boyunca anlattım. Ve ağladım, bağırarak anlattım. Taksiyle eve gelinceye kadar da sanki o tacizleri tekrar yaşamış gibiydim.

Biz kadınlar, anneler hiçbir zaman savaşın olmasını istemezler. Bir anneyi düşünürsek mesela, kendi canını değil de çocuğunu düşünür. Kendi çocuğu için her şeyi yapar, ona kurşun gelmesin diye kendisini öne atar. Bir zamanlar kendi kendime diyordum ki eğer bir kurşun gelse de benim ayağıma değsin, kızıma bir şey olmasın. Bu yüzden onun önünde yürüyordum. Çok zor şeyler yaşadık. Kadınlar Sur çatışmaları zamanında çok zor şeyler yaşadılar. Biz kadınlar zaman zaman bir araya geliyorduk. Savaş üzerine konuşuyorduk. Tek gündemimiz savaştı o süreçte. "Bugün mü? Yarın mı? Bu savaş ne zaman bitecek?" diye soruyorduk birbirimize. Çocuklarımızı nasıl kurtaracağımızı düşünüyorduk. Ne zaman anlatmaya çalışsam bir şeyleri, sanki hala top seslerini, kalaşnikof seslerini duyar gibiyim...

Biz, Kürt kadınları her zaman barış istiyoruz. Barış ve huzur istiyoruz. Benim yaşadıklarımı kimse yaşamasın istiyorum. Bu kadar baskı altındaydık, hakaret gördük. Amcam gözlerimin önünde öldürüldü. Çocukluğumu hiç yaşamadım. Benim kızım bebekleriyle oynadığında ben de gidip onun saçları ile oynuyorum. Ben ona diyorum ki "Ben böyle bir şey görmedim, böyle bir şey yaşamadım hiç çocukluğumda, böyle oyunlar tatmadım, oyuncağım hiç ol-

madı.” Köyümüz yakıldı. Şehre geldik sonra başka yerlere gittik. İmkanlarımız yoktu. Sonra neyin içerisinde bulduk kendimizi! Annemiz pamuk toplamaya gidiyordu. Biz de onunla beraber gidiyorduk. Düşüyorduk, çalı çırpı toplayıp evimize getiriyorduk. Evimizi ısıtmak için. Kendimizi bildik bileli işteydim. Ve çatışmaların içindeydik. Yani kızımın benim yaşadıklarımı yaşamasını istemiyorum. Ben barışın ve huzurun olmasını istiyorum. Kızımın güzel şeyler yaşamasını istiyorum, onun barış içinde büyümesini istiyorum. Kızım babasını görmedi. O beş aylıkken babası cezaevine girdi. Babasız büyüdü. Yani biz ne kadar barışı istersek onlar o kadar karşı çıkıyor. Ama tek dileğim yine de barıştır!

SOLÎN: BİZE MUTLULUK VEREN HİÇBİR ŞEY YOK ARTIK, SADECE HÜZÜN VAR!

1975 yılında Colemerg'in Gever ilçesinde doğdum. Evliyim ve yedi çocuğum var, çocuklarımdan iki oğlum ve bir kızım evlidir. Bir oğlum şu anda askerde, diğer ikisi ise tutukludur.

Çocuklarım Gever'deki siyasi olaylardan kaynaklı tutuklandılar. Biri geçen sene savaşın olduğu zaman, diğeri de yakın zamanda tutuklandı. Küçük oğlum okuyordu ama savaşla birlikte okulu bıraktı, okumuyor. Bizim durumumuzdan kaynaklı yaklaşık iki yıldır çalışıyor. Diğer iki kızım da okuyor. Küçük oğlum da çalışmasa bize bakacak kimse yok. İki çocuğum hapiste, biri askerde, öbürü hayatta değil. Bir gelinimin üç çocuğu var, diğerinin iki, hepsine bakıyorum. Bakmaya mecburum ne yapacağım başka! Durumum iyi değil, bir tek çocuğum yanımda işte, o da okulu bıraktı, çalışıyor. Okuyordu, yasaklı dönemde bıraktı. Biz Van'a gel-

diğimiz zaman o da İstanbul'a gitti. O en küçük oğlumdur, şimdi İstanbul'da kız kardeşinin evinde kalıyor, tekstil işinde çalışıyor. Kocam da şeker hastasıdır, bir iş yapmıyor.

Biz aslında Gever'de kalıyorduk. Savaş oldu. Evlerimizi yaktılar, eşyalarımızı yaktılar, hepimizi göç ettirdiler. Biz çıktığımızda hiçbir şeyimiz yoktu; yiyeceğimiz yoktu, paramız yoktu. Geçen sene savaş olduğu zaman çıktık, geldik. Gever'deki savaşta halk, evini barkını topladı, ben de ne olacağını bilmiyordum. Savaş çıkacak dediler. Savaş başladı, ertesi günü de biz evimizden çıktık. "Artık yasaktır bundan sonra kimse çıkamaz" dedikleri zaman çıktık. Son gün çıktık yani. Gelinim hamileydi, iyi değildi, çocuklar küçüktü. Doğuma bir ay kalmıştı, 8 aylıktı o zaman. Biz çıktığımız zaman ne paramız vardı ne de kalacak bir yerimiz... Bütün eşyalarımızı yakmışlardı. Yasaktan önce şimdi hapiste olan çocuklarım çalışıyordu, diğer oğlum çalışıyordu yani durumumuz iyiydi, hayatımız iyiydi. Yaşamımız iyiydi, biz çıktık, yaşamımız kötüleşti. 3 kişi çalışıyordu. Şu an asker olan çalışıyordu, hapiste olan çalışıyordu, öbürü çalışıyordu. Biri börek satıyordu, diğeri marketlerde çalışıyordu, biri de fırında çalışıyordu. Eşim o dönem de çalışamıyordu, çocuklarım çalışıyordu. Onun da şekeri var, tansiyonu var, hastadır. Bende de kalp hastalığı var, anjiyo oldum. Kalp rahatsızlığım var, kan şekerim var. Axin, torunum da hastadır, kalp rahatsızlığı var.

Yasaktan önce elektriği, suyu, her şeyi kesmişlerdi. "Halk gitsin!" dediklerinde, her şeyi kestiler. Her şeyi, her şeyi kestiler; yemeği, içmeyi, her yeri kapattılar. Biz kiradaydık, buradaki gibi Gever'de de kiradaydık. Benim evimdi, iki gelinimin eviydi, hepsini yaktılar, kül ettiler… Bizim evlerimiz ayrıydı, Gever'deyken, 3 evdik. O gün

hepimiz çıktık, Van'a geldik. Gelinimin altınları vardı, satıp kendimizi idare ettik. Buraya minibüsle geldik. Millet minibüs ile savaştan kaçtı, millet savaş yüzünden göç etti! Göçebe olduk, herkes göçebe oldu. Kimi köylere gitti, kimi bu tarafa gitti, kimisi akrabasının evine gitti, bazıları Hakkari'ye gitti, bazıları Van'a geldi. Halk yollara döküldü, kimse kalmadı, hiç kimse orada kalmadı. Bizden önce gidenleri bilemiyorum ama herkes çıkıp gitti. Biz gitmeyeceğiz, hele bakalım ne olacak, dedik. Erkekler gelmedi, biz geldik, onlar kaldı. Onlar orada kaldı, evde tutuklandılar. Biz geldik, onlar gelmedi, o yüzden tutuklandılar. Biri, 22-23 yaşındaydı, daha askerlik yapmamıştı. Bir oğlum geçenlerde yine izne gelmişti, askerlik yapmayacağım dedi. Mecbursun, yapacaksın oğlum dedim. O da gelmedi, o zaman orada kaldı. Savaşa kadar, yakalanana kadar gelmedi. Burada durumumuz iyi değildi, aç kaldık. Hastane kapısına gittik, eşim hastanenin çöpe atılan 4-5 çekyatını getirdi. Biz de üzerinde uyuduk. Kız kardeşim bize para yolladığı zaman bir ev kiraladık. Belediye yanımıza geldi, biz yerde uyuyorduk. Çocuklar elimizde, yiyecek yok, ekmek yok... Özalp'ta bize prefabrik verdiler, bizi oraya götürdüler. Bu kaldığımız ikinci evdir. Bizden 350 TL istediler o zaman, yoktu. Belediye bizi yerleştirdi, bize birkaç yatak, televizyon, yastık gönderdi. Yani eşyaları belediye gönderdi. Yiyecek verdiler, böyle yavaş yavaş toparlandık. Bizim Kürtlerin belediyesi vardı, sorun çıkmadı.

Sokağa çıkma yasakları sürecinde…

Önceden sokağa çıkma yasağının olacağını bize söylemişlerdi. Hani bu durum ne olacak derken, anons ile du-

yurdular. O dönem ne yapalım ne edelim, yiyeceksiz, susuz kalmıştık. Elektriğimizi, suyumuzu aniden kestiler, bir ay öyle kaldık. Bizi çıkardılar sonra savaş başladı dediler. Erzak falan hiçbir şey gelmiyordu, evde aç kaldık. Dükkanlar kapalıydı, marketler, hiçbir şey… Mecbur kalıp çıktık, çocuklar açtı. Komşularımız da o dönem evlerine erzak taşıyorlardı. Bir çeşme vardı, o çeşmeye gidip su getirerek ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. Düşün ki yıkanamıyorduk, o haldeydik artık. Çocuklar perişan olmuştu, rezil olmuştu. Evimiz yıkıldı, bunlar başımıza geldi, hala da içindeydik. Biz daha evdeyken, bomba patlattılar. Biz daha evdeyken, evimizin arkasında bomba patlattılar. Hükümet, evimizin arkasında gece saat 3'te bomba patlattı, evin tüm briketleri yıkıldı. Allah bizi kurtardı. Herkes çok kötüydü, psikolojimiz bozuldu. Çocuklar çok ağlıyordu, ne yapsınlar! Hepsi deli gibi dolanıyordu. Uyku uyuyamıyorlardı, ağlıyorlardı, korkuyorlardı. Benim psikolojim de hala düzelmedi, bende kalp hastalığına neden oldu. Eşimin derdi bir yandan, oğlumun derdi bir yandan, kızın derdi, gelinin derdi…

Yemek ihtiyaçlarını da tüpün üstünde gideriyorduk o dönem. Yasaktan önce tüpümüzü markette değiştirmiştik. Perdelerimizle, bütün battaniyelerimizle pencereleri, kapıları kapatmıştık. Işık yoktu, ışık girmiyordu, battaniyelerle pencereleri kapatmıştık. Sadece bir mum çocuklar için yakıyorduk. Mağduriyet vardı, rezillik vardı. Allah razı olsun, Göç Derneği'nden arkadaşlar yanımıza geldiler, bize destek verdiler. Bunun için teşekkür ediyorum, onlar için, dernekleri için, öbürlerine de… Allah eksikliklerini göstermesin inşallah! Yasak sürecinde bizim ailemizde ölüm ya da yaralanma da olmadı. Oğlum tutuklandı, oğullarım tutuklandı. Biri İstanbul'da tutuklandı, biri Gever'de tu-

tuklandı. Çevremizdeki çoğu kişiyi de tutukladılar, yaralılar vardı. Tedavi olamıyorlardı ne ambulans ne başka bir şey. Hastane bile yasaktı. Hastaneyi yasaklamışlardı, ambulansı yasaklamışlardı. Devlet ambulansın gelmesine izin vermiyordu. Panzer ile geliyorlardı, yaralıları panzer ile hastaneye götürüyorlardı. Ambulans gelirse arkadaşlar için de gelir diyorlardı, bırakmıyorlardı. Bazı arkadaşlar için götürüyorlar diye de yasakladılar. Yaralıları, panzer ile götürüyorlardı.

Ben kimim? Vatandaşım, siz bize ateş ediyorsunuz, kurşunluyorsunuz…

Yasak kalkınca gidip evimize baktık, biz çıktıktan sonra, polis ve askerler evimize de gelmişlerdi, duvarlara yazmışlardı, küfür yazmışlardı. Çevremizde her tarafta bombalar patlatmışlar, silah sıkmışlar, savaş alanıydı her yer. Komşularımızın evlerine de girmişler, eşyalarını kırmışlar. Biz çıktığımızda kırdılar televizyonu, eşyaları, yatakları, diğer şeyleri… Çıktığımızda yanımızda hiçbir şey götüremedik, hiç… Hiç, hiçbir şey, canımızı kurtardık… Canımızı ancak kurtardık. Bilir misiniz bunun nasıl bir şey olduğunu? Ne hissedebilirim bilemiyorum, çıkarken bana silah doğrultup gelme dediler. ‘’Sizinle dövüşeceğim’’ dedim. “Kiminle?” dediler [güvenlik güçleri]. ‘’Sizinle dövüşeceğim’’ dedim. “Bizimle mi?” ‘’Evet’’ dedim. Sizinle dövüşeceğim. 3-4 kurşun sıktılar bana… Beni teslim aldılar. “Teslim ol!” dediler. “Çantanı bırak, ellerini kaldır, parkanı çıkar, dön!” Devlet bana bunları yaptı, 3-4 kurşun bana doğru sıktılar. Tek tek, hepimizi kontrol ediyorlardı, arama yapanların hepsi erkekti. Bana küfür ettiler, onlarla kavga

ettim. Bana diyordu: “Ne bileyim sen Ahmet misin, Mehmet misin?” Ben de “biz vatandaşız” dedim. “Ben kimim? Vatandaşım, siz bize ateş ediyorsunuz, kurşunluyorsunuz” dedim. Çıkıp geldik Van sokaklarında rezil olduk. Sadece ben değil, bütün Gever. Bütün Gever halkı rezil olduk. Parası olanlar değil, parası olmayanlar rezil oldu. Kız kardeşimin evi vardı orada. Oraya gittik, bir hafta orada kaldık. Belediye biraz yardım etti, kendimizi toparladık. Kız kardeşim de bizim gibi mağdurdu, kocası hapisteydi. Kendimiz için dilencilik yaptık, eşim dilencilik de yaptı, vermediler. Çocuklar vardı, bir sürü çocuk, o kadar çektik… Şimdi bu prefabrikte 3 aile kalıyoruz. Bir gelinimin kocası askerdir, birinin ki hapistedir. İki gelinim de ayrı prefabrikteler burada ama yemeğimiz birdir, uyumamız ayrıdır. Sadece uyumak için gidiyorlar, çünkü yerimiz dardır. Ben burada uyuyorum, onlar diğer tarafta uyuyorlar. Başka bir yere gitmiyorlar, çocuklar var. Benim çocuklarım da var, onlar da okula gidiyor, öğrenci olanlar var. Yasak sürecinde de okulları kapattılar. Hepsi kapandı, okullar dolu asker, polisti. Okulları kapattılar, bazılarını yıktılar, evleri yıktılar, hiçbir şey bırakmadılar. Evleri ateşe verdiler, duvarlara yazı yazdılar: “Kürt piçleri, sikerim sizi!” falan. Ağza alınmayacak sözler söylediler. Sıkıntımız var, korkuyoruz.

Geceleri panzer falan geliyor buralara, biz korkuyoruz. Geceleri gelip buralarda dolanıyorlar. Bu süreçte evde hepimiz korkuyoruz. Biz kadın olarak, en çok namustan korkuyorduk. Şimdi erkeklerin, hepsi tutuklanmış bunun çaresi var ama namusun beladır, ölüm de önemli değil ama namus. Bizim için önemli olan namustur, erkeklerin namusundan daha değerlidir. O kadın bizim için namustur, şereftir, namusumuz için yaşarız. Ondan korkuyorduk,

namusumuzdan korkuyorduk. Hükümettir polistir hepsi piçtir. Hani biz ne yapalım elimizden ne gelir ki! Bizim çektiğimizi Allah kabul etmesin, bu zulmü kabul etmesin, çok büyük bir zulümdür.

Gever'e dönmeyi istiyoruz. Şimdi Van'ı da yıksalar, biz yine sokaklarda kalacağız. Belediye de bu prefabrikleri vermeseydi, napacaktık! Kira vermiyoruz, biz başvuruda bulunduk, belediye bize verdi. Onlar vermeseydi, rezil olurduk. Şimdi kayyum geldi, yıkacaklar. Bahara kadar yıkacaklar, hani biz nereye gideceğiz, devletin eline düşmüşüz. İki aya kadar yıkacaklarını söylemişler. Şimdi hükümetin elindedir, eskiden biz Kürtlerin elindeydi ama şimdi Türklerin elinde… Bizi çıkardıklarında yıkacaklar, rezil olacağız. Dönmeyi istiyoruz, toprağımızı, yerimizi, yurdumuzu istiyoruz. İnsanın toprağı başkadır.

Bu süreçte, devletten de yardım almadık. Ne tazminat ne yardım, hiçbir şey vermediler. Millet dilekçe de verdi, Gever'de hiç kimseye bir şey vermediler. Ben kiracıydım, dilekçe vermedim. Ev sahipleri evleri için dilekçe vermişler. Belki onlar için bir şey çıkabilir. Bunlar biz vermeyeceğiz diyor, PKK orada savaşmış biz vermeyeceğiz diyor. Artık hani nasıl olacak, PKK'den de çok kişi öldürüldü, çok kişi öldürüldü, çoğu yaralandı. Birçok yaralı vardı, birçok öldürülen vardı. Yakınları tutuklanan kişiler devletin elinde perişan oldu.

Bombayı, duvarımızın yanına bırakmışlardı hevaller. Patladığı gibi duvar da yıkıldı. O patlamada sadece bir oda zarar görmemişti. Onun içinde de çocuklar vardı. Eğer hepsi yıkılmış olsaydı… Sadece bir oda kaldı, 4 oda vardı. Çocukların üstüne yatak koymuştuk. Eşim yatak yorgan çocukların üzerine koymuştu. Hiç olmasa çocuklara zarar

gelmesin diye. Eğer bir şey atarlarsa diye.

Bize mutluluk veren hiçbir şey yok artık, sadece hüzün var. Çok üzüldük, burada yaşadığımız rezillik... Ölenler var, yaralananlar var, tutuklananlar var, perişan olanlar var. Rezil oldular, açlıktan öldüler. Yiyecekleri yoktu, içecekleri yoktu. Dükkanların tamamı kapalıydı. Devlet el koymuştu, bir şey yoktu... Tekrar gittim evime. Ben yalnız gittim, benim o gördüklerim… Hiçbir şeyim kalmamıştı. Oğlum içinde tutuklandı. Bana Ankara'dan telefon edip oğlun gitti dediler. Hevallere katılmış dediler. Hayır, dedim, kim demiş! Sen kimsin, dedim. Ben hevalim, diyor. Şimdi de kim olduğunu bilmiyorum, işte ondan sonra tutukladılar oğlumu. Savaşın içinde kaldı o da. Sonuna kadar... Savaş bittiğinde tutuklandı. Tüm pencereleri tahta ile kapatmıştı. Evlerin tamamını yıkmışlardı, o içinde öyle kurtulmuştu. Gece çıkıp hevallerin yanına gidiyordu. Neyse, evimi gidip o halde tekrar görünce içim yandı. Gözyaşlarım aktı... Eşyamız için ağladık, evimiz için, mülkümüz için... Mesela tüm gençliğimizi orada geçirmiştik, tek tek biriktirmiştik. Bir bomba patlatıp hepsini yok ettiler. Gözyaşlarımız aktı, içimiz yandı. Evimizdi, eşyamızdı, mülkümüzdü. Oğlum tutuklandı.

Eskiden de göç etmek zorunda kaldık. Eşimle yeni evlenmiştik, o da hapse girdi, Newroz'da tutuklandı. Geçmişteki savaşta, o da hapse girdi. O da işkence gördü, o da zorluk çekti. Yine böyle, o zaman da Gever'de savaş vardı... O dönem yine... İki yıl tutuklu kaldı, iki yıl... Ama bu dönemki kadar kötü değildi. Eskiden bundan daha iyiydi. Mesela o dönem hükümet devlet üzerinde bu kadar baskın değildi. Şimdi hükümet devlet üzerinde daha fazla baskın olmuş. Erdoğan'ın dönemi eskisinden beterdir. Bu hükümet bize

yardım vermedi. Siz hevalsiniz diyor. Bize destek vermedi, maaş vermedi, yardım vermedi. Daha ne söyleyeyim bilemiyorum... Başaralım istiyorum, esir kalmayalım, rezil olmayalım, zayıf düşmeyelim, halkımız zayıf düşmesin. Biz evimize dönelim istiyorum, eskisi gibi olmasını istiyorum.

ADAR: CEMİLEM... O BİZİM UMUDUMUZDU!

45 yaşındayım ve Cizre'nin köylerinden birinde, yazın dünyaya gelmişim. Annem koçermiş bu yüzden Van tarafında yaylalara çıkarlarmış.*

Ailem yoksul bir aileydi. Annem çobanlık yapıyor, koyun ve büyükbaş hayvanları otlatıyormuş. Başkalarının hayvanları için ot topluyormuş, otları onlara verip karşılığında bulgur, şeker gibi malzemeler alıyormuş. Babam o zamanlar 4 yıl askerlik yapmış ve kıtlık varmış. Bu nedenle, babam da Suriye'ye gitmiş. Ailesi Suriye'de kalmış, sadece bir kız kardeşi varmış oda kız kardeşini oradan almış Cizre'ye gelmiş.

Babam askere gitmiş. O zamanlar telefon olmadığı için babam mektup yazmış ailesine. Siyah kurşun kalemle yazıldığı için ailesi mektubu görür görmez ondan kara haber geldiğini düşünmüş. Ve sonrasında kıtlık başlayınca, de-

* Koçer; Konar göçer

dem ailesini alıp, Suriye'ye götürmüş. Suriye'ye göç ettikleri için başka mektup da alamamışlar ondan. Babam 4 yıl bittikten sonra teskeresini alıp, Cizre'ye gitmiş ailesini aramış. Ona kıtlığın başladığını ve ailesinin Suriye'ye gittiğini söylemişler. O da onları bulmaya, Suriye'ye gitmiş. Babam askere gittiği zaman, 3 erkek ve 1 kız kardeşi varmış. Babam Suriye'ye gidince babasının öldüğünü, annesi, kız kardeşi ve anneannesinin Suriye'de kaldıklarını öğrenmiş. Sınırın diğer tarafına kaçak bir şekilde, bir nehirden geçerek ulaşmış. Orada ailesini soruşturmuş, bir çadır göstermişler. 3 amcam da oradaymış. Sonra annesini çağırmış kendisini ailesine tanıtmış, onlara hala yaşadığını açıklamış. Sonrada kız kardeşini alıp nehirden geçerek Cizre'ye getirmiş. Bir eşek bulmuş kendine, onunla Cizre'ye odun götürüp satmış. Sonra 2 tane keçi almışlar ve bu şekilde geçinmişler. Diyordu ki "Biz o keçilerin sütünü kaynatıp yoğurt yapıyorduk. Sonra onu otlarla karıştırıp yiyorduk. Bir yıl boyunca o şekilde beslendik." Bir eşek almışlar kendilerine. Bu eşeğin semeri altında uyumuşlar. Bir yıl boyunca boşaltılan bir karakolda kalmışlar. Suriye'de bizimkilerin Araplarla ilişkileri iyi değilmiş, düşmanlıkları varmış. O nedenle babam geri dönmek istemiş Cizre'ye. Bir süre sonra annesini de alıp getirmiş, birlikte çalışıp hayatta kalmışlar. Beş yıl boyunca, sefalet içerisinde o karakolda kalmışlar. Odun toplamışlar uzun bir süre, kömür yapıp satmışlar, bu şekilde geçinmişler. Odun toplamışlar. Kendilerine bir ev yapıncaya kadar, kerpiçten bir evde kalmışlar. Sonra kendilerine 3 tane ev yapmışlar bu şekilde yavaş yavaş eşyalar almaya başlamışlar. Pamuk almışlar yatak yorgan yapmışlar. Uzun zaman almış ama bütün kardeşlerin evleri yan yanadır. Bütün aile bir araya gelmiş. 7 yıl geçmiş, bu şe-

kilde kadınlar yünden keçe yapmışlar, pamuk toplamışlar. Bu şekilde geçinmişler. Babam askerden döndükten sonra 3-4 yıl geçmiş sonra annemle evlenmiş. Biz sekiz kardeşiz, beş erkek üç kız, ben dördüncüyüm. Hiç okula gitmedim, o zamanlar yoktu. Sanırım 12-13 yaşlarında, daha çocukken evlendim. Benden yaklaşık 15 yıl büyüktü eşim. Görücü usulüyle evlendim, dört gün boyunca düğün yaptık. Halay da vardı, düğünde enstrümanlar ve de ben düğün kıyafeti de giymiştim. Ama hiç eğlenemiyordum, çocuk olduğum için bir şey anlamıyordum. Düğünümüz 4 gün sürdü, o zaman düğünler güzeldi, ben de düğünleri seviyordum.

Evlendikten sonra hemen hemen bütün aile aynı evde kalıyorduk; kayınpeder, kaynanam, 4 kız, kayınım, kayınımın eşi ve çocuklar da vardı. Kayınpederim çobandı, koyunları vardı. Hayvanları vardı. Biz koçerdik, hayvan besliyorduk, sağıyorduk, yaylalara çıkıyorduk. Biz de hayvanları sağıyorduk. Bazen hayvanların başını tutuyorduk. Ekmek pişiriyorduk...

90'lı yıllar…

10 çocuğum oldu, 8 tanesi hala hayatta. 5 tanesi öldü; 2 tanesi şehit oldu, 3 tane de Allah'ın emriyle öldü. Şehit olan ilk çocuğum Fatma'ydı. Öldüğü gün saat 7'de çatışma başladı, biz de Bodrum'a indik. 10 dakika geçti, sonra bir şey görmedim, bir şey hissetmedik, top sesini de duymadım sadece topun eve değdiğini gördüm, darmadağın oldu her yer. Bir şey duymuyordum. Sonra Mehmet'i gördüm evin kapısında, zavallı o da odadan odaya koşuyordu, annesini babasını arıyordu. Ona annesini babasını görmediğimi söyledim. Bütün ailemiz ve diğer insanlar gelmeye baş-

ladı. Çatışma çıkmamış, sadece top atışları olmuş. Bir top mermisi evimize değmişti. İnsanlar; kayınpederim, kaynanam ve bizi hastaneye götürdüler. Kayınvalidemin nerede olduğunu kimse bilmiyordu. Dediler o da evdeymiş, üç oda birden yıkılmış, üç çocuk yaralanmış, Fatma da kardeşinin altındaymış. Yengem geldi kızı zehirlenmiş, ona süt içirdiler, raporumuzu yazdılar Diyarbakır'a sevk ettiler. Ben, Fatma, Nisa, Abdullah dördümüzü Diyarbakır'a götürdüler. Kızımın ayağı evde yaralanmış, evin parçaları ayağının üstüne düşmüş, ayağı kırılmış. Hafif olanların pansumanını yapıp, hepsini eve gönderdiler. Yolda, ambulansımız bozuldu. Nusaybin'den ambulans çağırmışlar ama ambulans geç geldi. Çocuğun ayağı kopmuştu zaten, amcasına "Fatma öldü" dedim. Serumu durmuştu. Benimki önemli bir yaralanma değildi, sadece başım ve elim yaralanmıştı, bilincim de yerindeydi. Dedim ki "Fatma ölmüş." O sinirlenip neden böyle söylediğimi sordu. Fatma'nın öldüğünü söyledim ve gözlerini kapattım, battaniyeyi üzerine örttüm. Dayıları da bana "Hayır senin aklın başında değil" dediler. 2 saat boyunca, bir ambulans gelip bizi alıncaya kadar üçümüz ambulansta kaldık, ben kızım ve oğlum. Ambulansta kimseyi görmedim, doktor da yoktu. Kayınım vardı, ben ve çocuklar yalnızdık. Kızımın gözlerini kapattım, serumu çıkardım. "Tamam onu rahat bırakın" dedim. Artık bu şekilde Mardin'e gittik kardeşim yanıma geldi, bana onu morga koyduklarını söylemedi. Dedi ki "Doktorlar onu tedavi edeceğiz, siz Diyarbakır'dan dönünceye kadar demiş." Artık yanımda öldüğünü söylemediler. Onu morga gönderdikten sonra beni ameliyat etmeleri için biz Diyarbakır'a, fakülteye gittik. Her tarafım yara bere içindeydi sonra bacağımı ameliyat ettiler. 15 gün hastanede kaldım doktor da

gelmedi yanımıza, ayağım böyle sakatlandı. Ayağıma düzgün müdahale etmedi doktorlar. Beni ameliyat etmediler ben çıkmak istedim, "Boş ver lazım değil" dedim. 15 gün sonra Cizre'de doktora gittik başhekim geldi ayağımı pansuman etti "Çok üzüldüm niye seni tedavi etmediler" dedi. Bu arada da ben aslında Fatma'nın öldüğünü biliyordum, dayısı sağ olduğunu söylüyordu, üzülme diyordu. Ameliyat günü o da yanıma geldi. 20 gün Diyarbakır'da kaldık sonra ayağımı ameliyat ettiler. Sonra eve geldik. Hiç kimse yoktu, sadece Mehmet vardı evde.

Fatma'nın öldüğü yıl 1992 yılıydı. Cizre'de çatışma olmuştu, toplar patlamıştı. Her yerde çatışma vardı, Fatih Mahallesi'nde de çatışma vardı. Mayın patlamış, panzer havaya uçmuştu. Gece her yeri bombaladılar, her yere ateş ettiler. Halkın başına bunlar geldi. Her yerde fırtına koptu, o gece 7 kişi öldü. Bir evde 4 kişi öldü diğerinde de 3. Ben de taburcu olup Cizre'ye döndüğümde, artık anlamıştım, ölmüştü o. Her şey gözümün önünde olmuştu. O gün, kayınpederim ve kaynanam da ölmüştü. Fatma 7 yaşındaydı, okula daha yeni gidiyordu, okumayı öğrenmişti. Mezarına 2-3 ay gidemedim. Evde pek kimse de yoktu. Bazılarının gözleri kör olmuştu. Eşimin babası beyin kanaması geçirip ölmüştü. Yaralarımın yerleri, hala bazen ağrıyorlar. Bazen de iyiler. Beni tekrar ameliyat ettiler sonradan ama doktor bu ağrılarla idare etmem gerektiğini söyledi.

Cemilem…

90'larda korucu olmamızı istedikleri zaman da göç etmek zorunda kaldık. Doğubeyazıt'a gittik, orada bir yıl kaldık. Tanıdıklarımız vardı. Bize ev verdiler oradakaldık.

Eşim, o zaman Irak'a gitti, orada çalıştı. Bir yıl sonra tekrar Cizre'ye döndük. 12 Eylül 1980'de de aynı şeyler oldu, o zaman köydeydik yaylalara çıkıyorduk. Biz burada her şeyi gördük. O kadar çok kötü şey gördük ki keşke hiç buraya gelmeseydik. Son süreçte de aynı şeyleri yaşadık, hendekler 1,5 yıl sürdü. Gençler, hendeklerle mahalleye artık askerler girmeyecek diyordu. Biz Cizre'nin sakin olmasını istiyorduk. Artık evler basılmasın istiyorduk. Bazılarımız iyi olmuş, diyorduk. Bazılarımız da kötü oldu, hendekler kapatılsın diyordu. Devlet hendeklerin kazıldığını görüyor ve engel olmuyordu. Bir nevi devlet, bu hendekleri kendi kazıyordu. Bu mahallede ilk yasak 9 gün sürmüştü. 9 gün boyunca evimizden çıkamadık, 9 gün sonrasında çatışma bitti mahalleye çıktık yürüyüş oldu. Biz gece gündüz nöbet tutuyorduk. Neredeyse, her gün yürüyüş oluyordu, biz hiç durmuyorduk. Cizre›deki ilk yasaktan sonra insanlar, bir daha böyle bir şey yaşanmasın diye eylem yapıyordu. Cemile beni çağırdı «Sen de gel» dedi. «Ben gelemem, çok yorgunum» dedim. O kalktı kardeşiyle beraber gitti. Evden tabak kaşık falan götürdüler, mahallenin sonuna kadar gittiler, burada Botan diye birinin taziyesi varmış. Diyarbakır'dan bir tane gazeteci gelmişti, o gece müzik çaldılar. Kameranın karşısına geçtiler. Gençler yardım etmişler, mahallenin yarısı ordaymış. Cemile daha sonra gelip evin önünde oturdu. Bizim yanımızda 3 aile daha vardı. Diğer gün de Cemile evin önünde kürsüde oturmuştu. Yaklaşık 20 insan vardık, saat akşam 8'di. Oturuyorduk, bir yürüyüş başlamıştı, insanlar geçiyordu evin önünden "Kızım kalk içeri git" dedim. Sonra elbiselerimi değiştirmek için ben içeri girdim. Sonra silahlar patladı, 7-8 insan evin önünde düştü. "Cemile" dedim, ses çıkarmadı. Kızımı aldım kuca-

ğıma “Ah anne” dedi, sonra bitti... Yengeme “Cemile öldü” dedim. Her taraf toz duman içindeydi. Biz gaz attıklarını sanıyorduk ama aslında duvarlardan toz kalkıyordu. O gün babası evde değildi, kimse yoktu, kardeşi de yoktu evde. Aldık onu alt kata indirdik. Oğlum ve ardından babası geldi. Oğlum babasına “Cemile öldü” dedi. Aldık onu odaya koyduk. Elini tutmuştum “Cemile’m bir şey olmamış” diyordum. Sonra gittim buz getirdim göğsüne koydum kurşun bir tarafından girmişti diğer taraftan çıkmamıştı. Çıksaydı, belki bir şey olmaz yaşardı... Babası kalktı su getirdi. Onu yıkadık ve kefenledik. Babası ambulans çağırdı gelmedi. Kimi çağırdıysak gelmedi, bir hafta öylece bekleyince. Babası dedi “Ben kızımı derin dondurucuya koyacağım.” Sonra tekrar polisi aradık ambulans çağırdık, ambulans vermediler, dediler “Nusaybin Caddesi’nde İdil’e giden yola getirin.” Bir tabut hazırlayıp, onu oraya götürdük. Nusaybin’den, Batman’dan bir sürü insan gelmişti. İnsanlar hep birlikte onu İdil Caddesi’ne götürdüler. Ambulans babasına “Kimse gelmesin yasak” demiş. Caddeye kadar gittiler ambulansa binmelerine izin vermediler. Sonra insanların dağılması için ateş etmişler. Oğlum diyordu “Kurşunlar ayaklarımızın dibine düştü diyordu.” Devlet cenazeyi onlardan almış, Şırnak’a götürmüş, orada 8 gün kaldı. Yasak 10. günden sonra kaldırıldı. Biz Şırnak Devlet Hastanesi’nin oradaydık. Bütün cenazeleri toplamışlar. 22 tane cenaze olduğunu söylediler. Şırnak savcısı Cemile’yi görmemiz için izin vermişti. Ama biz kızımızın onunla aynı kaderi paylaşan insanlarla beraber gömülmesini istedik. Ve yasak kalkınca, hepsini birlikte defnettik.

Cemile öldürüldükten sonra babası ve kardeşi çok üzülmesin diye güçlü durmaya çalıştım. Allah bize sabır

verdi. Mezarı bize yakın, her Perşembe gidiyorum. Üzerindeki çiçekleri ben ektim. Sürekli ilgileniyorum, gidiyorum. Çünkü gitmesem delireceğim. Bir ara hastalandım, Diyarbakır'a gittim. Sonra bana dediler "Cemile'nin yanına git rahatlarsın."

Cemile öldüğünde11 yaşındaydı, şimdi 13 oldu. Okula gidiyordu, Kuran da okuyordu. Çocuktu ama 100 adama bedeldi. O bizim umudumuzdu, evde iş yapıyordu temizlik yapıyordu, yemek bile yapıyordu, markete gidiyor, alışveriş yapıyordu. Çok çalışkandı, birisi bilgisayara isimleri kaydettirmek için, onu yanında çalıştırmak istemişti. Dördüncü sınıfa gidiyordu. "Okuyabildiğim kadar okuyacağım" diyordu. O, bu evde hayatını kaybetti, her hatırladığımda başım dönüyor. Onu sakladığımız dolabı da devlet alıp, Diyarbakır'a götürdü. Otopsi için dediler ama bence kimse duymasın diye yaptılar. Bir tane daha derin dondurucu aldım, bir şey alacak ya da koyacak olsam, on defa kapağını açıp kapatıyorum. Allah hakkınızı alsın, başımıza ne getirdiyse, bodrumlardaki çocukların başına ne getirdiyse, onların başına da aynısını getirsin.

"Hepiniz çıkın. Cizre'yi biz kurduk, biz yıkacağız" diyorlardı...

İlk yasak sürecinde,* bizim her şeyimiz vardı; suyumuz, ekmeğimiz... Hazırlık yapmıştık, evimizde her şeyimiz vardı. Birkaç gün evimizden ayrıldık çünkü askeriye

* İlk sokağa çıkma yasağı: Şırnak Valiliği 5442 sayılı kanun 11/C maddesine dayanarak Cizre'de 04.09.2015 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, sokağa çıkma yasağın ilan etmiştir. Bu tarihli yasak, 12.09.2015 saat 07.00 itibari ile sona erdirilmiştir. Kamuoyunda ilk yasak olarak bilinen bu yasağı, 14 Aralık 2015'te ilan edilen ve 2 Mart 2016'da sona erdirilen uzun sokağa çıkma yasağı, takip etmiştir. Bu yasaklar bu tarihten sonra da kısmi zamanlı olarak sürdürülmüş olup ancak 10.04.2017 tarihinde sona erdirilmiştir.

bizi çıkardı. Sonra bir şekilde tekrar geri döndük. "Hepiniz çıkın. Cizre'yi biz kurduk, biz yıkacağız" diyorlardı. Cemile'den sonra 4-5 defa evimizi bastılar. Kardeşimi ve eşimi gözaltına aldılar, evimize geldiler her şeyi kırdılar. Çünkü bizi "PKK'ye yardım ediyorsunuz, sizin evinize misafir oluyorlar" diye suçluyorlardı. Biz bir şey yapmadık. Çocukları mahkemeye götürüyorlar, oğlumu 5 defa mahkemeye çıkardılar, 5 defa da Mehmet'i götürdüler. Öğrenci olan oğlumu da İstanbul'da gözaltına almışlar, ona işkence etmişler.

Ben inanıyorum ki eğer yaşamaya devam edebilirsek, bir gün kardeş olabiliriz...

Cizre sokaklarından geçerken, içim yanıyor. Tek bir dileğim var, artık huzur olsun istiyorum. 1992'de eşimi yere yatırdılar eline bastılar, bütün parmaklarını kırdılar. Biz o günleri de gördük, sonra her şey sakinleşti. Ajanlar tekrardan her şeyi bozdu umarım her şey yeniden eski haline döner. Ben inanıyorum ki eğer yaşamaya devam edebilirsek, bir gün kardeş olabiliriz. Hepimizin başı sağ olsun. Allah sağlık versin başarı versin hepimize, güzellik ve iyilik versin!

ZELAL: BU DA SUR'UN HATIRASIDIR

1985 yılında Elazığ'da doğdum. Annem Mardinlidir, babam Diyarbakır Eğillidir. Evliyim ve 4 çocuğum var. Çocuklarım en büyüğü 18 yaşında ve 15, 13 ve 10 yaşlarında üç çocuğum daha var.

Çocuklarım, Sur'da 2 yıldır devam eden çatışmalardan dolayı okullarına devam edemediler. Anne baba olarak biz çok mücadele ettik onları okumaya ikna etmek için ama bir türlü okulu sevdiremedik onlara. En büyük oğlum 5'inci sınıfta bıraktı. Onun bir küçüğünün okul işlemlerini, buraya gelirken yaptırdım. O aslında okula gidiyordu ama bir aydır o da okula gitmiyor. Diğer ikisi de büyük çocuklarıma bakmak için okullarını bıraktılar. Peş peşe vazgeçtiler okumaktan, ben de ikna edemedim. Yasak döneminden önce en azından okullarına gidip geliyorlardı, bir şekilde devam ediyorlardı. Son iki yıl içerisinde, sürekli yasak ilan ediliyordu, okullar da bu yasak kapsamına giriyordu. Sürekli

açılıp tekrar kapatılınca okullar, çocuklarım da okuldan soğudu. Hepsi işsiz ve evde, hiç kimse çalışmıyor. Süreçten önce eşim İŞKUR›da çalışıyordu. Fakat İŞKUR›da sadece dokuz aylık bir süre veriyorlar. Eşimin de sözleşmesi bitince işten çıkardılar. Ben de ev temizliğine gidiyorum. Çalışıyorum mücadeleyi veren benim. Tamam evliyim eşim var ama kendisinden hayır yok.

O kadar sarsıcı şeyler yaşadık ki tam tarihi bile hatırlayamıyorum... Aslında Kobanî olayları* olduğu günlerden sonra buradaki çatışmalar daha da sıklaştı. Bir de başbakanın cumhurbaşkanı olduğu dönem sonrasında da çatışma ortamı şiddetlenmeye başladı. Çatışmalar başlamadan önce bizim belli bir düzenimiz vardı. Çok ahım şahım bir yaşantımız yoktu ama bir düzenimiz vardı. Süreç başlamadan önce ben kendi evimdeydim, her şey çok güzeldi. Sur'daki insanlar, özellikle benim tanıdığım komşularımla ilişkilerimiz çok iyiydi. Hep yan yanaydık, hep kapımızın önünü yıkardık, temizlerdik, orada oturur çay içerdik. Oradan çıktığım zamandan beridir başka bir şehre taşınmış gibiyim. Düzenimiz altüst oldu.

İlk yasak ilan edildiğinde, dokuzuncu gün yasak kaldırılana kadar ben içindeydim, evimi bırakmadım, terk etmedim. Elektriğimiz ve suyumuz vardı, henüz kesilmemişti o süreçte. Sadece, unumuz bittiği için ekmek sıkıntısı çektik. O dakika, o saniye kimseden bir şey de isteyemiyordum. Çünkü hepimiz evimizi hiç bırakıp gitmeyeceğiz düşüncesiyle herkes kendi ihtiyacı kadar malzemesini hazırlamıştı.

* 2014'te İŞİD›in Kobanê'yi kuşatması sürecinde YPG'nin Türkiye sınırları üzerinden silah nakli yapma talebinin dönemin hükümeti tarafından kabul edilmemesi Türkiye›de ağırlıklı olarak Kürtlerden oluşan kitleler tarafından protesto edildi. 6-8 Ekim 2014 süreci olarak bilinen protestoların yapıldığı dönem, 49 insanın hayatını kaybetmesiyle sonuçlandı.

Ben, eşim ve üç çocuğum birlikte kalıyorduk. Kızımı Elazığ'a, annemin yanına yollamıştık.

Yemeğimizi elektrikli ocağın üzerinde yapıyorduk. En son bir gün elektrik kesildi, ben de ekmek yapmak için dama çıktım. Baktım helikopter üzerimde dönüp duruyor. O an bana ateş edeceğini düşündüm. O endişeyle yaktığım ateşi söndürmeye çalıştım, o korkuyla elimi de yaktım. Elimdeki iz hala duruyor. Bu da Sur'un hatırasıdır dedim. Elimi yaktım ateşi söndürürken sonrasında hemen aşağı kaçıp eve girdim.

Bazen regl olduğumuzda, evde ped yoktu. Eski kıyafetler, çarşaf ve döşekler vardı. Onarı kesip, lazım olur diye çekmeceye kaldırdım. Kadın olarak bu gibi zorluklar da yaşadım. Ben Sur'un içinde olduğum sürede hiç su kesilmedi, birkaç sefer elektrik kesintisi oldu. En son, görümcem kaldı içerisinde [Sur'un]. 20-25 gün içeride kaldıktan sonra sular kesilmiş ve onlar da çıkmak zorunda kalmıştı.

Biz daha içerisindeyken, evimin pencereleri hep kırıldı. Zaman zaman kurşunlar isabet ediyordu. İki katlıydı evimiz, biz aşağı katta kalıyorduk. Yukarı katta da mutfak ve oda arasında avlu vardı. Mutfaktan çıkana kadar az kalsın o pencereler benim üzerime düşecekti. Son anda kendimi geri çekebildim, az daha üzerime devrilecekti. Sonrasında yukarı odaya tekrar çıktığımda yerler hep mermi kovanlarıyla dolmuştu.

Yeter ki o sesler bana gelmesin diye öyle kapatıyordum ki kulaklarımı...

Tüm bu gerginlik her şeye yansıyordu, mesela eşimle aramda tartışmalarımız oluyordu. Korkudan mıydı neydi

tam bilemiyorum ama ben bombaların sesinden çok korkuyordum ve ürperiyordum. Hele ki patlama olduğu zaman diyordum "Yarabbi keşke bir an önce bitse." O korkuyu nasıl yaşadığımı bir ben biliyorum. Kulaklarımı kapatmak istiyordum. Patlama bittikten sonra bazen çocuklarım bana gülüyordu. Biri diyordu "Ana tamam geçti geçti." Yeter ki o sesler bana gelmesin diye öyle kapatıyordum ki kulaklarımı... Eşim bir şey söyleseydi, o sinir ve gerginlikle ona çatıyordum, bu yüzden ara ara tartışıyorduk. Daha önce de tartışmalarımız oluyordu, aile arasında olur ama süreç sonrası hepimiz çok gergin ve agresiftik. Zaman zaman çıkıp gitmeyi düşünüyorduk ama evimdir, içerisindeki eşyalardır... Gitmek için de maddiyat olmalı. Yokluk içerisindesin nasıl yeni düzen kuracaksın? Bir de 20-30 yıldır, içerisinde oturduğum yeri yurdu ben nasıl bırakayım, gideyim? Bunlar insana çok ağır geliyor. Eğer durumumuz iyi olsaydı, insan çıkar döner yine geri gelirdi ama olmadı işte...

Bir gün, bir polis damın üstüne çıkıp dedi ki ''Üçe kadar sayıyorum, içeri girin! Eğer girmezseniz ateş ederim.'' Bu çocuklara eğlence gibi, oyun gibi geldi. Çocuklar içeri girmedi, adam üçe kadar saydı ve ateş etti...

Yasak zamanında mücadele vardı. Mesela beraber ekmek açardık, beraber yemek yapardık, sürekli yan yanaydık. Bizim evin sokağı çıkmazdı. O yüzden çatışma süreçlerinde de eğilerek, kenarlardan birbirimizin evine girip çıkıyorduk. Bir gün, bir polis damın üstüne çıkıp dedi ki "Üçe kadar sayıyorum, içeri girin! Eğer girmezseniz ateş ederim." Bu çocuklara eğlence gibi, oyun gibi geldi. Çocuklar içeri girmedi, adam üçe kadar saydı ve ateş etti. Ateş

etti ama bize isabet etmedi, duvara değdi. O günü hala hatırlıyorum, az daha ölüyorduk. Kadınlarla birlikteyken hep bu meseleler üzerine konuşuyorduk. Diyorduk "Bu ne tufandı bizim başımıza geldi? Öleceğiz burada." Çatışmalı sürecin nasıl biteceğini düşünüp, bir çözüme kavuşmasını istiyorduk. Dua ediyorduk sürekli. En büyük korkumuz can sağlığıydı. Çocuklarımızla, yaşanan kötü günleri bir an önce geride bırakmak istiyorduk. Evimizin nasıl bu hale geldiğine de çok üzülüyorduk. Tüm bunlar üzerine konuşuyorduk ve bir çözüm arıyorduk ama bulamıyorduk.

Diğer bir taraftan da çatışma sesleri kesildiğinde evde duramıyorduk, gizlice birbirimizin evine girip çıkıyor, sohbet ediyorduk. Akşamları yanyana zaman geçiriyorduk. O dönemde biz komşular olarak, kadınlar olarak birbirimize daha da yakınlaştık, daha da içli dışlı olduk. Bazen çıkmayı düşünüyorduk ama çıkarsak bunu hep birlikte yapmamız gerektiğini söylüyorduk. O kış-kıyamette nereye gidebiliriz diye düşünüyorduk. Çocuklar, gece yatarken sürekli bomba sesleri geliyordu, uyku uyumanın olanağı kalmamıştı artık. Gündüz sabah gibi çatışmalar duruluyordu, o ara bir iki saat uyuyabiliyorsak uyuyorduk. Uykusuzluktan artık perişan oluyorduk. İki saat kestirdiğimiz zaman o bomba sesleri o silah sesleriyle gözümüzü açıyorduk. Ürperiyorduk, bu o kadar etkiliyordu ki bizi, ben de konuşma sorunu oldu. Konuşamıyorum kendimi ifade edemiyorum bazen. Hala bazen konuşurken bir tutukluk oluyor, kelimeler yanlış çıkıyor, konuşma bozukluğu oluyor bende…

Komşularımızla birbirimizi yarı yolda bırakmayacağımıza dair söz verdik "Sonuna kadar evimizi terk edip çıkmayacağız. Evimizde kalacağız ne olursa olsun gitmeyeceğiz" dedik. O kadar ki yasağın içinde bile temizliğimizi

yapmaya çalışıyorduk. Bir keresinde suyumuz var diye üç battaniyemi yıkadığımı hatırlıyorum. Bir yandan silahlar patlıyordu, ben de battaniyelerimi yıkıyordum. Çamaşırlarımı makineden çıkarıp, seriyordum. Evimiz, bizim gözümüzde daha da değerlenmişti, her şeye daha da sıkı sıkıya sarılmıştık. Çocuklarımızı aç bırakmamak için yemek yapıyorduk.

Bir gün televizyonda, yasağın kalktığı haberini duyduk. Bizim sokakta 20 ev vardı, hiçbirimiz çıkmayacaktık, sonuna kadar, ne olursa olsun evimizde olacaktık. Bizim arka kısmımızdaki mahalleler komple gitmişti. Hiç kimse kalmamıştı. En son bir gece baktım hayalet şehir gibi olmuştu. Herkesin kapısı açıktı ama kimse kalmamıştı. Bizim sokak eğer çıkılacaksa, bu hep birlikte olmalı diye karar almıştık, kimse kimseyi yarı yolda bırakmayacaktı. Yasak kalktıktan sonra, Bermal abla geldi, dedi "Zelal, durumumuz ortada ne diyorsun, çıkalım mı? Çocuklarımız çok küçük, yazık. Böyle olmuyor. Devlettir, bir kere içeri girmiş, mahvolacağız. Sen görmedin mi? Çıkmamla, 4-5 evin havan toplarıyla yerle bir edildiğini gördüm." Benim o an, aklım hayalim durdu. Ben dedim "Demek biz içinde kalsaydık, o evler hepsi bizim üstümüze gelecekti."

Dolabın fişini taktım. Damda halı yıkamıştım, onu da getirip serdim ki döndüğümde temiz bulayım evimi...

Evden çıkarken sadece bir çanta aldım. Evimi o kadar temiz tutmuştum ki buzdolabının fişini de takılı bıraktım. Dönüp geldiğimiz zaman, et bozulmasın, eve koku girmesin temiz kalsın diye düşündüm. Dolabın fişini taktım. Damda halıyı yıkamıştım, onu da getirip serdim ki dön-

düğümde temiz bulayım evimi. Çıktığımız gün ağlamakla geçti. Çok zoruma gidiyordu, bir sığınmacı gibi olmuştuk, başka birinin evine sığınıyorsun ya! Ne biz serbest oturup kalkabildik ne de çocuklar rahat hareket edebildi. Görümcemin evine gittim, kocası da evdeydi. Daha önce çok ilişkimiz yoktu, o gün mecburiyetten gidip orda kaldım. Birkaç gün sonra yasak biter diye bir çanta içerisinde, birkaç parça kıyafet getirmiştim sadece. Evimize geri döneriz, düşüncesi vardı ama görümcemde birkaç gün kaldıktan sonra annemlere, Elazığ'a gitmek zorunda kaldık. Orada çocuklarım rahat değildi. Benim babam biraz asabidir, en ufak şeye dahi tahammülü yoktur. Çocuklarımla, stres içindeydim; sürekli "Susun, oturun! Sessiz olun" diye telkin ediyordum [çocukları]. Orada da bir hafta kaldım, hep birlikte olmuyordu. Annem de dedi ki "Kızım gel yanımıza, sana TOKİ'lerde* bir ev tutalım. Babandan kaynaklı rahat değilsen, yasak bitene kadar orada kalırsınız. Sonrasında dönüp kendi evinize gidersiniz." O zaman, bizim hala umudumuz vardı. Gözümüz televizyonlardaydı, yasak kalktı mı kalkacak mı diye. Bir hafta Elazığ'da kaldıktan sonra tekrar Diyarbakır'a, görümcemin evine geldik. İki katlı, avlulu bir evdi. Bütün kış yukarı odayı hiç kullanmadıkları için buz gibiydi ve de rutubetliydi ev. Görümcem bir halı bir soba verdi, bir hafta orada kaldım. Çocuklarım orada rahat değildi. Ben de merdivenlerden düştüm. Kıştı, merdivenler yukardan aşağı buz tutmuştu. Ayak bileğimi incittim o gün. O şekilde olmuyordu artık, o mahallede bir ev tuttuk. Eşya yoktu ama ev bulur bulmaz yerleştik, bir gece uyuduk. Sonraki gün, öğle vakitlerine doğru çarşıya

* TOKİ, Toplu Konut İdaresi, 2004 yılında 802 sayılı Başbakanlık kararıyla Başbakanlığa bağlı kuruluş olarak görevlendirilen birimdir.

gittim. Bir tanıdık vardı, dedi "Gelin, küçük bir televizyon alın, çocuklar evde sıkılmasın." Yanlış değilsem, daha oraya yetişmeden büyük bir patlama oldu. O patlama sesi ile bana sanki bir şey oldu, geri de dönemiyorum. Yasaklı olan sokaklardan geliyordur diye düşündüm... Ben nerden bileydim ki o havan topu, o kadar binanın içerisinden gel benim halama isabet et. Halam o gün, orada ölmüştü. Görümcem ve benim oğlum da hepsi ordaydı. Kelimelerle anlatılmaz, tarifi yok bu duygunun! Nasıl geri gelmişim, nasıl haber almışım, nasıl morga gitmişim bilmiyorum. Devlet hastanesine gittik, o günü nasıl geçirdiğimi bilemiyorum. O günü bir daha hatırlamak bile istemiyorum. Kendi evinde değildi benim halam. Yoğurt Pazarı'nın orada oturuyordu, o da yasaklı bölgedeydi. 25 gün boyunca içeride kaldı, mücadele etti evinde kalmak için, evini terk etmemek için ama en son o da anladı ki çare yoktur, o da çıkmak zorunda kaldı. Onlar polis tahliyesiyle çıktılar, polis gelip resmen "Çıkın evinizden" demişti. Ondan sonra o da çıktı geldi kayınımın evine. Kayınım da o evi Sur›dan çıkınca kiralamıştı. İki katlıydı, bir katında o kalıyordu diğer katında da halamlar kalıyordu. Halam çıktı, gidecek yeri yoktu. Direkt geldi kayınımın evine, o evde de başına bunlar geldi. Öyle olunca, ben kiraladığımız o evde bir gün kalıp çıktım. Gidecek yer yok, sığınacak akraba yoktu. Akrabaların çoğu da hep Sur›da oturuyordu, hepsi yerinden olmuştu. Herkes bir akrabasının yanına sığınmıştı. Ev yok, yurt yok nereye gideceklerdi? En son çare kaldı; Sosyal Yardımlaşma'ya gittik, bizi oradan otellere yönlendirdiler. Orada yaklaşık 4 ay kaldık. Sonra dediler "Ev kirası veriliyor isteyen kiraya çıkabilir." Ev kiralarsak, eşya yok, ev soğuk, çocuklar perişan olur diye düşündüm. En azından otelin sıcak suyu

var, yatak ve sıcak yemek veriyorlar. Biraz daha kalalım, dedik. 4 ay kaldıktan sonra otelde de yasaklar vardı. Misafirin gelip gidemiyordu, kardeşin de dahil ve de canının istediği bir yemek bile yapamıyordu insan. Baktık olmuyor, ev hayatı gibi değil, kalkıp ev aradım, şimdiki oturduğum evi buldum. O gün bu gündür buradayım. 1,5 yıldır buradayım, hiçbir eşyamı çıkaramadım. Sadece, bir dolabımı, içindekilerle çıkardım. Sadece ona zarar vermemişlerdi. Bir gün hasar tespiti için devlet bizi çağırdı. Gittim dedim "Hani benim evim nerededir? Evimi bulamadım." Duvarlar hep birbirinin üzerine yıkılmış, moloz haline gelmiş. Sanki deprem olmuş orada. Ben o evi, o şekilde gördüğüm zaman, dizlerimin bağı çözüldü. Ben o mahalleye giriş yaptığımda Sur'u o şekilde gördüm dehşete düştüm. Bir pikap tutmuştuk kendimize, belki eşyalarımız sağlamdır, getirebiliriz diye. Benim Sur'u o halde görmemle birlikte ağlamaya başladım, o pikabın içinde ağladım ta eve yetişene kadar. Evin önüne geldim baktım bir tek odam kalmış, diğer kısımlar olduğu gibi yıkılmış, çökmüştü. Aracı süren kişi 2 tane el bombası gördüğünü söyledi, eline aldı, polisler bizim yanımızdaydılar, müdahale ettiler elinden aldılar. Sadece bir dolabım sağlam kalmıştı.

İnsanın can sağlığı önemli ama insanın yaşadığı yer, huzur da önemli...

Mahallem, huzurum, yaşadığımız yerin kaybı beni çok üzdü. İnsanın can sağlığı önemli ama insanın yaşadığı yer, huzur da önemli! Kızımı bakkala bile gönderemiyorum burada, yalnız bırakamıyorum. Burada kimseyi tanımıyorum, Sur öyle değildi, birbirini tanıyordu insanlar. Çocuklarımız da daha serbest hareket ediyorlardı. Korku yoktu içimizde ama buraya geldikten sonra korkuyoruz artık. Sur'daki

huzuru bulamıyorum burada. Orada komşularla oturmam, onlarla oturup bir bardak çay bile içmem ne kadar keyif veriyordu bana. Ama ben burada kimseyi tanımıyorum, tüm bunlar psikolojimi olumsuz etkiledi.

Evimiz yıkıldı, devlet sadece eşya parası olarak 5.000 TL verdi. Bunun dışında bir tazminat almadık. Benim sadece klimam 3.000 TL'ydi, buzdolabım 2.000 TL'ydi. Bize sadece 5.000 TL verdiler ve dediler ki "Bunu kabul etmezsen 2-3.000 TL'ye iniyor. Eşim kabul etmemiz gerektiğini söyledi, aksi taktirde o kadar da alamayacaktık. Herhangi bir dilekçe vermedik. Onlarla baş edemezdik, mecbur kabul ettik.

Son olarak, benim isteğim, bir an önce barış olsun ve herkes huzura kavuşsun. Yani artık bu çatışma bitsin, gençlerin artık gelecekleri olsun. Kafamı yastığın üzerine bıraktığımda, hangi genç nerededir, ne oldu, ne olacak soruları aklımdan çıkmıyor. Bir an önce huzur gelmesini istiyorum. Bu topraklarda artık huzur içinde, yan yana yaşayalım istiyorum. Çocuklarımızla huzur içinde yaşamak istiyoruz. Eğitimlerini devam ettirebilmeleri için huzurlu bir ortam yaratılsın artık.

ARÎN: BİZ YAŞADIĞIMIZ SÜRECE BU ZULÜM AKLIMIZDAN ÇIKMAYACAK, HAYATTA BUNU UNUTMAYACAĞIZ

1975 Mardin Nusaybin'de doğdum. Annem Nisan ayında doğduğumu söylüyor. Bu yüzden adımı Nisan koymayı düşünmüşler ama sonra Arîn olmuş. Ben dört kız, dört erkek kardeşin, en büyükleriyim ve en küçüğümüz Fuat'tır.

Babam izin vermediği için okula gidemedim. Bagok Dağı'nda bir çatışma olmuştu, işte o sene ben evlendim. Evlendiğimde daha 20 yaşıma basmamıştım. Kocam benim halamın oğludur ve benden 10 yaş küçüktür. Halamın sadece bir oğlu varmış, halam babama kızını benim oğluma ver diye ısrar edince, önceleri kabul etmese de sonrasında vermiş. Nusaybin'e gelin getirdiler beni ve orada evlendim. O sene uçaklar bombardıman yapıyordu. Dünyanın dertlerinden dolayı çok yaşlı görünüyorum ancak ben daha 40-45 yaşındayım.

Kocamın kız kardeşi de katılım yapmıştı.* Hala hayatta olup olmadığını bilmiyoruz. Görümcem gittikten sonra halamlar beni istemeye geldiler. Beni beğenmişlerdi. Sonrasında evlendik, bana beyaz bir gelinlik giydirdiler ama düğünümüz olmadı. Bir taksi geldi, beni Nusaybin'e getirip, halamın evine götürdüler. 9 yıl boyunca eşimin ailesiyle beraber yaşadım. Üç çocuğum orada dünyaya geldi, sonra kayınım evlendi, kayınbabam öldü. Ev küçüktü, eşim "Biz artık buradan çıkalım, bu ev bizim için küçüktür" dedi. Kaynanam, "Hayır çıkmayın, senin kardeşin işe yaramıyor. Sen de bizimle beraber ol" dedi. Sonra kardeşim evlendiği için İstanbul'a onun düğününe gittik, düğünden sonra eşim dedi ki "Biz evden ayrılacağız artık." Sonra bir ev tuttuk. Hiçbir eşyamız yoktu; ne televizyonumuz vardı ne buzdolabımız... Sadece yatağımız vardı. Sonra eşim Suriye'ye çalışmaya gitti. Suudi Arabistan'a da gitti, orada 9 yıl kaldı. Geri döndüğünde sınır kapısında çalıştı. Kendi evimizi yapmaya başladık ama sonra yakalanıp, ceza evine gitti. Ortağıyla işlerini ayırdılar ve o zaman 15 bin dolar zarar etmiştik. Bir arabayla Suriye'ye gidip geliyordu. Zaman zaman tırlarla da gidip geliyordu. Bazen 15 gün eve gelmiyordu, çocuklar bu şekilde büyüdü. Eşim işinden dolayı, çocuklarımızın büyüdüğünü göremedi. 4 erkek, 2 de kızım oldu. Kızlarımdan önce 3 çocuğum da öldü.

Bekarken babamın evinde, hayvan otlatıyorduk, bağlarımız vardı oraya gidiyorduk, ot biçiyorduk. Bazen para kazanmak için pamuk toplamaya giderdim, bazen de fındık toplamaya giderdim. Bugün hala hangi şehirlerde, o işleri yaptım hiç bilmiyorum. Devlet koruculuk dayattığı için benim ailem göç etmek zorunda kaldı. Önceleri kız kardeşim

* Kuzeninin PKK saflarına katıldığını kastediyor.

ve erkek kardeşim İstanbul'a gitti, annem ve iki kardeşim köyde kaldılar. Sonra onlar da önce Nusaybin'e geldiler, oradan İstanbul'a gittiler. Bizim köyümüz yıkıldı. Devlet silahlanmalarını ve korucu olmalarını istedi. Ama bizimkiler kabul etmedi. Bugüne kadar birçok insan öldürüldü, birçoğu akrabamdı. Köyde en az 50 tane erkek öldürüldü.

Sokağa çıkma yasakları

Yasak başladığında, ben Nusaybin'deydim. Televizyonda duyurulmuştu. Biz önceden, aç kalmayalım diye erzak hazırlığı yapmıştık. O zamanlar oğlumda çatışmaların içinde olduğundan, doktor bana sakinleşmem için yatıştırıcı ilaçlar vermişti. Komşular bana diyordu "Dışarıda keskin nişancılar var, onlar minarelerde duruyor dışarı çıkma!" Ama benim oğlum ve onun arkadaşları çatışmaların içerisindeydi, bir türlü sakinleşemiyordum. Oğlum bazen geliyordu eve. Daha 20 yaşına girmemişti, o zaman liseye gidiyordu askerlere taş atmıştı. Bir keresinde kafası kırılmıştı, onlar askerlere laf atmış askerler de onlara taş atmıştı. Bazen de bana diyordu ki "Ben dağa gideceğim gerilla olacağım, Arîn." Bazen şakalaşıyordu, bana "Arîn" diyordu. "Ben gerilla olacağım" diyordu, bense "Hayır! Sen neden yüreğimi yakıyorsun" diyordum. O da bana diyordu ki "Sen sanki diğer annelerden daha mı iyisin? Ben gideceğim." Bir keresinde, babası beni çağırdı "Aşağıya in, Ahmet gelmiş" dedi. Aşağıya indim, baktım oğlum gerçekten gelmiş. Onu içeriye aldım, kıyafetlerini yıkadım, onu temizledim, öğlen yemeği hazırladım. Yasağın 6. günüydü, birden polisler kapıyı kırıp eve girdiler. Salonun kapısını da kırdılar bize, "Yere yatın" dediler. Oğlumu ve babasını

bir odaya koydular, beni de salonda yere yatırdılar. Onun ayaklarına kapandım "Önce beni öldürün, beni öldürmeden oğluma karışmayın" dedim. Sonra Ferhat'ı kelepçelediler, evi aradılar, evde hiçbir şey bulamadılar. Bodrum'a indiler, avluya baktılar, tandırıma kadar her şeye ateş ettiler. Gübre buldular "Bu nedir" dediler. Ben de onlara tursil, deterjan olduğunu söyledim ama bana küfrettiler. Kalktım, elimi yüzümü yıkamak istedim, izin vermediler. Oğlumun yüzünü yıkadım ve Ahmet'i götürdüler. Ben de gitmek istedim, bana dediler ki "Sen gelirsen sen de terörist olursun, seni öldürebilirler" dedi. Babası elimden tuttu beni içeri aldı, sonrasında ondan 3-4 gün haber alamadık. Polisi aradık Mardin'de olduğunu söylediler. Mardin'de bir avukat tuttuk, sonra onu Nusaybin'e getirdiler. Mahkemede ona Sur'da hendek kazdığı ve sonrasında Nusaybin'e de geldiği suçlamasını, yönelttiler. Oğlum da dedi ki "Ben Kobanî'den geldim, bir şey yapmadım." Onlar da ona dedi ki "Sen Nusaybin'deki çatışmaya katılmak için gelmişsin." Ama onu tekrar bıraktılar. Bırakıldıktan sonra tekrar arkadaşların yanına gitti. Bana dedi ki "Ben artık bu davadan vazgeçmem, arkadaşlarımdan vazgeçmem, sen artık benden umudunu kes." Ondan sonra artık benim hiç umudum kalmadı, sonra Ahmet'in yaralandığını söylediler. O anı hiç hatırlamıyorum sanki aklım başımdan gitmiş. Küçük oğluma dedim "Gel Ahmet'in yanına gideceğiz, yaralanmış." Kalktık Kewok ve Axîn'in yanına gittik. Axîn sonra Cizre'de şehit oldu, o da bizim akrabamızdı. Ona sordum Ahmet'in durumunu, bana dedi "Hayır yenge ona bir şey olmamış. O iyidir." Gittim baktım, Ahmet'le beraber 7 kişi yataklarda uzanmış, Ahmet yaralanmıştı orada birkaç tane doktor vardı. Ne diyebilirdim o an, selam verdim. Yemek

yaptım onlara sonra tekrar eve döndüm.

Bir süre sonra, kendi evimizden çıkmak zorunda kaldık. Çünkü Cizre'deki çalışmalarda, insanları kendi evlerinde infaz etmişlerdi, insanları kendi evlerinde yakmışlardı. Bu yüzden Ahmet haber gönderip "Evden çıkın" demişti. Biz de kendi evimizden çıktık, onun amcasının evine gittik. O mahallede çatışmalar yoktu. Bize haber göndermişti "İnsanlar çıktıktan sonra siz de Nusaybin'den çıkın" demişti. Ben dedim "Hayır biz çıkmıyoruz." Biz onun amcasının evine gittik. Sonra bir arkadaşıyla birlikte, benim yanıma gelip helallik istemişti. Eve baktı bize dedi ki "Nusaybin'den çıkın" ben de dedim "Eğer sen gelirsen biz de gideriz, bir çadırda yaşayabiliriz" bana dedi ki "Hayır ben namussuz değilim." Sonra vedalaştı, helallik isteyip, motora bindi ve gitti. Sonra ben, kızım, eşim iki tane de oğlum burada kaldık ve çıkmadık.

O son görüşmeden sonra oğlumun 22 Mart'ta, öldüğü haberini aldık. Ben akşam namazını yeni kılmıştım, televizyon izliyordum. Evde eşim ve bir de kayınım vardı. Telefon çaldı ve dediler ki "Ahmet şehit olmuş." Komşularımız da evlerindeydi sonra bağırdılar "Ahmet şehit olmuş" dediler. Onlar da öyle söyleyince ben artık kendimden geçtim. Kendime gelince, koştum köprüden diğer tarafa geçmek istedim. Dedim ki "Ben de oraya gideceğim. Ben oğlumdan daha mı değerliyim? Oğlum nerede?" dedim. Diğer oğlum izin vermedi "Eğer gidersen bende senle gelirim" dedi. Ve ben durdum... Umarım, bizim başımıza gelen kimsenin başına gelmez. Cenazeyi teşhis etmek için Mardin'e gittik. Bize dediler ki "Cenaze burada değil, biz Urfa'ya götürdük." Sonra biz de kalktık Urfa'ya gittik. Başka akrabalarımız da vardı bizimle beraber. Telefonlarında ce-

nazelerin fotoğrafı vardı. Bana gösterdiler ama tanınmaz haldeydiler. Sonra komutan bana dedi ki "Seni götürüp göstereceğim onları, korkmazsın değil mi?' ''Hayır ben korkmam'' dedim ve gittim. Onlara baktım, tanımıyordum, sonra ben dedim "Oğlumun ayağında bir işaret var, ben onu oradan tanırım." O çocukken trene taş atmıştı, sonra orada oynarken tren parmağının üzerinden geçmiş ve parmağı ezilmişti. Nusaybin'deydik, orada üç tane cenazeye baktım, iki tanesi yanmıştı birisinin göğsü yanmıştı. Ama oğlum orada değildi. Bunun nasıl bir duygu olduğunu aslında bilmiyorum. Hiç korkmamıştım, sadece onu görmek istemiştim. O gün bulamadım ama burada üç ay önce bir cenaze daha bulundu. Oğlum dedi ki "Onun fotoğrafı var, o cenaze battaniyenin içine koyarken fotoğrafını çekmiş." Onun fotoğraflarını gördüm, üzerindeki kazağından ve kemerinden tanıdım, "Bu Ahmet'tir" dedim. Oğlum da "Hayır Ahmet değil, bu Sami'dir" dedi. Sami de onların şehit düşen arkadaşlarından biriydi. Ben o cenazenin oğluma ait olduğunu biliyordum. Eşim "Hadi kalk gidelim, fotoğrafı götürelim" dedi. Onun daha önce aynı kıyafetlerle çektiği başka bir fotoğrafı vardı, avukatın yanına gittik. Avukat bizi savcılığa gönderdi, biz de savcılığa gittik. Elimizdeki fotoğrafı gösterdik, savcı da bize "İkisinin aynı kişi olduğunu düşünüyorum ama DNA testi yapacağız, DNA testi sonucu çıkmadan bir şey söyleyemeyiz" dedi. O günden sonra bir kez daha gittik onun öldüğü yere. Çantası oradaydı, orada çok ağladım. Çantasını gördüğüm zaman çorabı yerdeydi, çorabını aldım çorabının içinde bir kemik vardı, oda ayağının bir kemiğiydi. Çok ağladım, başıma su döktüler. Polisler onu görünce, battaniyenin içinden çıkarmışlar, kemikleri yere dökülmüş, kemikleri dağılmış, kemiklerini

tekrar poşete koymuşlar. Bir kemiği kalmıştı, biz orada o kemiği bulduk. Diğer gün kalktım oraya gittim ‘’toprağı kazıyın’’ dedim. Toprağı kazdık hiçbir şey bulamadık. Ben babası ve kardeşi birlikteydik, ne kadar aradıysak daha bir şey bulamadık. Onlara dedim ki “Günahım sizin boynunuza, bir gün onu burada bulursanız getirip kemiklerini bana gösterin.” Bir yıl üç ay oluyor. 22 Mart onun yıl dönümü. Her gün soruyoruz, memurların adlarını artık ezberledim. Soruyorum onlara diyorlar ki ‘’Dosyası nerede çıkarsa sana söyleyeceğiz’’ ama ne yapalım düşmanlık işte! Allah hesabını sorsun onlardan.

Akşam mezarlığa gidiyorum, onun da mezarının olmasını çok isterdim. Hevallerin arasında olsaydı, ben de onun mezarına gitseydim, elimle onun mezarına dokunsaydım, mezarını yapsaydım, biraz ağlasaydım orada. Bazen gece uyurken diyorum ki “Bu gece rüyama gel oğlum, nasıl şehit oldun, nerede oldun, nasıl bir yerdi?” Hiçbir yer kalmadı onu aramadığım. Her yerde onun kemiklerini aradım. Nerede aradıysam, onun kemiklerini bulamadım. Mardin’e gittim, oradaki şehitlikte sordum ama orada da bulamadım. Yolda yürürken Ahmet ne yaptı, nereden geçti diye soruyorum, hiçbir saniye, bir dakika aklımdan çıkmıyor.

Biz yaşadığımız sürece bu zulüm aklımızdan çıkmayacak, hayatta bunu unutmayacağız. Neden “Vatanınızı, ülkenizi yıkacağız sizi öldüreceğiz, başkaldırırsanız sizi de bitireceğiz” dediler. Tüm bu olanlardan sonra şimdi diyorum ki, sadece oğlumun kemiklerini bulabilirsem, ben de diğer insanlar gibi ona bir mezar yapmak, onun mezarına gitmek istiyorum. Allah bunların hesabını sorsun onlardan, kanımızı yerde bırakmasın. Biz istiyoruz ki güzellik olsun, iyilik olsun ama güzellik iyilik olsa bile bizim yüreğimiz

hiçbir zaman ferahlamayacak çünkü kalbimiz kırılmış. Her şeye rağmen benim inancım var inşallah başaracağız, bu gençlerin kanı yerde kalmayacak. Ben bir kadınım ve çocuklarımızın kanını asla unutmayacağız, onların damla kanı yerde kalmasın istiyoruz. Hükümet konağına gittim, dedim ki "kanlarımız yerde kalmasın. Allah hesabını sorsun neden böyle yüreğimizi parçalıyorsunuz? İnşallah sizin de yüreğiniz yanar'' dedim. Biz başaracağız!

ZERÊ: DEMEK Kİ KADINLAR HER ŞEYİ YAPABİLİR

Annem Hazroludur. Ben 1973'te Sur'da doğdum ve orada büyüdüm. Biz 7 kardeşiz, ben hiç evlenmedim. Ben, annem ve babam şu an oturduğumuz evde kalıyoruz. Herhangi birimiz iş anlamında herhangi bir şey yapmıyoruz.

İçerisinde olduğumuz için, Sur›da yasak sürecinin her anını hatırlıyorum. Şöyle başlayayım; önceleri hendekler yoktu arkadaşlar yine geliyorlardı ve onlara YDGH* deniyordu. Genelde gecenin 2'sinde 3'ünde geliyorlardı. Yüzleri maskeli olduğu için, kim olduklarını bilmiyorduk bu yüzden onlara maskeliler deniyordu. Bu nedenle insanlar biraz da korkuyordu. O zamanlar, henüz hendekler yokken uyuşturucu ve fuhuşla mücadele etmek için geliyorlardı. Bazıları onlara karşıydı, kimse kapılarını açamıyordu. Korkudan Sur dışında çalışan bazı komşular evlerine hava ka-

* YDGH: Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi

ranlık olmadan dönüyorlardı. Maskelilerle karşılaşmamak için komşular birbirlerine gitmeye korkuyorlardı. Sokaklarda 10-12 tane maskeli insan geziyordu. Bir gün ben de onları gördüm ve onlarla konuşmak istedim, birisine "Heval kolay gelsin, başarılar dilerim dedim, o da bana teşekkür etti. Yüzlerinde maske var diye, yengem onlarla konuşmamı istemedi, ben de onların maskeli olmadığını, heval olduklarını söyledim. Sonraları başka kişiler maske takıp, insanlardan para istedi ve insanlar gidip onları maske takan gençliğe şikayet ettiler. O gençlerde "Biz böyle bir şey yapmadık. Biz sadece uyuşturucu ve fuhuş ile mücadele ediyoruz" dediler ve bu durumu suistimal eden kişileri bulup, dışarı çıkardılar. O zaman yasak yoktu, düşman sızma yapıyordu. Geliyorlardı onlarla o gençler kavga ediyorlardı yani bizim Sur'da gördüğümüz buydu; tarihe bunu yazmalı, hendeklerden dolayı değil yani. Beklenirdi önce de daha önce de Hizbullah zamanında da böyleydi, çatışma vardı, ama hendekler yoktu, Mazlum arkadaş şehit oldu. Pazar'ın orada Saray Kapı'da, çok eskiden değildi yazdı. Ondan sonra orada hendek kazındı. Hangi aydı hatırlamıyorum, Ağustos olabilir yanılmıyorsam biz damlarda yatıyorduk o zamanlar. Biz bahçede oturuyorduk, hevallerin orada olduğunu biliyorduk. Onlar bize "içeri geçin" dediler arkadaşlar hazırlık yapıyorlardı. Biz de "Neden içeri girelim, size zararımız yok" dedik, onlar da "Yok bizi görmesinler diye söylüyoruz" dediler. Bizim haberimiz yoktu, meğer çatışma olacakmış. Hepimiz içeri girdik. Sonra Yeni Kapı tarafında abimin evine gittik, sonra gecenin 3'ünde silah sesleri gelmeye başladı.

Biz, Savaş Mahallesi'ndeydik, tam ortada kalmıştık. Sesler duyuyorduk, babama dedim "Baba ben çok korku-

yorum çatışma sesleri geliyor.” Babam “Hayır korkma, bu çatışma değil bazen Çingeneler kavga ediyor” dedi. Ben ona “Hayır bu çatışmadır, Çingeneler değil.” Kurşunlu Cami’nin oradan sesler geliyordu. Gecenin 3’ünde başladı sabah saat 6’ya kadar. Çatışmaya giren bütün arkadaşlar öldü. Annem dışarı çıktı, annem dedi ki “Kalkın ev yanıyor, biri şehit olmuş.” “Kimdir” diye sorduk. “Yeni gelmiş biriydi, dün gece gelmiş” dedi. Ablamın evine gittik, tişörtle dışarıya çıktım her tarafta özel hareket timleri vardı. Sur’da yaşayan insanların hepsi dışardaydı, kimse eve girmedi, herkes demirlere vuruyordu ses çıkarıyordu. Polisler, “Kimse içeri girmesin, herkes uyansın” diyordu. Ses çıkarıyorlardı. Fırının oraya gittik ben koştum gittim sonra panzerler geldi. Sonra aklıma geldi orada arkadaşlarımın olduğu kim onlara haber verecek diye düşündüm. Fırın açık olduğu için arkadaşlar geldi fırına gitti. “Bir kişi şehit olmuş, cenazesi hala yerdedir, pazarın orada” dedi. Oraya gitmemize izin vermiyorlardı, sonra polisler bir eve baskın yaptılar, biz bu evdeki insanları öldüreceklerini düşündük o yüzden dışarıda kaldık, içeri girmedik. Bir komşumuz geldi sonra o da sapsarı kesilmişti. Ona “Pazarın oraya gidelim mi?” dedim. Bana “Yasak değil mi?” dedi. Sonra üzerinde pijama vardı hala, üzerini değiştirip geldi. Annem kızdı bana “Sen nereye gidiyorsun?” dedi. Herkes kızdı bana. Polisler hala sokaktaydı biz pazara kadar gittik. Sular patlamıştı, sonra onun kanını gördük, ben ağlamaya başladım. Sonra yerdeki kanı takip ettik sonra biri dedi “Bir kedi yaralanmış onun kanıdır.” Pazarın oraya kadar gittik orada bir mayın patlamıştı. Polisler orada, o çukura bakıyorlardı, bir araba vardı. Herkes arabada bomba olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden kimse cenazenin yanına gitmiyordu o yüzden insanlarımıza

gelirlerse bombanın infilak edeceğini söylüyorlardı. Komşumla beraber Saray Kapı tarafına gittik. Her yere roketler düşmüştü, duvarlar delik deşik olmuştu. Çatışma caddeye kadar sürmüştü. Özel harekat timleri oradaydı. Cenazeyi sorduk, kadının biri cenazeyi panzerin arkasına bağlayıp sürükleyerek götürdüklerini söyledi. Ona cenazenin kadın mı erkek mi olduğunu sorduk. Bilmediğini, bir panzer'in arkasına bağlayıp, sabahın dördünde götürmüşler. Ağzına halat bağlayıp, yerde sürükleyerek götürmüşler. Herkes kendi çocuğu olabileceği ihtimaliyle telaş içerisindeydi. Kimi benim oğlum, kimisi de bilmiyorum diyordu. Sonra öğleden sonra basın, milletvekilleri ve insanlar geldi, yürüyüş yaptılar ama polisler engelledi. Hala kim olduğunu öğrenmeye çalışıyorduk.

Sonrasında gençler baktılar, böyle olmuyor, hendek kazmaya başladılar. Önce hendekler sadece 1-2 sokakta vardı. Cuma günü olunca anons yaptılar sokağa çıkma yasağı var dediler. Biz evde kaldık, giriş çıkış yasaktı, onlar [güvenlik güçleri] hep anons yapıyorlardı, diyorlardı "Sokağa çıkmak yasaktır." Bütün arkadaşlar Sur'un içindeydi. Hepsi oradaydı, bize "Kalkın! ses falan geliyor" diyorlardı. Artık Sur'daki bütün insanlar kalkmıştı yani genci yaşlısı herkes dükkanlarını kapatmışlardı. Herkes demirlere vuruyordu onlar geri gittiler. Sonra Pazar günü tekrar gidip geldiler her Cuma aynı şekilde anons yapıyorlardı "Sokağa çıkma yasağı var" diyorlardı. Bir gece Mardin Kapı tarafından birilerinin girdiği söylendi, panzerler geldi sonrasında. İnsanlar dışarıya çıkmaya başladı, hepimiz çıktık. Çatışma olacak dediler, sonra panzerlerdekiler küfretmeye başladı. İnsanlara "Dağılın!" dediler. Kapıyı açıp gaz attılar, kimse duramadı herkes kaçmaya başladı.

İlk zamanlar, özel harekatçılar kadınları hedef alıyorlardı, sokaklara gaz atıyorlardı. Çatışma çıkarıyorlardı ancak sokaklara giremiyorlardı. Bütün evleri geziyorlardı, özellikle kadınları soruyorlardı. Bazı kadınların isimlerini verip onların yerini gösterenlere para vereceklerini söylüyordu özel harekatçılar. Sur'daki insanlar bilmediklerini söylüyorlardı. Neredeyse her hafta böyleydi, sonra çatışma ve hendekler başladı. Ama çatışmalar varken özel harekat timleri kadınlara karışmıyorlardı, çünkü korkuyorlardı, biliyorlardı ki onların arkadaşları var. Hayatımız diken üzerindeydi. Bir gün geçince «Bugün de geçti» diyorduk. Derin sessizlik olduğunda, bazen «Bugün kesin bir şey olacak» diyorduk. Gece 12 oldu mu silah sesleri başlardı. Evimizde üç kişi yaşıyorduk, ablamın evi de bize komşuydu ama aynı zamanda abim de bize komşuydu. Bu süreçte, bütün aile beraber kalmak zorundaydık. Sokağa çıkma yasağının ilk zamanları, geceleri toplanıyorduk. Giriş çıkış yasaktı sadece komşuların evine gidebiliyorduk.

Biz bir araya geldiğimizde, konuşmalar her zaman çatışmalar üzerineydi. İnsanlar, o gün çatışma olup olmayacağını konuşuyorlardı. Kadınlarımız kendileri için korkmuyordu, sadece işe giden, Sur'un dışına çıkan çocukları için korkuyorlardı. Biz, genç kadınlar, yerimizde duramıyorduk, kimse evinde iş yapamıyordu. Bir silah sesi çıktığında herkes caddeye çıkıyordu. Filistin gibi olmuştu her yer, devlet bir ara elektrik ve suyumuzu kesmişti. Hendekler artınca her şey daha zor oldu. Herkes alışmıştı, Cuma günü olduğunda insanlar fırınların önünde kuyruk oluşturuyordu. Çatışma çıktı çıkacak diye, herkes sebzesini, meyvesini, yemeğini, ekmeğini alıyordu; şarjını dolduruyordu. Artık hangi gün çatışma başlar, hangi gün bitebilir

neredeyse biliyorduk. O yüzden herkes hazırlığını yapıyordu, kimse korkmuyordu. Ama gerçekten şiddetli çatışmalar oluyordu o zaman. Bir keresinde sabah 6'da başlayıp, gündüz 12'ye kadar devam etti, çok korktum gençlerin hepsi öldü diye düşündüm.

Sokaklardan yürüyordum, her yerde terörle mücadele polisleri vardı. Bir şey de yapamıyordum, onların yanından çekip gittim. Halk meclisinin yerini yakmışlardı. Bütün duvarlar delik deşik olmuştu. Meclisin kapısı açıktı, sonra geri çekildim, polisler meclisin camına taş attılar. 4-5 tane polisin elinde bir torba dolusu mermi vardı. Onu görünce hemen kaçtım. Komşumuz sokak başındaydı, erkekler ve kadınlar vardı orada onlara ne olduğunu sordum. Polislerin geldiğini söylediler. Sokağın başına kadar gittik, oradan baktık polislere, onlar da ateş etti. Kendimizi son anda çektik, az kalsın ölüyordum. Bir gün halk meclisini yaktılar, ne belediyenin ne de itfaiyenin gelmesine izin verdiler. Meclisin yanmasını istedi devlet. Mahalleli tekrar ayaklandı, itfaiyenin gelmesini talep ettiler. Çocuklardan kadınlara, kadınlardan yaşlılara kadar herkes kalktı itfaiye gelsin diye çağırı yaptı. O gün avluda otururken, bir şarapnel parçası benim boğazıma saplandı. Annem yemeye çağırdı, ben ağlıyordum. Babam "Ağlama, bir şey olmayacak" dedi. Ben hala ağlıyordum avluda, o sırada arkadaki sokağa bomba attılar. Yanımızdaki sokakta polis beni gördü, ben kapıyı kapattım içeri girdim. Anneme "Sokağa girdiler, sesinizi çıkarmayın. Dışarıda bomba patladı, geldi benim ayağıma çarptı ama boğazım yanıyor" dedim. Babam "Herhalde bir yerden taş gelmiş" dedi. Arkadaşıma boğazıma bakmasını söyledim, kanadığını söyledi. Anladık ki bir demir parçasıydı. Annem dedi "Kızım yanımda ölüyordu. Eğer yere

çarpmamış olsaydı direk gelseydi şimdi olmayacaktı.” Tüm boğazım yanıyordu, ağlıyordum büyük bir demir parçasıydı. Herhalde, bomba patladığı zaman, damdan bizim avluya düşmüştü. Gençler devleti çok zorluyordu. Uzaktan görüldüğü gibi değildi, içinde olmak lazımdı. Özel güvenlikçiler panzerlerle geliyorlardı, her şeylerini getiriyorlardı. Gençlerin sadece keleşleri vardı.

Yasak altında geçen günler

Dışarı çıkan olursa, öldüreceklerini söylüyorlardı. Bir panzer gelip bizim kapımızda durmuştu. Biz her zamanki gibi dışarıya çıkabiliriz diye düşünüyorduk. Kapıya çıktık bize “İçeri girin, yoksa sıkarız” dediler. Babam “Bu seferki çok farklı, bu sefer tam içerde kaldık” dedi. İçeriye girdik, yine sular kesildi. O ara bir panzer de patlamıştı, cuma günüydü. Babamın tansiyonu yükseldi abim telefon açtı bizi sordu ona babamın tansiyonunun yükseldiğini söyledim “Ben geleyim mi?” dedi, ona “Kesinlikle gelme, yasak var” dedim. Ama abim ve yengem geldiler askerler hep Yeni Kapı’yı kuşatmış o da bilmiyormuş bizim sokağın o kadar kötü olduğunu. Kapımız çalındı ve polis geldi sandım ben. Annem “Sen dur baban kapıyı açsın” dedi. Annem ve babam gidip kapıyı açtılar, abim gelmişti askerler onlara izin vermemiş zorla gelmişlerdi. “Dört tarafta askerler var, tanklarla gelmişler” dedi. Mayınlar silahlar başka yerde patlıyordu, biz sadece avluda geziyorduk başımızı eğiyorduk avludayken, öyle geziyorduk başımızın üzerinden vızır vızır kurşunlar geçiyordu. Avluda oturmuştuk, sadece avluda gidip gelebiliyorduk. “Siz nasıl geldiniz? Bir daha

da gidemezsiniz” dedik abimlere. Abim “Hayır biz gidebiliriz” diye ısrar etti. Gitmeyin dedik hiç böyle çatışma olmamıştı panzerler kapıda duruyor abim biz gideceğiz dedi. Abim tam sokağa çıktığında panzer ateş etmeye başladı. Yengem bağırdı taştan seken kurşun onun yanından geçti yengem geri geldi bir taş sekti yengemin ayağına çarptı ne olduğunu sordum, “Abin gitti, bir komşu onu alıp avlusuna götürüyor”. Daha sonra bir komşu geldi, “Panzer abini aldı götürdü” dedi. Yaralı haliyle götürmüş, ambulansı arıyorlar “Bir yaralımız var” diyor. Ambulans, “Gelemiyoruz, bizim can güvenliğimiz yok o yüzden gelemiyoruz” diyorlar. Dışarıya bakmaya korkuyordum, abimi götürdüler, telefon açtık ambulans gelmedi. Diğer gün değil üç gün sonra tedavi oldu. Abim yaralandığı zaman benim kanamam oldu o anda regl oldum, onun öldüğünü sandım... Orada bulunan diğer abim ‘Kızını tut’ dedi. Benim kanamam oldu, annem ağlıyordu “Sen de öldün” diyordu. Gittim ben dükkan da yoktu, tüm dükkanlar kapalıydı, dışarıya bile çıkamıyordum. O gece kaldım. Silah sesleri, bomba sesleri geliyordu. Uykusuzluktan sersem olmuştuk, insanlar uyuyamıyordu; kim öldü kim kaldı merak ediyorduk. Komşular kalmış mı, ölmüş mü... Helikopterler geziyordu, bütün keskin nişancılar hazır bekliyordu. Hepsini görebiliyordum. Sabah oldu gittim, komşumuz dışarı çıktı, panzer bize karışmadı. Komşumuz bana sordu “Silah kime sıkıldı?” diye sordu. ‘’Abime’’ dedim. Ona ‘’Benim kanamam oldu’’ dedim. Bana “Sen bekle sana birkaç tane bez vereyim.” dedi. Ona ‘’Ben öldüm sandım’’ dedim. Kanamam olmuştu, yatağım hep kan içinde kalmıştı. Evde iki tane ped vardı. Kanamam doğum yapıyorum gibi yoğundu, annem bütün yatakları-mı yıkadı. Ocak’ta su ısıtıp yıkadı, sonra komşumuz geldi

“Dükkanlar açık” dedi. Ben kalktım dükkana gittim, çocuk bezi aldım. ‘’Ancak bunlarla idare edebilirim’’ dedim. Bakkal komşumuzdu dükkanı açmıştı ona ‘’Bana bir poşet bez ver’’ dedim. Yerde koltuklar vardı, ona koltukları sordum, o zaman, panzerden haberim yoktu. Bana “Ne oldu?” diye sordu. Güldü, “Sen koltukları boş ver, demire bak” dedi. Panzeri gördüm, komşumuz “10 tane polis öldü, biz pencereden gördük, arkadaşları onları yerde sürükledi götürdü” dedi. Panzerden yine anons yaptılar, “İçeri girin, yoksa size ateş açacağız” dediler. İnsanlar tekrar içeri girdi. Babam da dışarı çıkmıştı, kardeşimi merak ediyordu, nasıldı ona bakmaya gitmişti. Duvar kenarından yürüdüğünde ne panzer görebiliyordu seni ne de helikopter. Babam da duvar kenarlarında yürüdü, “Gidip oğlumu soracağım, oğlum içerde öldü mü kaldı mı?” Ben ve annem yalnız kaldık evde, ben de bezimi sardım. Anneme, ‘’Uyuyorum kim ölürse de beni uyandırmayın, uyuyacağım artık, uykusuzluktan geberiyorum’’ dedim. Sonra kalktım avludaki mutfak tezgahında, bardakları yıkadım. Birden tekrar bir ses duydum, silah sesi, bana koşun dediğini sandım. Bakamıyordum, annem beni çağırıyordu, ‘öldün mü kaldın mı’ diyordu. Ben konuşamıyordum, yanıma gelemiyordu, kurşunlardan dolayı. Hep soruyordu “Yaşıyor musun” diyordu. Musluğun yanındaydım eğer bana değdiğini bilseydim söylerdim ona. Kurşun ilk değdiği zaman insan hissetmiyormuş, eğilip kapıya baktım kurşun izleri var mı diye. Kapıda olmadığını gördüm, bardaklar hala elimdeydi, bırakamıyordum. Yavaşça ayağa kalktım kurşun değmemişti hiçbir yerime. Annem soruyordu nasılsın diye, ona ‘’İyiyim’’ dedim. ‘’Sen çabuk içeri gir, avluya çıkma’’ dedim. İçeri girecektim tekrar silahlar patladı, bardakları bıraktım.

Annem “Bardakları biraz çabuk yıka içeri gir” dedi. İçeri girdim bana “Yaralı mısın?” dedi. Ona ‘’Eğer iyi olmasaydın şimdi senin yanında olamazdım’’ dedim. ‘’Babam nereye gitti, abim nasıl?’’ diye sordum. Komşu kadın bağırdı, “Biliyor musun abini hastaneye götürdüler” dedi. Damdan inip anneme haber verdim. Ne elektrik vardı ne de su çok kötü bir durumdaydık, o anda mayın patladı, camlarımız hep kırıldı, betonlar dökülüyordu, film gibiydi. Yatağımdan kalktım, tekrar yere uzandım, annem uzanmıştı yerde. Annem diyordu ki “Beni neden surdan çıkarmıyorsunuz? Beni buradan çıkarın, yoksa burada öleceğim” Ona gülüyordum, sanki o anda bir film izliyorduk; avluya baktığımızda her tarafta molozlar vardı, camlarımız kırılmıştı. Herkes ölmüştü sanki, tekrar dama çıktım, kimse yoktu ses yoktu. Babam da gitti sandım kim var kim yok herkes öldü sandım. Abimi panzerle götürmüşlerdi, ablam ve eniştem de onun yanındaymış, babam diyor ki “Ben de geleceğim oğlumu tek başına nasıl göndereceğim.” Sonra diğer kardeşim de “Gidiyorum” dedi.

Gözaltına alınan kardeşimi panzere bindiriyorlar, hastaneye götürüyorlar, ona diyorlar “Elbiselerin nerede? Neden dışarı çıktın? Sen hangi elini kullandın?” diye soruyor polisler. Abim diyor ki “Ben bir şey yapmadım, gidip görüntülere bakabilirsiniz, elimde hiçbir şey yoktu.” Ablam polislerle kavga ediyor hastanede, “Ne silahı, elinde silah yoktu” diyor. Dört gün gözaltında kaldı abim. Parmak izleri temiz çıktı evinden bir şey çıkmadı ancak o zaman onu çıkarıp ayağını alçıya koymuşlar. Kangren gibi olmuştu, doktor “Bu ayağının kesilmesi lazım, kurşun içinde kalmış. Alçıyla tedavi olmaz, alçı kan dolaşımını durduruyor” dedi. Biz orada kaldık onu götürdüler babam

da onunla gitti. Onu sormak için dışarı çıkacaktım. Panzer de karşıda durmuştu. Annem dedi "Eğer sen ölürsen dışarda ben içeri kaçarım" dedi. Yani bizim psikolojimiz bozuktu, bu kadar bozuktu. Bana diyordu ki, 'Sen ölürsen ben içeri Kaçacağım.' Ben de ona, ''O zaman, ben dışarı çıkmam, sen gidiyorsan git'' dedim. Annem yine de dışarı çıktı, ben yalnız kaldım. Saat akşamın 5'i oldu, telefonumun şarjı da bitmişti. Elektrikler kesildi, bir ışıldağımız vardı, onunla evi aydınlatıyorduk. Panzer hala kapıdaydı, bir tarafta da hendek vardı. Gece çatışmalar oldu, annem halen gelmemişti, korkudan ağlıyordum. Hiçbir şeyden korkmayan ben çocuklar gibi ağladım. Gece 12'ye kadar o şekilde kaldım. ''Annem babam beni sevmiyor'' dedim. Silah sesleri geliyordu, babam "Eve gideceğim" demiş. Köşeye kadar gelmiş onu almışlar, sonra eve geldiler. Babam onların arasında yalnız kalmıştı, o anda çatışmanın olmasını istiyordum yeter ki bir ses olsun. Sonra dışarıya çıkayım dedim, bazıları vardı sokakta, onları komşu sandım. Baktım ki sesler geliyor; "Türküm, doğruyum, çalışkanım" diyorlardı. Tekrar geri kaçtım, "Bunlar komşu değil" dedim. Dama çıktım, ağlıyordum orada, her taraf karanlıktı elektrikler yoktu eğer elektrik olsaydı belki korkmazdım. Sonra gidip toprağımı aldım, o anda dua ettim. Askerler damdan aşağı gelirse, beni öldürürlerse, biz bir terörist öldürdük derler diye geçiyordu aklımdan. Sesler geliyordu, o zaman geldiler diyordum. Bir kerede kapının arkasına geçtim eğer biri girerse ''Ona vuracağım'' dedim. Ama onlar kapıyı kırabilirlerdi, gecenin 12'sine kadar ağladım. Silah sesleri de gelmiyordu, saat 3'e kadar bekledim. ''Artık sabah olacak'' dedim. Odanın kapısının açıldığını gördüm, biri elini uzattı bana, "Annen

kurban olsun" dedi. Annem gelmişti. Bana dedi ki "Seni asla bırakıp gitmeyeceğiz? Seni zalimlerin eline bırakmayacağım." ''Bana dokunma, ben de sizin oğlunuz gibi değil miyim?'' Babam dedi ki, 'Kurban olurum, ben üç defa gittim geldim ama giremedim, abini pansuman yaptılar onu hastaneye götürmüşler sonra gözaltına aldılar.'

Bir gün de dama çıktım. Baktım, komşumuz, polise yalvarıyordu, elinde poşetler vardı. ''Sen ne yapıyorsun, neden yalvarıyorsun?'' diyecektim ona. Çok kızdım, ama orada düşman vardı konuşamıyordum. Anons yapıyorlardı, ona soruyorlardı "Elindeki ne?" diye, o ekmek var diyordu. 4-5 tane çocuğu vardı, kocası yoktu yemin ediyordu, polis ona bağırıyordu. "Poşeti elleme, yavaş yavaş yürü yanımıza gel" diyordu. Annesi de dışarı çıktı, polise diyordu "Yalvarırım kızıma ateş etme, çocuklar için ekmek götürüyor." Bu şekilde, panzerin yanına gitti. Polis bağırdı "Bütün çocuklarını getir buraya dedi yoksa hepinize sıkarım" dedi. Polis çocuklara diyordu, "Anneniz sizi doğuracağına taş doğursaydı, sizi teröristler!" diyorlardı. Dördüncü gün kapıları kırdılar bir komşumuz evinden gitmedi, "Biz onlardan [çatışan gençlerden] daha mı iyiyiz, evimizde kalacağız ne olursa olsun gitmeyeceğiz" dedi.

Dördüncü gün evden çıkabildik, çıktığımız gün Tahir Elçi şehit oldu. Ablam, şehitlikten bizim eve geliyordu, polisler onu görüp tehdit etmiş. ''Geldiğinde bize ekmek getir'' demiştik. Fırın kapalıydı, o zaman ona eğer gelirsen ekmek getir dermiştik. Polisler ona "Eğer geçersen seni öldürürüz" demişler. O dört gün geçtikten sonra ertesi gün, insanlar gelmişti. Artık bittiğini sandık, 15 gün bir şey olmadı. Arkadaşlar hendek kazmaya başladılar. Artık hendeksiz yer kalmadı. "Gitmeyin, biz burada yalnız ka-

lıyoruz, sakın taşınmayın kendi savunmanızı yapın" dediler. Bazıları "Çocuğum var, bazıları kocam hasta bazıları da işim var" dedi. ''Biz gitmiyoruz'' dedik. Ben ''Çıkmıyorum ''dedim. Annem "Ben gidiyorum" dedi. Babam da "Gitmiyorum" dedi. Onlar da bana dedi ki "Eğer babana bir şey olursa sebebi sensin." Sokaklar bomboştu sadece hendekler vardı her tarafta. Kediler geziyordu her tarafta, keşke bir kamera olsaydı, onları kameraya çekseydim. Sadece kediler ve hevaller vardı başka bir şey yoktu. Süleyman Nazif'e gittim, sanki o anda bir film içindeydim, şaşırıp kalmıştım ne dükkanlar vardı ne de evler, kalktım gittim. Sigaram bitmişti hevaller bana "Nereye gidiyorsun'"dedi. ''Gidiyorum'' dedim. Bana "Deli misin, dükkan yok ki git evine, hepsi kapanmış" dediler.

O dört günde bütün duvarlara yazı yazmışlardı: "Biz geldik, Apo'ya şöyle yaparız," duvarlara küfürler yazmışlardı. Komşuların evlerine girmişlerdi, kadınların bezlerini yataklara sermişlerdi hep böyle yaparız demişlerdi daha önceden polisler. Korkutmaya çalışıyorlardı.

Sur'dan çıktıktan sonra, ablamın evine gittik ve iki ay ablamın evinde kaldık. Diğer ablam da geldi, başka bir aile de vardı. Dediler ki "Sizin halinizi anlıyoruz gelin bu evde kalın." Sonra eve girdik üç ay da o evde kaldık. Ama yine de Sur›daki komşularımızla iletişimimiz kopmadı devam etti, hala görüşüyoruz ilişkilerimizin kopması da mümkün değil. Evimizin duvarları delik deşik olmuştu. Bizim evimiz kiraydı ama abimin evi kendisinindi. Eşyalarımızı götürmüşlerdi. Abimin evini karargâh yapmışlardı.

Orada direnen kadınların erkeklerden bir eksiği yoktu, görenler gördü

Şimdi ben istiyorum ki kadınlar, kafalarındaki korkulardan kurtulsunlar, dışarı çıksınlar, 'Korkmuyoruz' desinler. Onların elinden gelen şeyler var, niye bizi kaçırsınlar sen de kendi hakkını savun, sen de kendi gücüne göre yapabilirsin. Orada direnen kadınların erkeklerden bir eksiği yoktu, görenler gördü. O zaman daha çok özendi, daha çok açıldı, daha çok cesaretlendiler. Korkan kadınlar da cesaretlendi, "Demek ki kadınlar her şeyi yapabilir" dediler. Kendi gözleriyle gördüler, korkusuz kadınları gördüler şimdi bir şey olduğunda biz korkmuyoruz diyorlar biz artık alıştık diyorlar...

ZERYA: GİTTİM BAKTIM GEVER KÜLE DÖNMÜŞ... KOMŞULARIMIZ, BİRÇOK İNSAN ARTIK YOKLAR

1992 senesinde Hakkari'de doğdum. Aslen İranlıyım, babamın önceden bir eşi varmış, o eşi ölmüş. Sonra babam annesini almış buraya gelmiş ve İran'a bir daha dönmemiş. Evliyim,16, 15, 10 ve 3 yaşlarında 4 oğlum var. Kayınvalidem ve görümcem de dahil olmak üzere 8 kişi aynı evde yaşıyoruz. Böyle bir yaşam sürerken yasakla birlikte her şey allak bullak oldu.

Gever'de olaylar ilk önce devletin mahalleye baskın yapması ile başladı. Ondan sonra sürekli silah sesleri, bomba sesleri geliyordu. Halk, Gever'de büyük bir savaş yürütüleceğini, bize kötü şeyler yapacaklarını söylüyordu. İnsanlar, Diyarbakır ve diğer yerlerde yaşanan şeylerin, Gever'de de yaşanacağını düşünüyordu. Halkın içinde büyük bir korku vardı. Ama halk bunun sonunun ne olacağını bilmiyordu. Yavaş yavaş sonbahar oldu, Ekim, Kasım aylarında artık

her yer çok kötü oldu, devlet Gever'e iyice yerleşti. Ağır silahlar geldi ve büyük bir sevkiyat oldu. Çünkü her gün gece vakitlerine kadar halk olan bitene tanık oluyordu. Mesela ben bir gün oruçluydum, iki oğlumu okula yolladım. Biri gitti, ikincisi de tam gidecekti, hava daha karanlıktı. Sabah vaktiydi 'Devlet, evimizin karşı tarafına gelmiş' dediler. Hepimiz pencereden bakmaya çıktık "Bakalım hangi eve baskın yapacaklar" diyorduk. Hiçbir eve baskın yapmayıp, o evleri bombalamaya başladılar. O gün de sabaha kadar yağmur yağdı. Aşağı kata indim çocuklarıma yemek verdim. Bir çocuğumun ayağında biraz rahatsızlık var, masada ona yemek veriyordum, baktım bomba patladı. Dilim tutuldu, ayaklarım ıslandı. Kaynanam feryat edip 'Sana ne oldu' dedi. Dilim tutulmuştu, konuşamıyordum. Çünkü oğlumun daha okula yetişmediğini biliyordum. Kaynanam feryat ediyordu "Niye konuşmuyorsun" dedi. Konuşamıyordum çünkü damağım kurumuştu, damağım titriyordu, sanki ağzımda bir parça vardı. Koluma girip beni kaldırdılar. Onlar aklımın çocukta olduğunu bilmiyorlardı, gitti mi gitmedi mi çocuğum diye düşünüyordum. Komşularımızın çocuğuyla birlikte servise binip okula gidiyorlardı. Sadece kız o dakika ayakkabılarını bağlamamış olsa, bomba isabet edecekti ve parçalanıp gideceklerdi. Oğlum "Bu kitapları çantama koy, servis beni bekliyor" dedi. Çantayı oğlumun eline verene kadar bomba patladı. O an aklım gitti, lal kesildim, gözlerim karardı, dünya sarsıldı, evde de su patladı. Yer gök yıkıldı sandık, aşağıya su boşaldı. O süreçte parke taşı döşemişlerdi, parke taşları aşağı döküldü, artık aklım gitti, dedim. Bir kız koluma girdi, gitmeme izin vermedi. Bir ara bana 'Hayırdır ne oldu' demişler, ben "Oğlum, oğlum" demişim. 'Hayır bir şey yok' demişler. Meğer servise

yetişmeden bomba patlamış. Kız bağcıklarını bağlamak için bekletmeseydi, hepsi ölmüştü. Oyalanmasalardı, bomba onları parçalardı, Oğlum patlamayı görmüştü, kendi de yaralanmıştı, yüzü kanamıştı. Bütün mahalle dışarı çıkıp, başına vurup feryat etti. Servise verdiğim oğlum çok ağır yaralandığı için 2-3 ay hastanede kaldı. Bütün komşular dışarı çıktı, herkes ağlıyordu. Daha sabah, saat 6 buçuktu. Ben saat 6 da kaldırdım çocuğu, 7'ye kadar hazırladım gönderdim. Sabahın körüydü, insanlar pijama, gecelik, yalın ayak, başı açıktı, mahalleden çığlıklar yükseliyordu. Herkes çocukları için endişeleniyordu, bizimkiler servise yetişememişlerdi. Servis de henüz gelmemişti. Diğer çocuklar da servisi bekliyordu. Servis gelmemeden bomba patladı. Zaten bütün çocuklarımız okula sabah gidiyordu. Yağmur yağdığı yetiştiler mi yetişmediler diye düşünürken, aniden bomba patladı. Nasıl anlatsam, oğlumu görene kadar inanmıyordum sağ kaldıklarına. O gün saatlerce uyumadan ağladım. Kadınların hepsi oturmuş, ağlıyorlardı. Hem bir şey olmadığı için seviniyorduk, hem de yüreğimiz yanmıştı. Bütün çocuklarımız öldü sandık. Diğer yandan sürekli silah sesleri geliyordu... Her gün koridorda uyuyorduk. En güvenilir yer koridordu çünkü her tarafa kapı açılıyordu.

Yasaklar sürecinde

Kesinlikle Gever'i, yıkılıncaya kadar biz terk etmedik. Gitmek istemiyorduk. Biz erzakımızı, ihtiyacımızı hazırladık. Gerçi biz bir şey olmaz diyorduk ama yaşadıklarımız psikolojik olarak çok sarsıcıydı. Sabaha kadar sırtım yatakta hazır bekliyordum. Kış başladı, hava da soğudu. Kaloriferciler artık gelemiyorlardı çünkü can güvenlikleri yoktu.

Evlerinden çıkmaya korkuyorlardı. Biz kendimiz kalorifer ihtiyacımızı gidermeye çalıştık. Sabah sobayı kuruyorduk, öğlen kaloriferi yakıyorduk. O süreçte hayat çok zorluydu.

Erzakımızı temin ederken çok zorluk çektik. Örneğin bir komşumuz hamileydi, gece gündüz ağlıyordu "Şimdi ne yapacağız, hastaneye nasıl gideceğiz, bu çocukları nasıl dünyaya getireceğiz, nereye gideceğiz" diyordu. Onların durumuna da üzülüyorduk. Benim de bebeğim yeni doğmuştu, 5-6 aylıktı. Mahalleye, araba giremediği için çarşıya götürüp sünnet ettirene kadar, soğuk vurdu. Çocuk çok hasta oldu, üç gün kendine gelemedi. Soğuktan sesi çıkmıyordu. Büyük çocuğumu da birkaç kez zor zahmet hastaneye götürüp getirdik. Romatizma hastalığı vardı, okula bile gitmek istemiyordu. Ayağı yerinden çıktıktan sonra da 3 cm kısaldı. İstanbul'a, Ankara'ya tedavi için gönderdik ama orada kalmak istemiyordu, "Gever'e geleceğim" diyordu.

Kim gidiyorsa gitsin, biz evimizi toprağımızı bırakıp gitmeyeceğiz...

Yasak sürecinde, kaynanam da hastaydı, tedavi oluyordu. Kötü bir hastalığa yakalandığı için Ankara'da tedavi oluyordu. Tedavi için kaynanam ve eltim gitti. Çocukların babası ile ben 4 çocuğumla kaldık "Biz gitmeyeceğiz. Kim gidiyorsa gitsin, biz evimizi toprağımızı bırakıp gitmeyeceğiz" dedik. Canımızı ruhumuzu vermeyene kadar kesinlikle gitmeyeceğiz, diyorduk. Onca insan Gever'de kalmış, sanki biz onlardan daha mı iyiyiz? Evimizi bırakıp gitmeyi istemedik, nereye gidecektik? "Gitmiyoruz, öleceksek de evimizde ölelim, toprağımızda ölelim" diyorduk. Öbür

yandan da çocuklarımı düşünüyordum ama bunu ifade edemiyordum da çünkü eşim kendi canını düşünüyor desin istemiyordum. İçimde hiçbir tereddüt yoktu "Bu can, bize bir gün gelmiş ve bir gün de gidecek" diyordum. Kesinlikle kendim için endişelenmiyordum ama çocuklar insanın elini kolunu bağlıyor. İnsan onlar için çok üzülüyor. Psikolojileri kötü etkilenmiş diye onlar için sabaha kadar uyumuyordum. Küçüğü "Biz ne zaman öleceğiz? Gelip bizi öldürecekler, evimizi bombalayacaklar" diyordu. Örneğin evin arka tarafına bomba atıyorlardı, bütün pencereler yıkıldı, ev döküldü. İnsan, gelen sesleri anlatmak istese olmuyor, ancak yaşamak lazım. İçimizde öyle bir korku taşıyorduk ki! Mesela "Bana bir şey olursa, 4 çocuğum ne olacak, nasıl gidecekler" diyordum. Çocuğuma bir şey olursa ne yaparım. Gece olduğu zaman, insan başına ne geleceğini bilmiyordu. Sağ mı kalırsın, selamet mi kalırsın? Psikolojik olarak çok zor durumda kalıyorsun. Düşünüyorsun acaba ölecekler mi, herkes ölecek mi, acaba ben mi öleceğim, onlar mı beni görecek ya da ben mi onları göreceğim, çok ağır bir acı...

Çocuklar "Okula gitmeyeceğiz" diyorlardı. "Devleti bizi öldürecek, komşularımızı öldürecek, halkı herkesi öldürecek. Dağa gitmek gerekiyor, dağa gitmeliyiz" diyorlardı. "Demek ki bu zulüm yüzünden, insanlar dağa gidiyorlar. Gelip komşularımızı öldürecekler, bizi öldürecekler. Şimdi devlet gelse kabul etmeyeceğiz. Anne acaba sonumuz ne olacak" diyorlardı. En son yataklarını koridora seriyordum, bomba gelirse en güvenilir yer orası diye. Kurşun sıkıyorlardı, ya pencereden gelip çocuğum vurulursa diye düşünüyordum. Bu psikoloji insanı sarıyordu. Yani hiçbir yerde, insanın güvenliği yoktu.

Yasak sürecinde yaşam mücadelesi

Su vardı, elektrik çoğu zaman gidiyordu. Örneğin elektrik gittiği zaman su da gidiyordu. Bir çeşme vardı, suyumuzu almıştık, haftalarca yetecek su doldurmuştuk. Erzakta almıştık, ne olursa olsun gitmeyeceğiz, diyorduk. Çünkü eşim "Gitmeyeceğiz, ölsek de evimizde öleceğiz" diyordu. Babamlar telefon açıyordu "Sizi öldürecekler, Diyarbakır'da diğer yerlerde ne yaptıklarını görmediniz mi? Hepsini bodrumlarda katlettiler" diyorlardı. Biz de "Evde ekmeğimizi yaparız, tandırımız var" diyorduk. Çok fazla erzak alıp, evi erzak doldurmuştuk. Yukarı katı su ile doldurmuştuk. İşte bu akıl ile sanki su gelmezse ne zamana kadar idare edeceksin ki! Ama işte o zaman öyle düşünüyorduk. Kollarımızla, omzumuzda zor zahmet erzakımızı taşıdık. Salona soba kurmuştuk çünkü elektrik çoğu zaman gidiyordu. Elektrik gittiğinde su da gidiyordu. Yine de su geldiği zaman su dolduruyordum. Büyük bidonlar vardı su dolduruyordum. Çoğu zamanda elbiseleri ellerimle yıkıyordum. Sobanın üzerinde suyu ısıtıyordum. Suyumuzu yukarı kata çıkarıyorduk. Çünkü bomba ve silahlardan dolayı sabahları dışarı çıkmaya korkuyorduk. Kendi kişisel ihtiyaçlarımız için de evde ne varsa onu kullanıyorduk. Regl olduğumuzda ped olmasa da baş ediyorduk bir şekilde. Aslında annelerimizin, nenelerimizin zamanında böyle şeyler yoktu. Bez vardı, onları kullanıyorduk. O da olmasa oğlum yeni doğmuştu onun primaları [bezleri] vardı. 6 aylık bebeğime çok üzülüyordum. Silah sesleri geldiği zaman duruyordu, sonra çığlık atıyordu. Örneğin silah sesleri geldiği zaman uyanık olmasa da göğsüme bastırıyordum,

çığlık atıyordu. 15 yaşındaki oğlum da çok etkileniyordu. Büyük olan daha cesaretliydi 'Korkmayın, nedir sanki, ölürsek ölürüz' diyordu. Ama öbürü düşünemiyordu, çok korkuyordu, oturup çok ağlıyordu. Ben ona sarılıyordum, teselli ediyordum "Korkma tamam mı, savaştır böyle şeyler normaldir." "Hayır ana biz öleceğiz. Gelip bizi öldürecekler, kardeşlerime ne olacak, bize ne olacak" diyordu. Askerlerden çok etkilenmişti. Aslında, insan biliyor zaten bir gün hepimiz öleceğiz ama başka bir şey vardı. İnsan yarın başına ne geleceğini bilmiyordu. Bu çok kötü bir his! Yani sen uyuduğunda yarın başına ne geleceğini bilmiyorsun, her durumda başına ne geleceğini bilmiyorsun. Bu psikoloji insanı bitiriyor. Her uyuyup kalktığında bomba sesleri.

Yavaş yavaş herkes çıkıyor, deniliyordu. Bu süreçte evde hep yalnızdım. Zaten kaloriferci gelmiyordu. Eşim de işe gidiyordu. Bir gün teyzesi Ankara'dan bir hediye gönderdi. Ben de normalde çarşıya hiç çıkmadım bu süreçte ama dedim ben de ona küçük bir hediye bakayım. Gittim baktım Gever küle dönmüş. O dükkan yok, bu yok, kahve yok olmuş, çarşı toz toprak. O an dizlerimin bağı çözüldü. "Herkes gitmiş ben tek mi kaldım" dedim. Hiçbir şey almadan geldim eve, yemek de yapmadım. Gelir gelmez, yığılıp kaldım. "Herkes gitmiş, bir tek biz kalmışız" dedim. Eşim akşam geldi. "Hani bunun sonu ne olacak? Herkes gitmiş, bir tek biz kalmışız" dedim. "Nereye gitmek isterseniz, gidebilirsiniz. İstersen babanın evine gidebilirsin" dedi. Yasak zamanına iki gün kaldı, demişlerdi, o zamana kadar Gever'den kimileri çıkıyordu, kimileri geliyordu. İki gün kalmıştı artık ne gelen vardı ne giden… Biz çıktık. Biz çıkarken de kendimizle sadece çocuklarımın iki valizini,

üç yorgan, üç yastık, üç battaniye alıp gittik. Bir araba bulup çıktık, araba da bulunmuyordu. Arabaya bindik. Minibüstü. Hem yer yoktu hem bütün halk yola dökülmüştü, giden çoktu ve yer yoktu. Ancak yer bulup binebildik. Zaten hiçbir eşya da götürmedik. Biz gidiyorduk, ama nereye gideceğimizi bilmiyorduk. Sadece Gever'i terk ettik, biz çocuklarımızı alıp çıkıp gittik.

Her taraf devlet ile dolmuştu...

Gever'den çıktığımız zaman bütün okullar kapalıydı. Çocuklarımızın okullarını yasakladılar ki okulları zaten on gün, bir ay önceden boşalttılar. Çocuklar okula gelmesin, dediler. Devlet her tarafta dolmuştu, şehir dolmuştu, olduğun yerde doluydular, artık devletin gireceği yer kalmamıştı. O kadar silah, o kadar panzer, o kadar akrep, bir sürü değişik değişik silahlar, değişik değişik arabalar Gever'e geldi. Her taraf devlet ile dolmuştu. İnsanın nefes almasına izin vermiyorlardı, o kadar fazlalardı. Her gün evlere, mahalleye baskın düzenleniyordu. Kurşun sıkıyorlardı, bomba atıyorlardı. Zaten insanların psikolojisi alt üst olmuştu. Her gün mahallemizi, evleri basıyorlardı. Yani her gün mahalleye geliyorlardı, kurşun sıkıyorlardı, evlere baskın düzenliyorlardı. Yani günde hiç olmazsa, 50 kez mahalleyi basıyorlardı. Devlet mahallede tur atıyordu, insanın gözünü korkutuyorlardı. Tur atıyorlardı, arabadan İstiklal Marşı okutuyorlardı. Yani evlere baskın yapmasalar da halkı korkutuyorlardı. Sabaha kadar mahalleye gelip gidiyorlardı.

Gever'den çıktıktan sonra Van'a gittik. Eşimin bir arkadaşı vardı. Telefon açıp "Aileniz için uygun bir yer var" dedi, biz de doğrudan oraya gittik. Biz hani ev nasıldır,

nedir bilmeden, çocuklarımızı alıp doğrudan oraya gittik. Biz gittiğimizde başka bir ev daha içerisindeydi. Çocuklarımla geceye kadar dışarıda kaldık, sonra evi hazırladık girdik. Zaten hiçbir şey götürmemiştik. Üç yastık üç battaniye başka da bir şey götürmemiştik. Küçük çocuğumun eşyalarını dahi götürmemiştim. Küçük çocuğumu kucağıma aldım, diğer çocuğun ayağı ağrıyordu. Babaları da iki üç valiz aldı, başka da bir şey almaya imkânımız olmadı. Ama hiç eşya olmasa da başımız rahattı. Silah sesi artık gelmiyordu, o korku yüreğimizde yoktu. Eşyamız bir şeyimiz yoktu, çok zor günler gördük. Van'da kapımıza kadar yardım geldi ama eşim 'Kabul etmiyoruz' dedi. Çünkü birçok insan gelmişti, eşleri hapiste, hiç imkânı olmayan sayısız o kadar insan gelmişti. Çocuklarım dışarı çıkıp "Bir sürü insan Van sokaklarında kalmış diyordu." O gün bazılarının yiyecek yemekleri dahi yoktu. Belki biz bir şekilde para bulmuştuk, insanların bu imkanı da yoktu. Biz de bu yüzden gelen yardımları kabul etmedik. İnsan çok etkileniyordu, çok üzülüyorduk.

Hoş olmayan şeyler yapmışlardı. Duvarımıza, yatak yorganlarımıza yazı yazmışlardı. İfade edemiyorum ama kadınların namusundan söz etmişlerdi...

Van'daki komşularımızla, Gever'deki mahalleden birbirimizi tanıyorduk. Sığındığımız mahallenin hemen hemen tamamı Gever'den gelen ailelerdi. Çevredeki köylerden gelen, birkaç Vanlı aile vardı. Komşularımızın tamamı Gever'den göç edip gelenlerdi. 3-4 ay Van'da kaldık. Yasak kaldırıldıktan 10-15 gün sonra Gever'e döndüğümüzde, tüm evleri yıkmışlardı. Evimiz sağlam mı değil mi

bilmiyorduk. Bizim tek isteğimiz, sadece toprağımıza dönmekti. «Gidip bir çadır bile kursak buradan daha iyidir» diyorduk. Geldiğimizde, tüm evlerimizi talan etmişlerdi. Ne kapı vardı ne pencere vardı, tüm eşyalarımızı paramparça etmişlerdi. Hoş olmayan şeyler yapmışlardı. Duvarımıza, yatak yorganlarımıza yazı yazmışlardı. İfade edemiyorum ama kadınların namusundan söz etmişlerdi, erkeklere laf atmışlardı. Mesela erkekler hakkında, hangi evde, kimin kaldığını, kimin evi olduğunu biliyorlardı. ‹›Sizin evinize böyle yaptık, karılarınıza şöyle yaptık, çocuklarınıza şöyle yaptık, yatağınızda uyuduk, şöyle yaptık›› diye sağa sola yazmışlardı. Ağza alınmayacak şeyler yazmışlardı. Hala evimde silmedim, her tarafa Türk bayrağı da çizmişlerdi. Çarşaflara, çocuklarımızın eşyalarına, bizimkine... Komşularımızın evlerini de talan etmişlerdi ne bir duvar ne bir şey bırakmamışlardı. Kalanlara da hoş olmayan şeyler yapmışlardı. Eltimin bir kutusu evdeydi, kilitliydi, el yapımıydı. Evimizde ne kadar sofra varsa bu dolabın üstüne koymuşlardı, kutuya bomba süsü vermişlerdi. Her tarafını bant ile sarıp bağlamışlardı, 250 kuruşta para üstüne koymuşlardı. Döndükten birkaç gün sonra evi temizlerken buldum, evi berbat etmişlerdi. Evden gece gündüz eşya atıyordum, bitmiyordu. Zaten sadece birkaç yastık kalmıştı başka da bir şey kalmamıştı. Üst katın tamamını yakmışlardı, talan etmişlerdi. Biz döndüğümüz zaman çocuklarım benden önce Gever'e varmıştı, annem de yanlarında gitmişti. Telefon açtı "Çocuklar durmadan ağlıyor, zapt edemiyorum" dedi. Gelip evi gördüklerinde çok etkilenmişler "Anne evimizi talan etmişler, ana evimizi niye böyle yapmışlar? Komşularımızın tüm evlerini yakmışlar" diyorlardı. Çocuklarım bir gün orada kaldı, çok etkilendikleri için babamın evine

gönderdim. O manzaraya daha fazla maruz kalmalarını istemedim.

Gever'de o kadar insanın öldürülmesi çok sarsıcıydı, evimizin talan edilmesinin özümde, beş kuruş değeri yoktu. Bu olaylarda, onca insan öldürüldü, benim evim kalsa ne olur talan edilse ne olur? Benim evime hiçbir şey yapmamış olsaydılar da benim için yine değişen bir şey olmazdı. Çünkü birçok komşumuz kendi evlerinde öldürüldü. Mesela bazıları, aileleri çıkıp gitmek istediğinde 'Bize bir şey olmaz' demişlerdi. Ben de o fikirdeydim, eşimle ben de başka bir yere gitmek istemiyorduk. Bizim başımıza aynısı gelebilirdi, bizde evimizde öldürülmüş olabilirdik. Şu an evimin sağlam kalmış olmasına sevinemiyorum. Çünkü komşularımızın hiçbir şeyi kalmadı. Belki ben yastığı, yıkayıp üzerinde uyuyabildim ama onlar üzerinde uyuyabilecekleri bir toprak parçası bile bulamadılar. Doğrusu benim de sadece çatım sağlam kalmış olsa da, ben buna sevinemiyorum. Eltim döndüğünde "Bak evimizin haline" dediğim de bana kızıyordu 'Yenge sen nasıl böyle bir şey dersin? Yenge baksana insanların kendi imkanlarıyla bile bulup kuracakları bir çadırları yok' diyordu. Halk çaresiz ve esir kaldı. Duvar köşelerinde, kucağında çocuklarıyla… bide o günlerde bir ay boyunca gece gündüz yağmur yağdı. İnsanlar bu yağmurun altında rezil rüsva oldu. İnsanlar dışarıda, duvar köşelerinde iki ay üç ay orada burada çocukları kucaklarında kaldı. 'Biz toprağımızı bırakmayacağız, buna da razıyız yeter ki başka bir yere gitmeyelim' dediler. Belediye yardım paketleri dağıtıyordu, devlet yasaklıyordu. Belediyenin yardım dağıtmasına izin vermiyordu. Belediye çadır getiriyordu, devlet el koyup 'Yardım yapmayacaksın' diyordu. Belediye ne yardım getirse devlet

el koyup, yardım yapmasına izin vermiyordu. Su da pisti, içilemiyordu. Ama yine de güzel bir şey vardı, evlerimizde ne varsa birbirimizle paylaşıyorduk. Biz evimizde ne varsa komşularımıza gönderiyorduk, onlarda da ne varsa bize gönderiyordu. Köyden bize eşya gelmişti, biz komşularımızla paylaşıyorduk, onlarda onlara gelirse bizimle paylaşıyordu. Kendi kendimize başımızın çaremize bakıyorduk.

İfade edilebilecek bir durum değil aslında, komşularımız, birçok insan artık yoklar**.**

Tüm yaşananlardan çok etkilendik. Kadınları bir korku almış, kaygı daha da artmış. İfade edilebilecek bir durum değil aslında, komşularımız, birçok insan artık yoklar. İnsanların psikolojisi iyi değil. Nereye gidersek, insanların içindeki nefret daha da artmış. Bir ülke düşünün, savaş var diyerek gelip şehirlere giriyor. Ama komşularımız öldürüldü, bizim evimizi komşularımızın evlerini talan ettiler, bizi evlerimizden çıkardılar, evlerimizi ateşe verdiler. Hangi dünyada, hangi Müslüman, hangi devlet insanlara böyle yapar. Sadece devlet biz Kürtlere bunu yapıyor. "Sen kafirsin" diyordu. Biz de Müslümanız. Bu dünyada ne olursa olsun, insanın diğer insanlara karşı saygılı olmalı. Müslüman, kâfir, isterse hayvan olsun, hayvanlara insan hiç hakaret eder mi? Onlara da öyle şeyler yapmışlardı ki… Ayaklarının altına almışlardı. Kuran'a da pis şeyler yapmışlardı. Yaptıklarına bakınca insanın beyni duruyor. Yani milletin evlerine öyle şeyler yapmışlardı ki... Sözle ifade edilemeyecek şeyler yapmışlardı.

Evimizi bu hale getirmelerine karşın, hiçbir tazminat da almadık. Öyle bir girişimde de bulunmadık. Hiçbir dilekçe de vermedik. Ama bizim için de bir kağıt gelmişti, evimize 200 milyar değer biçildiğini söylemişlerdi, biz ret

ettik. Yani ne için, misal devlet evimizi talan etmiş ama evimi ben kendim talan ettirdim şeklinde dilekçe* vermeni istiyor. Maddi destek alsaydık da manevi olarak gördüğümüz hasar nasıl onarılabilirdi? Manevi olarak, çocukların yaşadığı o psikoloji, benim yaşadıklarım... Belki dört beş aydı ama… Çocuklarım, eşim, biz ölene kadar unutur muyuz? Dünyanın malını mülkünü verse de bunu onarabilir mi?

Artık insanlar öldürülmesin, savaşlar olmasın istiyorum. En azından insanlar neler yaşadığını bilsinler. Bir daha bu savaş olmasın! Kardeş olarak yaşamımızı sürdürelim. Umuyorum böyle kötü şeyleri bir daha yapmasınlar. Yani onlar biz kardeşiz diyorlar ama bizim gördüğümüz zulümden hiç bahsetmiyorlar. Doğrusu biz ailemizden, 'şu insandan nefret edeceksin, bu Kürt'tür, bu Türk'tür, bu Hristiyan'dır' gibi ayrımlar görmedik. Sonuçta hepimiz insanız. Bu dünyaya gelmişiz hepimizin bir hayatı var, hepimizin güzel bir yaşam sürme hakkı var. Bu dünyada her insana ihtiyacımız var. Yeter ki başkasına değer verelim, yaşama değer verelim.

* Tazminat için başvuran insanlar, 5233 sayılı kanun gereği, bu yaşananların terörle mücadeleden doğan zorunlu ve istemsiz bir hasar olduğunu kabul etmiş oluyorlar. Pek çok insan böyle bir beyan anlamına dahi gelecek bir davranıştan kaçınmak için tazminat başvurusunda bulunurken böyle bir çelişki yaşadığını dile getirmektedir.

RONAHÎ

Ben Şırnak'ta bir yaylada doğdum, 11 kardeşin sekizincisiyim. 56 yaşındayım. Ailem hayvancılık yapıyordu, koçerdik bu yüzden köye gelmiyorduk.

Kışın, gomemizde* kalıyorduk. Gom çiftlik gibi bir yerdir, orada tarlalarımız var. Orada 100-150 civarı keçimiz vardı. Yazın Dicle Nehri'nin kenarındaki yaylalara geliyorduk, kışın da tekrar gomeye dönüyorduk. Babam 45 sene orada yaşadı, hayvancılık yaptı. Biz de bostan ekerdik, bağ biçerdik. Oğlaklara, keçilere gider; pestil, pekmez, sucuk yapardık. Her şeyimiz vardı. Babam, o çevrenin hemen hemen en zenginiydi. Güzel bir çocukluk geçirdim. Gözlerimi kapatıyorum, yaşam orada. Rüyamda hep orada olduğumu görüyorum. Gözlerimi kapatınca çocukluğumdayım.

Ben 30 yaşındayken göçler başladı. Köy boşaltmala-

* Gome; Mezra.

rı başladığı yıllarda, biz de göç etmek zorunda kaldık. O zamanlar köylülere korucu olmayı dayattılar ama babama dayatmadılar; biz istemedik korucu olmayı. Kendimiz çıktık. Zaten bizim evimiz köyden uzaktı, amcamların ve bizim evimiz oradaki tek yapılardı. En yakın olan köy bizden 2-2,5 saat mesafedeydi. Oradan çıktık, Elazığ'ın ilçesi Alacakaya'ya geldik ama orayı bıraktığımız için üzülmedik. Ne kadar güzel de olsa dağın başındaydı, orada yalnızdık. Burada insanların içine geldik. Kardeşlerimin hepsi evlendi, ben uzunca bir süre evlenmedim. Evlendiğimde 34 yaşındaydım. Ben Elazığlıyım; o Diyarbakırlı. Köy boşaltmaları sürecinde, önce çiftlikler sonra köyler boşaldı, köylüler yanımıza geldi. Eşimin ablasının, kayını göç etmiş, bize komşu gelmişti. Onlar oranın yabancısı diye biz yardım ettik. Kızlarıyla güzel bir arkadaşlık kurduk. Eşim o zamanlar, oraya babasının evine geliyordu. Bir gün çıkıp geliyorlar 'Biz Heso için kız bakıyoruz' diyorlar. Görümcem de beni söylüyor 'Benim bir komşum var, iyi kızdır. Siz getirseniz pişman olmazsınız' diyor. Gelip annemle konuşuyor, annem de 'Tamam çocuk gelsin bir bakalım' dedi. Sonra Heso'yla yengesi bize geldiler. Yemek yaptık, kahve götürdük. Sonra bizi yalnız bıraktılar, yanına gittim. Ama etti etmedi o gün konuşamadım. Bana: 'Sen ne diyorsun, anne ve babamı göndereyim mi?' diye sordu. Ben de "Sen biliyorsun" dedim. O gün taş gibi olmuştum, hiçbir şey hissetmedim. Hem korktum hem utandım. Babam da o süreçte tam bir yıldır vefat etmişti. Orada dondum kaldım, şimdi de ne zaman hatırlasam donup kalıyorum. Dışarı çıktım, daha sonrasında aileler oturup konuştu, anlaştılar ve gittiler. Altı ay nişanlı kaldık. Bir sefer telefon açtı bana, o da 'Nasılsın, iyi misin' deyip kapattı. Altı ay geçti, evlendik.

Kasımın 17'sinde düğünümüz oldu. Düğünümüzde de bir gece teyp çalıp oynadılar. Sonra beni Fiskaya'ya getirdiler. Babasının evinin alt katında bize bir yer ayrılmıştı. Düğünümde, beyaz bir gelinlik giymiştim, duvağım kapalıydı. Veysel Karani'den* getirdikleri kırmızı bir örtü örtmüşlerdi başıma. Düğün günü evimden ayrılınca çok üzülmüştüm, ailem de çok üzüldü. Annem ve abim yalnız kaldılar. O abim sakattı ama o da evlendi sonrasında. Onun da bir oğlu oldu ama eşini bir sene önce kaybetti. Elazığ'da bir binada üçüncü katta oturuyor abim. Bir gün, yengemin bir komşusu çay içmeye gelmiş. İkisi de ellerini balkonun demirine dayamışlar, balkon çökmüş. İkisi de düşüp, vefat etti. Abimin eşi de sakattı, yeni ayağından ameliyat olmuştu. O abim şimdi yalnız başına o evde yaşıyor. Oğlu yatılı okula gidiyor, o da gelmiyor eve, neden bilmiyorum…

Ben evlenince ayrı eve çıktım ama aynı binada bir göz odaydı, banyo, tuvalet bir de mutfak vardı. Ben beş ay o tek göz odada yaşadım. İki tane eltim de altlı üstlü oturuyordu. Karşımızda bir daire vardı. Beş ay sonra beraber onu tuttuk, gittik oraya. Zaten benim bir ayım bittiğinde ben, Heja'ya hamile kalmıştım. Hamile olduğumu ilk kendim fark ettim. Çocuk sahibi olmayı eşim çok istiyordu. Bir ayımız dolmadan doktora gidelim demeye başlamıştı. Hamileliğim sırasında da dünyaya geldikten sonra da bebeğim beni hiç rahatsız etmedi, çok uysaldı. Dünyaya geldiğinde sanki dünya bizim oldu. Babası çok sevindi. Daha yirmi günlükken babası alıp dışarı götürüyordu. 'Ben kızımı kahveye

* Veysel Karani; Diyarbakır-Bitlis kara yolu üzerinde bulunan türbe, Müslümanlar için önemli bir mabettir. 657 senesinde vefat eden Veysel Karani Hazretleri için, Hz Muhammed: 'Şüphesiz tabiinin en hayırlısı Üveys›dir' der. Pek çok yerde türbesi bulunan Veysel Karani kabrinin nerede olduğu tam olarak bilinmemektedir.

götürüyorum, kızım benim arkadaşım olacak.' Gerçekten de öyle oldu, onun arkadaşı oldu.

Kızımın kırkı çıkar çıkmaz bağlara, pekmeze gittik. Kendi köyümüzün çevresindeki bağlardı. Ailem her defasında beni çağırıyordu, eğer ben gitmesem onlar yapamıyordu. Kızımı emzirip sonra onu yatırıp bağa gidiyordum, akşama kadar üzüm biçip geliyordum. Geldiğimde uykudan daha yeni kalkmış oluyordu. O zaman üzüm çok yediğim için sütüm de çok geliyordu. Kızım da öyle emiyordu ki süt boğazında kalıyordu. Benim bir ablam var, diyordu ''Kızım kızım jandarmalar senin arkana vermemiş, acele etme yavaş yavaş iç boğazında kalır." [gülüyor]. 15 gün orada kaldım geldim, yüzü gözü dolmuştu, sanki bir ay doğmuş. Ben eve döndüğümde kayınım da gelmişti, yeğenini kucağımdan aldı, dedi ki "Siz diyorsunuz Heso'nun bir kızı olmuş, demiyorsunuz Heso'nun bir ay parçası olmuş." Aldı, götürdü, gözünü öptü, saatlerce çocuğun güzelliğine baktı. "Kızın çok güzeldir, Allah bağışlasın sana" dedi. Günbegün gül gibi açıldı kızım. Babasına ve bana arkadaş oldu. Ben her şeyi Jinda'dan öğrendim. Babam, ben ve kız kardeşlerimi okula göndermedi, sadece erkekler okula gitti. Bu yüzden, okuma yazmam da yoktu. Biri okulla ilgili konuşunca ağzım açık bakıyordum. 6 yaşında ben kızımı 1. sınıfa kaydettirdim. Okul müdürü, kızımın yaşının küçük olduğunu söyleyip, yardım adı altında rüşvet istedi. Bu nedenle o dönemde, 10 lira vermek zorunda kaldım. Onu orada kaydettim, geldim. Komşulara, Heso'ya sanki müjde veriyordum, kızımı okula kaydettim diye. Sonra gittim her türlü okul malzemesi aldım ona. Önlük de aldım ona, önlüğün içinde kayboldu, beli incecikti. Okula başladı, birkaç yıl sonra babası kamera almıştı, o kamerayı çok

sevdi. Kendi çektiği videolar var. Birinde, çocuklar teker teker çıkıp şarkı söylüyor. O kayıtların hepsi hala duruyor. 4-5 sene boyunca kredi kartıyla, o kameranın borcunu verdik. Kamera o kadar pahalıydı ki borcunu ödemekte çok güçlük çekiyorduk. Küçüklüğünden beri ne istediyse, her dileğini yerine getirmeye çalıştık. İkinci çocuğum Zişan'a, Jinda'ya üç yaşındayken hamile kaldım. Bir de oğlum var, şimdi 4. sınıfa gidiyor. Ortanca kızım da lise 3'e gidiyor, seneye lise 4 olacak. Şimdi dershaneye gidiyor, ablası gibi o da boylu poslu oldu…

Zişan 4 aylıkken buraya, bu eve geldik. Ben Zişan'ı o sıra yürütece koymaya başlamıştım. Bir gün hamur yoğuruyordum, soba bir köşede yanıyordu. Bir anda fark ettim Jinda ortadan kaybolmuştu. Nereye gitmiş diye kalktım, baktım gitmiş amcasının sofrasında yemek yiyor. Kapıdan dedim ''Kızım yemeğini yesin, geri dönsün gelsin.'' Tamam dedi. Sonra ben geri döndüm baktım, Zişan yürüteçle sobanın yanına yaklaşmış. Ben bir dakika geç gitsem çocuğum ölmüştü. Başını sobaya yapıştırmış, yakmıştı. Bağırmıyordu artık sesi düşmüştü. Götürdüm suyun önüne verdim, kaynımı çağırdım. Geldi, götürdük. Bir şifacıya götürüp, ilaç yaptırdık, onu kullanarak çocuğu iyileştirdik.

Benim ailemden de katılım yapmış* insanlar var. Yeniköy'de Erdoğan'ın talimatıyla insanları taradılar, o gün 7 kişi öldü, onlardan biri de eşimin kuzeniydi. Mühen- disti, 21 yaşında vefat etti. Mesela halamın torunu vardı; ben büyütmüştüm onu. Gözümün önünde katledildi. O da evladım gibiydi. Katılım yaptığı zaman, biz yas ilan ettik. On yıl sonra, tekrar döndüğünde öldürülmesi de benim için

* Katılım yapmak; görüşmeciler tarafından PKK'ye katılım yapmayı ifade ederken kullanılmaktadır.

çok acıydı. Hala da küçüklüğü gözümün önünden gitmiyor.

Yasaklar…Hendekler…

İki sene önce başlayan hendekleri de gözlerimizle gördük. İlk burada başladı, o zamanlarda çok zulüm gördük. Etrafımıza keskin nişancılar dolmuştu, o şekilde 20 gün sürmüştü. Çocuklarım, bu süreçte de okullarına gidip gelmeye çalışıyorlardı. Oğlumun okulu Hasanpaşa›daydı, Zişan ve ablasının okulları birbirine yakındı. Ama Zişan servisle, ablası yayan gidip geliyordu. Bir gün okuldan bir telefon geldi, hocalar dedi "Gelin çocuklarınızı alın, biz sorumlu değiliz." Bizim çevremizde bir şey yoktu ama Fiskaya'nın çıkışında yol kapalıydı, bir tane panzer girmiş. İçinden iri yarı biri indi. 7 yaşlarında bir çocuk, sessiz sessiz çantası sırtında yürüyordu. O özel tim, araçtan indi ve gözümün önünde çocuğun çantasını alıp, paramparça etti. Birkaç kişi daha dahil oldu ve çocuğu tekme tokat ayaklarının altına aldılar. O çocuk gözümün önünde ölüyordu nerdeyse. O çocuğun acısı hala zihnimden gitmiyor. Çocuğa yardım edebilirdim ama korktum, edemedim. Beni annesi sanırlar, ikimizi de öldürürler diye korktum. Çocuk ağlaya ağlaya geri döndü ve gitti.

Evinize girin anonsu yapmadan çocukları öylesine dövüyorlar, çocuklar da ne bilsin okullarına gidiyorlar. Daha hendekler açılmadan bu zulüm başladı. Penceremizi açamıyorduk, pazara gidemiyorduk gaz bombalarından. Oradan oraya kaçışıyordumk, çocuklarımı alıp eve getirmek için. Dayak yiyen çocuğu gördüğüm gün, ben de özel timlere dedim ki "Memur bey, çocuğum tehlikede, dışarıda kalmış. Öğretmenler sorumluluk almadıklarını söylediler. Bırakın,

çocuğumu gidip getireyim.” Hiç beni dinlemiyorlardı bile, içeriden biri bağırıyor “Hanımefendi dön evine! 15 dakika sonra gel çocuğunu götür. Şimdi olay var.” Baktım kimse yok ortada. Orada birkaç çocuk vardı, mahallenin yaşlıları, özel timlerin o çocukları bir incir ağacının altına topladığını söyledi. Ben gittiğimde, çocukların gözleri dolmuştu, ağlıyorlardı. Dövmüşler mi ne yapmışlar bilemiyorum, ondan sonra hepsini geri çevirdiler. Ben de oradan çıkmadım, geri döndüm. Dar bir sokağa girdim, o dar sokakta ellerinde tüfekle iki kişi ‘Gir içeri’ diyor. Dedim: “Nereye içeri gireyim? Evim burada değil.” O sıra, kadının biri penceresinden çıktı, dedi “Abla hayırdır ne yapıyorsun?” Dedim “Çocuğumu almaya gidiyorum, bırakmıyorlar.” Özel timlerden biri bağırdı “Gir içeri, gir içeri sıkarım size!” diye. Sonra tüfek sesi geldi. Bırakmıyorlardı, eve gideyim. O dar sokakta, bir kadın tuttu, içeri çekti beni. İçeride dayanamayıp, çıktım dışarı Hasanpaşa’ya doğru yönümü verdim, baktım oğlum yeni geliyordu. Bir adam, taksisine almış ve oraya kadar getirmişti. Akşam olmuştu artık, Zişan’ı da servis getirip, kapıya bıraktı. Koşup aldım kızımı. Büyük kızım da her gün Kapı Meydanı’ndan yayan geliyordu. Erkekler dışarı çıkınca vuruluyorlardı bu yüzden ben yalnız çıktım kızımı almaya. İki üç tane sivil araba birden mahallenin girişinde belirdi. İki taksi geri dönüp kaçtı, aşağıdan gaz bombaları atıyorlardı. Arabanın, sivil olduğunu düşündüğümüz için yolumuza devam ettik. Ama bize yaklaşınca, fark ettim ki hepsi tüfeklidir. Sakalları uzundu, hepsi İŞİD›li gibiydi. Tüfek elinde cama doğrultulmuştu, çıkanı vuracaklar gibi duruyorlardı. Dedim “Kızım bunlar IŞİD’ tir, hemen gidelim.” Bize bakmıyorlardı, kapıları açıldı. Hemen geri kaçtık. Bir duvarın arkasına kendimizi attık, bizi

görselerdi vururlardı. Kızımın kalp ritimleri bozuktu. Onun için yanımda şeker, limon ve su götürmüştüm. Onun hastalığı, bana ondan daha çok etki etti. Onu pamuklara sardım, büyüttüm. Doktor bana, ani bir gülüşle, ani bir tokatla, ani bir heyecanla onu kaybedebileceğimizi söyledi. Ne dışarı çıktı, ne oyun oynadı, hep bir kanepenin üzerinde oturuyordu... O gün, o adamlardan biri araçtan indi ve ayaklarımızın önüne gaz bombası attı. Duman doldu ağzımıza, gözümüze. Ağzımızı, gözümüzü kapatıp, koştuk. İnşaat vardı orada, kızım bir şişe takıldı. Takla atacaktı ben onu zor tuttum. Ben orada bağırdım "Öldük" diye. Meydana vardığımızda, gençlerle doluydu orası. Aşağıdan gaz bombaları attılar. Kızım orada bir yemin etti "Gideyim bunları öldüreyim" dedi. Ben de dedim "Gel kızım eve gidelim, yapma böyle. İnsan, insanı öldürmez." Onu, daha önce böyle konuşurken görmemiştim. Sonrasında sözünde de durdu.

Küçük çocuklar hendek açtılar. Kapının önündeki taşları kaldırıp, üst üste koymuşlardı. Sonra oraya teneke koymuşlardı. Bomba süsü vermek için de tenekenin altına ip yerleştirmişlerdi. Mahallenin diğer ucuna da yapmışlardı. Bu çocukların hepsi 8-11 yaşları arasındaydı. Kızıyorduk onlara, üzerlerine su döküyorduk, yapmamalarını söylüyorduk. Diyorlardı "Teyze kendimizi koruyoruz. Polisler gelip bizi öldürüyor." Bu nedenle hendekler kazıldı, burada başladı, burada sona erdi. Her bir taraftan kurşun yağdırıyorlardı. Bir gün kızım mutfaktan fırlayıp, geldi. Niye kaçtığını sordum, kızım "Anne kurşun geldi mutfağa. Mutfağın aralığına değdi" dedi.

O ara kadınlara küfür ediyorlardı, silah doğrultuyorlardı...

Tam Sur'dan çıkıyorduk, Zişan bizden önce çıktı sokağa, sonra geldi "Ana polisler var" dedi. Sonra bir polis geldi, hendekleri ve bomba olup olmadığını sordu. Dedim "Yoktur." Hendekler ortadan kaybolmuştu. "Siz bilirsiniz. Bugün buradayım. Yarın gidiyorum. Siz rezil olacaksınız." dedi. O ara kadınlara küfür ediyorlardı, silah doğrultuyorlardı. Bir polis bana "Orospu ne bekliyorsun? Gir içeriye" dedi. Döndüm baktım ona, dedi "Cereyanınızı keseceğiz." Ben de "Niye cereyanımızı kesiyorsunuz? Bir olay yok, bir şey yok, kesmeyin. Buna hakkınız yok." dedim. O gün Sur'dan çıktık ve aynı gün içerisinde, olaylar şiddetlenmeye başladı. Yasağın başladığını, resmi olarak televizyondan öğrendik. Kızımı buradan taksiye bindirdim, babası onu okula bıraktı. Babası akşam tekrar onu almaya gittiğinde, Jinda çantasını okulda bırakıp ortadan kaybolmuş. Biz dedik Lice' ye gitmiştir. Kızım yapılı bir çocuktu ama nazik ve hassastı. Kızım ortadan kaybolduğunda Sur'da olduğunu bilmiyordum. Ne polise ne İnsan Hakları Derneği'ne ne de partiye gittim. Hiçbir yere gitmedim, eve kapanıp ağlıyordum sürekli. Dua ediyordum "Ya rabbim ne kızım birinin katili olsun ne de bir başkası onu öldürsün." Yirminci güne kadar da komşularımın hiçbiri gittiğini bilmiyordu. Bir kadın bir şekilde öğrenmiş ve gelip komşulara söylemişti. Sonrasında ben de söylemek zorunda kaldım. O Cuma günü zaten Sur açıldı, kalan insanlar da çıktı gitti. Millet taşındı. Ben, babası, amcası Hz. Süleyman*'a gidip namazımızı kıldık, duamızı, cumamızı ettik, tabii orada da ağlıyorum. Yüreğim yanıyor. Sonra Kurşunlu camiye gittik

* Hz. Süleyman Camii; 12.yy yapısı diğer adıyla Nasırıye Kale Camii.

orda da dua ettim "Kızım hastadır, ben masumum, kızım da masumdur. Bu acıya dayanamıyorum. Bu acıyı bana verme ya rabbim" diyordum. Sonra baktım camide Kuran'lar yanmış. Ağaçlara bile onlarca kurşun değmiş. O gün kızım da Sur'un diğer tarafındaymış, birbirimize çok yakınmışız. Heso'nun iki köylüsüyle karşılaştık, onlarda bizimleydi. O gün, belki gelir diye ümit edip, o hayalle bekledim. Ama köylülerimiz ve eşim kalkınca ben de kalkmak zorunda kaldım. Tam karşımda kırık bir kapı vardı. Kalkıp gideyim onları göreyim istiyordum fakat ayrılmak zorunda kaldık. Beni nasıl fark etmişlerse, gençler beni görmüş ve biri sakince gelip dedi ki "Kırık kapının ardındadır." O kapı hala hafızamda canlıdır, keşke o kapıdan içeri girebilseydim. Köylülerimiz öğrenmesin diye o gün o kapıdan geçemedim. Ocak'ın 8'inde, Cuma günü öğrendim ki onu kaybetmişiz. Yasak 5-5 buçuk ay sürdü, çıkmak içinse sadece bir gün izin verildi. O gün hepimiz oradan çıktık, yavrum orda kaldı. Sonradan öğrendim, kızım orda bir eve sığınmış. O, son cuma oraya öylesine gitmiştim. Ben tekrar çıktım ama o, orada kaldı. Ara ara bize, arkadaşlarını görmeye Sur'a gittiğini söylüyordu. Gerçekten de okul arkadaşları vardı orada. "Ben gideceğim, dersimi alacam geri geleceğim" diyordu. Kızımın telefonu, kimliği, kalem defteri oradaydı. Yasağın geçici olarak kaldırıldığı gün, biz tekrar çıkabildik ama o orada kalmış. O günden sonra da Sur'dan ne çıkış oldu ne de giriş. O gün, bir iki kurşun üst üste atıldı, sanki yüreğime saplandı. Kıyamet koptu, herkes kaçıştı biz de kaçıp, çıktık.

O günün akşamı Mustafa bana hikaye anlatıyordu. Baktım telefon çaldı, Mustafa'nın köylüsüymüş ona "Kızın şehit düşmüş" demiş. Sonra Heso bağırdı, dedi "Ben

ne yaparım.” Eşim kendinden geçti, ben de onu telkin ettim. Amcasını çağırdım, Mustafa›yı kendine getirdik de sonra ben bayılmışım. Onun resmi ordaydı, vurdum yere paramparça ettim. Sehpaları kırdım, camları kırdım. Dışarı çıktım Sur’a doğru gidecektim ama insanlar beni durdurdu. Sonrasını hatırlamıyorum, beni hastaneye kaldırmışlar. Hastanede iğne vurdular, üç gün kendime gelemedim.

Kızımın cenazesini almak için de Nisan’ın 15’inde kan verdik, Mayıs’ın 15’inde de kan verdik. Daha öncesinde bizden kan almadılar, 10 kere gittik TEM’e almadılar, kızımın cenazesini vermediler. İlk kızımın ölüm haberi geldi ama kızımın cenazesi, en son verdikleri cenazeydi. Bu cenazeler, polislerin elindeydi. Cenazeleri gömmemişlerdi, hepsi yer yüzünde kalmıştı. Cenazelerimizi aldığımızda köpekler cenazeleri yemiş, paramparça etmişlerdi. Babası herkese gösterdi ama bana göstermedi. Dedi “Sen görme.” Ben de görmeyi istemedim. Bazı cenazeleri hemen orada defnetmişlerdi, kimisi devletin elinde kalmış, öyle yerde bırakılmıştı. Bir kızın cenazesi de hafriyatların arasında atılmış, oradan çıktı.

Birinin cenazesi çıkınca hemen telefon edip “Gözünüz aydın cenazeniz çıkmış” diyorduk.

Yaklaşık altı aylık bir süreç sonrası cenazelerimize eriştik, fakat bir aya yakın da DNA testinin sonucu bekledik. DNA testi sonuçlarının çıkmasının üstünden 4 gün geçene kadar bize söylemediler. Önce arkadaşını aldık, arkadaşını alınca ben diğer cenazenin kızım olmasından şüphelendim. Ama o süreçte, eşime çoktan haber gelmiş ve teşhis etmeye gitmiş. Sonrasında bir şekilde şüphelendim ve eşimi ara-

dım. O zaman cenazemizin çıktığını söyledi. Öyle deyince dedim: "Ya Rabbi şükür acıdan kurtulduk. Bari bundan sonra acımız neyse onu yaşayabileceğiz." Birinin cenazesi çıkınca hemen telefon edip "Gözünüz aydın cenazeniz çıkmış" diyorduk. Bir çocuğun cenazesi halen içerdedir, bulunamadı. O anneye de çok acıyorum. Ne zaman yanına gitsem kendimi kaybediyorum, dilim tutuluyor, beynim duruyor. Ne konuşabiliyorum ne de duyabiliyorum. Bizim cenazemiz de DNA sonucu çıkana kadar, bir aya yakın morgda kaldı. Cenazeleri tanımıyordu devlet, yakalanan kişiler onlara adres veriyordu "Filankesi buraya defnetmişim" diye. Üç dört gün kızımın arkadaşını çıkarmak için, beş gün de kızım için uğraştılar. Arkadaşları, resmen bir mezar kazıp, oraya gömmüşlerdi. İkisi de yıkanmış ve kefenlenmişlerdi. Kadınlar hatimlerini, şeddini, vaciplerini yerine getirip tam gömmüşlerdi, herhalde oradaki anneler yapmıştı.

DNA sonrası, ilk defin kağıdı aldığımız gün gömmeden, eve geldik. Sonrasında cenazeyi aldık, yıkayıp, kefenlediler. Dört amcası ve de dayımın kızı görebilmişti cenazeyi, tanındığını ve sağlam kaldığını söylediler. Bir tutam saçını kesip, bana getirdiler. Cenazeyi defnetmek için yola çıktığımızda, polis defin yerinin girişine kadar bizi takip edip durdurdu "Bu kimin cenazesidir?" Tartışma çıkmasın diye ses çıkaramadım, şoför: "Falankesin cenazesidir" dedi. Polisler de "Resmini göstermeyin, slogan atmayın" dediler. Sonrasında köye götürüp, defnettik. Dayımın kızının getirdiği gelinlikle tabutunu örttük. Dedim: "Kızıma duvak getiriyorsun ama kınası yok. Gelin olmuş, gidiyor, o artık Kürdistan'ın gelinidir. Diyarbakırlıların şerefidir." İmkanlarımız çok kısıtlı olduğu için çok sık gidip gelemi-

yorum. Eşim 2 senedir çalışmadığı için zor şartlarda gidip geliyoruz. 2 senedir her gittiğimde kendimi kaybediyorum, bağırıp çağırıp geliyorum. Ama bu seferkinde hiç ağlamadım. Karşı karşıya oturmuşuz gibi konuştum. Kızım kalbimde hiçbir zaman ölü değil. Sanki yalnız gözümün önünden kaybolmuş gibi... Her zaman benimle berabermiş gibi hissediyorum.

Bir anne olarak şunu düşünüyorum: Tüm anneler bir olsak yani hep birlikte mücadele etsek yine, kızımın cenazesini aldığımız gibi diğer cenazeleri de alabiliriz. Ben her şeyimle arkalarındayım. Kadınların öldürüldükten sonra çırılçıplak soyulduğunu görmek beni çok etkilemişti. Ben bunu kınıyorum. Ölmüş bir bedene bunlar yapılmamalı. Bir kez ölmüş bir bedeni, bu şekilde teşhir etmek, her gün ölümdür! Ölü bir bedene nasıl bu yapılabilir? Zaten ölmüş, kimliği bile yok. Kimlikten bile siliniyor. İnsanda vicdan olsa, insanlık olsa bu zulmü yapamazdı. Ancak insanlık olmayınca, vicdan olmayınca böyle bir muameleyi yapmak mümkün olabiliyor. Bu da beni korkutuyor. Ben mesela mezarını yaptırmak istiyorum ama yaptırsam belki kızımın cenazesine de aynı muameleyi yaparlar diye korkuyorum. Bu korku hepimizin içinde var.

Senin için dünyanın sonu gelmemiş olabilir ama benim için dünyanın sonu... Ben bundan sonra ha yaşamışım ha yaşamamışım...

Bugün ben Diyarbakır'ın içinde dolaşınca, hissettiğim acıyı anlatamam. Ben bir sene çarşıya çıkamadım, alışveriş yapamadım. Geçen ilkbaharda bir gitmiştim. O zaman, dört ayaklı minarenin orada kriz geçirdim. Eşim eve

getirebildi beni. Bir sefer daha gittim, oraya bakıp feryat figan ettim, ağladım. İki tane komşum beni kollarımdan tutup kapıya kadar getirdiler. Orada gidip bir çorap bile alırken, kendimi tutamıyorum, ağlıyorum. Biri bana dedi "Neden ağlıyorsun?" Dedim "Neden ağlamayayım? Burada ne canlar gitti! Neler oldu? Siz bunu hiç düşünüyor musunuz?" Sonra bana dedi "E oldu, ne yapalım?" Dedim: "Senin için dünyanın sonu gelmemiş olabilir ama benim için dünyanın sonu... Ben bundan sonra ha yaşamışım ha yaşamamışım..."

Ben artık kendi geleceğimi düşünmüyorum. Arabam, evim olsa, yaşasam dünyanın hayatını demiyorum. Hiç aklıma bile gelmiyor bunlar. Çünkü benim hayatım benim için bitmiş. Ben gelecek nesli düşünüyorum. Her kim olursa olsun. Ermeni olur, Türk olur, Kürt olur, Zaza olur, Çerkez olur, İngiliz olur, umarım Allah kimseye bu acıyı yaşatmaz. Ben bundan sonra diyorum: "Ya rabbi benim yaşadıklarımı çocuklarım yaşamasın. Benim komşularım yaşamasın. Ya rabbi kimse yaşamasın. Öfke bitsin, barış gelsin artık. Benden sonrakilere huzur ver..." Bir gün, Diyarbakır sokaklarına, yine güzel günlerin gelmesini istiyorum. Buradan nice zulümler geldi, geçti. Daha önceden de Kenan Evren, Tansu Çiller sürecini yaşamıştık. Kenan Evren bile öldüğünde kimse kalmamıştı etrafında. Onu katil ilan ettiler, meclise bile götürmediler. Cenaze töreni bile yapmadılar. Hepsi gelip geçicidir...

Kızımdan sonra, çocuklarımın ruh hali de benimki gibi… Onlar da derdi: "Biz ablamızla gözümüzü açtık, ablamızla gözümüzü kapattık. Ablamız bizim akıl verenimizdi, dünyamız olmuştu. Biz dünyamızı kaybettik." Ben ağladığım zaman onlar da kendilerini kaybediyor. O yüz-

den biz hiçbir zaman ne onun iyiliğini ne de kötülüğünü konuşmuyoruz. Kızım elimize doğan bir güneşti. O gitti; bir karanlık çöktü. Ben ona bakınca geleceğimi görürdüm. Kızım sanki benim aynamdı. Onun okuyup, doktor olacağını ve beni sefaletten kurtaracağını hayal ederdim. Ona da söylerdim bu hayalimi. Kızım ben ne dediysem onu yaptı, başardı. Kızım bana yaşamı öğretti. Evin içerisinde geri kalanlarımızın iletişimi de zayıfladı. Eşim bilgisayarda, bütün gün uyukluyor. Oğlum da onun gibi yapıyor. Kızım ise akşama kadar telefonla oyun oynuyor. Bense acımla baş başayım. Gerçekten çok şükür ki kızımız öldüğünden beri, eşim bana karışmıyor, bana arkadaş oldu. Bazen bilgisayar yüzünden üstüne gidiyorum. Sonra kendi kendime diyorum, o da kendini bu şekilde avutuyor. Ben de bazen iş yapıyorum, bazen ağlıyorum. Akşamları özellikle çok zor oluyor çünkü kimse gelip gitmiyor, yalnızım. Kimse de yok ki gideyim. Ara ara birkaç komşuma gidiyorum yine de.

ASİYE: BU SOKAKLARDA GEZERKEN OĞLUM GELİYOR GÖZÜMÜN ÖNÜNE

Ağrı'nın Batmaz ilçesinde bağlı bir köyde dünyaya geldim. 47 yaşındayım ve 26 yıldır Cizre'de yaşıyorum. Güzel bir çocukluk geçirdim. Babamın 6 kızı ve 2 oğlu vardı, ben ailenin ikinci çocuğuydum.

Erkek kardeşlerim küçük olduğu için babam çalışıyordu. Babam bir iş yaptığında biz de ona yardım ediyorduk. Büyük ablam ev işlerini yapıyordu ben de babama yardım ediyordum. Tarlaya gidiyorduk buğday biçiyorduk ot biçiyorduk, kışın ise inek ve koyun gezdiriyorduk. Ailem hala köyde yaşıyor ben de evlenene kadar orada kaldım. 5 yıl okula gittim bu nedenle okuma yazmam var. Bize de bütün kardeşler okula gittik sadece ablam gitmedi. Bu yüzden Türkçe biliyorum ama iyi konuşamıyorum.

Bir gün ben ve iki kız kardeşim babamla beraber çalışıyorduk, ekinleri toplayıp patosa atıyorduk babam bize dedi

ki “Gidin birkaç gün dinlenin.” Bir gün evimizin önüne bir araba geldi, arabadan üç erkek indi: Biri kayınbabam, şoför ve diğeri de rahmetliydi. Dediler ki “Eğer kabul ederseniz kızınızı istemeye geldik.” Eve geldiler oturdular, Cizre’den gelmişlerdi bir gece misafir edip, yemek ikram ettik. Aslında bir kuzenim onları tanıyormuş, o onlara söylemiş “Bu evin kızları iyidir” diye. Ben daha 18 yaşındaydım, eşim de benden bir yaş küçüktü. Bana sordular “Sen istiyor musun?” diye. Ben sesimi çıkarmadım önce, sonrasında “Eğer siz kabul ediyorsanız ben de ediyorum” dedim. Bizi hemen nişanladılar, 6-7 gün nişanlı kaldık. Nişan öncesinde iyi biri mi değil mi anlamak için onunla konuştum. O zaman aşk yoktu. Ona dedim “Bana söz vereceksin; bana bakacağına, bana haksızlık etmeyeceğine, beni dövmeyeceğine, kötü söz söylemeyeceğine ve bana değer vereceğine. O zaman ben de sana, annene, babana saygı gösteririm ve evine bakarım.” O da dedi ki “Bu hayatta asla sana dokunmayacağım.” Ancak o sözünde durmadı ama ben sözümde durdum.

Düğünümüzü yapamadık. Çünkü Antep’te bir akrabamızın kafasını kesmişlerdi. Kocamın kuzeniydi, öz amcasının oğlu, Hizbullah* vardı o süreçte, onlar öldürmüşlerdi. Muhammed gençti, altı tane kız çocuğu vardı. Daha onun yası devam ediyordu. Ben ilk başta gelinlik istedim onlar yorgan kılıfına benzer bir şey getirdiler. Ben onu giymek istemeyince, kayınım gitti gelinlik getirdi bana, gelinlik

* Hizbullah, Türkiye’de 1970’lerin sonunda İran Devrimi’nin etkisiyle örgütlenmeye başlamış ve kendisini İslami geleneğe bağlı bir örgüt olarak nitelendirmiştir. İlk olarak İlim Kitapevi etrafında faaliyet göstermeye başlamakla birlikte, aslında 90’larda PKK’ye karşı düzenlediği radikal eylemlerle görünür olmaya başlamıştır. Kürt kentlerinde, Kürt halkı tarafından 90’larda birçok faili meçhul infazın sorumluları olarak nitelendirilmektedir.

giydirdi arabasıyla beni bizim mahalleden, kendi mahallelerine getirdi. Annemle, babamda üç gün kaldıktan sonra gittiler. Onlar gittikten sonra çok pişman oldum, çok ağladım. Dedim ki ‘’Keşke evlenmeseydim, buralara gelmeseydim!” Rahmetli kocam dedi ki “Burası ne kadar uzak olursa olsun seni babanın evine götüreceğim.” 20 günüm bittikten sonra beni babamın evine götürdü. O zamanlar adetler öyleydi gelin düğünden sonra babasının evine ziyarete giderdi. Eşimle beraber 20 gün orada kaldık, sonra tekrar buraya döndük. İlk zamanlar kardeşlerim beni çok özlüyordu, hepsi benim için ağlıyordu, annem ve babam amcalarım benim için ağlıyorlardı.

90’lı yıllar

Eşimin anne ve babası köyde kalıyorlardı, ben Cizre’ye yengemin yanına taşındım, dört günüm bittikten sonra Cizre’de çatışma çıktı. Kamil’in babası öldürüldü, o öldürüldükten sonra korucular, insanlara zülüm ettiler. Birçok insan o çatışmada öldürüldü. Kamil de korucuydu ama kim onu öldürdü bilemiyorum. Birçok insan öldürüldü birçok insanı alıp götürdüler. Biz kaçtık, köye gittik, eşimin amcası dedi ki “Onlar bize zulmetmesin diye biz de silahlanalım, ortalık sakinleştikten sonra silahları tekrar bırakalım.” O yüzden, biz Cizre’ye geldikten sonra eşim de korucu oldu. Eşim 5-6 ay koruculuk yaptı sonra dedi “Ben bunu yapamam.” Silahını bıraktı ve şoförlük yapmaya başladı. Onu korucu yapan amcasıydı bu nedenle evdekiler ona tavır aldı. Çünkü, kocam evi terk etti, o da tavır aldı 8 gün gelmedi. O zamanlarda ortam çok kötüydü, devlet birkaç defa evimizi bastı, ben o zamanlar çatışma-

dan dolayı bayılıp hastalanmıştım. Korkuyordum çünkü, o zamanlar devlet insanları köylerden kaçırıyor, götürüp kaybediyordu. Korucular da onlara yardım ediyordu, iş birliğiyle evleri basıyorlardı. O zamanlar, ben kendim işkence görmedim. Askerlerin geldiğini görüyordum, avlunun duvarından bakıyordum, silahlarla evleri basıyorlardı. Köyün ve evlerin etrafını sarıyorlardı. Ben gittim mutfağa saklandım, eltim evden dışarı çıktı, o gün kayınımı, eşimi, onun kuzenini, herkesi alıp götürdüler. Ancak kayınpederimin annesi korucu bir aileden olduğu için gidip onlara kızabilmişti. Onlara "Çocuklarımı bırakın, onları nerden getiriyorsanız getirin" demiş. 3-4 gün sonra hepsini bıraktılar. Kayınıma ne su vermişlerdi ne de ekmek. Üzerinde kot bir ceket vardı, ceketin üzerinde de herhalde sarı kırmızı yeşil bir kuş resmi varmış, o yüzden onu çok dövmüşler. Ceketi de paramparça olmuştu. Eve geldiğinde ölü gibiydi, ceketinden kaynaklı çok işkence yapmışlardı. Eşimi de yere yatırıp başına ayaklarıyla basmışlardı. Bu işkenceden dolayı eşim korucu olmak zorunda kaldı. Hacı Halil aşiretimizin büyüğüdür, o benim eşimi korucu yaptı, o Keçin aşiretinin büyüğüdür.

O zamanlar çocuğum yoktu ama hamileydim en büyük oğlum karnımdaydı, eşim taburcu olduktan sonra çocuğum doğdu. Eşim altı yıl koruculuk yaptı, sonrasında askere gitti. Sonra Cizre'ye geldi. O askerde olduğu sürece ben hiç onu görmeye gitmedim evden çıkmıyordum, pek bir yeri tanımıyordum sadece bir gün onu görmeye gittim, o gün bizi ve diğer asker eşlerini çağırmışlardı, o gün bir saat kadar görüştük.

Eşim evde olmadığı zamanlarda odamdan çıkmıyordum, kapımı kapatıyordum, yastıkların arkasına saklanıyordum çünkü Cizre'yi tanımıyordum...

Eşim hiçbir zaman gönüllü olarak, korucu olmak istemedi. Askerliği de kendi isteğiyle yapmadı, askerden geldiğinde yine çatışmalar vardı. Kamil Atak ailesinin düğününde çatışma çıkmıştı. Eşim de düğündeydi, yaralanmıştı. Düğüne saldırmışlar, düğünde bomba patlamış, bomba parçaları onun oğluna değmiş. O zaman o korucu olduğu için ona yeşil kart verdiler, hastaneye götürüp tedavi ettiler. Oğlunun kolu sakatlanmış ondan sonra bir iş yapamıyordu. Eşim o olaydan sonra koruculuğa, aktif bir şekilde devam etmedi. Bazen onu çağırıyorlardı gidip nöbet tutuyordu sonra tekrar eve geliyordu. Ben o zamanlar çok korkuyordum, eşim evde olmadığı zamanlarda odamdan çıkmıyordum, kapımı kapatıyordum ve o zaman hamileydim. Yastıkların arkasına saklanıyordum çünkü Cizre'yi tanımıyordum. Dışarıda hep çatışma oluyordu, ben daha önce böyle bir şey görmemiştim ta ki Cizre'ye gelinceye kadar.

Eşim altı yıl kadar koruculuk yaptı, ilişkimiz çok iyiydi, sözünü tuttu. Sonra onun ailesi Cizre'den geldi, burada bir ev yaptılar. Dediler ki "Biz bir katta kalalım, siz de diğer hatta kalın." Kaynanam, kayınpederim ve kayınım beni hiç sevmiyordu. Onun üç tane gelini vardı ve ben ikinci gelindim. Diğer gelinler ailedendi sadece ben dışarıdan gelmiştim, diğer gelinler akrabaydı. O yüzden kaynanam onları seviyordu ama beni sevmiyordu. Bu yüzden kaynanam bana çok zulmetti. Beni demir çubuklarla dövüyorlardı, kaynanam ve görümcem. Görümcem de benden küçüktü ama ben sesimi çıkarmıyordum. Onlara hiç karşı çıkmıyordum, sesimi çıkarmıyordum. Kaynanam o zaman

gençti çok güçlüydü. O ve eltim bir keresinde bana keserle saldırdılar. Bana çok haksızlık ve zülüm yapıyorlardı. Ben ne yapsam beğenmiyorlardı sonra bana saldırıyorlardı hala bana neden bu kadar zulmettiler anlayamıyorum. Eşim beni savunuyordu ama onlar bana diyorlardı ki "Git buradan! Kocana yeni bir gelin getireceğiz, sen babanın evine git!" Beni evden kovuyorlardı, demirlerle dövüyorlardı; onlar ne yaptıysa da ben gitmedim. Benim oğlum da "Anne sen ölürsen beni de kendinle beraber mezara koy ama beni bırakıp gitme" diyordu. Sonra diğer oğlum dünyaya geldi ve de sonrasında bir de kızım oldu. Gelin olduktan sonra 4 ayım güzel geçti, sonrasında 13 yıl boyunca işkence gördüm. O dört aydan sonra kaynanamdan ve ailesinden hiçbir hayır görmedim, ailesi eşime de olumsuz etki etti ve ilişkimiz yıpranmaya başladı. Sözünde durmadı, bana haksızlık etti. Ancak hiçbir şey evladın yerini tutmuyor, o zaman diyordum ki oğlum Fırat'tan bir saat ayrılırsam ölürüm. Elimi ayağımı kırıyorlardı, beni aç ve susuz bırakıyorlardı. O zaman daha bu evi yapmamışlardı. Ahır olarak kullanıyorlardı; burada inekler vardı, saman vardı, biz burada kalıyorduk. Çok kötü bir yerdi, içinde yılan bile gördüm bir keresinde, oğlum bağırdı "Anne akrep seni sokacak." Dönüp baktığımda neredeyse beni sokmak üzereydi. Şimdi oturduğumuz evin ne kapısı vardı ne de penceresi. Kaynanam bana ve oğluma zulmetti, oğlum daha küçüktü ona çok bir şey yapmadılar ama bana çok zulüm ettiler. Kaynanam kocamı da kışkırtıyordu, oda bana saldırıp, dövüyordu. Ailem beni ziyarete geliyordu ama ben onlara hiç bundan bahsetmiyordum, onlar durumu bilmiyordu. Sonra Fırat büyüdü, onlar her haksızlık ettiklerinde Fırat dayısına söylüyordu. Kardeşim benden 7-8 yıl küçüktü o zaman,

şimdi evli. Fırat'a "Anneni al buraya getir. Ben size bakarım" dedi.

Kocam korucuyken bana haksızlık yapıyordu. Annesi eşimi özellikle teşvik ediyordu, karşısına oturup "Boşa onu" diyordu. Koruculuğu bırakınca şoförlük yapmaya başladı. İran'a Irak'a ve Mersin'e gidip geliyordu. Geldiğinde de bana çok haksızlık ediyordu, ona hiçbir şey yapmıyordum. Bazı kadınlar var, kocalarına karşı çıkıyorlar ama ben öyle yapmıyordum. Ona hiç cevap bile vermiyordum. Eve geldiğinde yemek yapıyordum, elbiselerini yıkayıp ütülüyordum. Ölseydim bile dönüp bana bakmazdı, hiç benim eşim demiyordu, bana bir parça elbise bile almıyordu. Başka insanlar bana yardım ediyordu. Kaynanam bana çok haksızlık etti her şeyin sebebi benim kaynanam eşim de annesinin sözünü dinliyordu. Sonra eşim öldürüldü şimdi benim de bir gelinim var ona işkence yapabilirim ama ben ona bebekler gibi bakıyorum. Babam eşime hep kızıyordu, diyordu ki "Ben seni onlara sana haksızlık yapsınlar diye vermedim" Fırat babama ‹Annemin hiç suçu yok. Benim babam anneme haksızlık yapıyor, annem ne söylerse söylesin annemi dövüyorlar› dedi. Babam ve kardeşim yanlarına gelmemi istediler. Giderken Fırat›ı, Çınar'ı, Hüseyin›i ve Nevin›i dört çocuğumu aldım da kaçtım. Kocam bana sahip çıkmadı. Bir gün elbiselerimi yırttı, beni dışarı attı, kimliğimi benden aldı ve bana dedi ki "Sen Cizre'de hangi eve sığınırsan ben o evi tararım." Ben de kimseye bir şey olmasın dedim o yüzden çıktım, ama çocuklarımdan ayrılmak çok zordu. Sonra gidip bir eve sığındım, orada kaldım. Oraya gittim ama gözüm yolda kaldı, Fırat da arkamdan gelmişti, yağmur yağıyordu, her taraf çamur olmuştu. Komşumuz ona söylemiş, o da ağlayarak arkam-

dan gelmişti. O evde saklandım, Fırat yanıma gelince ona dedim "Git kardeşlerini de getir." Fırat o zaman daha 10 yaşındaydı, gitti diğer kardeşlerini de getirdi. Hüseyin daha küçüktü, o zaman kocam onu almıştı, bana "Buradan git" diyordu. Ben de "Tamam gideceğim ama çocuğumu bana ver" dedim. Bana dedi ki "Sen git ben onu yurda vereceğim" ben de yaşadığım sürece çocuklarımı yurda veremeyeceğini söyledim. Oradan çıktığımda üç tane çocuğumu yanıma aldım. Benim görümcem ve kayınım Hüseyin'i vermeyeceğiz demişler. Fırat onu almaya çalışmış ve kayınım Fırat'ı dövmüş ama o kardeşini orada bırakmamış, alıp getirmişti. Fırat çocuklarımı alıp yanıma getiriyordu her üç çocuğumu da aldı, bana getirdi, üçü de çıplak ayaklıydı. Bir şeyimiz yoktu, üstümdeki kazağı kestim, Hüseyin'e pijama yaptım. Çünkü onun pijaması yoktu, kazağımın kollarını ona pijama yaptım sonra ona bir gömlek diktim, şapka yaptım. Bütün kazaklarımı onlara nasıl kıyafet yaptığımı bir gün yazdıracağım. Çocuklarımı öyle giydirdim, bir komşu kadın bana naylon bez verdi, çocuklarının kıyafetlerini verdi, bir tanesi bana, o zamanın parasıyla 2 milyon para verdi "Gitme burada kal, tekrar seni bulup, aynı şeyleri yaşatacaklar" dedi. Ama ben çocuklarımı aldım ve İdil'e gittim. Enişteme haber vermiştim, o yanıma geldi. Bizi Muş arabasına bindirdi, biraz yiyecek ve biraz para verdi. Önce Muş'a gittik, Muş'tan da Elazığ'a, kız kardeşimin evine geçtik. 2-3 gün orada kaldım bana dedi ki "Burası senin evin." Ben dedim "Ama beni burada görürlerse öldürecekler, çocuklarımı da yurda verecekler. Ama ben yaşadığım sürece çocuklarıma sahip çıkacağım." Ben orada kalamayacağımı söyleyince, bana biraz para verdiler çocuklarımı aldım ve oradan da ayrıldım. Fırat o zaman 12 yaşındaydı

ama Fırat'ın kafasındaki akıl bütün Cizre'nin insanlarından daha çoktu. Kaynanam onu kıskanıyordu, şimdiyse diyor ki ben onu seviyorum ama sevmiyordu. Fırat'ın yaşamasını istemiyordu, o yüzden kıskanıyordu bana diyordu ki "Senin oğulların var, sen Ermeni'sin. Kocan seni alsın götürsün bir yerde kessin, parçalasın." Ben asla yalan söylemiyorum ben şehit annesiyim bugün başım diktir kimsenin günahını almıyorum. Kocama diyorlardı "Onu al götür bir yerde öldür, eğer biri sorarsa bilmiyoruz diyeceğiz. Kim nerden bilecek senin onu öldürdüğünü?"

Ben gittikten sonra ailem, bana dedi ki burada kal, sen yaşadığın sürece sana bakacağız. Kardeşim, bana dedi ki "Benim iki tane çocuğum var, senin de dört tane çocuğun var. Ben bundan sonra altı çocuk babası olacağım ve ben yaşadığım sürece onlara bakacağım. Ben sana borçluyum nasıl benim hakkım varsa senin de öyle hakkın var burada." 3-4 ay geçti, bir gün kocam aradı dedi ki "Bundan sonra sana karışmayacağım, pişman oldum artık eve dönün" dedi. Geldi bizi götürdü ama sözünde durmadı, tekrar aynı hataları yaptı. Ve ölünceye kadar da bana haksızlık yaptı.

Benim resmi evliliğim yoktu bu yüzden çocuklarımın okul kaydını yapmadı. Fırat'ı annesinin çocuğu olarak kaydetmişti. Bana diyordu ki diğer çocukları da kardeşimin çocukları olarak kayıt edeceğim. Bir gün dedim ki, beni öldürüyorsa da öldürürsün ama eltime çocuklarımı başka türlü kaydetmemesini söyledim. Ona dedim "Çocuklarımı başkalarının üzerine kaydetme, ben onları büyüttüm 9 ay karnımda taşıdım. Siz Allahtan korkmuyor musunuz böyle bir şey yapmaktan?" Aydın Budak yeni belediye başkanı olmuştu. Birisine "Bana belediyeyi göster" dedim. Orada muhtar vardı, eşimin kimliğini aldım onun yanına gittim,

her şeyi anlattım. O fotoğraflarımızı aldığı ve belgelerimizi hazırladı bana buraya imzala dedi, ben de imzaladım. Kocam imza atmak istemedi. İki ay sonra belediye, kağıtları imzalaması için onu çağırdı. Yine imza atmadı sonra polis onu alıp, imza attırdı. Karakola gitmiştim, onlara dört tane çocuğumun olduğunu ve kocamın çocuğumu annesinin üzerine kaydettirdiğini söyledim. "Diğer çocuklarım için yeşil kart çıkaramıyoruz, bana hiç yardımcı olmuyor" dedim. O gün karakolda benim anneme küfretti ama kağıtları da imzaladı çocuklarımın kimliğini, yeşil kartlarını çıkardım ama o bir türlü kimliğini değiştirmedi. Bu yüzden ben yeşil kart alamadım. Tekrar karakola gittim, orada tanıdık bir polis vardı, Kürt bir polisti, karısı da Kürt'tü. Beni çok seviyordu çocuklarım için bayram kıyafetleri alıyordu, ona durumu anlattım. O kocamı karakola çağırdı ve dedi ki "Ayıptır, insanın eşi namusudur." Aldı belgeleri hazırladı, tekrar başvuru aldı. Kocam bu sefer beni dövmedi ama sürekli bağırdı. Bu olanlardan sonra 7 yaşındaki çocuğum okula başladı. Raşid, altıncı sınıfa kadar okudu; Çınar dördüncü sınıfa kadar, Fırat beşinci sınıfa kadar okudu ve Nevin beşinci sınıfa gidiyor, okuluna hala devam ediyor. Hüseyin ise dördüncü sınıfa kadar okudu. Babaları onlara ne bir kalem ne de bir elbise almadı. Babaları, çocuklarına 5 TL para bile vermedi, onlara hiç iyi davranmadı. Okulu bıraktıktan sonra çocuklarımın bazıları çalıştı. Fırat birkaç defa İstanbul'a gitti orada çalıştı. Bazen tekstilde bazen de inşaatta çalıştı, daha yaşı küçüktü o zaman onlara yardım ediyordu.

Fırat gitmeden önce babası Irak'taydı, o da İstanbul'da çalışıyordu. O zaman 17 yaşındaydı, inşaatta çalışmaya yaşı yetmiyormuş birinci ayında İstanbul'da beni aradı

5 gün iznim var dedi. Orada bir ay kalmıştı ama parasını almamıştı, paramı alırsam kıyafet alacağım ve bir karton sigara alacağım diyordu. Babası Irak'tan döndü, telefonda ona küfür etti benim evimi terk etsin dedi. Benim evimden gitsin dedi, babası onu hiç sevmiyordu. Fırat çok üzüldü babasının söylediklerini duyunca çünkü beni bırakıp gitmek istemiyordu. Fırat, o zamanlar partiye gidiyorsa da bana söylemiyordu ben bilmiyorum. Eğer orada bir şeyler öğrenmişse bilmiyorum ama evde hiçbir şeyden bahsetmiyordu, konuşmuyordu, yemek varsa yiyordu ve çıkıp gidiyordu. O gün babası eve gelmişti Fırat eve gelmedi. Akşam bize bir mektup göndermişti "Beni aramayın, ben çıkış yaptım" demişti. Telefonunu da boş bir zarfa koyup göndermişti. Onu aradım aradım bulamadım. Sonra, bir gün, bir salı gecesi, çocuğum geldi bana dedi ki "Anne Fırat şehit olmuş" dedi. Çok sinirlendim, dedim "Sen Fırat'a kurban ol. Sen nasıl böyle şeyler söylüyorsun Fırat için!'' Televizyonu açıp, birkaç kişi gösterdiler, baktım ki üçüncüsü Fırat›tı. YPG kıyafetleri giymişti, saçlarını kesmişti, çok zayıflamıştı. Kobanî'de şehit oldu, babası gidip cenazesini aldı ve onu Cizre'ye getirdik. Yüzünü görmeme izin vermediler. Onun öldüğüne inanmıyorum, sanki hala bir yerden çıkıp gelecek gibi düşünüyorum. Her Perşembe akşamı onun mezarına gidince, hala bir yerden çıkıp geleceğini düşünüyorum. Çünkü ben onun yüzünü görmedim, kefenin içinden yüzüne dokundum, onu öptüm. Ama hala onun öldüğüne inanamıyorum. Mezarına bir gün gitmesem bile diğer gün mutlaka gidiyorum, gidip onunla konuşuyorum. Ama ağlamıyorum, başucunda oturup Yasin okuyorum. Onu rüyalarımda görüyorum. 20 gün önce gördüm eve gelmişti başını dizime koydu gözleri çukurlaşmıştı.

Yüzü solmuştu, ona baktığımda gözünü açtı, kulağına eğilip onu çağırdım. Kulağında bağırdım "Fırat sana hakkımı helal ediyorum çünkü sen doğru yolda öldün, hak yolunda öldün." Onu öptüm, ona hakkımı helal ettim, bir gün gördüm ki bir grup gençle geliyor hepsinin başında kırmızı puşiler vardı. Ellerinde bir bayrak vardı. Sonra çekip gittiler, Fırat yeşil bir alanda durdu bana el salladı.

Oğlumuzun ölümünden sonra babası değişti, artık eskisi gibi değildi. Fırat'ın kalbini çok kırdı ve onu çok dövdü bu yüzden Hüseyin'e çok değer veriyor. Bu evi yaparken bütün masrafları eşim karşıladı. Beton parasını, demir parasını, pencere ve kapı paralarını hep o verdi. Onun büyük bir hakkı var bu evde ama ev bittikten sonra kaynanam bizim eve yerleşmemize izin vermedi. 13-14 yıl boyunca kirada kalıyorduk, yoksulduk, içindeydik yine de kirada kalıyorduk. Kiramızı zar zor veriyorduk. Daha sonraları, Cizre'deki yasaklar başladı ve yasaklar bittikten sonra biz o eve taşındık.

Sokağa çıkma yasakları

Yasağın başlayacağını, dışarıda hoparlörle anons yapıyorlardı "Yasak var, dışarı çıkmayın" diyorlardı. Bu anonslardan kaynaklı, insanlar yavaş yavaş gitmeye başladı. Yasaklardan önce benim oturduğum mahallede hendek yoktu. Hendekler, benim bilmediğim başka mahallelerdeydi. Eşim yasağın başlayacağını duyunca, bize erzak aldı. İlk yasaklar 9 gün sürdü, insanlar perişan oldu. 'Cizre'ye de yasak gelecek' dedikleri zaman, hala evimizdeydik, yeterli erzak hazırlamıştık. Çatışmaların bu kadar süreceğini tahmin etmiyorduk, çabuk biteceğini sanıyorduk. Bu süreç

içerisinde de iki çocuğum ve eşim, evimizde bir aradaydık. Arkamızdaki evde 6 çocuklu bir aile vardı. Bazen yanımıza geliyorlardı beraber kalıyorduk. Soğuktu ve sobamız yoktu. O koşullarda ne bulsam onu yemek yapıyordum. Bir ocak yapmıştık, ekmek yapmak için hamur yoğuruyordum. Duman çıktığında bize kurşun sıkıyorlardı. Ne bulsak onu yiyorduk. Arkamızdaki komşumuzla birlikte yemeklerimizi yapıyorduk, 40 tane konserve yapmıştık, fasulye yapmıştık, patlıcan yapmıştık, meftune yapmıştık… Her şeyi konservelere ve derin dondurucuya koymuştum. Ara ara çıkarıyordum, pişirip yiyorduk. Ev çok kalabalıktı. Karşımızdaki ev yıkıldığı için onlar yedi çocukla beraber bize gelmişlerdi. Başka bir komşumuzda iki çocuğuyla beraber bazen bize geliyordu. Bir de arkamızdaki komşu geliyordu. Biz 3 aile, yaklaşık 15 kişi birlikte kalıyorduk. Başka bir komşumuz da ara ara çocuklarıyla beraber geliyordu. Yan yanayken daha iyiydik çünkü tek kalınca korkuyorduk, hepimiz birlikteydik. Çatışma olunca küçük olanlar ağlıyordu, korkuyorlardı. Küçüktüler ama savaş yaşandığını benden daha iyi biliyorlardı. Komşumuzun evine bomba düşmüştü, o da bütün çocuklarını alıp eve getirmişti. Benim tüpüme de silah sıkmışlardı, fırınımı kırmışlardı. Ben de dışarıda bir ocak yapmıştım. Orada ateş yakıp yemek pişiriyordum, çay yapıyordum. Bir gün çay yaparken bana bomba attılar, parçaları gelip yanımıza düştü. Bu avluda bir dut ağacı vardı, bir roket ona isabet etti. Komşum evdeymiş, bana seslendi “Yaşıyor musun” dedi. “Evet” dedim. O da yanıma geldi ona da parçalar isabet etmişti, o eve girmişti. Kardeşi telefon açtı ve ne olduğunu sordu. Yaşıyor olduğumuzu, sessiz olmaları gerektiğini söyledik. Çatışmalar çok yoğundu. O da alt katta yaşıyordu. “Sakın

dışarı çıkmayın” dedi.

O süreçte su sıkıntısı da yaşanıyordu ama bizim bir tonluk bir su depomuz vardı. Su vardı sabunumuz vardı orada, bir bidonumuz vardı sonra bir bomba parçası ona isabet etti ve kullanılamaz hale geldi. Evimizde 10 tane kadın vardı, küçük çocuklar vardı. Bir kadının küçük çocukları delirmiş gibiydiler, hepsi biraradaydı. Bu süreç psikolojik ve fiziksel sağlığımız açısından çok zor bir süreçti. Ben bu süreçte adet olmadım hiç, diğer kadın da olmadı ama bir kadın vardı o adet oldu. Benden ped istedi, çocukların bezi vardı, daha önce bir tanıdık, belki benim çocuklarıma lazım olur diye vermişti, onu verdim o kadına. Kadın bezleri bulamadığımız için çocuk bezleri kullanıyorduk. Banyomuzdaki bir tonluk su bidonunu doldurmuştuk. Çünkü ilk yasakta, insanlar susuz kalmıştı. Bu sefer hazırlıklıydık, oraya büyük bidon koyduk. 2-3 aile bir evdeydik, uzanacak yer yoktu, kocam sürekli oturuyordu. İnsanlar gezecek yer, uzanacak yer bulamıyordu ve kayınpederim de bizimle kalıyordu.

Tüm bunlara rağmen, biz hiç Cizre’den çıkmadık sonuna kadar Cizre’de kaldık. Bazen silah sesleri kesiliyordu insanlar evlerine gidiyordu. Ben hiç göç etmedim, kocam öldürüldükten sonra çıktım. Eşim sürekli evdeydi bazen çıkıp arkadaşlarının yanına giderdi. Ama ikinci yasakta hiç evden çıkmıyordu. Erkekler bazen dışarı çıkıp, ateş yakıyordu. İnsanlar toplanıyordu okey oynuyordu, bir şekilde bir araya geliyorlardı. Akşam çıkıp saat 9’da geri geliyorlardı. Eşim de bazen gidip geliyordu ama yasak zamanında çıktı ve öldürüldü. Trafonun yanında öldürülmüş. Onu taziye evine götürdükleri için ben de oraya gittim. Kapıda onu yatırıp, üzerinde battaniye örtmüşlerdi. Elimi battaniyeye

atmak istedim ama yapamayıp, Hüseyin'e dedim "Ona dokun" Hüseyin de bana "Sen dokun" dedi. Etrafımızda o saatte kimse yoktu çünkü ben ve oğlum gizlice oraya gitmiştik. Kimin onu götürdüğünü bilmiyorum. Sadece bir kere koluna dokundum, kaldırdım ve titredim. Orada uzanıyordu ama hala babası olduğunu bilmiyordu oğlum. 12 yaşındaydı oğlum, bilmiyordu, oğlum da ağlıyordu, korkuyordu. Ona sarıldım, babası olduğunu anladı. "Cemil Cemil" diye seslendim ona ama ses çıkarmadı. O cevap vermeyince oğlum ağlamaya başladı. Ben de ağladım bir baktım oğlum delirmiş gibi sağa sola koşmaya başladı. 12 yaşındaydı oğlum ağlıyordu "Babamın intikamını alacağım" diyordu. Eve vardığımda avluda toplanan kadınları gördüm, onlara bağırdım "Oğlumu tutun, gitmesin bir yere" dedim. Sonrasında insanlar hep kaçtı ama ben kaçmadım. Cenazemiz iki gün taziye evinde kaldı, sonra onu Şırnak'a götürdüler. 15 gün hastanede kaldıktan sonra Cizre'nin bir köyünde toprağa verdiler. Hala yasak devam ettiği için onu götürüp sakladılar, sonra "Kardeşi gelsin cenazesini alsın" dediler. Sonra ben babamın evine gittim, yedi ay Ağrı'da kaldım. Sonra kaynanam haber yollamış "Gidip cenazemizi alacağız" diye. Onu oradan getirmişler Cizre'deki şehitliğe gömmüşler, kanımız yerde kaldı. O devlete çok hizmet etti, askerliğini yaptı ama ne uğruna? Sonra da 'Terörist' denilerek evinin önünde öldürüldü. İnekleri ve hindileri bile öldürüp, neredeyse onları bile terörist diye adlandırdılar. Evlerimizi yıktılar. Benim mutfağımı yaktılar; buzdolabı, derin dondurucu, çamaşır makinesi, hepsini kırdılar. Sonrasında da hasar tespiti yapıp 21 bin TL verdiler.

Bu sokaklarda gezerken oğlum geliyor gözümün önüne...

Benim isteğim, barış olsun, hiç kimse öldürülmesin. Ama ben kardeşlik söylemlerine de inanmıyorum. Ben inanmıyorum ama bazı Kürtler inanıyor ve diyor ki 'Kardeş olalım kimse ölmesin.' Bu sokaklarda gezerken oğlum geliyor gözümün önüne, bu topraklarda insanların nasıl öldürüldüğü geliyor gözlerimin önüne. İnsanların öldürüldüğü sokaklara her gittiğimde ağlıyorum. Bodrumlar geliyor gözümün önünde içim yanıyor...

FERAŞİN: BENİM İSTEĞİM BİZE ÖZGÜRLÜĞÜN, KÜRTLERE HAKLARININ VERİLMESİDİR. ÖZGÜRLÜK, HAKLARIMIZIN VERİLMESİYLE BERABER GELECEK!

Babam Erzurum Türk'üdür, daha küçük bir çocukken, Elbak'a gelip, orada kalmış. Babası, annesi, kız kardeşi de orada ölmüş ve o da bir daha Erzurum'a dönmemiş. Ben, 1956 yılında Van'ın Elbak (Başkale) ilçesinde doğdum. Annem de Bitlis Türk'üdür, babamla Elbak'ta karşılaşıp, evlenmişler. 40-42 yıl önce evlenip, Gever'in Dize mahallesine yerleştim. Altı oğlum bir kızım oldu. İki oğlum şehit oldu, bir oğlum da Allah'ın rahmetine kavuştu, şimdi üç oğlum ve bir kızım kaldı. Eşimin Bağ-Kur maaşıyla geçimimizi sağlıyoruz.

Sokağa çıkma yasakları…

Yasak süreci öncesi hayatımız zorlaşmaya başlamıştı. Yasaktan önce de biz dışarı çıkamıyorduk, çıktığımızda üzerimize kurşun yağıyordu, ulu orta insanlar vuruluyor-

du. Diğer şehirlerde yaşanan yasaklara tepki göstermek için insanlar her gün sokağa çıkıyordu. Her defasında, bir mahalleye baskın düzenliyorlardı. Millet tepki gösteriyordu ve onlarda geri çekilip, başka bir mahalleye baskın düzenliyorlardı. Cizre'deki bodrum sürecine kadar insanlar dışarıdaydı. Kimse içeri girmiyor, herkes dışarı çıkıyor ve eylem yapıyordu. Gever halkı, Cizre'deki olanlara tanıklık edince, "Hepimizi o şekilde yakacaklar" dedi. Bu nedenle Gever'de süreç başladığında, halk sokağa çıktı ama korkudan bıraktı. Birçok gencimiz içeride kalmıştı. Bırakmasaydı, Cizre›deki gibi insanları benzin ile yakacaklardı, kimyasal atacaklardı.

Bir yandan polisler, bir yandan askerler, diğer bir taraftan kontrgerillalar, beni her gördüklerinde "Seni öldüreceğiz!" diyerek tehdit ettiler...

Ben yasağın ilan edildiği gün saat 6'ya kadar da Gever'deydim. O gün kimse kalmamıştı, mahallede bir tek ben kalmıştım. Hırslandım, öfkelendim! Öfkem devleteydi, devletin çıkardığı savaşaydı… Devlet evimi harap ettiği için evimi bırakmak zorunda kaldım. Devlet harap etmeseydi, ben niçin sokaklara düşeyim? Yasağın başladığı o gün, ben ve küçük oğlum evden çıkıp, Şemzînan›a gittik. Başka bir yere gidemiyorduk çünkü araba yoktu. Eşim hasta olduğu için İstanbul'a doktora gitmişti, Ciwan da Colemêrg'e sınava gitmişti. Kızım yan sokağımızda oturuyordu, o da Esendere'ye, kayınbabasının olduğu mahalleye gitti. Ben ve küçük oğlum evde yalnız kalmıştık. Ona bir şey olmasın diye, ben de onu alıp Şemzînan›a eltimin

evine gittim. Ciwan son kez telefon edene kadar da orada kaldım. Ciwan'ım küçücüktü. İşe gidiyor ve aynı zamanda dershanesine devam ediyordu. Dershaneden döndüğünde çıkmasına izin vermediler. Oğlum 9 gün boyunca telefon açıp, "Ana ben iyiyim hiçbir şeyim yok" diyordu. 9. gün aradığında "Ana bana kimyasal attılar, bana yardım edin!" dedi. Kime yakardıysam, kime gittiysem kulak vermedi. 155›e de telefon açtım, cevap vermediler. "Ana bana yardım edin, biz çaresiz kaldık. Valla artık kurtuluşumuz yok, valla artık telefonum…" dedi, telefon kesildi. Sonrasında Şemzînan'dan Gever'e gelmeye çalıştım. Bir yandan polisler, bir yandan askerler, diğer bir taraftan kontrgerillalar, beni her gördüklerinde "Seni öldüreceğiz!" diyerek tehdit ettiler. Durum böyle olunca eltimin oğlu beni Van'a götürdü, orada HDP'ye gidip "Oğlum bir süredir kayıp, sınava gitti kayboldu" dedim. "İki gün sonra sana haber vereceğiz" dediler. Bir gün eşim telefon açtı "Neredesin?" dedi. "Hastanedeyim, biraz rahatsızlandım" dedim. "Buraya gel işimiz var, Erzurum'a gideceğiz" dedi. "Hayırdır?" dedim. "Bana telefon açıp, Erzurum'a gelmemi, Ciwan'ın Erzurum'da olduğunu söylediler" dedi. HDP'den arayıp "Gever'de soruşturduk, Erzurum'da hastanede olduğunu tespit ettik" demişler.

Ey zalim sen başını yastığa nasıl koyuyorsun? Nasıl rahat uyuyabiliyorsun? Ben rahat uyuyamıyorum…

Oğlumu teşhis etmek için Erzurum'a gittim, onu görünce hemen tanıdım. Oradaki diğer gençlere de bakma fırsatım oldu. Hepsi Geverli'ydi, hepsini tanıyordum, hepsi Ciwan'ın arkadaşlarıydı, onsuz su içmezlerdi. Dö-

nünce, onların da ailelerine telefon açtım, “Gidip, cenazelerinizi alın” dedim. Diğer aileler gittiklerinde ise, devlet izin vermediği için bazı cenazeler garipler(kimsesizler) mezarlığına gömüldü... Oğlumun yaralarını gördüğüm gün hiç ağlamadım. Kimyasalın yanı sıra sırtına 11 kurşun sıkmışlar, her tarafını delik deşik etmişlerdi. Elleri havada kalmıştı, belli ki teslim olmak için ellerini kaldırmıştı ama kabul etmeyip taramışlardı... Erzurum’a gidip cenazeyi getirdim. Oradaki savcıya dedim ki; “Ey allahsız savcı hâkim, senin evladın yok mu? Senin annen yok mu? Senin baban yok mu? Benim oğlumun içini, bağırsaklarını köpeklere neden verdiniz? Kimyasal belli olmasın diye mi?”. “Biz kimyasal atmadık” dediler. Savcı da “Ben yapmadım, Gever’den bu şekilde gelmiş” dedi. Çocuk telefon açıp, kendilerine kimyasal atıldığını söylemişti ki çocuk yanmıştı, derisi kabarmıştı, aslında yanık da değildi, derisi büzülmüştü, aşınmıştı. Ayak parmağını görünce “Oğlum sen o kurşunla gitmedin, kimyasal ile gittin. Sana birçok kurşun sıkmışlar, yaralı yatmışsın. Vay ben öleyim senin yaraların için!” dedim. Ağladım… Gardiyan mıydı polis miydi bilmiyorum, kolumdan tutup, kaldırmaya çalıştılar. Cenazenin üzerine attım kendimi. Eşim ifade verip, imza atana kadar beni kaldırıp balkona götürdüler. Umut gelip, koluma girip beni çıkardı. “Ana kendine gel, ağlama, yapma!” dedi. Bir ana daha geldi o ara, öyle bir feryat etti ki Allah muhafaza… Ben kendimi o anayı teselli ederken buldum. “Eve gidene kadar ağlama” dedim. Cenazemi aldıktan sonra, “Ey zalim sen beni yaktın, inşallah sen de yanarsın!” dedim. Oğlumla ne işi vardı? Oğlum okulunu okuyordu... Sırtından 11 kurşun ile vurmuşlardı, elleri birbirine kenetlenmişti. Yıkadım

da düzelmedi, donup kalmıştı... Onu yıkayan hoca "Kırıp düzeltelim" dedi. "Hayır, ne olur yarasını daha da derinleştirmeyelim" dedim. Ciwan'ımın yaraları çoktu, böyle büzüşmüştü. Ne doktorlar ne hekimler ne savcılar ne kaymakamlar hiç kimse oğluma merhem olmadı. Tüm hayallerimizi öldürdüler… Devlet buraya da İŞİD'i gönderdi, bizi yerimizden ettirdi. Biz geçen yıldan beri televizyondan da görüyoruz, askerlerini gönderiyorlar. İŞİD'i Suriye'ye sokan da bunlardır, hepsinden bunlar sorumludur. Biz ağlamayalım mı? Bizim ciğerimiz yanmaz mı? Ey zalim, sen başını yastığa nasıl koyuyorsun? Nasıl rahat uyuyabiliyorsun? Ben rahat uyuyamıyorum… Vallahi, billahi ben gece bir saat bile uyuyamıyorum. Düşünmekten aklımı yitirdim, her gün insanlar bana telefon açıyor; "Ciwan rüyama geliyor, annem benimle uğraşmasın diyor" diyorlar. Ben ağlamayayım da kim ağlasın? Günde on kez beni öpmeden günü geçirmezdi. Altı oğlum, bir kızım vardı. İki oğlum şehit oldu, bir oğlum daha vefat etti. Beni en çok etkileyen Ciwan oldu. Eğer ben yaralarını görmeseydim bu kadar incinmezdim. Geceleri gözümün önünden gitmiyor. Başımı yastığa koyduğumda, gözümün önüne morg geliyor. Haplarla ayakta duruyorum, onlara bağımlı hale geldim. Artık psikolojim bozulmuş, bu haplarla yaşıyorum. Vallahi bunca ilacı uçağa da almıyorlar, üç tane tansiyon ilacım var. Ciwan'ımdan sonra ben niye varım ki? Ben kalsam ne olacak, kalmasam ne olacak? Allaha bin şükür, benim çektiğim işkenceyi hiç kimse çekmedi.

Filistin için adalet çağırısı yapıyorlar da peki benim çocuğum için ne diyecekler? Bu sistem öldürdü çocukları!

Hepimizi Gever'den çıkardılar, malımızı barkımızı her şeyimizi yıktılar, dümdüz ettiler. Peki, hayvanları neden öldürdünüz? Küçük çocuklar yapmadı. Hiçbir PKK'li içinde yoktu. Devlet, barikatların ortaya çıkmasının baş sorumlusudur. Sorumlu kişiler, bütün gençlerimizi öldürdü. Oğlum okula gidiyordu. Bütün kanıtları elimde var: Diploması, arabası, dükkânı, vergisi... Peki, bu vergileri kim ödüyor? PKK devlete vergi öder mi? Benim içim nasıl yanıyorsa, bu olanlardan sorumlu kişilerin de canı öyle yanar umarım. Tek dileğim budur, ben yandım inşallah onlar da yanar. Biz de insanız. Biz anne değil miyiz? Biz çocuklarımızı tarlada, arazide, ağaç başlarında uyutarak büyüttük. Bin bir zahmetle büyüttük. Onlar çocuklarını askere yollamazken, neden bizim çocuklarımızı yolluyorlar? Sanki biz sahipsiz miyiz, çocuklarımızı yerde mi bulduk? Biz de anneyiz, bizim de içimiz yanıyor. Onlardan çok daha fazla şey görüyoruz. Yeter artık bu kan dursun! Rica ediyorum, Kürtlerden rica ediyorum oylarını satmasınlar. Korucular ne için ellerine silah alıp sisteme yardım ediyorlar. Bir ekmek içinse eğer açlıktan ölmek daha iyidir. Bu şekilde hayatlarını kazanmalarındansa zehir yemeleri daha onurlu olacaktır. Hangi amaçla o silahı ellerine alıyorlar? Bu sistem bizim düşmanımızdır. Eğer bizim düşmanımız olmasaydı 14 yaşındaki çocuklarımızı öldürmezdi. Filistin için dünyayı ayağa kaldırıyorlar. Peki, burada yapılanlar için neden bir tek söz söylemiyorlar? Askerlerini gönderip çocuğumun mezarını yıktırdılar. Bunun nedeni bizim kimsesizliğimizdir. Filistin için adalet çağırısı yapıyorlar da, peki benim çocuğum için

ne diyecekler? Bu sistem öldürdü çocukları! Sanki PKK'li mi öldürdü? Gever'in gençlerini öldürdü…

Madem biz kardeşiz bize yapılan bu işkence neden?

Diğer oğlum da doğduğu topraklarda gezerken, askerler gidip yakaladı onu. Bizim oralarda insanlar yazın dağlarda gezer. Oğlum da bir gün gezerken gözaltına alınıyor. Pepsi ısıtıp çocuğun boğazından dökmüşler. 25 gün işkencede kaldı çocuğum, çıktığında nefesi kesilmişti. Bir ay sonra da PKK'ye katılım yaptı. Devletten habersiz mi bu yapılanlar? Bu devletin askeri, polisi böyle yapamaz. Çocuklarımıza yazıktır, diğerlerine de yazıktır. "Biz ve Kürtler kardeşiz" diyorlar. Biz neyin kardeşiyiz? Madem biz kardeşiz bize yapılan bu işkence neden? Rica ediyorum, bu kanı durdursunlar. Biz yeterince yandık, ellerini mezarlıklarımızdan çeksinler. Mezarlıklarımızdan da mı korkuyorlar? Gidip oğlumun mezarını tamamen yıkmışlar. Allah'tan korkmuyorlar mı? Kendi evlatları yok mu? Nasıl o çocukların mezarlarını yıktılar? Bu insanların kardeşleri yok mu, babası yok mu, oğlu yok mu, evladı yok mu? Mezarlıkları neden yıkıyorlar? Kemiklerden de mi korkuyorlar? Kimse gidip onların mezarlıklarını yıkıyor mu? Madem Kürdüz diye bize bunu yapıyorlar, ölülerimizin ne günahı var? Mezarlıklarımızı yıkmasınlar. Biz o çocukları sokakta büyütmedik. Benim çocuğum yemek yiyene kadar ben yemezdim. Saat üç olduğunda dükkâna yemek götürüyordum. Ciwan'ım yemek yiyene kadar ben yemek yemezdim. Şimdi ben ile babası, iki yaşlı evde kimsesiz kaldık. İnşallah bu zulmü yapanlar da evlerinde kimsesiz kalırlar. Şimdi ben ve yaşlı kocam evde kimsesiz kaldık. Varımız

yoğumuz Ciwan'dı…

Sonunda Gever'den çıkmak zorunda kaldım, orada olmadık şeyler başımıza getirdiler. Mesela, bir gün büyük bir hücum ile baskına geldiler. "Git, Suruç'taki oğlunu getir!" dediler. "Sizin eliniz uzundur, siz getirin, ben getiremiyorum" dedim. "Oğlunu PKK öldürmüş" dediler. "Hayır! Siz öldürdünüz. PKK öldürmedi. Siz PKK'li gibi gösterip öldürdünüz. Oğlum PKK'li değildi" dedim. "Seni bir kurşuna kurban ederim" dedi. "Vur, iki can verdim, bir can daha versem ne olur vermesem ne olur, iki oğlumdan sonra ben ne için yaşayacağım, ne yapacağım" dedim. "Seni tek bir kurşuna kurban edeceğim" dedi. "Et!" dedim. Eşim önüne atlamasaydı tetiği çekmişti. Eşim, "Şekeri var, tansiyonu var, sinirlendiğinde ne dediğini bilmiyor" dedi. O gece saat birde beni öldüreceklerdi. Her gün geliyorlardı, gırr gırr vurup "Açın kapıyı, açmazsanız kıracağız!" diyorlar. Elbisemizi giymeye vakit olmuyordu, gecelik ile kalkıp kapıyı açıyorduk. Yukarı geldiklerinde ancak eşim gidip elbiselerini giyiyordu. Korkularından pijamalarımızı giyemiyorduk. Ha bu gece gelecekler, ha yarın… Bu yaşamımız ne içindir? Madem orası Kürdistan'dır diyor…

Ben oğlumun ne düğününü ne de taziyesini evimde yapamadım. Ben artık bu evi ne yapayım?

Eşim, ben ve diğer oğlum Umut, Ciwan'ı teşhis ettikten sonra, cenazemizi Van'a getirdik. Ciwan'ı Van'da defnettik, çünkü devlet Gever'e götürmemize izin vermedi. Biz hazırlık yaptık, ambulansa bindirdik, Gever'e götüreceğimizi söyledik. "Sadece ambulans gidebilir. Ya anne ya da baba sadece biri gidebilir. Başka kimse gidemez. Gidip de-

fin edip sonra geri döneceksiniz. Onu da Gever'e götürmeyeceksiniz, Gever'in bir köyüne götüreceksiniz" dediler. Biz de kabul etmedik. Oğlum Umut, "Anne gerekirse ben kendimi öldürtürüm de kardeşimi tek göndermem" dedi. Ben de çocuklarım için korktum ve Van'da defnetmek zorunda kaldık. Yaklaşık iki ay taziyesini kurduk orada. Birçok insan gelmişti; kızım, kayınpederi, kaynanası ve eşi de taziyemize gelip, on gün kadar kaldılar. Bu süreçte aylarca milletin evlerinde kaldık, rezil olduk. İmkânımız yoktu ki ev tutalım. Bu nedenle oğlumun taziyesini orada vermek zorunda kaldım. Taziyeyi kendi evimde kuramadım, bu benim için çok zordu. Kayınım evinin her iki katını bana açtı, misafirlerimizi ağırladı. Onun bize yaptığını kimse kimseye yapmaz ama bizim evimiz olsaydı daha iyi olurdu. Benim evim olsaydı içim daha rahat olacaktı. Ben bazen onun resminin önüne geçip diyorum ki: "Annen senin için ölsün, ben senin taziyeni kendi evinde yapamadım. Ben ne senin düğününü ne de senin taziyesini evimde yapamadım. Ben artık bu evi ne yapayım?".

Oğlumun ağaçlarını, çiçeklerini susuz bırakmayın. Ben orda değilim, onun toprağı kuruyor, oğlum yabancıdır orda...

Ciwan'ın Gever değil de, Van'da defnedilmesi, içimde büyük bir yara olarak kaldı. Ben her Cuma akşamı, "Keşke eşim gelse de ben Ciwan'ın mezarına gitsem" diyorum. Onu çok özlüyorum, ama elimden her zaman gitmek gelmiyor. Koşullarım her gün Van'a gitmeye elvermiyor. Bunun ne kadar zor bir özlem olduğunu ifade edemem. Ben arkadaşlarıma telefon açıp "Sizin de şehitleriniz var, Allah

aşkına siz benim de şehidime dikkat edin. Benim oğluma iyi bakın, benim oğlum sizin misafirinizdir. Allah aşkına misafirinize iyi bakın." diyorum. Arkadaşım, "Ana sen ne diyorsun, o bizim misafirimiz değil canımızdır. O hepimizin evladıdır." diyor. "Ben orda değilim o sizin misafirinizdir. Allah aşkına onu aç bırakmayın* ben gelene kadar. Yalnız bırakmayın, susuz bırakmayın. Onun ağaçlarını, çiçeklerini susuz bırakmayın. Ben orda değilim, onun toprağı kuruyor, oğlum yabancıdır orda." diyorum. Şimdi akıbeti yine ölüm olsaydı ama yeter ki Gever'de olsaydı. Ben onun özlemini çekiyorum. Cuma akşamları arkadaşlarımı arayıp diyorum ki "Allah aşkına siz misafirinizi ziyaret ettiniz mi? Ona su verdiniz mi? Mezarın üzerini örttünüz mü? Toprağı akmasın ben gelene kadar. Mezarın üzerine çok kar yağmasın. Allah aşkına bir tane poşet çekin üzerine ben gelene kadar" diyorum. Gever'de olsaydı günde bir öğün yanına giderdim, toprağının önünde otururdum.

Bizim büyük bir evimiz vardı. Çocuklarım, "Ana biz çok kişiyiz, evimiz büyük olsun." demişti. 50 yıldır o evi yapmışız, ama ne değeri var artık? Eğer Ciwan içinde yoksa o evi ne yapayım? Çocuklarım içinde değilse neye yarar o ev? Ben onun düğününü evimde yapamadım ama keşke taziyesini evimde yapabilseydim. O kocaman evde, deli gibi sadece o odaya gidiyorum. Anneler yanıma gelip "Sen delireceksin. Bu evi kiraya ver git!" diyorlar. "Burada Ciwan'ımın kokusu var, Ciwan'ımın odası hala serili, ben onun odasını süslemişim nasıl bırakıp gidebilirim? Siz bana deyin, sizin yüreğiniz bunu kabul edebilir mi ki benim yüreğim kabul etsin?" diyorum.

---

* İnanışa göre ölen kişinin mezarına gidilip Kuran okunup yiyecek dağıtılmazsa ölünün ruhu açlık hisseder ve beklenti içinde kalır.

Ciwan'ı Yenimahalle'ye defnetmek için izin vermediler. Yasak gece saat üçte kalktı. Ben saat üçte Van'dan çıktım. Ciwan'ımın yerini görmek için erken gittim, vardığımda henüz insanlar gelmemişti. Gever'in hepsini yıkmışlardı. Ciwan'a kimyasal attıkları yere gittim. Buzdolapları falan hep erimişti, büzüşmüştü, halıya bastığın zaman halı ayağına yapışıyordu, ayağını çektiğin zaman da yırtılıyordu. Bilemiyorum, nasıl bir şey kullanmışlardı. Benim evimin içine değil, komşularımın evine atmışlardı. Çocuklar, bize yakın, 6 katlı bir binaya sığınmışlardı. Devlet de o binaya kimyasal atmıştı.

Ciwan'ın kokusu kazağından elbiselerime karışıyor. Her zaman orada kalsın istiyorum, elime alıyorum, kokluyorum, kokluyorum...

Ben, eşime dedim ki "Gelme!"; o dedi "Geleceğim.". Ben "Sen gelme ben gidinceye kadar." dedim. Tek başıma gittim. Kimsenin gelmesine izin vermedim. Kardeşim de sonradan geldi. Gever'e ilk giren insanlar biz annelerdik. Biz Gever'e vardığımızda, saat sabahın yedisiydi. Gever'e büyük bir kinle döndüm. Polisler önümüzü kesti, ben onlara kimliğimi vermedim. Ne kadar ısrar etse de ben dedim ki "Kimlik getirmemişim." Kinim o kadar yoğundu ki... Evlerin yakınına gittim, beynimden vurulmuşa döndüm. O an, evler için değil, bir tek oğlum için yandım. Ben, "Gidip oğlumun yerini göreceğim." dedim. O zaman kardeşim dedi ki "Gitme talihsiz kadın.". Ben "Kardeşim Allah aşkına, bırak beni gideyim Ciwan'ın yerine" dedim. O da "Gel kardeşim kendini daha fazla harap etme!" dedi. Ben kabul etmedim, gittim soluğu onun odasında aldım. Nasıl uyku-

sundan uyanmıştı, yorganını nasıl üzerinden atmıştı, elbiseleri öylece duruyordu. Kızımın kaynanası da saat sekizde yanıma geldi. Onun elbiselerini onun yatağını torbalara koydum, beraberimde götürdüm. Şal û şepikleri* dolaptaydı, onları da poşete koydum, götürdüm. Onun yıkanmamış bir tane kazağını aldım. O kazağı, kiras fîstanlarımın** içinde duruyor hala. Kokusu benim kiras fîstanlarıma geçiyor. Dolabı açtığımda koku ciğerlerime kadar işliyor. İstanbul'a geldiğim için şimdi Türk elbiseleri*** giyiyorum, bunların içinde hiç rahat değilim. Ben bir kiras fîstan bir de barzankî elbiseleri giyiyorum, Türk kıyafetleri giymiyorum. Ciwan'ın kokusu kazağından elbiselerime karışıyor. Her zaman orada kalsın istiyorum, elime alıyorum, kokluyorum, kokluyorum... Bir burnuma götürüyorum, bir de göğsüme bastırıyorum. Bir defasında firketeyle göğsüme ilikledim. Eğer günde bir defa o kazağı koklamazsam içim rahat etmiyor. Ciwan'ın kokusu öyle çok geliyor, öyle çok geliyor ki... Ciwan'ımı sebepsiz yere öldürdüler. Ciwan'ımı... Sebepsiz yere neden öldürdüler? Ciwan'ım küçüktü, öğrenciydi, dükkânı vardı, vergilerini ödüyordu. Vergi evrakları, dükkânın evrakları elimizde var. Baksalar görecekler, kim PKK'ye vergi veriyor, kim hükümete vergi veriyor. Hükümet iyi biliyor çıkıp söylesin. Gençlerimizin hepsini öldürdüler. Diyorlar ki rahat uyuyacağız. Bir de hacca gidiyorlar, bu neyin haccıdır? Sizin haccınız burada kalıp gençleri öldürmek mi? Siz gençlerimizin tümünü öldürdünüz. Biz Müslümanız diyorsunuz. Siz neyin Müslümanısınız? Siz polislere yetkiyi vererek insanların kökünü mü kazı-

* Şal û Şepîk, şalvar ve cepkenden oluşan Kürtlerin geleneksel kıyafetlerinin Kürtçe adıdır. Genelde erkekler giyer.

** Kiras fistan, Kürt kadınlarının geleneksel kıyafetlerinin Kürtçe adıdır.

*** Modern, gündelik kıyafetler için kullanılıyor.

yacaksınız? Gençlerin kökünü mü kazıyacaksınız? Vicdanı olan gençleri katleder mi? Allahsız Kürtlerimiz kalkıp size oy veriyorlar. Oyunuzu vermeyin! Ne için oyunuzu veriyorsunuz? Neden Allahsızlık yapıyorsunuz? Ne için korucu oluyorsunuz? Neden kendinizi esir ediyorsunuz? Boğazınızdan sadece bir lokma ekmek geçsin ama ona esir olmayın.

"Gidemezsin, gidersen seni öldürürüz!" dediler.

Polisler şehir içinde çağrı yapıyorlardı, anons ediyorlardı: "Evinizden çıkın, çıkıp gidin kiranızı ödeyeceğiz!" diyorlardı. Bilmiyorum kira verdiler mi vermediler mi? Ben Ciwan'ım için kira almamışım. Bir ara biz yeni dönmüştük, Gever'de her şeyi yıkmış, hiçbir şey bırakmamışlardı... Her şeyi götürmüşlerdi... Eşim gitmiş yardım almış. Sanırım o hükümetin yardımıydı. Makarna, küçük bir yağ, biraz pirinç, mercimek vardı içerisinde. Muhtarlar dolaşıyordu, muhtara kimliğini vermiş, ismini kaydettirmişti. Eşim geldiğinde "Bu nedir? Sen ne için aldın, bu bizim değil!" dedim. "Herkese veriyorlardı, herkes aldı, bende aldım." dedi. "Sen keşke almasaydın" dedim. Bunun dışında, üç kez daha yardım geldi. Fasulye, pirinç… Ama bu sivil insanların yardımıydı. Evimi yakmışlardı, yıkmışlardı, talan etmişlerdi, bu yüzden akrabamın evinde kalıyordum. Ne ev kalmıştı ne eşya, sadece Ciwan'ımın odasına hiçbir şey yapmamışlar... Her şeyi ateşe vermişler. Duvarda asılı olan büyük oğlumun resmini de indirmişler, o da yanmıştı. Biri mutfağa gidip su kovasını getirip üzerine su dökmüş, su kovası ateşin yanındaydı. Evin durumuna hayret ettim. Keşke Ciwan bugün hayatta olsaydı da evin tamamı

yanmış olsaydı. Bir kulübede bile yaşayabilirdim şimdi. Devletin tazminat diye verdiği parayı Dize'de hiç kimse almadı, bir kuruşa bile elini sürmedi. İnsanlar başvurdu ama devlet vermedi. Ben de başvuranlardan biriydim, biz de tek kuruş almadık. Dilekçemize hiçbir cevap vermediler. Yeşildere'de karşımızda bir yol var, hepsi aldı. Hepsi evlerinin zararlarını aldılar. Ama biz almadık. Dilekçemizi götürüp verdik. Dilekçeyi biz yazdık, isimleri de yazdık. Kaymakamlıkta bir kadın oturmuştu, o da Türk'tü. Her şeyi açıkladım "Durumum budur, oğlumu öldürmüşler" dedim. Dükkânı olduğunu söyledim, resmini, CD'sini götürüp verdim. Kadın ağladı. "Ana orada mı kalmıştı?" dedi. "Yok, sınava gitti" dedim. Çıkacaktı, bırakmadılar, altıncı günüydü artık; Gever'den hiç kimsenin çıkmasına izin vermediler. Bütün gençler geldi, Colemêrg'de genç kalmadı, sınava gitmişlerdi. Ciwan Colemêrg'den dönünce, dükkânına, evine bakmaya geldi. Gever'in içine girmesine izin vermemeliydiler ama bırakmışlar bir şekilde. Oğlum dükkânına bakmaya gidecek, sonrasında da ya Şemzînan'a yanıma gelecekti ya da Van'a amcasının yanına gidecekti ama çıkmasına izin vermediler. "Ana çıkacağız, ana burada kalmayacağız" diyorlardı. Telefonu yanında olduğu için, görüşebiliyorduk. "Ana çıkmamıza izin vermiyorlar" dedi. Saat 7 olduktan sonra çıkmalarına izin vermediler. "Allah rızası için kendine dikkat et!" dedim. "Ana kurban çık!" diyordum. O, "Ana çıkmamıza izin vermiyorlar" diyordu. On bir günü tamamlandığında, ona telefon açtım, öğle ezanı yeni okunmuştu. "Ana, kimyasal attılar. Acı bir koku alıyoruz ama ne olduğunu bilmiyoruz. Yerimizden kalkamıyoruz!" dedi. Telefon da kesildi, artık telefonla da ulaşamadık. Ben ne kadar aradıysam artık açılmadı. O halde

kaldım. Gever'deki polislere telefon açtım, durumu onlara anlattım. "Biz hiçbir şey bilmiyoruz, terör dölüdür" dediler. Gever Şemzînan yoluna geldim. O yöne geldim askerler, "Seni öldüreceğiz!" dediler. Bu tarafa geldim polisler, "Seni öldüreceğiz!" dediler. Öbür kola gittim kontrgerilla "Sen dönmezsen seni öldüreceğiz!" dediler. Kontrgerillaların hepsi maskeliydi, yalnız gözlerini gördüm. Uzundular, her biri dev kadardı. Ben durumu anlatmaya çalıştım. Onlar "Gidersen seni öldüreceğiz!" dediler. "Bir dağın başına gidip, buradan bir köye inersem nasıl olsa köylerden gidebilirim. Bir gece bir köyde kalırım. Gündüz giderim bana hiçbir şey olmaz," dedim. Yine bırakmadılar. Oraya da gelip yolumu kestiler. Dürbün ile beni görüp peşimden geldiler. "Oğlum orada kalmış, oğlumu öldürdüler. Telefonu açmıyor. Soluğu çıkmıyor. Kimyasal attıklarını söyledi" dedim. "Ne kimyasalı atmışlar?" dedi. "Evet! Vallahi kimyasal atmışlar, oğlum kimyasal attıklarını söyledi" dedim. "Madem terörist değildi ne için oradan çıkmadı?" dedi. "Bırakmadılar, sınava gidip döndü, polisler çıkmasına izin vermedi. Dükkânını kapatmaya gitti zarar gelmesin diye. O dükkân ile bize bakıyordu" dedim. "Gidemezsin, gidersen seni öldürürüz!" dediler.

Kalanlar…

Diğer oğlum Deniz'e sırf bizim politik kimliğimiz yüzünden dokuz yıl ceza verdiler. Tüm bu olanlardan sonra biz daha da hırslandık. Sadece bir ruhum kalmış. Ciwan ve Kobanê'de şehit düşen oğlum Mehmet'ten sonra ben ne için varım ki. Vallahi ben yaşadığım sürece onun davası eksilmeyecek. Azad da söylüyor Umut da; "Biz de senin

oğlun değil miyiz?" diyorlar. Ben de "Tamam oğlumsunuz, Allah sizi korusun ama ben onunla ölmüşüm!" diyorum. Onlar böyle diyor ama içimin yandığını biliyorlar, benim yüreğim hepsi için yaralıdır.

Geçen yıl kışın ortasında, Van çok soğuk olmasına rağmen kardeşinin doğum günü için bir sürü mum, eşya alıp onun kabrine gitti. Bir pasta alıp, onun mezarına götürmüştü. O mumları yaktıkça, rüzgâr söndürmüş. Mumların üzerini poşet ile örtmüş, yine de olmamış. Oğlum dedi ki "Anne bir rüzgâr esiyor, bir rüzgâr esiyor..." O kadar çok ağlamıştı ki mezarın üzerinde. "Anne ben mumları yaktım. Arkadaşlarım mumları yaktı." dedi. O kadar içi yanmıştı ki telefon açıp ona "Oğlum sen kendini harap ettin. Annesi kurban!" dedim. "Anne ben Ciwan'ın doğum gününü kutlayamadım. Ben biletimi kesip geldim ki Ciwan'ın doğum gününü kutlayayım. Ama Ciwan'ın doğun gününü kutlayamadım. Ben yapamadım, şimdi geri dönüyorum." dedi. Ben de "Oğlum gel ne yapabilirsin ki kendini öldüreceksin. Bir şey yapamayız, o artık gitti, o artık gitti." dedim. Şimdi yine Ciwan'ın doğun günüdür, gideceğim diyor. Ben, "Vallahi gidemezsin, otur oturduğun yerde. Gidip de ne yapacaksın. Bana söyle ne yapacaksın." Diyorum. Dedi ki, "Benim içim gidince rahat eder, içimin rahat etmesi için gideceğim."

Sadece ben değil diğer kadınlar, onlar da sefil oldu... Hepsi köylere sığındı. Mesela, bir kadının oğlunu ve kocasını öldürdüler. Onlar da mı PKK'liydi? PKK'li değillerdi… Ciwan'ımın öldürüldüğü yerde öldürülmüşler onlar da. Babanın cenazesini verdiler, oğlununkini kaybettiler. Çocuğun cenazesini köpeklere mi verdiler, kedilere mi verdiler kimse bilmiyor. Kadın kocasının üzerine bir ağıt yakmış... Dinleyen hisseder ancak... O kadını da şimdi

tutuklamışlar... Şimdi onun çocuklarına bakan kaynanası, yaşlıdır, bastonla yürüyor. Kira yardımı alıyordu onu da kesmişler gerekçe olarak da "PKK'lilere yardım etmişsiniz." demişler. Mahalleliler kendi aralarında onun için yardım topluyorlardı. Şimdi gelini, torunu ve bir oğlu tutuklu. O baba, oğlu ve benim garip oğlum, hepsi şehit düştü. PKK bu insanları neden öldürsün. PKK öldürülmüş... O kadının çocukları kimsesiz kaldı, büyük abileri, babaları öldürüldü, çocukların hepsi küçücüktü. Hayat artık onun için azaba dönüşmüş. Gidip, el âlemin temizliğini yapıyor, zengin olanların evini temizliyor. O şekilde çocuklarına ekmek getiriyor. Gever'e olanlardan sonra, artık kimseye yardım yapmıyorlar. Hiçbir şey kalmamış. Gever'de de hiçbir şey kalmamış. Zengin olan zaten zengindir. Fakir olan da kendi haline düşmüş. Zengin olanların hepsi Van'da kaldı, hiçbiri gelmedi. Benim için yaşam ne ifade edebilir ki artık...

Benim isteğim bize özgürlüğün, Kürtlere haklarının verilmesidir. Özgürlük, haklarımızın verilmesiyle beraber gelecek. Nereye kadar köle kalacağız? Nereye kadar köle olacağız?

Oğlumun ölümünden sorumlu gördüğüm için devlete karşı dava açtım. Oğlumun sivil olduğunu ve orada öldürüldüğünü mahkemeye taşıdım. Yine bir gün mahkemeye gittim. Savcı bana "Okul okumadığın halde bu Türkçe nereden geliyor?" dedi. "Babam Türk'tür," dedim. "Nerenin Türküydü?" dedi. "Erzurum Türküydü." dedim. "Yanıma otur bir çay iç" dedi. "İçmiyorum" dedim. Dedim "Biz yaşlı bir karı kocayız. Baskın yapıp, 'dilekçeni geri çekene kadar sana bela olacağız!' diyorlar. "Git dilekçe yaz, söyle

evime gelmesinler" dedi. Polis her gece evime baskın yapıyordu. Ben de gidip dilekçe yazıp savcıya verdim. Dilekçede "Siz onları gönderiyorsunuz. Her gece saat birde, bir de değil beş panzer geliyorlar, iki can için. Biz iki canız evde" yazdım. Cevap olarak "Biz göndermiyoruz Colemêrg'den gönderiyorlar" dediler. Kalkıp dilekçemi Colemêrg'deki savcıya gönderdim. Dedim; "Halimiz böyledir. Yeter artık polislerinizi evimize göndermeyin. Artık korkudan evimizde uyuyamıyoruz.". Kurban bayramında yine evimize baskın yaptılar. Bir kâğıt yazıp kapıya astım. Polislere "Sizin yüzünüzden evi bırakıp gittim. Gelin! Artık kapıyı mı kırarsınız, pencereyi mi kırarsınız keyfiniz bilir." dedim. Kapıya her kim gittiyse, o not yüzünden ağlayıp, geri döndüğünü söyledi. Ben de "Artık yapamıyordum, korktum, yapamadım…" dedim. Bayram sabahı, şafakta kalkıp kapımıza astık. Oğlum gelip bizi aldı İstanbul'a getirdi. 2017 bahara kadar, onların korkusundan mecbur İstanbul'da kaldık. Nisan da evime döndüm, bu yıl evimde oturdum. Bir kere yine geldiler; "Oğlundan haberin var mı, telefonla konuşuyor musun?" dediler. "Vallahi konuşmuyorum. Oğullarım şehit oldular. Biri Kobanê'de şehit oldu. Eliniz uzundur. Gidin getirin!" dedim. "Gidip öldüğünü bildir" dediler. "Gidip cenazesini almayana kadar, ölümünü bildirmeyeceğim" dedim. Adamlar yine insaflıydı, ses çıkarmadılar. "Biz de emir aldık, bize dediler gidin, her gün oğluyla konuşuyor," dediler. "Valla haberimiz yoktu şehit düştüğünden, Allah'ın rahmetine kavuşmuş. Bunlar ne için durmuyorlar? Hoşça kal!" dediler. "Yukarı gelin arama yapın" dedim. "Gelmeyeceğiz!" dediler. Balkona bile çıkmadılar. Çekip gittiler, artık daha gelmediler.

Biz yandık, umarım başka hiçbir ananın yüreği yanmaz.

Asker anaları ağlamasın. Artık kardeş kardeşi öldürmesin. Kardeşi kardeşe kırdırmasınlar. Artık yeter! Bu kardeş katlini durdursunlar. Zalimler bizi bitireceklerini söylüyorlar. Bitiremezler, birini bitirseler, yerine altı kişi gelir. Artık bu davadan elinizi çekin. Biraz vicdanlı davranın Kürtlerin hakkını verin. Kürtler sizin toprağında yaşamıyor, Kürtler sizin maaşınızı da almıyor, Kürtler sandalyelerinizde oturmuyor. Koltuk sizin olsun, Kürtlerden elinizi çekin. Koruculardan da rica ediyorum, silahlardan ellerini çeksinler. Annelere de çağrı yapıyorum. Analar devletin davasını sürdüremez, devletin baskısı altına girmeyin. Tutuklanmaktan da, ölmekten de korkmuyorum. Sağ olduğum müddetçe Ciwan'ın davasını bırakmayacağım. Sağ olduğum sürece. Çünkü Ciwan'ın hiçbir suçu günahı yoktu. Benim isteğim bize özgürlüğün, Kürtlere haklarının verilmesidir.

NUJİN: ARTIK SOKAKLARDA GEZMİYORUM, ŞEHİTLERİN ÜZERİNE BASMAMAK İÇİN...

Şırnak'ın Xêlya köyünde, 1971 yılında dünyaya geldim. Yedi kız ve bir erkek kardeştik. Tek erkek kardeşim vardı, o da şehit oldu. Ondan sonra da üç erkek kardeşim daha oldu.

Biz köyden şehir merkezine gediğimizde daha küçüktük. O zamanlar şimdi olduğu gibi yine savaş vardı. 90'lardaki çatışmalarda köyümüzdekiler korucu olmadı, yani korucu olmadığımız için köyden çıkmak zorunda kaldık. Babam tutuklandı o zaman. Daha 10 yaşındaydım bunlar olduğunda. Babamı partiye çok gidip geliyorsun diye suçlayıp, tutukladılar. O zaman çok baskı vardı, aynı şimdiki gibi insanlar hep tutuklanıyordu, öldürülüyordu. 90'larda tıpkı şimdiki gibi devlet ve korucular bize zulüm ediyorlardı. Elbette biz başarılı oluyorduk, ama onlar fırsat buldukça bize zulüm ediyorlardı.

Biz şehir merkezine geldikten sonra buradan çıkmadım, birkaç yıl sonra da eşimin ailesi buraya geldi. Biz burada hiç kimseyi tanımıyorduk. Ben evin en büyük kızıydım. Çocukluğumda öyle çok oyun oynayan biri değilim. Evde annem ne iş yaparsa hadi ben de yapayım diyordum. Annem yemek yapardı, elbise dikerdi, nakış işlerdi. Ben de yapmak isterdim. Bir nevi annemin yardımcısıydım. Babamsa kömür alıp satardı, sonra babam tutuklandı 90'larda. Tam hatırlamıyorum ne kadar tutsak kaldığını ama salıverildikten sonra babam 2009'da tekrar tutuklandı. İçerde kaldı ama çıktı bir süre sonra, geçenlerde de bir kaza geçirdi, ayağına demir saplandı.

Ben okula hiç gitmedim. Erkek kardeşim gitti, ancak kızlar okumadı. Kızlar da okula gidiyordu ama insanlar bunu pek hoş karşılamıyordu, babam da aynı fikirdeydi. O yüzden biz okula gitmedik. Bu konuda insanlar devlet gibi düşünüyordu, babamın fikri ise daha çok partiye yakındı. Biz korkuyorduk. Babam fazla dışarı çıkmayın diyordu, o yüzden biz de çok dışarı çıkmıyorduk. Hepimiz Kuran okuyorduk. Babam kızlarını hiçbir yere göndermezdi, o yüzden çalışmadım dışarıda hiç. Şimdi evlenmeyen bir kardeşim var, o çalışıyor, babam artık çok çalışamıyor diye. Ama bu yıl babam özel bir şantiyede bekçilik yapıyor. Devletle de hiçbir ilişkisi yok bu şantiyenin. Diyordu ki çocuğum okuyor, ben mecburum çalışmaya.

Ben 16 yaşında evlendim. Eşimi babam tanıyordu, ama ben şahsen onu tanımıyordum. Yani bir aşk evliliği yapmadım. Düğün gününe kadar da birbirimizi hiç görmedik ve düğün gününe kadar hiç konuşmamıştık birbirimizle. Düğün de yapmadık, gelinlik de giymedim zaten. Erkek kardeşim dağa gitmişti, o yüzden evde bir yas hali vardı.

Elbette gelinlik giymeyi isterdim, eğer kardeşim gitmemiş olsaydı. Eşim kömür ocağında çalışıyordu önceden ama sonra kalp hastalığı çıktı. Kriz geçirdi, hastalandı ve tedavi olmaya başladı. Zor işler yapamıyor, doktor da ona bir daha bu işi yapmamalısın dediği için bıraktı kömür işini. Benim altı çocuğum var, üç erkek üç kız. Bir tanesi öldü, aslında şehit oldu. Bir tanesi evlendi, şimdi de evlenmeyen iki kız iki erkek çocuğum var. Çocuklarımın hepsi okula gittiler, bir tanesi şu anda Bolu'da okuyor, bir tanesi de evlendi. O, şu anda Antep'te yaşıyor. Benimle yaşayan üç çocuğum var.

İlk çocuğumu 18 yaşındayken doğurdum, çok korktum. Doğumdan sonra çok hastalandım. Ben çocuğumu saklıyordum doğduktan sonra, onu babamın evine götürmeye utanıyordum, bir teyzemin kızı vardı, o diyordu bana bırak. O zamanlar ayıptı insanın kendi çocuğunu ulu orta sevmesi. Biz utanıyorduk her şeyden, şimdiki gibi eşimizin yanında oturmuyorduk. Ancak kaynanamdan hiç eziyet görmedim. O beni, hala kızı gibi seviyor. Hayatım geçen yılki çatışmalara kadar iyi geçiyordu burada. Bu çatışmalardan sonra çok perişan olduk.

Sokağa çıkma yasakları…

Devletin askerleri çatışma başlattı, gençler de bunu kabul etmedi. Gençlerle devlet arasında çatışmalar başladı. Kimi alsalar işkence yaptılar. Mahallenin gençlerini gözaltına alıyorlardı, cezaevlerine koyuyorlardı falan… Mahalledekiler bunu kabul etmedi ve çıkıp hendekler kazıdılar. Bizim sokaklarımıza girmesinler, insanlara eziyet etmesinler, biz bunu kabul etmiyoruz, diyordu gençler. Bütün

gençler ayaklanmıştı, çok çalışıyorlardı. Ben sahura kadar pencereden dışarıya, onlara bakıyordum. Gençlerden hiçbiri bize zarar vermedi.

Sokağa çıkma yasaklarını ilk belediyenin hoparlörlerinden anonsla haber verdiler. Anonsla bize diyorlardı ki: "Şırnak Valisinin emri ile saat gece on birden sonra sokağa çıkma yasağı var!". Ben ve babası da "Biz buradan gidip çocuğumuzu çatışmaların içinde bırakmayacağız.'' diyorduk. Oğlum da çatışmaların ortasındaydı. Biz Şırnak'tan son anonsla çıktık, gidip çadırda yaşamaya başladık. Çatışmalar çadırlarımızın orada da başladı, sivil biri de öldü o çadırlarda. Aslında iki defa çadırımızı bastı askerler. Birincisinde bizi oradan çıkarmaya geldiler ama çıkmadık. Onun dışında bir tane de partili [PKK'li] öldürüldü. Öldürülenlerden birini zaten tanıyorduk. O yüzden durumu duyduk. Bunun üzerine devletin güvenlik güçleri ikinci defa, sahur zamanında bize kalkın, buradan gidin dediler. Biz de dedik ki şehre geçiyoruz, bizim çocuklarımız şehirde. Çadırlarımızı aldık konutların olduğu yere gittik. Oradan da çatışma seslerini sabahtan akşama kadar duyuyorduk, gece de sabaha kadar dinliyorduk sesleri. Bu sesleri duyarken diyorduk ki şimdi bütün çocuklarımızı öldürmüşler. Biz sadece dua ediyorduk bu süre içinde, mevlit okuyorduk, kuran okuyorduk, elimizden gelen her şeyi yapıyorduk. Biz çadırda 6-7 ay kaldık. Bir Ramazan ayı ve iki tane bayram yaşadık orada. Normal hayat durmuştu, kimse çalışamıyordu, yemeği bize belediye gönderiyordu.

Çadırdaki koşullarımıza gelince, belediye bize çok destek verdi ihtiyaçlarımızı karşılamak için. Her ihtiyacımızı karşıladı yani. Mesela, belediye elektrik getirmişti çadırlarımıza. Biz çadırda iki çocuğum, eşim, eşimin kardeşi ve

onun üç çocuğuyla kalıyorduk. Büyük çocuğum üniversiteye gidiyordu o dönem, bizimle değildi. Biz ilk başta çocuklarımızı okula göndermedik, ama daha sonra gönderdik.

Bu durumu çocuklar az çok anlayabiliyorlardı, ne olup bittiğini soruyorlardı. Onlara diyorduk ki üzülmeyin, her şey düzelecek, tekrar evimize döneceğiz. Ama bu evine dönememe hissiyatı çok zor bir duygu. Çocuklarımızın başına bunlar gelmeseydi de biz dilenci olsaydık, diyorduk. Gitmeye bile razıydık, yeter ki çocuğumuz yanımızda olsaydı. Alan'ım gidip babasıyla beraber çalışsaydı… Onun dışında bir oğlum daha vardı ama o ameliyatlı olduğu için çalışamıyordu.

Yasaklardan sonra…

Yasaklar bittikten sonra uzun süre evimize dönmemize izin vermedi askerler. Biz kayınımın evine gittik, bütün eşyalarımızı kapıya koyduk, orada bekledik, evimizi tekrar baştan yapıncaya kadar bekledik. İki ay kaldık kayınımın evinde. Halktan ve belediyeden gelen yardımlarla kiralık olan evimizi onarabildik. Pencerelerini yaptırdık ve elektriğini düzelttik.

Evimizi darmadağın etmiş askerler. Erkeklerimiz de bunu kabul etmiyoruz deyip evimizi yeniden yaptılar. Elimden gelseydi evimden her şeyimi kurtarırdım yasaklar döneminde ama olmadı işte. Mahalleye de hiç gitmedim, evden hiçbir şey de almadım o dönemde, tanıdıklarımız bize eşya verdi. Bize dediler ki "Siz neden gidip eşyalarınızı almıyorsunuz?", ben de "Ben o eve gitmem oğlum şehit olduğu için." dedim. Yine de içimde kalan acı, oğlumu kurtaramamış olmamdır. Telefonumda oğlumun bütün

fotoğrafları var. Evim harap edilmeden önce, fotoğrafları kendimle beraber almıştım, eğer burada kalsaydı askerler hepsini yakacaklardı.

Biz çocuklarımıza o dönem gitmeliyiz yoksa bizi öldürecekler diyerek durumu anlatmaya çalışıyorduk. Onlar da abimiz de gelsin diyorlardı, biz de onun gelemeyeceğini söylüyorduk. Oğlum 16 yaşındaydı şehit olduğunda. Ramazan ayına beş gün kalmıştı… Eşim komşumuzun evine gitti, orada onlardan duymuş oğlumun şehit edildiğini. Biz de hastaneye gittik, onu teşhis ettik. Ellerini tuttum ama yüzüne bakamadım. Her perşembe günü gidiyorum mezarının başına. Yasin okuyorum, onunla konuşuyorum, diyorum ki başımız diktir, sen de Allah'ın yanında başın dik dur. İlk başta sürekli rüyama geliyordu ama artık gelmiyor. Artık sokaklarda gezmiyorum, şehitlerin üzerine basmamak için… Bazen babamın evine gidiyorum, oraya gidinceye kadar ağlıyorum. Oğlumu, arkadaşlarını hatırlıyorum. Gözümün önüne geliyorlar; hendek kazdıkları zaman, çuvalları taşıdıkları zaman...

Umudum o ki, kalanlar özgür olsun, güzel günler gelsin. Eğer hakkımızı alırsak, toprağımızı alırsak, güzel günler gelmiş olacak. Barışa ve güzelliğe dair hala umudum var, biz sabrediyoruz. Biz diyoruz ki biz sağ oldukça fikrimizden dönmeyeceğiz, çocuklarımızı unutmayacağımız. Hepinize dua ediyoruz, kalan insanlar güzel günler görsün diye.

XANIM: BEN HAYATIM BOYUNCA BU SAVAŞI GÖRDÜM VE BARIŞIN OLABİLECEĞİNE ASLA İNANMIYORUM. AMA BEN HER ŞEYE RAĞMEN, HER ŞEY GÜZEL OLSUN İSTİYORUM.

1976 yılında doğdum. Deştala köyündenim; bu köy Gabar ilçesine bağlı. Babam iki defa evlenmiş. Üvey annemin dört çocuğu var, iki kız iki erkek. Annemin ise beş kız, dört erkek; yani dokuz çocuğu var toplamda. Evlenmeden önce biz çobanlık yapardık, yaylalara giderdik, dağlara çıkardık, odun keserdik, bağlara giderdik, her şeyimiz vardı. Bizim durumumuz çok iyiydi, 300- 400 koyunumuz vardı, ineklerimiz vardı, her şeyimiz vardı.

Ailemde iki eşlilik çok yaygın, dedemin kuşağı hep 2 -3 evlilik yapmış, babam da iki kadınla evlenmiş, eskiden çok yaygındı bu ama şimdi çok az. İhtiyaçtan değildi bu durum, keyfiyettendi, erkekliktendi, bazıları ben zenginim, iki defa evlenirim diyordu, kimse bir şey demiyordu. Kız ve erkek çocukları arasında ayrım vardı ev içinde, babam rahmetli her zaman önce erkek çocukları diyordu. Annem ikinci

eş. Kardeşimin biri kayalıklardan düşmüş, bir kardeşim de Cizre'de şehit olmuş, bir diğeri de yurtdışına çıkmış. Ben hiç okula gitmedim. Erkekler de gitmedi okula, hiçbirimiz okula gitmedik, biz köyde büyüdük. Sonra Cizre'ye geldik iki kardeşimle beraber, biri şehit oldu, diğeri de yurtdışına İtalya'ya gitti. O sekiz yıl okumuştu.

Ben daha önce hiç şehre gitmedim, köyde evlendim, 13 yaşındaydım evlendiğimde, daha çocuktum ve üvey kardeşim için berdel* oldum. Evliliğin ne olduğunu bilmiyordum, bir şey anlamıyordum, hepimiz karşı çıktık, annem kardeşim herkes karşı çıktı, dediler daha küçüktür ama babam dediğini yaptı. Evlendirdi bizi. Kardeşim büyüktü. Evlendiğim kişi de bizim köydendir. Beraber çobanlık yapardık küçükken. Evleneceksin dediklerinde çok korktum, kayınbabamın evinde iş çok vardı. Babam diyordu ki "Evlenince onların ev işlerini yapamazsın." Allaha şükür ki işlerimizi yaptık, yetişebildik.

Düğünümü hatırlıyorum, davulla zurna vardı. Ben ve berdelin düğünü aynı gün olmadı, ben ondan 15 gün önce evlendim. Gelinlik yerine o zamanlar elbise vardı, Botan yöresine ait kıyafetlerimiz vardı. Onları giydim. Evlendikten sonra 24 yıl boyunca eşimin ailesiyle yaşadım, hatta kaynanamın çocuklarını bile ben büyüttüm şu an üniversiteye gidiyorlar.

Biz 24 yıl önce Cizre'ye devlet yüzünden geldik. Köyleri yaktılar bize dediler ki "Siz korucu olacaksınız". Kayınpederim kabul etmedi, böylece Cizre'ye geldik. Kocam İstanbul'a gidiyordu sürekli, çünkü orada çalışıyordu. Bazen iki yıl boyunca gelmiyordu, bazen daha uzun, bazen de altı ay kalıp dönüyordu. Orada çalışırken bize para

* Berdel: Ailedeki erkek üyeleri evlendirmek için, 'kız almayı' hedefledikleri aileye kendi ailelerinden bir 'kız vererek' yapılan eski bir töre.

gönderiyordu. Çocuklarım babalarını görmedi hiç. Biz tek başımızaydık. Ben başkalarının tarlasında çalışıyordum, pamuk topluyordum, başkalarının el işini yapıyordum. Bu şekilde çocuklarımı büyüttüm, bir keresinde çocuklarımı kaynanama bırakıp Manisa'ya gittim, bir kere de Silopi'de pamuğa gittim. Mevsimlik işler yapıyordum. Çok zorluk gördüm, her işi yaptım. Hiç demedim bu erkek işidir ben yapmam, bu ağır iştir, zahmetlidir… Her şeyi yaptım. Ben öyle çok zorluk çektim ki, benim çektiğim zorluk anlatılamaz. Ailede şiddete gelince, doğrusu ben hiç şiddet görmedim aileden.

Çocuklarımı okuttum. Biri hemşireliği kazandı, oğullarımdan biri sekiz yıl okudu, babası onu da inşaata götürüyor kendisiyle beraber şimdi. Bir kızım da sekize kadar okudu sonra da evlendi, bir çocuğum da dağa gitti. Yasaklardan dört yıl önce gitti, 13 yaşındaydı gittiğinde. Kasım ayıydı, pazar günüydü, geldi anne bana para ver tıraş olacağım dedi. Ben de ona para verdim gitti, tıraş oldu geldi. Dedi anne ne yemek yaptın, ben dedim ki patates kızarttım. Dedi ki hayır ben yemeyeceğim, ona dedim ki peynir getireyim sana seversin. Biraz ekmek peynir yedi çıktı, akşam geldi. Ona dedim ki, "Mehmed'im sen rahatsız mısın, hasta mısın, neden böyle keyifsizsin?". Dedi ki, "Yok bir şeyim ben zaten böyleyim." Yine bana akşam yemeğini sordu. Ona dedim ki şehriyeli çorba yaptım, yemeği koydum yemedi çıktı. Bazen anne ben gideceğim diyordu, o gün de anne gideceğim dedi ve gitti. Gidişinin üzerinden üç yıl geçti, yani Cizre'deki çatışmalardan sonra haber aldık ondan.

Sokağa Çıkma Yasakları...

Yasağın başladığı gün, teyzemin kızı mevlit veriyordu, biz oradaydık, birden insanların paniklediğini gördük. Bir gördük ki herkes kaçıyor, ben evde hazırlık yapmamıştım, hiçbir şeyimiz yoktu, dükkâna gidip bir şeyler aldım. Eve gittiğimde gördüm ki top sesleri geliyor çocuklarım korkuyordu, kulaklarına pamuk tıkadım. Biz yedi aile kardeşimin evine sığındık. Su yoktu, evde olan şeyleri yiyorduk sadece. Gündüz idare ediyorlardı çocuklar ama gece olduğunda hepsi ağlıyordu, silah seslerinden korkuyorlardı. Yasaktan sonra eve gittim her şeyim mahvolmuştu, perdeler yanmıştı. Her şey harap olmuştu, el atmadık hiçbir şey bırakmamışlardı. Erzaklar, perdeler, yataklar, her şey gitmişti... Yasak süresince 21 insan öldürülmüştü. Devlete karşı hendekler kazıdılar. Düşman üstümüze geliyordu, bütün gençlerimizi tutuyordu, götürüp işkence ediyordu. Şehit olan oğlum 20 defa işkence gördü, kulak zarı patladı, kolu kırıldı. Bu durumda gençler kendilerini korudular.

İlk yasaktan sonra bazı insanlar evlerini terk etti, bazıları da terk etmedi, ben evimi terk etmem dedim. Ben ve üç çocuğum evde kaldık. Küçük kızımı elimle tuttum, kocam, siz gidin dedi. Ben evime sırtımı dönüp gitmem dedim, bırakıp gitmem dedim. Biz 43 gün evde kaldık; elektrik yoktu, su yoktu, kış ortasıydı, kar yağıyordu... Kardeşim şehit oldu. İnsanlar evlerinden çıktıklarında, o da evine gidip çocuğunu ve eşini almak istiyor. Keskin nişancılar onu öldürüyorlar, Cudi mahallesinde. Daha 33 yaşındaydı. Üç tane de çocuğu var. Kardeşimin haberini aldığımda düşüp bayılmışım. Aklım başımdan gitti, delirdim. Ambulansı çağırdılar. O gün, özel timler geldi, kardeşimi istediler bir de. Biz hastaneye gittik orayı da işgal etmişti özel timler.

Hemşirelerin bizi tedavi etmesine izin vermiyordu özel timler. Beni kuzenimin evine götürdüler, Kardeşimin cenazesi 29 gün yerde kaldı.

Kardeşimin cenazesi günlerce sokaklarda kaldı. Duyduğumuzda delirmiştik, ne hissedebilirdi ki insan, sadece ağlıyordum. Aklım başımdan gitmişti, insanlar benimle konuşamıyordu. Hiçbir şey yapamıyorduk. Komşumuz olan bir kadın bakıyordu çocuklarıma, yemek veriyordu, onları yıkıyordu. Televizyonu açmıyordum, 40 gün başımı yıkamadım, üstümü değiştirmedim, "kendimi öldüreceğim" diyordum. Ölmek o halimden daha iyiydi, ben kardeşimi istiyordum. Biliyordum insanlar bu bodrumlardan sağ çıkamazdı. 29 gün sonra kardeşimin cenazesini getirdik. Gece köprünün üstüne gittik izin vermediler cenazenin yanına kimsenin gitmesine, sadece bir kardeşim ve kuzenim cenazeyi almaya gittiler. Başka kimsenin gitmesine izin vermediler. Bir hafta sonra Cizre'deki yasak kalktı, biz köprünün oraya gittik, arama vardı.

Ben kızımın yasını tutuyordum bilmiyordum ki ölenin dağa çıkan oğlum olduğunu…

İnternette kızımın ismi de vardı bodrumdakilerin listesi içinde, Xece'nin ismi. Bodrum'da olduğunu söylüyorlardı. Onların da haberlerini bekliyordum. Kardeşimin mezarına gittik, daha Fatiha okumamıştım, Êvdo Hoca yanıma geldi, anladım bana haber getirdiğini. Ona dedim ki "Allah rızası için çocuklarımdan hangisi belli olmuş?". Bana dedi ki "Ben bilmiyorum.". Ben de dedim, "Ben biliyorum Xece'dir kesin.". O da "Telefon gelmiş Urfa'da cenazelerden biri belli olmuş ama ben bilmiyorum kimin

olduğunu.” dedi. Biz belediyeye gittik hangi çocuğumun öldüğünü sordum. Onlar biz bilmiyoruz, dediler. Ben yere düştüm, beni hastaneye götürdüler, sabah Urfa’ya gittik savcılığa. Biz gittiğimizde kabul etmediler, “Belediyeden kâğıt getirin, ondan sonra cenazeyi vereceğiz” dediler. Bir gece orada kaldık, ben kızımın yasını tutuyordum, bilmiyordum ki ölenin dağa çıkan oğlum olduğunu… İnsanlar bana “Oğlun Cizre’ye gelmiş!” diyorlardı ama ben bilmiyordum, inanmamıştım. Cenazeye gittik yüzünü açtığımızda bir baktım ki kızım değil oğlummuş öldürülen, ağlayıp bağırmaya başladım. Dişlerinden tanıdım. Dedim “Bu benim Yaşar’ımdır.” Cizre’ye geldik aklım başıma geldi, tanımıştım onu, Tanımıştım onu ama kabul etmediler. Tekrar savcılığa gittik, kan verdik. Ama kızım kayıptı, onu bulamıyorduk...

Psikolojik tedavi görmeye başladım sonrasında, yatıştırıcı ilaçlar alıyordum. Ama şimdi bıraktım. Şimdi akciğer ilaçları alıyorum ve tansiyonum var, hipertansiyon çıkmış bir de, ayağa kalktığımda sağ bacağımda karıncalanma oluyor. Xece’nin haberini duyduğumda da dünya karardı gözümde, hiç kimseyi görmek istemiyordum. Çocuklarımın mezarlarına gidip bakıp bakıp ağlıyorum. Sürekli rüyama geliyor oğlum, bana bakmıyor, bilmiyorum niye yüzünü çeviriyor konuşmuyor...

Cizre sokaklarında yürürken, her şey gözümün önüne geliyor, çocuklarım, yürüdüğüm yollar aklıma geliyor. Üzerinden bir yıl geçmesine rağmen sokağa çıkamıyorum, gezemiyorum sokaklarda. Eşim kapıya gelip beni kapıdan arabayla alıyor. Bu yaşananlar Türkiye’nin ayıbıdır. İnanmıyorum ki başka bir devlette böyle şeyler olsun. Ne adalet var, ne insanlık! Bu devlette hiçbiri yok! Benim gördüğüm

şeyler kimsenin başına gelmesin. Türkiye devletinden benim hiçbir beklentim yok. Kardeşliğe olan inancım kalmamış, benim inancım kalmamış. Türkiye devleti asla kardeşimiz olamaz! Ben hayatım boyunca bu savaşı gördüm ve barışın olabileceğine asla inanmıyorum. Ama ben her şeye rağmen, her şey güzel olsun istiyorum. Biz bu kötülükleri gördük ancak hiçbir annenin yüreği yanmasın. Bu kanın durması lazım, yine de barış olsun diyoruz. Allah bizi yarattı bunu inkâr edemeyiz, devletin silahını alıp onların peşinden gidenler, kötülükten vazgeçsinler istiyoruz! Kardeşlerine karşı savaşmasınlar istiyoruz.

FATİME: BİZ DİYORUZ Kİ, SAVAŞ DURSUN, ANNELER AĞLAMASIN, KİMSENİN YÜREĞİ YANMASIN!

Adim Fatime, 43 yaşındayım. Diyarbakır'da doğdum. Annem gelin olup Bingöl merkezden buraya gelmiş, yaklaşık 60 yıl önce. Ben de burada doğmuşum. Evliyim. Biri erkek dört çocuğum var.

Eşim eskiden fırında çalışıyordu ama şimdi çalışmıyor. Önceleri oğlum çalışıyordu, televizyon antenleri kuruyordu, çalışıp bize bakıyordu. Askere gitmeden önce hastaydı biri ona yardımcı olacaktı, rapor alıp askere gitmeyecekti. Muayene oldu, yüzde 69 aldı. Yüzde 70 alsaydı askere gitmeyecekti ama vermediler. Bir rakamla kaçırdı, o yüzden onu alıp askere gönderdiler. Mecburiyetten gitti. Evde çalışan yok şimdi.

Sokağa çıkma yasakları…

Biz yasak zamanında Sur'da Dabanoğlu Mahallesi'nde kalıyorduk. Sebze pazarının yanında, orada çatışmalar vardı, o yüzden evimizi yıktılar. Yasak başladığında biz evdeydik. 1-2 ay boyunca fazla çatışma yoktu ama sesler vardı, çok şiddetli değildi. O zaman gelinim de bizimle beraber kalıyordu. Kocası askerdeydi çünkü ve kızım da bizimle beraber kalıyordu. Kızımın kocası da cezaevinde olduğu için kaynanası onu bizim eve göndermişti. O yüzden kızım ve torunum da bizimle beraber kalıyordu, yani evde sekiz kişi kalıyorduk.

Yasak geldiğinde biz üç aile birlikte kalıyorduk Sur'daki evimizde. Çatışmalar bazen çok artıyordu, af edersin, bazen tuvalette ya da banyoda kalıyorduk, korkudan. Dört Ayaklı Minare'nin yanında yaşanan olaydan sonra çatışmalar birden arttı. Apar topar evi terk etmek zorunda kaldık, çocuklarımızın bezlerini bile alamadan evden çıktık. Çocuklarımız çok korkuyordu kırk gün boyunca eve dönmeyi bekledik. Gözümüz evimizde kalmıştı belki çatışmalar durur da eve gideriz diye düşünüyorduk. Bizim yeni bir ev tutacak durumumuz yoktu, o yüzden kıyafetlerimiz poşetlerde başka evlerde kalıyorduk. Bir hafta annemin evinde kaldık, bir hafta kardeşimin evinde kaldık diğer akrabalarımızın evinde kaldık. Bir keresinde kayınımın evinde kaldık. Evde 40 kişi kalıyorduk, çocuklar doğru düzgün sofraya oturamıyorlardı, çekiniyorlardı. Çatışmalardan önce Sur'da düzenli bir hayatımız vardı, bir işimiz vardı. Çok şükür kimseye muhtaç kalmıyorduk. Evimizden çıkmak zorunda kaldığımızda kar vardı yerde, sonra boş bir ev bulduk, orayı kiraladık ama çok büyük zorluklar çektik. Ben 43 yaşındayım, 43 yıl daha yaşasam yine de bu yılı unut-

mam, çok perişan olduk. Çok zorlanıyorduk, gidip belediyeden yardım istedik. Bir arkadaşım vardı, o bize yardımcı oluyordu. Bir kere aradı, gelin size bir şeyler hazırladım, dedi. Yerde uyuyorduk, gittim bana üç tane sünger verdiler, bir tanesinde oğlum uyuyordu diğer ikisini bir araya getirip ben ve üç kızım, gelinim ve torunlar üzerinde uyuyorduk. Bazı öğretmenler vardı onlar bize yardım etti. Evlerden eşya toplayıp bize getirdiler. Bulaşık, halı gibi eşyalardı… Kabul etmek zorundaydık. İki aylık da kiramızı verdiler. 1-2 defada bize erzak aldılar.

Bir keresinde telefon çaldı, dediler ki, caddeye gelin size yardımda bulunacağız. Kızımı göndermedim ben kendim gittim, Ak Parti'den birileri gelmişti, arabanın bagajına açtılar. Bana 3-4 tane ekmek, bir paket bez, bir tane battaniye ve birkaç gereksiz eşya verdiler. Mecburdum almaya, ihtiyacımız vardı, aldım. Kim olduklarını bilmiyordum, bilseydim asla onlardan bir şey almayacaktım. Bana yardım poşetini verdiklerinde kamerayı açtılar. Bana 1 dakika dedikleri anda elimdeki poşeti yere attım. Dedim ki bunlar sizin başınıza da gelebilirdi. Yardımı kameraya almak için mi bana yardım ediyorsunuz. Eğer beni habere alırsanız asla bu yardımı kabul etmem, dedim. Onların verdiği poşetini yere attım. O zaman Ak Partili olduklarını anladım. Bizimle dalga geçiyorlardı, büyük medyalar röportaj yapıp bizimle dalga geçiyorlardı, ben de yardımlarını kabul etmedim. Eve geldim, ondan sonra başka kimse yardım için gelmedi. Kısacası herkes kendi menfaati peşindeydi. Bana soracak olursan açık açık söyleyeyim, kimse bize yardım etmedi, kimse halimizi sormadı. Herkes de biliyordu biz Sur'da ne haldeyiz.

Yasak başladığında yaşadıklarımızı çok iyi hatırlıyo-

rum. Konuşamıyorum şimdi. İlk başlarda polis evlerimize baskın yapamıyordu çünkü sokak köşelerinde hevaller nöbet tutuyordu. İlk büyük olay Kurşunlu Camii'nde oldu. Bazı hevaller [gerillalar] dışarıdan gelmişti. Benim psikolojim çok bozulmuştu, o zamanlar hevaller geldiğinde kimse onları içeri almadı. Hiçbir aile onları almadı, insanlar korkuyor, çekiniyorlardı. Benim evimde kalıyorlardı, ben onlara ekmek yediriyordum, onları yıkıyordum. Onların başını örtüp onları dışarıya çıkarıyordum, dışarı gittiğinde kızımı gönderiyordum onlarla. Yaklaşık bir ay benim evimde kaldı bir tanesi. Ondan sonra çatışmalar gittikçe arttı, ara ara geliyorlardı, bazen insanlar onlara yemek veriyorlardı. Kapılarını açıyorlardı, sonra insanlar korkularından ihanet ettiler, kaçtılar.

Evlerimizde kaldıklarında genellikle hedefleri ve hizmetleri hakkında konuşuyorlardı bizimle. Onlar bizim için çalışma yapıyorlardı. Biz hayatımızdan bahsediyorduk onlar da diyordu ki biz bunu düzene koyacağız. Biz Kürdistan'ı kuracağız. Böyle şeyler söylüyorlardı ancak ben inanmıyordum çünkü onların tankı topu yoktu. Ben ilk günden beri biliyordum her şeyin böyle olacağını, dışarı çıkıp yürüyüş yapmamıza bile izin vermiyordu polis, gaz bombası ile saldırıyordu.

Ben bin yıl daha yaşasam, o zorlukları unutamam…

Yasak başladığında sonbahar olduğu için biz hazırlıklarımızı yapmıştık evimizde erzak vardı kış için. Hazırlıklarımızı yapmıştık, etrafımızdaki dükkânlardan almıştık. Arabalarla evimize eşya getirmiştik sonra kaçtık. Zorla canımızı kurtardık, her şey evde kaldı. Kadın olduğumuz

için zorlanıyorduk, regl olduğumuzda çok zorlanıyorduk mesela. Yasakta evden çıkamadığımız için bir şekilde idare ediyorduk ama evimizi terk edip başkalarıyla aynı evi paylaşmak zorunda kaldıktan sonra çok zorluk yaşamaya başladık. Dediğim gibi, ben bin yıl daha yaşasam o zorlukları unutmam.

Biz Sur'da doğmuştuk orada büyümüştük, orada gelin oldum, evlendim, orada çocuklarım oldu. Çocuklarımı evlendirdim, orada törenlerimiz oldu, yani ailelerimiz oradaydı. Kardeşlerim, kız kardeşlerim, hepimiz Sur'da huzurla yaşıyorduk… Beraberdik, hastalıkta ve sağlıkta hep beraberdik, sonra savaş oldu. Her biri bir tarafa kaçtı, inan şimdi görüşemiyoruz.

Yasağın ilk zamanlarında önce suyumuzu kesmediler sonra bir roket attılar boru patladı. Evimiz su altında kaldı. Belediye de korktuğu için gelmedi ve sonra biz mecbur kaldık çıktık, sadece üstümüzdeki kıyafetlerle çıkabildik. Mesela bizim iş yerimiz vardı, yıllarca iyi komşularımız vardı. Bizim insanlarımız, Kürtler birbirlerine ihanet etti. Eğer öyle olmasaydı, bunlar başımıza gelmeyecekti. Gittiler, şikâyet ettiler, dediler ki bunlar hevallere yemek veriyorlar. Benim alt katımda oturanların tamamı Ak Partiliydi. Sadece biz yurtseverdik yani. Biz onların yanında bir şey söylemeye korkuyorduk. Çok kötü süreçti, herkes ihanet edebilirdi, kimseden doğru düzgün bir şey soramıyorduk.

Bir gün çok büyük bir çatışma oldu. Biz evden çıkmamıştık, kalktım kapıyı açtım evimiz ara sokaktaydı. Baktım 4-5 kişi karşıdan geliyordu, evdekilere çıkmayın dedim. Onların arkadaş olmadığını anladım, bizim arabamız burada kalmış, diyorlardı. Evdekilere çıkmayın, dedim, ben de kafamı uzattım sesler geliyordu. O zaman bana silah doğ-

rulttular kendimi zorla içeriye attım, mermer parçası bana değdi. Dışarıdan sesler geliyordu, bizim bir koridorumuz vardı, biz oraya gidiyorduk sesler kesilinceye kadar.

Eşyalar geri gelir ama giden canlar geri gelmez…

Yasak kalktıktan sonra insanları aradılar gelin eşyalarınıza alın, diyorlardı, tabi eşya meşya kalmamıştı. Birçok evi yakmışlardı, yakmadıkları evlere de polisler girmişti, içlerine pisliklerini yapmışlardı. Af edersin gidip baktım da kızların, kadınların iç çamaşırlarına bile pislik yapmışlardı. Söylemek istemiyorum ama kızların iç çamaşırlarını sıraya koymuşlardı, çok çirkindi, yazılar yazmışlardı. Mesela, "Şalvarlı Kürt kızları az kaldı geleceğiz"… Yani aklımda kalanlar bunlar, üç yıl geçti üstünden. Özellikle kadınlara yönelik yazmışlardı, "Hazır olun şalvarlı kızlar yakında geleceğiz" gibi…

Yasağa dört saat ara vermişlerdi ondan sonra tekrar yasak koydular. O gün kızımla kalkıp evimize gittik, kızım kendine bir şeyler alacaktı, bazı kıyafet ve yiyecek falan alacaktık. Mahalleye girdiğimizde kızım hevallerin yanına gitti. Zaten onların yanına çok gidiyordu, onlar da bize güveniyorlardı. Özellikle bir arkadaş vardı, uzun süredir medyaya bakıyorum bir türlü ona rastlamadım. Yaşayıp yaşamadığını çok merak ediyorum. Kızım sonra Kurşunlu Camii'nin oraya gitti. Ben de onun arkasından evimizin oraya gittim. Ben biraz elbise alayım diye eve girdiğimde, bir grup polis geldi. Kız kardeşimin kızı altı yıldır PKK'ye katılım yaptı, onun bir fotoğrafı vardı duvarda asılı, polisler gördüler alıp yere attılar. Birbirlerine terörist fotoğrafı dediler, orada bir şey yapmadılar bana, ifademi almadılar.

Bir cemaat evi vardı bizim evin yakınında, beni alıp oraya götürdüler. Bir yandan da bana soru soruyorlardı. Bana dediler ki evde bir silah bulduk, ben de benim değil, benim kapım açıktı ne bileyim oraya kim koymuş dedim, hiçbir şey ispatlayamadılar. Sonra beni karakola götürdüler, ifademi alıp mahkemeye sevk ettiler. Psikolojim çok bozulmuştu, aklım karışmıştı, bana dediler ki ifadelerin çelişkili, ben onlara dedim ki gelin benim evimi görün sizin de aklınız karışır. Benim kesinlikle silahım yok dedim, bana dediler ki gidip kardeşinin kızını getirebilir misin, ben onlara dedim ki nerede olduğunu biliyor musunuz? Sonra mahkeme günü geldi, beni çağırdılar, gittim. O arada çok rahatsızdım cezamı paraya çevirdiler sonra temyize gönderdik. 1-2 defa temyize gönderdik, dediler ki eğer silahta parmak izin çıkarsa çok büyük bir ceza alırsın.

Bazen gidip evimizin oraları görüyoruz. Evimizde hiçbir şey kalmamıştı. Birkaç öğretmen bize bazı eşyaları toplayıp getirmişlerdi onları yıkadım, eve koyduk. Yasak zamanında ev aylarca su altında kalmıştı, bir de onlar evde kalmışlar. Oraya gittiğimde çamurdan başka, pislikten başka bir şey görmedim. Yerler mermilerle doluydu sanki boncuk gibi yerlere dökülmüşlerdi. Zorla yolu açıp ayak basabiliyorduk yere, evin içine girebildiğimizde kurtarılacak hiçbir şey yoktu. Evimi o halde gördüğümde üzüldüm ama inanın savaş başladıktan sonra her şey çok kötü oldu. O güne kadar hiçbir şey umurumda değildi. Üzerimizdeki kıyafetler bile yansaydı üzülmezdik biz ama şu anda çok sıkıntılar yaşıyoruz. Keşke böyle olmasaydı, cenazelerimiz yerde kaldı, karın altında kaldılar aylarca insanlar. Eşyalar geri gelir ama giden canlar geri gelmez. Ben eşyalar için üzülmüyorum kesinlikle.

Savaş başlamadan önce herkesin normal bir hayatı vardı. Herkes kendi evindeydi, kimse inanmıyordu böyle bir savaş başlayacağına. Herkes önce kurtulmak istedi. Kimse eşyayı malı düşünmedi, canını kurtarmak istedi. Bir ay sonra artık kimse orada kalmamıştı, yasaktan sonra herkes evini terk etmek zorunda kalmıştı.

Yasak zamanında okula giden çocuklarım yoktu. Askerdeki oğlum evdeydi, hastaydı. Böbrek hastasıydı, hastaneye götüremiyorduk birkaç defa polislerin yanına gittim izin istemek için, izin vermediler. Doktor bilgisayardan baksın, ilaçlarını öyle versin dediler. Raporu evde kaldığı için ilaç vermedi doktorlar. O zamanlar başka da hastamız yoktu evde. O dönemde bizim evden ölen olmadı ama yaralanan oldu. Kesinlikle ambulans yoktu, çağıramıyorduk.

Zaten hevaller bizim evde bir ay kaldığı için komşular şikâyet etmişti. O yüzden komşular bizden şüpheleniyordu.

Biz Sur'dan çıktıktan sonra buraya şimdi bulunduğumuz yere geldik. Burası bizim için uygundu çünkü burada kira ucuz. Buranın elektrik ve suyu da kaçak, yani aboneliği yok, bina masrafı da yok. Burası köy gibi… O yüzden ancak burası bütçemize uygundu. Sonra devlet bize 1000 TL verdi kira yardımı için, gençlerimiz işsiz kaldı, oğlum askerden geldikten sonra da işsiz kaldı. Gittim gelinimin eşyalarını almaya, dedim eşyalarını verin, sıramız geldiğinde bizi çağırdılar. Sonra bizler oraya gittiğimizde çok insan gelmişti eşyalarını almaya. Sonra dediler ki mahallede iki tane arkadaş kalmış, onlar da oradan kaçmak istiyordu. Damdan atladılar. Bazılarının dediğine göre bizim evden çıkmışlar, bazıları da dedi üst kattan çıkmışlar. Onlar da insanlarla beraber oradan çıkmak istiyorlardı. Sonra olaylar çıktı, çatışma çıktı. Sonra anında orayı kapattılar ve

bize burayı boşaltın dediler. O olaydan sonra tekrar iki ay yasak oldu. Biz daha sonra tekrar defalarca gittik. Dosyanızı yazdık, dediler; bekleyin dediler... Memurlar mahalleye girmiş, olaylar var dediler ama daha sonra hiçbir şey çıkmadı.

Devlet tazminat ödeyecek dediler ama biz hiçbir şey almadık. Memurlar zarar tespiti için geldiklerinde olay çıktı dediler. İki tane gerilla yakalanmış dediler, tekrar olay çıkardılar. Mahalleyi yasaklı bölge haline getirdiler. 3-4 ay sonra elektriği de kestiler. Oğlum askerden döndükten sonra gitti İŞKUR'da çalışmaya başladı onun da masrafları vardı, sigara içiyordu, ne yapabilirdi.

Burada başımıza gelenlerden dolayı oğlum da çalışmayı bıraktı. Çocuk rapor almıştı ama yine de kaç kere gitti. Kızın da psikolojisi bozulmuştu. Onu bir işe gönderemiyoruz, korkuyoruz çünkü Sur'da yakalandı. Orada en az 100 kişi yakalandı gelip ailelerin ellerinden zorla alıyorlardı. Onları arabalara bindirip götürüyorlardı. Biz de o yüzden korkuyorduk, kapımızı bile açamıyorduk. Ben de korktum kızımı işe gönderemedim. Benim de zaten astımım var, eşim işsiz, oğlum ise askerde. İyi kötü ha bulgur yemişsin ha et yemişsin. Ne diyebilirim ki keşke gençlerimize böyle olmasaydı, hiçbir annenin yüreği ağlamasaydı…

Buraya geldiğimizden beri hayatımız çok değişti. Kızım şimdi hamile bir binanın giriş katında kalıyor, çok kötü bir ev. Buradaki komşularımız iyi ama eski komşularımız gibi sohbetimiz, muhabbetimiz yok. İnan artık binanın içinde bile kimseyi bulamıyorsun herkes kendi evinde. Buraya ilk geldiğimizde komşularımız bize farklı gözle bakıyorlardı. Diyorlardı ki Sur'lular ve Kobanê'liler buraya gelmiş, bize farklı gözle bakıyorlardı. Bazen bize saldırıyorlardı,

ilk başta kimse bizimle doğru düzgün konuşmuyordu. Hayatımız değişti. Keşke böyle olmasaydı diyoruz.

Biz diyoruz ki, savaş dursun anneler ağlamasın, kimsenin yüreği yanmasın. Hala cenazeler geliyor, gençlerimiz hala dışarıya çıkamıyor korkudan. Hala sokaklarda barikat var, gece 9-10 olduğunda korkuyoruz. Mesela kızlarımın psikolojisi, bizim psikolojimiz kötü etkilendi. Mesela kızımın kocası cezaevindeydi. 14 yaşında bir kızı var, o da artık çatışmalardan öğrenmiş, düğünlerde fişek atıldığında, "Anne, anne çabuk yere uzan!" diyor, "Yine olaylar başladı!" diyor. Bizim de çocuklarımızın psikolojisi bozulmuş. Hala gece veya sabah telefon çaldığında ben korkuyorum çünkü o korkular hala aklımda. Ne kadar anlatsam da bitiremem Sur' da olup bitenleri. İnşallah bir daha böyle şeyler yaşanmaz, görmeyiz böyle şeyler bir daha. Hayırlı bir barış olur gençlerimiz ölmez artık. İnan, ne kadar sürse de bir şey başarılmaz çünkü biz Kürtler birbirimizi desteklemiyoruz, bizim insanlarımız Erdoğan'ın beş kuruşu için koşturuyorlar. Bu acıları bir tarafa bırakmışlar, şimdi insanlara ev veriyor. Kimse hiçbir şey hatırlamıyor sadece yüreği yananlar olanları hatırlıyor.

BERMAL: ONLAR ÇOCUKLARIMIZA BUNLARI YAPTI, İNSANLARIMIZI ÖLDÜRDÜLER, ŞİMDİ DE EVLERİNDE RAHATÇA OTURUYORLAR!

Atmış beş yaşındayım. Şırnak›*ta* köyde doğdum. Annem bazen bir Haziran sabahında doğduğumu söylerdi ama hangi gün bilmiyorum. 19 yaşına gelinceye kadar doğduğum köyde yaşadım. Annemin beş kızı olmuş, dört tane de oğlu… Kızlardan bir tanesi vefat etmiş. Ne annem ne de babam hiçbir zaman kız-erkek çocuk ayrımı yapmıyorlardı. Kız kardeşim 2-3 yaşındayken ölmüş, Allah'ın emri işte! Kızamık hastalığına yakalandı, zamanı doldu... O zaman aşı yoktu, maalesef doktor yoktu, vardı da köyde yoktu.

Köyde o zamanlar okul vardı ama biz gidemiyorduk. O zamanlar şartlar pek iyi değildi. Öğretmenler gelip anne ve babalarımızla bizi okula göndermeleri için konuşurlardı. Yani bizim büyüklerimiz karar veriyordu. Babam okul okumuş, onun okuma yazması vardı. Ama bizim zamanımızda şartlar iyi değildi. O zamanlar öğretmenler köyü terk edip gitti, biz de öğretmensiz kaldık. Biz okuyamadık. Belli bir süre sonra büyüdükten sonra da öğretmenler geri döndüler

köye. Çocuklara ders verdiler, dediler ki "Okumamış olan kadınlar, kızlar okula gelsinler cumartesi ve pazar günleri, onlara okuma öğreteceğiz!" ama ben köy işleri yapmak zorundaydım, gidemedim. Sadece on gün okula gidebildim ben, o da alfabeyi öğrendim sadece. Ben kardeşlerimin en büyükleriyim. Babamın erkek çocuğu yoktu o zaman, ben mecburdum, onunla beraber her yere gidiyordum.

Ben Türkçe anlamıyordum, öğretmen de Kürtçe anlamıyordu. Okula gittiğim zamanlar da birbirimizi anlamıyorduk. Öğretmenler zaten köyde kalıyorlardı, insanlar onlara iyi davranıyordu, her şeyi onlara veriyorlardı. 10 gün sonra okuldan ayrıldım ben. O öğretmen de gitti zaten, çocuklar ondan sonra öğretmensiz kaldı ve okuyamadı. Biz dört kız kardeş de okula gidemedik ama dört erkek kardeşim de gitti okula doksanlı yıllarda köyümüz yakılana kadar.

16 yaşında evlendim ben, daha çocuk sayılırdım. O zamanlar bütün kızlar o yaşlarda evlendiriliyordu. Kızlar biraz büyüyünce babaları diyordu şimdi bunun evlenmesi lazım ve onları evlendiriyorlardı. 16 yaşlarına geldiklerinde, "yazıktır artık bu kız büyümüş" diyorlardı, o zaman cahillik vardı. Ben annemin dayısının oğluyla evlendim. Babalarımız da uzaktan kuzen, biz akrabayız. Komşuyduk o zamanlar. Eşim benden bir yaş büyüktü. Aramızda aşk yoktu. Ben ilk duyduğumda çok karşı çıktım. Ben evlenmiyorum dedim. Babam yalnız kalır ben ona yardım edeyim diyordum. Evlilik nedir bilmiyordum. Evlenmeden önce eşimle hiç görüşüp konuşmadık. Çok küçükken, yani çocukken birbirimizle oynamıştık, o zaman da hiç böyle bir şey düşünmemiştim. Beni istemeye geldiklerinde babam hiç sormadı bana, öylece sözlendirdiler. Ben de, annem de

çok üzüldü. Annem, "Hayır, o giderse yalnız kalırım, diğer çocuklarım küçüktür!" diyordu, "İstemiyorum!" diyordu. Nişanlıyken, yani düğüne kadar, eşimle yolda karşılaştığımızda yolumuzu değiştiriyorduk, görüşüp karşılaşmamak için. Bir yıl nişanlı kaldık, sonra evlendik. Düğünümüz Ocak ayında oldu. O zamanlar gelinlik yoktu, kara çarşaf giyiyordu gelinler ben de çarşaf giydim. Kırmızı bir yazma ile de yüzümü örttüler. Düğünde halay da çektiler, bazen radyo eşliğinde bazen de erbaneyle. Erbaneyi köyden birisi çalıyordu. Çocuktum çok korkuyordum evlendiğimde.

Evlendikten sonra eşimin ailesiyle yaşamaya başladım. O zaman ayrı yaşamak yoktu. Aile kalabalıktı; kayınpederim, kaynanam, çocuklar vardı. Yani o zaman öyleydi, o zaman gelinlere hizmetçi gözüyle bakılırdı, o zaman köylerde hep böyleydi. Ben evlendikten sonra aynı evde 4 yıl kaldık sonra o köyden çıktık ama yine beraber yaşadık. Toplamda aynı evde 18 yıl beraber yaşadık eşimin ailesiyle.

Bizimde o yıllarda köyümüz yakıldı. Biz hiçbir zaman koruculuğu kabul etmedik. Bütün köyü boşalttılar, köyün üstüne çığ düştü, evimizin üstüne çığ düştü. O zaman eşim askerdeydi, küçük bir kızım vardı altı aylıktı. Kaynanamın da benim gibi küçük çocuğu vardı. Biz ikimiz de bebek emziriyorduk. Ben diğerleriyle uyumuyordum, kaynanamın yanında uyuyordum. Aynı odada uyurduk hepimiz, kışları çok soğuktu. Biz çocuklar üşümesin diyorduk, ben de o yüzden kaynanamın yanında yatıyordum. Geceydi, çığdan haberimiz yoktu, bilmiyorduk ne olduğunu. Kayınpederim beni çağırdı, kalktım gaz lambasını yaktım, o zaman elektrik yoktu, gazyağıyla lamba yakıyorduk. Dışarı çıkacaktım abdest almak için dışarı baktığımda kar kapıyı kapatmıştı yani evimiz kar altında kalmıştı. Daha çığ düşmemişti

ama kar her tarafı kaplamıştı. “Kar kapıyı kapatmış, dışarı çıkamayız” dedim. Kayınpederim dedi ki “Dur etraf biraz aydınlansın çıkıp dışarıdaki karı temizleyeceğiz, o zaman kapıyı açabiliriz.” Ev kar altındaydı. Ev yıkıldı yıkılacaktı az kalmıştı. Sonra bir anda kayınpederim anladı, dedi ki vallahi çığ geliyor. Çığ gelmiş dediğinde artık ben kendimi kaybettim. Koştum pencereye o anda kaynanam kızım nerde diye sordu. Kızım kar altında kalmıştı. Onu bulup çıkardık. O gün hayvanlarımız kar altında kalmıştı hepsi karın altında kaldı, boğuldu. Kayınpederim dedi ki iyi ki oğlum evde değildi. Yoksa o da uyuyor olacaktı kar altında kalacaktı dedi. Eşim askerdeydi o zaman. Sonra insanlar toplandı etrafımıza bize yardım ettiler. Kimileri bize hayvanlarından verdi, dediler ki karın altından kurtulmuşsunuz ama eviniz gitmiş, bu da bizim yardımımız olsun. Oradaki evimiz yıkılınca buraya geldik, şimdiki evi tuttuk.

Askerler köyleri bastığında insanların bir kısmı gitmişti, bir kısmı kalmıştı ancak insanlar korucu olmuyorlardı. Gabar Dağı tarafındaki köyleri topa tuttular, biz bir odada kalıyorduk. Bize evlerinizden çıkın diyorlardı, insanlar çıkmak istemiyordu. O yüzden Gabar Dağı üzerinden topa tuttular evlerimizi. Bazen öyle oluyordu ki sabaha kadar yüzüstü yatıyorduk. Haziran ayıydı. 94 yılının Haziran ayıydı köyümüzü yaktılar. Korucular, askerler beraber insanların evlerini yaktılar. Biz oradayken köyleri yaktılar...

Evden sadece kendi canımızı kurtarabildik. Komşumuzun iki tane çocuğu içerde kalmıştı. Geldi, büyükanneme, “Çocuklarımı kurtar!” dedi, “Çocuklarım evde ev yanıyor!” dedi. Büyükannem onun çocuklarını kurtardı evden. Böyle şeyler yaptılar bize işte, bu devletin bize yapmadığı kalmadı! Sonra biz buraya geldik tekrar aynı kötülükleri

bize yapmaya devam ettiler.

O zamanlar çok korkuyorduk. İnsanlarımız çaresizdi sadece ağlıyorduk her şeyimiz içerde yanıyordu, hayvanlarımız yanıyordu. Biz hiçbir şey yapamıyorduk. Köyden kaçanların hepsi başka bir yere gitmek zorunda kaldı. Bazıları büyük şehirlere gitti. Türklerin olduğu yerlere taşındılar. Biz de bir ev aldık ama çok zorluk gördük. Biz köyümüze geri döndüğümüzde de askeriye geri geldi. Köyde hiç erkek kalmamıştı. Sadece kayınpederim vardı, hiç kimse kalmamıştı. 90'lı yıllarda her zaman askerler, polis, özel harekât sürekli evimizi basıyordu. Kim varsa alıp götürüyordu. Bize hep gerillalar evinize geldi mi diye soruyorlardı. "Geldiklerinde yanlarında kim vardı, şehirden onlarla gelen oluyor mu?" gibi sorular soruyorlardı. Bizi niye korucu olmuyorsunuz diye suçluyorlardı.

Eşim o zamanlar gurbetteydi. İnşaatlarda çalışıyordu. Birçok şehirde çalıştı. Tekirdağ'a kadar gidiyordu, orada birkaç yıl kaldı. Yılda bir defa bizi ziyarete geliyordu. Geldiğinde de kısa kalıp tekrar gidiyordu. Ziyarete geldiğinde de bize Tekirdağ'dan hiç bahsetmiyordu. Hatta kayınpederim ona eşini de götür dedi. Biz burayı bırakıp gitmiyoruz, dedik. Onlara sırtımızı dönüp gitmedik. Burada ölürsek de beraber ölelim, dedim.

90'lı yıllar: JİTEM Kapıda...

Bir gün yine geldiler, inip kapıyı açtım, karşımda Kürtçe konuşuyorlardı. Komşularımızın evini sarmışlardı, bütün evlerin etrafını tutmuşlardı bizimkinin de. Kürtçe konuşanlar Jitemciler, Kürtçe konuşuyorlardı. Bize dediler ki ne zaman nerden geldiniz buraya. Biz de onlara dedik

ki biz Ağır köyünden (Derşa) gelmişiz. Bana dedi ki beni tanımıyor musun? Ben Hogir' im o gün size geldim, siz o kadar bana hizmet ettiniz yemek yedirdiniz. Ben de ona dedim ki, sen ne zaman bizim eve geldin? Ben ne zaman sana yemek verdim? Bizi kandırmaya, oyuna getirmeye çalışıyorlardı. Benle konuşanın kıyafetleri yeşildi, zayıf ve uzun boyluydu. Pantolonu asker pantolonuydu ama üstü sivildi. Bana dedi ki "Daha öncesinde sizin eve geldim." Ben dedim ki "Eğer gelmişsen, bizden birinin ismini bilmen lazım, o zaman bizden birinin ismini söyle?" dedim. Kayınpederimin ayakkabılarına baktı dedi ki sen bu ayakkabılarla işe mi gidiyorsun savaşa mı? Biz ona dedik ki hayır biz hiçbir zaman olay çıkarmadık. Bizi tekmelemeye başladı. Bütün odaları tek tek gezip aramaya başladı, hiçbir şey bulamadı. Biz köyden daha yeni gelmiştik. Eşyalarımızı getirmemiştik. Evde hiç erkek yoktu ama ben hiçbir zaman korkmadım kendimi korkutmadım. Sadece Allah' tan korkarım.

Bizimle konuşan Jitemci bizim taraflardan değildi. Serhat bölgesinden geldiği belliydi, Serhatlılar gibi konuşuyordu. Sonra dedi ki inşallah gerçekten bir şey bilmiyorsunuz. Dışarı çıktı. Bizim komşulardan birini getirdi, ona işkence etmişlerdi, bizim gözümüzün önünde hala işkence ediyorlardı. Üzerinde sigara söndürüyorlardı, üstüne naylon akıtıyorlardı (Naylon eritilip insan bedeninin üzerine akıtıldığında/ döküldüğünde / damlatıldığında sigara yanığından daha derin yanıklara neden olur). Her şeyi gözümüzle görüyorduk ama hiçbir şey yapamıyorduk. Ben ve kaynanam yalnızdık. O adamı aldılar iki ay boyunca işkence ettiler. Sonra o komşumuz da gitti başka şehirlere. 2-3 yıl öyle geçti…

O zaman insanlar bodrumları kendilerini korumak için inşa ediyorlardı…

Eşim 3-4 yıl boyunca dışarıda çalıştı. Sonra buraya geldi. Buraya geldikten sonra da iş yoktu, bazen inşaatlarda çalışıyordu bazen de şoförlük yapıyordu. Sonra bir araba aldılar, gidip gelmeye başladı. 3- 4 ortakla beraber almış o arabayı. Ondan sonra o arabayla Irak'a gitmeye başladı. O zamanlar Hizbullah da vardı. İnsanları tehdit ediyor ya da öldürüyorlardı. Tanıdıklarımdan da ölen oldu o dönemde. Devlet kuzenimi öldürdü. Ona dediler ki "Sen dışarıdakilere yardım ediyorsun.". Ona işkence etmişlerdi. Askeri tankla ezmişlerdi. Biz iyi biliyoruz devletin yaptığını! Faili meçhul cinayetlerden biri o da. O zamanlar faili meçhul çok cinayet vardı. Diğer kuzenimiz de aynı şekilde öldürüldü. Hastanede müdürdü kuzenim. Bir gün kalktı dedi ki kardeşimi öldürdüler, beni de öldürecekler devlet bana da işkence yapacak dedi. Oğlu ile berberdeyken kapıda onu da vurup öldürdüler. 95 yılında yaşandı bunlar!

O zamanlar kimin kim olduğu belli değildi. Her gün birini öldürüyorlardı, top atıyorlardı. İlk geldiğimiz yıl evimizde uyuyamadık. Artık ne bir yere gidebiliyorduk ne de uyuyabiliyorduk bazen top attıklarında biz komşumuzun bodrumuna gidip orada kalıyorduk. Sabaha kadar orada bekliyorduk. O zaman insanlar bodrumları kendilerini korumak için inşa ediyorlardı. Top attıklarında bodrumları sığınak olarak kullanıyorduk. Bodrumlar soğuk olduğu için fazla eşyalarımızı da oraya koyuyorduk. 90'lı yıllarda pek çok insan kendini toplardan korumak için bodrumlar yaptı. Yani o zamanlar top attıklarında insanları, kadınları, çocukları öldürüyordu. Bir kadını vurdular. Karnındaki bebe-

ği ile beraber parça parça olup ortalığa savruldu. 94 yılında top mermileri attıklarında insanlar parça parça oldu. Bir evde beş kişi öldürdüler. Polisin biri kendi ağzıyla söylemiş, kaynanasına söylemiş. Karnında çocuk olan bir kadını vurduklarında karnındaki bebeği dışarı çıktı diye... Köylülerimiz de anlatıyordu nerede bir aydınlık varsa oraya top mermisi atıyorlarmış, çoluk çocuk herkes ölüyormuş. Bu insanlık işi mi, bu insanlık değil!

Dört erkek, üç tane kızım vardı. Köyde çığ düştüğünde daha bebek olan kızım 95'den sonra şehit oldu. Onu büyük bir zorlukla büyütmüştüm. O kadar zor yıllardı ki babaları bile eve gelemiyordu. Biz onları büyük bir zorlukla büyüttük… O zamanlar kadınlar çalışmıyordu, biz evde kalıyorduk. Çocuklarımı okutmaya çalışıyordum. Hepsini okula gönderdik bütün zorluklara rağmen, okusunlar dedik, biz okumadık onlar okusun dedik. Bir iş bulsunlar kendilerine dedik.

İki büyük kızım var onlarla genellikle arkadaş gibiyiz. Hayatımızda baskı vardı hep. Kaynanam çok iyiydi, iyi geçiniyorduk ama onun da çocukları vardı, çocukları küçüktü. O da çocuklarına bakıyordu yani benim çocuklarıma bakamıyordu ancak kendi işini yapabiliyordu. Rahmetli kayınpederim biraz sertti sadece bana karşı değil, herkese öyleydi. Kötü şeyler söylüyordu, sadece bana değil herkese. Eşim de öyleydi zaten daha küçüktü, o da çocuk sayılırdı.

İlk oğlum, PKK'ye katılım yaptığında 15 kişi ile beraber gitmişlerdi. Çok çalışkan bir çocuktu. Lise ikiye girdikten sonra herhalde ergenlikten dolayı dersleri gittikçe kötüleşti ama yine de akıllı bir çocuktu. "Avukat olacağım, halkımı savunacağım!" diyordu. Okula gidiyorlardı. Okulda bir şey yapmayın diyorduk. Okulda herhalde Newroz

ateşi yakmışlardı, gidip öğretmene söylemişler, öğretmen kızmış, bir daha böyle bir şey yaparlarsa onları okuldan atacağız demiş. Biz de ona bir daha okula gitme, dedik; keşke demeseydik o da bizim cahilliğimiz. O yıllarda okula giden çocuklar Türkçe bilmiyordu, Kürtçe konuşuyorlardı. Öğretmenler de onlara Kürtçe konuşmayın diyorlardı. Kürtçe bilen öğretmenler geldiğinde seviniyorduk. Çocuklarımız Kürtçeyi unutmayacak diyorduk ancak o yıllarda çok baskı vardı.

Oğlum bir Newroz gününde katılım yaptı. Akşamdı, o geldi. Anneannesi de evdeydi, geldi oturdu bana bakıp, "Annem beni ne zaman evlendireceksin?" dedi. Ona bakıp güldüm; "Oğlum sen daha küçüksün," dedim, "amcaların var, ikisi evlenmeden senin sıran gelmez" dedim. Çocuklar işte, internet üzerinden belki tanıştığı biri vardır diye düşündüm, bilmiyorum. Büyükannesini çok severdi. Büyükannesi ona dedi ki, "Oğlum, amcaların evlendikten sonra sıra sana gelecek." O gece büyükannemde kalacağım, dedi. Pazar gecesiydi. "Oradan Newroz Parkı'na geleceğim, parka dayımın yanına gideceğim." dedi. Sonra beni aradı, "Burada kalacağım" dedi, ben de "Olur" dedim. Sabah dayısının evinde düğün vardı, kalkıp oraya gittim dayısı bizi çağırmıştı. Akşama kadar dayısının yanında kalmış. Akşam biz eve döndük babası telefon açtı. Telefona ben baktım babası Hogir eve dönmüş mü dedi. Hayır, eve gelmemiş dedim. Bugün parka gitmemiş dedi. Dayısını çağırdık her yerde onu aradık. Dayısının orada çay ocağı vardı. Onun yanına gidiyordu, oradan da büyükannesine gidecekti bize bir şey söylemedi. Her yerde onu aradık. Bir arkadaşı bize, Diyarbakır'a Newroz'a gittiğini söyledi. Herkes oraya gittiğini söylüyordu, döneceklerini söylüyorlardı. Diyarbakır Newroz'u bittikten sonra

da dönmedi. O gündü. O gün gitti…

Dört yıl boyunca ondan hiçbir haber almadım. Her şey geliyordu aklıma. Akşama kadar aklımdan çıkmıyordu. Sofra kurduğumda yemek yemiyordum, boğazımdan bir şey geçmiyordu. Daha küçüktü. Dört yıl sonra Feraşîn'den biri geldi. Festival zamanıydı, dedi ki "Onu orada gördüm." İnanmadık, kalkıp oraya gittim. Burada dediler, orada dediler sonra yok burada değil, dediler. Bakmadığım yer kalmadı her yeri aradım artık psikolojim bozulmuştu. Onu hiçbir zaman görmedim. Ta ki Kobanê çatışmaları başlayıncaya kadar. Televizyonda hep Kobanê'den bahsediyorlardı. Televizyonda gördüm onu, konuşmuyordu, bir Doçka'nın üzerindeydi. Onu gördüğüm gibi tanıdım. Onu ilk gördüğümde ilk düşündüğüm "acaba biz Suriye'ye gidemez miyiz" idi.

Çok değişmişti. Başına bir puşi sarmıştı. İçim parçalanıyordu evlat acısı çok zordur, bilenler bilir. Başkasının elinden yemek yemezdi, ona iyi bakıyordum, elbiseleri sürekli temizdi, kendisi de öyleydi. Kılık kıyafeti kirli insanları hiç sevmezdi. Kötü birisini gördü mü, onunla asla arkadaşlık yapmazdı. Kötülüğü kabul etmezdi, haksızlığı da… Hogir, 2016 yılında Şırnak İdil'de hayatını kaybetti. Çatışmaya girdiğini bilmiyorduk, zaten belli değildi.

Sokağa çıkma yasağı: Başımızı çıkardığımız gibi ateş açıyordu keskin nişancılar…

Zaten hendekler yapılmıştı ilk yasakta da vardı hendekler. Biliyor musun insanlar neden bu hendekleri kazıdı? Sürekli insanlara baskı yapıyorlardı, çocuklarını gözaltına alıyorlardı. Çocuklarını alıp götürüyorlardı, onlar da çocuklar

polisler tarafından götürülmesin dediler. Artık çocuklarımızın ödü koptu. Yeter artık, gelip onları almasınlar. Evet, barış süreci diyorlardı ama her gün baskı yapıyorlardı. Bir de bizimkiler gençti, hepsi ergenlik çağındaydı. Bilirsin, bu yaşta her şeyi yapıyorsun. Onlar diyorlardı ki biz bunları yapacağız. Çok da başarılı oldular. Sonra o hendekleri tamamladılar. İkinci yasakta artık hendekler tamamlanmıştı. Devlet görüyordu hendek kazdıklarını, izin verdi, yani devletin bildiği bir şeydi. Sanki görmüyor muydu? Bu kadar insanı öldürdü. Keşke bu hendekler kazılmasaydı da bu kadar insan ölmeseydi.

Ben kendim de bazen söylüyorum devletin derdi savaş çıkarmaktı. Sonra da bütün Kürtleri ortadan kaldırmak, hepsini öldürmekti. Zaten mahallenin gençleri hendek kazmışlardı. Sürekli panzer geçiyordu, geçerken de hendek kazanlara selam bile veriyorlardı. İnsanlar söylüyordu. Ben görmedim ama insanlar gelip söylüyordu, panzerlerin çoğu geçince içindekiler bize selam veriyor diye.

Ben sokağa çıkma yasağı geldiğini anons yaptıklarında duydum. Anons yaptılar, dediler ki şu saatten şu saate kadar yasaktır, devlet sokağa çıkma yasağı koymuştur. Yasak başladığında bütün dükkânlar kapandı. Biz de kendimize erzak aldık, zaten evde hiçbir şey kalmamıştı. Dedik ki evde bari açlıktan ölmeyelim yasak kalkıncaya kadar. İki yasak arasında evde artık hiçbir şey kalmamıştı. İnsanlar artık aç kalmaya başlamıştı. Herkesin psikolojisi bozulmuştu. Herkes kaçmaya başladı. İnsanlar artık çocuklarını evde unutup kaçmaya başladı.

Ne su vardı, ne de elektrik! Bidonlara doldurduğumuz su vardı, onlar da bitti. Çocuklar çok korkuyordu. Üstümüze bombalar düşüyordu. Herkes korkuyordu, hepimiz kor-

kuyorduk. Biz bodrumlara gitmedik hiç. 23. güne kadar da kendi evimizdeydik. Sonra mecburen biz de çıktık, hemen caddenin diğer tarafına gittik. Yine Cizre'nin içindeydik, Cizre tamamen yıkılıncaya kadar da aynı yerde kaldık. Biz çıkmadık. Nereye gidecektik ki kış vakti! Sonra boş bir ev bulduk, ona girdik. Ev sahibi şehit annesi olduğum için bizden kira almadı. Etrafta birkaç komşum vardı. Onlar da çocuklarını bir yerlere göndermiş, kendileri kalıyordu. Komşularım iyiydi ama birbirimizin evine gidemiyorduk. Ancak duvarları kırıp öyle geçebilirdiniz. Sokaklardan da asla geçemiyorduk. Başımızı çıkardığımız gibi ateş açıyordu keskin nişancılar.

Mesela bir yiyeceğimiz bittiğinde, bir avlu duvarı vardı aramızda, onu kırmıştık. Oradan geçip birbirimize yardım ediyorduk. Bazen birisi bir şey bittiğinde diğerinden alıyordu, birisinin tandırı varsa diğerleri gidip orada ekmek pişiriyordu. Fasulye, bulgur, pirinç, nohut gibi yemekler vardı. Kuru gıdalar vardı sadece, diğer şeyler yoktu. Ne aldıysak bitmişti. Dükkânlarda her şey bitmişti, sadece kuru yiyecekler vardı.

Yasak başlamadan önce öğretmenler gittiklerinde, çocuklarımızın kalpleri çok kırılmıştı. Çocuklar öğretmensiz kalmıştı, çok sıkılıyorlardı. Oyun oynayamıyorlar, dışarı çıkamıyorlardı. Hepsi evde kalıyordu. Cezaevine girmiş gibiydiler. Çok korkuyorlardı. Ne olsa evin içinde oluyordu. Artık hastane de yoktu. Hastaneye de el koymuşlardı.

Biz kadınlar da çok zorlanıyorduk. Mesela regl olduğumuzda evde bulduklarımızla idare etmeye çalışıyorduk. Evdeki kumaşları kesip kullanıyorduk. Kadınlar rahatsızlanıyordu, kanamaları oluyordu. Bazıları düşük yaptı o dönemde. Birçok kadın düşük yaptı korkudan.

Ben kendim de korku ve üzüntüden menopoza girmiş gibi oldum. Üç ayda sadece iki gün adet görüyorum. O zaman da çok az kanamam oluyor. Doktorlar diyor ki menopoza girmedin ancak stresten olmuş diyorlar. Karnım bazen çok şişiyor. Bazı insanlar diyor ki seni hiç sağlıklı görmedik. Ben de onlara diyorum ki ben yine hamileyim... Ailemizde hiç kalp rahatsızlığı yoktu mesela ama bu olaylardan sonra bende başladı. Kalbimden ameliyat oldum ve psikolojim çok bozuldu.

Nergis, Hogir' dan önce yaşamını yitirdi. Bodrumda şehit oldu. Yasemin buradaydı, bizim yanımızdaydı. 16 yaşındaydı, liseye gidiyordu. 15-16 yaşlarındaydı. Evde kaldığı için çok sıkılıyordu birkaç gün evde kaldıktan sonra canı sıkılmaya başladı. Sokağa çıktığında ben sinirleniyordum, çıkma diyordum. O çıkıp arkadaşlarının yanına gidiyordu. Sonra bir gün beraber dışarıya çıktık. Dükkânların kapısı kapalıydı, her yer kapalıydı. Eve gidip bir şeyler almak istedik. Çünkü giyecek bir kıyafetimiz bile yoktu. İnsanlar çocuklarını bile evlerde bırakıp kaçmıştı. Bir gün o tarafa gittik, eski evimizin olduğu tarafa. Toplar üzerimize doğru patlamaya başladı. Evden tüpümüzü ve birkaç battaniyemizi almak için gitmiştik, sonra komşu kadın gidip evden bir şey almak istedi. Ona gitme dediğimde yine gitti. Komşu kadın bana, "Sen burada bekle!" dedi. Ben de bekledim, caddede durmaya korkuyordum, binanın kapısında durdum. Döndüğümde bana "Senin kızını gördüm, yolun diğer tarafına gidiyordu." dedi. "Bir şey olmaz!" dedim. Herkes kendi eşyasını almaya gidiyor. İnsanlar gizliden gidip erzak alıyorlardı. Herkes açtı, çocukları açtı. Hiçbir şey kalmamıştı. Kıyafet bile kalmamıştı. Hava çok soğuktu. Kadın bana "Keşke kızın gitmeseydi, oradaki insanları

gözaltına alıyorlar.” dedi. Korkmaya başladım. Artık dayanamıyordum. Evde biraz iş yaptım ama artık dayanamıyordum. Ne olursa olsun çıkacağım dedim. Caddeye kadar gittim, bütün duvarlar yıkılmıştı, kimseyi göremedim akşama kadar bekledim kızımı. Göremedim artık geri döndüm. O günden sonra onu hiç görmedim. Telefonunu da evde unutmuştu. Her yerde onun görüntüsünü görüyordum. Akşam saat dörtten sonra telefon çaldı. Nergis’ti, ona neden gelmediğini sordum, “Gelemiyorum” dedi, “Askerler var!” dedi. “Orada hiç korkma,” dedi, “mahalledeki bütün arkadaşlarımız burada.”. Bu kimin telefonu diye sordum “Ahmet’ in” dedi. “Ahmet’ e ver” dedim, “onunla konuşacağım!”. Onunla konuştum, “Kızımı eve getir!” dedim. Bana “Yapamam” dedi. “Başımızı bile çıkaramıyoruz, yolu kapatmışlar.” dedi. Panzerler bütün yolları kapatmıştı. Kimse başını çıkaramıyordu, pencereye bile çıkamıyorlarmış. Artık ne gecem geceydi, ne gündüzüm gündüz! Üzüntüden artık yemek bile yiyemiyordum.

Onunla vedalaşmama bile izin vermediler. Ölülerin ne zararı olabilir ki! Demek ki bu insanların ölülerinden de korkuyorlar!

İki çocuğum zaten gitmişti, üçü hala yanımdaydı. Eşim de buradaydı. Çok üzülüyordum. Eşime diyordum ki “Bu kız askerlerin eline geçerse başına neler gelecek…”. Ben diyordum ki “İnşallah askerlerin eline sağ geçmez!”. 15 gün bodrumda kaldılar…

Önceleri ben onların bodrumda kaldıklarını bilmiyordum. Onların mahallede kaldıklarını sanıyordum. On beş günden sonra bodrumda ölen on kişinin adını söylediler.

Nergis'le beraber üç kişinin de yaralı olduklarını söylediler. İnternette bunları gördüğümüzde, kalktık polisi aradık, yaralı olduğunu söyledik kızımın, onlara anons etmelerini söyledik. Belki çıkar dedik kızım. Eğer o çıkmazsa ben gider onu sırtlayıp çıkaracağım, dedim. Ama askerler çocuk, kadın, 70 yaşındaki insan, bir aylık bebek demiyorlardı… Çünkü biz artık onların gözünde hep aynıydık. İster bekçi olsun, ister korucu devlet için hiç fark etmiyor. Kızıma neler yaptıklarını biliyor musun? Sadece benim kızıma değil, bütün kızlara… O yüzden ben diyordum, "Onların eline sağ geçmesin!".

Bazı kızları bu caddelerde çırılçıplak soydular. Caddelerde üzerlerine basıp fotoğraf çektiler! Bunu yapanlar, Türkiye devletinin askerleri değil miydi? Türk askerleri bunu yaptı. O öldürülenler de benim kızım gibiydi. Onlara bu işkenceleri yapanlar, o kızların ailelerini hiç düşünmediler mi? Onların da kızları anneleri eşleri yok mu? Onları da bir kadın dünyaya getirmemiş mi? Onlar Allah'tan mı gelmiş sanki! Annelerini hiç mi düşünmediler? Kızlarını hiç mi düşünmediler?

Bir gün dışarı çıktığımda iki genç ve bir orta yaşlı erkek ile benim üzerime kurşun yağdırdılar. Yukarıya doğru kaçtık. Biri bana "Gitme abla, seni de öldürecekler" dedi, kalktım yine sokaklardan geçtim. O benim ciğerimdir, dedim. Bu sefer bir top attılar. Bir kadın ve kocası o anda düştü felç gibi oldular gözümün önünde. Allah şahittir ki ben tekrar ayağa kalktım, caddede bu sefer kardeşimi gördüm. O da bana doğru geliyordu. Kızın nerede diye sordu. O da kızımın nerede olduğunu bilmiyordu, bana soruyordu kardeşim de hala sakat. Kardeşim sırtından yaralandı. Caddenin ortasında panzerden Doçka ile onu sırtından vurdu-

lar. İki arkadaşıyla düştü, bir daha da kalkmadılar. Orada kadınlar da düştü, erkekler de, yaşlılar da… 3 kişi de orada şehit oldular.

Nergis benimle bir iki kere konuştu telefonda. Olduğu yer çok kalabalıktı. Ona nerede olduğunu sordum, bana "Merak etme," dedi, "arkadaşlarımın yanındayım!" dedi, telefonu kapattı. Şehit olduğu internette yazıyordu ağır yaralı olduğunu söylüyorlardı. Biz polisleri çağırdık. İzin vermediler bizim gidip almamıza, diyorlardı ki kendisi çıksın. O nasıl çıkacaktı? Yasak kalktıktan sonra bodruma gittik. Hiçbir şey kalmamıştı, yanık parçaları yerdeydi. Hepsinin telefonları yanmıştı, minderler yanmıştı. Bazılarının parmaklarının parçaları yerdeydi. 4-5 parça toplamışlardı, bir duvarın üstüne koymuşlardı. Gazeteciler onların fotoğraflarını çekiyordu.

Biz Nergis'i 20 gün boyunca aradık. Nerede olduğunu bilmiyorduk. 20 gün bittikten sonra Cizre'deki morgdan bizi çağırdılar, gidip onu orada gördüm. Cizre'deydi sadece yüzünün bir kısmını gördüm zaten amcası da hastaydı, amcası onu gördüğünde bayıldı. Sol gözünden vurulmuştu, hemen üstünü örtün, dedim, babasına üstünü ört dedim. Allah' tan tek istediğimiz onların eline sağa geçmemesiydi ölsün de ellerine sağ geçmesin diyorduk. Onu yukarıdaki şehitliğe götürdük. Bütün şehitleri oraya gömüyorlardı. Başımıza silah dayadılar onu gömünceye kadar. Cenazesini önceden yıkamışlardı zaten bizimkiler. Ben televizyonda konuştuğumda imam beni görmüş ve demiş ki annesi onu bu halde görmesin. Ben onları yıkadım demiş onu ve 12 arkadaşını. Onları getirdikten sonra akşam insanlar gelmeye başladı, artık izin vermediler. Babası, belediyedekiler, dört amcası, dört de yabancı kişi gitti. 6-7 kişi namazını kılmış.

Dört bir taraftan insanların üzerine gaz attılar, üzerimize silah doğrulttular. Onunla vedalaşmama bile izin vermediler. Ölülerin ne zararı olabilir ki! Demek ki bu insanların ölülerinden de korkuyorlar. O yüzden gidip mezar taşlarını kırıyorlar yani bu milletin korkusu onların sürekli yüreğindedir. Ben böyle düşünüyorum bizim küçük çocuklarımızdan bile korkuyorlar. İşte inşallah bu korku hiçbir zaman yüreklerinden çıkmaz.

Ben yine de Allah' a şükür ediyorum diğerlerinin halini görünce. Bazılarının cenazesi bile bulunamadı. Ben her zaman söylüyorum Nergis'le arkadaşlarının hiçbir farkı yok benim için. Sadece kızları daha çok düşünüyorum, onlar sürekli benim aklımda, hiç aklımdan çıkmıyorlar. Onlara üzüldüğüm kadar başka bir şeye üzülmüyorum. Nergis evdeyken de karanlıktan korkuyordu, orada ise 15 gün kalmıştı. O çocuklarla beraber bodrumlarda Nergis'ten daha küçük olanlar da vardı. 11 yaşında olan bir çocuk vardı. Bugün yüzlerce çocuk babasız kaldı. Sanki 70 yaşındaki kişi terörist miydi? Bir aylık bebek terörist miydi? Bugün de, her gün evlerimizi basıyorlar. Her gün polisler evlerimizi basıyor. Çocuklarımız onlardan korkup evden çıkıp gidiyorlar.

Nergis'in taziyesi devam ediyordu. Onu gömdükten bir hafta sonra eve geldik, insanlar evimize taziyeye geliyorlardı. Bir gün polis panzerlerle kapımıza geldiler. Hogir'i sordular. Onlara Hogir'i neden sorduklarını sorduk, onlar biliyorlardı şehit olduğunu ama biz bilmiyorduk. Onlar bizim bilip bilmediğimizi öğrenmeye gelmişlerdi. Onlara bizi hiç aramadığını söyledik. Bana "Bizimle dalga mı geçiyorsun!" dedi. "Hayır" dedik, "O zaman bu ne kalabalık!" dedi. Ben de ona "Bu kızımın taziyesidir." dedim. "Siz kı-

zımı öldürdünüz, siz hala benden ne istiyorsunuz?" dedim, bana "Biz senin kızını öldürmedik, örgüt senin kızını öldürdü." dediler. "Onu siz öldürdünüz örgüt öldürmedi!" dedim. Bana "Bizi neden suçluyorsun?" dediler. Onlara "Siz suçlusunuz; sizi çağırdım 'kızım orada' dedim, 'bırakın gideyim onu yararlı bir şekilde getireyim' dedim, siz izin vermediniz." dedim. Bana dediler ki "Biz defalarca gittik oraya ama bize silah doğrultular", ben onlara dedim ki "yemin ederim bu yalandır!". Onlara dedim ki "Atatürk Parkı ne kadar uzak ya! Siz oradan anons yapıyordunuz sürekli. Hani nerede, aralarında bir kilometre var!" dedim. Atatürk Parkı'nda anons yaptınız, yaralı olanlar çıkıp gelsin diye, ondan sonra bir çocuk denedi çıkmayı. Onun ismi Abdullah'tı, diğerlerine ben çıkacağım demiş. Eğer ben kurtulursam siz de gelin demiş. O başını çıkarır çıkarmaz siz onu vurdunuz, diğerlerini de korkuttunuz, çıkmadılar. Siz hepsini büyük bir eziyetle öldürdünüz orada, dedim polislere.

O zaman işte bize sordu, bize telefon gelip gelmediğini. Ona "Benimle dalga geçme!" dedim. Bana dedi ki "Benim 50 askerim orada öldü.". Ben de ona 200 çocuğumuzun o bodrumlarda öldüğünü söyledim. "Hepsini öldürdünüz, biz bir daha izin vermeyeceğiz, kimsenin çocuklarına öyle yapılmasına!" dedim. Ben ona bu saatten sonra bir şey yapamayacaklarını söyledim. Küçük çocukların büyüdüklerinde olanları unutmayacağını da söyledim. Bizim hayatta bu yaşananları unutmayacağımızı söyledim. Hadi neyse dedi ve gitti. Sonra ben eve döndüm ancak artık Hogir'a bir şey olduğunu düşünmeye başladım. İnsanlar bana öyle şeyler düşünme diyordu, ama artık yüreğim yerinde duramıyordu, babasının işte olduğu gece artık biliyordum, sabaha kadar uyumamıştım, ev üzerime yıkılacak sanıyordum. Kı-

zım bana polisler geliyor dedi. Kapının arkasına durdum, deliler gibiydim. Sabaha kadar ellerim durmuyordu, kalbimin duracağını sanıyordum. Sanırım o gece ona bir şey olmuştu. Taziye bittikten sonra biraz hafiflemişti, babası arabayla Kızıltepe'ye gitti. Bir yük götürmüştü oraya iki ay orada kalacaktı. Ona diyorlar ki "Sen kızın için kan örneği verdin ama bu DNA'da bir erkek bulundu.". Bu kalkıp Kızıltepe'de savcılığa gidiyor, onlara demiş ki durum bundan ibaret. Ona demişler ki "Sen oğlunu görürsen tanır mısın?", o da gidip 4-5 defa bakmış, elleri ve kolları kopmuş, 10-12 tane kurşun izi varmış. Vücudu paramparçaymış…

Hogir'i Mardin'e getirdiler orada yıkadık, sardık bedenini. Sonra buraya getirip, kızımın yanına gömdük. Her perşembe gidiyorum mezarlarını ziyarete. Eskiden her gün gidiyorduk, panzer bize biber gazı atıyordu, insanların gitmesine izin vermiyordu. Bir kere bağırdım; "Müdahale etme!" dedim. "Zaten öldürüyorsunuz, bırakın elimizde sadece Yasin kitapları var, çocuklarımıza bir Yasin [Duası] okuyalım. Ne hakla bize bunu yapıyorsunuz? Bize neden gaz atıyorsunuz, izin vermiyorsunuz?" diye…

Sadece çocuklarımız için onların yargılanması lazım…

Onları hep rüyalarımda görüyorum. Kız kardeşleri de onları rüyalarında görüyorlar. Nergis, kaç defa rüyamıza geldi. Ablası onu rüyasında görmüş, üstünde beyaz kıyafetler varmış, elleri bembeyazmış, demiş ki biz şehit olduğumuzda buraya geldik, görüyorsun yerimiz ne kadar güzel, anneme söyle yeter artık üzülmesin demiş. Ben gerçekmiş gibi düşündüm.

Yasak kalktıktan sonra evimize döndük. Benim de eşimin de durumu pek iyi değil. Ben ameliyat oldum, eşimin durumu da çok iyi değil. Benden bir yıl büyük ama sanki 60 yaşında gibi duruyor. Sürekli bir köşede oturuyor. Çalışmak zorunda o da. Başka çaresi yok. Belediyede parkta çalışıyordu sonra onu işten attılar, şimdi inşaatlarda temizlik yapıyor. Diğer çocuklarımın psikolojisi pek iyi değil. Büyüğü ilaç kullanıyor. İki kardeşinin cenazelerini mezara gömerken gördü, bedenlerinin nasıl yanık olduğunu görmüş ve hiçbir zaman unutmuyor. Yasak kalktıktan sonra diğer oğlum da gitti. Lise son sınıf öğrencisiydi o da. Evden çıkmasına izin vermiyorduk. Çok üzülüyordu kardeşleri için. 2014 yılında gitti polislerin korkusundan, polisler her gün evimize baskın yapıyorlardı. Onu alıp götürüyorlardı. O da korkudan kalktı gitti, kaçtı. Hiç cezaevine girmemişti. Dayımla birlikte küçük oğlumu da cezaevine götürülmüşlerdi. Ona işkence yaptılar, ikisi berabermiş, beraber gitmişti. İşkencede artık ona ne yapmışlarsa, o da gitti…

Tüm bunlardan sonra kimse evimize hasar tespiti için ya da yardım için gelmedi. Çocuklarımızı öldürenler bize yardım mı edecek? Allah'tan isteğim şudur ki bu insanlar bize ne yaptıysa, aynısı onların da başına gelsin. Bize kimsenin malı mülkü lazım değil. Sadece çocuklarımız için onların yargılanması lazım. Onlar çocuklarımıza bunları yaptı, insanlarımızı öldürdüler, şimdi de evlerinde rahatça oturuyorlar. Güzel günlerin geleceğine inanmıyorum. Onlar hayatta bizi kardeş olarak kabul etmezler, yıllardır belki yüzyıllardır biz barış istiyoruz, biz insanlar ölmesin diyoruz. Onlar ise bizi öldürüyor. Babalarımız ve dedelerimiz anlatıyordu onların yaptıklarını, biz de kendi gözlerimizle gördük inşallah çocuklarımız görmez. Allah hayatta bizi

onlarla kardeş yapmaz.

Bugün Cizre sokaklarında gezerken aklıma her şey geliyor. İnsanlar yeni yeni çıkıyor evlerinden. Dışarıya gittiğimde bakıyorum kim kalmış sokaklarda diye. Çocuklarla doluydu, gençlerle kızlarla… Şimdi hiç kimseyi göremiyorum, artık beni hiçbir şey mutlu etmiyor. Sürekli evde kalıyorum. Allah hakkımızı zalimlerden alsın ama Allah onlara hiçbir şey yapmıyor zalimlerin başına hiçbir bela gelmiyor. Zalim bir devlet var. Bize ve çocuklarımıza zulüm ediyor. Bütün bu çocuklar onlara ne yapmıştı, ne yapmışlardı! Herkes kendi yerindeydi. Diyorum ki bizim de devletimiz olsun. Mazlum olmayalım, o zaman bize hiçbir şey yapamazlar. Allah hakkımızı alsın, Allah' tan umudumuz var. Bu acılar yüreğimizden çıksın. Ben Allah'a yalvarıyorum ki büyük bir kaza onların üzerine gelsin, onlar bizim çocuklarımıza nasıl zulüm ettiyse çocuklarımızı nasıl öldürdüyse onların da çocukları zalimlerin eline düşsün, onlar da kendi gözleriyle bunu görsün. Güzel mi değil mi onu görsünler! Onlar insanların çocuklarını öldürüyorlar, şimdi de evlerinde rahatça oturuyorlar. İnşallah aynısı onların da başına gelir, onlar da kendi gözleriyle bunu görürler.

REMZİYE: HERKESE SESLENİYORUZ. HERKESİN DEVLETİ VAR DİYORUZ, BİZİMKİ DE OLSUN!

55 yaşındayım. Mardin'in Ömerli ilçesinde dünyaya geldim. Annem bir bahar sabahında dünyaya geldiğimi anlatırdı. Tahılları biçme zamanıymış bağ bahçe işleri varmış. Baharları otları biçiyoruz onları evde saklıyoruz. Koyunlarımız bağlarımız varmış. Dört kız dört erkek 8 kardeşiz. Bazılarımız okula gitti bazılarımız gidemedi. Erkeklerin hepsi gitti kızlardan sadece iki tanesi gidebildi. Benim zamanımda okul olmadığı için ben ve bir küçüğüm okula gidemedik ama diğer iki küçük kardeşim gidebildi. Çocukken hayvanları güderdik, oyunlar oynardık dağ bayır gezerdik. Çeşit çeşit *oyunlar oynardık. O zamanlar hayat güzeldi, sonra büyüdük evlendik ve Nusaybin'e geldim.*

Eşim akrabam değildi, başka köydendi. O zaman aşk yoktu. Babamız bizi evlendirdi. Biz dört kız kardeşi de babam evlendirdi. Bize sormuyordu, istiyor musunuz, is-

temiyor musunuz diye. Aşk yoktu. Eşim ve onun yeğeni birlikte bizim eve gelirlerdi. Ben evleninceye kadar da eşimi tanımıyordum, hangisi olduğunu bilmiyordum. Evlendiğimiz gün tanıştık. Beğendim veya beğenmedim artık birlikteydik… Evlendiğimde herhalde 21 yaşındaydım. Çocuklarım oldu sonra. Evlendikten sonra idare ediyorduk, ister istemez yoksulluk vardı. O zamanlar iş yoktu sonra çocuklarım oldu… Her yıl bir çocuk doğurdum peş peşe. Doğum kontrolü nedir bilmiyordum. Ne kadar çocuğumuz olsaydı o kadar iyiydi o zamanlar ama ara vermemiz gerekiyordu. Keşke bir iki yıl ara verebilseydim. Bilmiyorduk o zamanlar ne yapacağımızı. Beş erkek üç kız çocuğu doğurdum. Kızlarım evlendi, bir oğlum da evli, biri cezaevinde, bir diğeri de başka yerde.

İlk doğumu yaptığım zamanı hatırlıyorum. Çok utanıyordum. Şimdi ki gelinler babalarının evine gidiyorlar. Biz gitmiyorduk, biz utanıyorduk, babamız kardeşimiz bizi hamile olarak görmesin diyorduk. Annem beni görmeye geliyordu. Biz komşuyduk. Annem yanıma geliyordu. Biz doğum yaparken doktor yoktu, evde doğum yapardık. İlk doğumda İzmir'e gitmiştik orada çalışıyorduk eşim orada çalışıyordu. Ben çalışmıyordum. Evde midye yapıyordum eşimle, sonra eşim götürüp satıyordu onları. Onun dışında şoförlük yapıyordu başkasının arabasında.

İzmir'de dört yıl kaldık. İlk üç çocuğumu orada doğurdum. Sonra Nusaybin'e geldik. Biraz para biriktirmiştik ve onunla burada bir ev yaptık. 90'li yılları hatırlıyorum. O yıllarda biz de köydeydik. Ailem ve bütün akrabalarım köydeydi. Ben Nusaybin'deydim. Nusaybin'de de olaylar oldu. Hizbullah vardı. Biz onlara Sofi diyorduk. Çocuklarımız sabah evden çıktıklarında, biz diyorduk ki acaba ak-

şam dönerler mi. Her gün 3-4 kişiyi öldürüyorlardı. Sofiler onları öldürüyordu. Ne istiyorlardı bilmiyoruz. Komşularımızdan da onlara katılanlar oldu, diğer mahallelerden de katılanlar vardı. Hizbullah çıktıktan sonra komşularımızdan da onlara katılıp yardım edenler oldu. Artık komşularımızdan korkuyorduk. Devlet onları [Hizbullah'ı] çıkardı. Devletin çıkardığını herkes biliyor! Şu anki IŞİD'e benziyorlardı. Devlet onlara yardım ediyordu. O dönem aynen şimdiki gibiydi. Sonra geçti. O dönemde benim ailemden kimse ölmedi. Komşularımızdan, mahallemizden bazı insanlar öldü. Onlar için açılan davalar sonuçlanmadı, suçlular bulunmadı ve kimseye ceza verilmedi. Suçlular birbirini tanıyordu, çarşıdan gelip geçiyorlardı ve kimse onlara bir şey demiyordu.

Sokağa çıkma yasakları: Biz bilmiyorduk kimin öldürülüp kimin öldürülmediğini.

İlk yasak hendeklerle başladı. Önce hendekler yaptılar devlet onlara karşı çıkmadı. Gençler hendekler kazıyorlardı polis arabaları köşelerde bekliyordu. Devlet onlara karışmıyordu. Eğer devlet ilk başta onlara siz neden hendek kazıyorsunuz, deseydi belki gençlerimiz gitmeyecekti. Onlar da hendek kazmayacaktı. Polisler köşelerde bekliyorlardı, gençler de hendekler kazıyordu. Polis karışmıyordu onlara hiçbir şey demiyordu. Polisler çatışma çıksın istiyorlardı. Şehir yıkılsın istiyorlardı. İnsanları öldürmek istiyorlardı. Siz yapın sonra biz de buraya gireceğiz, diyorlardı. Zaten güçleri yok diyorlardı, bizim gücümüz var toplarımız uçaklarımız tanklarımız var diyorlardı. Onlar şimdilik burada kalsınlar diyorlardı sonra biz onlara baskın yapacağız di-

yorlardı. Sonra 10-15 gün boyunca şiddetli bir şekilde baskın yaptılar ve insanlar korkup şehri terk etti.

Biz gençlere söylüyorduk hendekler kazmayın diye. Onlar da diyordu ki biz böyle yapıyoruz ki bir şeyler kazanalım. Biz baskı altındayız. Kimliğimiz yok, hiçbir şeyimiz yok, devlet baskındır devlet bize her şeyi yapıyor. Bize diyorlardı ki, devlet bize baskın yapacak o yüzden güvenliğimizi sağlamak zorundayız. Hatta köyler de bile hendek hazırladır, sonra biz burada kaldık yasak iki üç ay sürdü.

İkinci yasak başladığında televizyondan duydum. Yasak başladı, kimse evinden çıkmasın dediler. Polis sokakta anons yapıyordu, bağırıyorlardı "Kimse evinden çıkmasın!" diyorlardı. Dışarda olanlar öldürülüyordu. Bazıları evinin damındayken öldürüldü, çamaşırlarını sererken... Ben evin arkasında çamaşır seriyordum. Kurşunlar gelip yanımdan geçti yanımdaki demire çarptı. O anda kulübenin içine girdim. Birçok insan öldürüldü insanlar çok korkmuştu, sonra herkes kaçtı gitti… Bazıları evlerinde kaldı. Ben, kızım ve oğlum, çocuklarım kalmıştık. Benim ve onun da eşi yoktu. Çocuklar küçüktü, evimizden çıkmadık. Dördü çocuk altı kişiydik. Komşularımızdan da 1-2 kişi vardı.

Tekrar sokağa çıkma yasağı gelmesinden korktuğumuz için su ve yiyecek saklamıştık. 2-3 ay boyunca. Sonra suyumuz da yemeğimiz de bitti, elektriğimiz kesildi. Çocuklar su istiyordu, biz yok diyorduk. 15-20 gün boyunca susuz kaldık. Sonra yiyeceğimiz de bitti. Dışarıdaki polise sesleniyordum "Suyumuz yok, yiyeceğimiz bitti, tandırımız dışarda ekmek pişirmek istiyoruz!" diyordum. Bize izin vermiyorlardı, "İçeri girin!" diyorlardı. Küfür ediyorlardı. Defolun köpekler eşekler diyorlardı. Türkçe küfür ediyorlardı. İçeri girmek zorunda kalıyorduk. Ek-

meğimiz yoktu, tandırımız dışardaydı, biz ekmek yapmak istiyorduk, onlar hayır diyorlardı. Bize kurşun sıkıyorlardı. Keskin nişancılar dışardaydı, çıkamıyorduk, bize işkence ediyorlardı. Çocuklarımız öldürüldü, şehit oldu biz bütün dünyanın duymasını istiyoruz. Psikolojimiz bozulmuştu. Bir gece pencereyi açtım çok kötü bir koku geliyordu dışardan kimyasal silah kokuları geliyordu. Polis kimyasal silah bile kullandı.

Yasağın ilk gecesinde polis dedi ki evleri basacağız insanlar korkup evlerini terk ettiler. 12 gece boyunca evde kaldık, korkuyorduk silah sesleri hiç susmuyordu arabalardan çok panzerler vardı sokaklarda. Polis artık kapılarda nöbet tutuyordu. "Eğer çıkarsanız sizi öldüreceğiz!" diyorlardı. Tecavüz etmelerinden korkuyorduk. Diyorduk ki, onlar evleri basacak ve bize tecavüz edecekler… Açlığı ve susuzluğu artık hatırlamıyorduk sadece ondan korkuyorduk, bize tecavüz etmelerinden. Başımıza bir şey getirmelerinden korkuyorduk. Ben kendim için de kızım için de korkuyordum. Çocuklarımız küçüktü. Öldürülmek de vardı, tutuklanmak da tecavüze uğramak da. Her şey olabilirdi.

Biz bilmiyorduk kimin öldürülüp kimin öldürülmediğini. Televizyondan duyuyorduk öldürülenleri gençler öldürülüyordu askerler polisler öldürülüyordu. Şurada mayın patlamış diyordu, her şeyi televizyondan duyuyorduk. Biz her türlü eziyeti çektik, her şeyi gördük, ne yapabiliriz, çocuklarımız tutuklandı. Kardeşimin oğlu öldürüldü, onun cenazesini bulamadık. 20 yıl geçti üzerinden Diyarbakır Kulp taraflarında şehit olmuş. O zamanlar korucular vardı, askerler orada onu öldürmüş onu çukura gömmüşler, gidip cansız bedenini aradık. Onu aramaya giderken, dediler ki korucular sizi de öldürecek o zaman korkudan onu

arayamıyorduk. O yüzden onu orada bıraktık cenazesini bulamadık, sonra yasak döneminde kız kardeşimin 20'li yaşlarında kızı vardı. Şırnak'ta şehit oldu. Onlarda cenazelerini aramaya gittiler cenazemizi istiyoruz dedik. Bize fotoğrafını gösterdiler. Baskında öldürmüşlerdi. Fotoğrafta ağzı yırtılmıştı, çıplaktı, ona her şey yapmışlardı. Şu an anlatamam. Fotoğrafını bize gösterdiklerinde, "Bir ay sonra karlar erisin gelin cenazenizi alın." dediler ama sonra vermediler.

Çocuklarımızın hepsi kayıp, hiçbirinin mezarı yok! Onlar mezarlarımızdan da korkuyorlar, yer altındaki kemikler onlara ne yapabilir ki!

Bir kadını öldürüp çıplak bir şekilde sokağa attıklarında diyorum ki ne yapabilirsem yaparım, elimden ne gelirse… O kadar rahatsız oluyorum ki… Ama ben bu yaşlı halimle ne yapabilirim ki! Kendi çocuklarımızı görüyoruz televizyonlarda onların fotoğraflarını görüyoruz siz onları öldürdükten sonra neden işkence yapıyorsunuz, neden onları soyuyorsunuz, çıplak bir şekilde caddelerde yatırıyorsunuz. Neden böyle yaptıklarını anlamıyorum. Çok barbarlar, çok vahşiler! Yasaklardan sonra mezara gittik. Bayram için mezara gidecektik. Eşimin mezarına gidecektik. Sonra orada kendi gözlerimizle gördük, bir insanı öldürüp cesedini yakıp, onu asmışlardı. Onu mezarlıkta öldürüp yakmışlardı. Evet, kendi gözlerimizle bu insanı gördük. Birden polislerin geldiğini gördük, silahlarla taradılar bizi, çabuk buradan çıkın dediler. Elimde su şişesi vardı onu bile attım yere korkudan. Ramazan bayramında mezarlıklarımızı ziyaret etmemize bile izin vermediler. Etrafımızı sarıp evimize kadar takip ettiler bizi. Yol boyunca tehdit ettiler bizi, dediler ki "Şu anda sizi tutabiliriz, kelepçeleyip cezaevine

atabiliriz!”.

İnsanları öldürüp onların cesetlerini vermiyorlar. Ben herkes için istiyorum bunu, her cenazenin bir mezarı olmalı. Yeğenim öldü benim, kardeşimin çocuğu öldü, onların mezarları bile yok. Biz istemiyor muyuz onların bir mezarı olsun! Oraya gidip onları ziyaret edelim… Biraz olsun teselli olurduk. Ölmemiş gibi olurlardı o zaman. Çocuklarımızın hepsi kayıp, hiçbirinin mezarı yok! Onlar mezarlarımızdan da korkuyorlar, yer altındaki kemikler onlara ne yapabilir ki! Biz dün mezara gitmeye çalıştık, bir akrabamızın mezarına, şehit etmişlerdi… Bizi kovdular, gidin evinize, gidin diyorlar siz teröristlerin annesisiniz diyorlar. Biz terörist annesi değiliz. Mezarlıklara kamera takmışlar bizi kovuyorlar. Artık Nusaybin sokaklarında gezdiğimde her şey aklıma geliyor evlerimizi düşünüyorum, eski günleri, açlığımızı gördüğümüz zulümleri hatırlıyorum. Her şeyi hatırlıyorum. Her şeyi bizim gözümüzün önünde yaptılar.

Bir de ben Türkçe bilmiyorum, Türkçe konuşamıyorum. Bu yüzden beni öldürmeleri mi gerekiyor! Onlar benim kafama da sıksa ben onların dilini konuşmuyorum. Yasaktan sonra polis evimizi bastığında üst kattaydım, aşağıya indim kızımı görmek istedim o zaman. Bana çıkma dediler. Ben çıkacağım, dedim. Bana “Türkçe konuş!” dediler, ben “Türkçe bilmiyorum” dedim, “benim dilim bu!” dedim. Onlara “İçeri girin,” dedim, “bakın kimse yok” dedim, “biz iki kadınız eşlerimiz yok, bu dört çocukla bu kadın var, başka bir şey yok evde!” dedim. “Evde sizden başka kimse yok mu?” diye sordu, ben “Kimse yok, biz sadece anneyiz, iki kadınız, ikimiz de 100 erkeğe bedeliz.” dedim. Kimliğimizi istediler kimliğimi getirdim polise ver-

dim, Ben bu kızın annesiyim dedim. Evimizi aradılar korkudan konuşamıyorduk, susun dediler bize defolun evden çıkın diyorlardı. Gözümüzden kaybolun diyorlardı. Ben nereye gideyim dedim kızım orada çocuklarım küçük korkuyorlar dedim. Polisler evimize geldiklerinde neden böyle yapıyorlar! O kadar aradılar o kadar şey yaptılar bir şey bulamadılar. Kasten yaptığımızı sanıyorlardı. Bize eziyet çektirmek ve üzülmemizi istiyorlardı.

Son olarak, annelerin yüreği yanmasın, artık acı çekmesinler istiyoruz. Artık dayanamıyoruz, takatimiz kalmadı. Bedenlerimiz acıya saplanmış, yürüyemiyoruz. Çocuklarımızın acısı, kaybettiklerimizin acısı içimize saplanmış, bu acıyı artık taşıyamıyoruz. Dünyanın düzelmesini istiyoruz artık bir şey olsun yardımlaşma olsun. Neden Kürtler zulüm görüyor, neden öldürülüyor, neden tutuklanıyorlar? Kimliğimizi istiyoruz, dilimizi istiyoruz. Ben dünyaya iyilik, güzellik gelsin istiyorum, barış gelsin istiyoruz! Anneler artık ağlamasın, artık yüreğimiz yanmasın! Herkese sesleniyoruz. Herkesin devleti var diyoruz, bizimki de olsun!